

ŞİİR TÜRÜNÜN ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ IRAK TÜRKMEN ŞİİRİ

Pınar İhsan Bakr Bakr

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2023

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu araştırmanın tüm hakkı saklıdır. Kaynak göstermek ve atıfta bulunmak koşuluyla tezin teslim edildiği tarihten itibaren 24 (yirmi dört) ay geçmesi durumunda araştırmada yer alan ilgili bölümler fotokopi ile çoğaltılıp kullanılabilir.

YAZARIN

Adı : Pınar

Soyadı : Pınar İhsan Bakır Bakır

Bölümü : Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Şiir Türünün Öğretimi Bağlamında Çağdaş Irak Türkmen Şiiri

İngilizce Adı: Contemporary Iraque Turkmen Poetry In The Context Of Type Of Poetry Teaching

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez hazırlama süresince etik ve bilimsel ilkelere uyduğumu; faydalandığım tüm kaynaklara, kaynak belirtme ilkelerine uygun olacak biçimde kaynakça bölümünde yer verdiğimi ve sözü geçen bölümler dışında kalan tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Pınar İhsan Bakır Bakır

İmza

JÜRİ ONAY SAYFASI

Pınar İhsan Bakır Bakır tarafından hazırlanmış olan “Şiir Türünün Öğretimi Bağlamında Çağdaş Irak Türkmen Şiiri” adlı tez çalışması, aşağıda bilgileri verilen jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mustafa KURT

.....

(Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Tayfun Haykır

.....

(Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Arife Ece Evirgen

.....

(Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 09/05/2023

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için gerekli koşulları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim ve “Şiir Türünün Öğretimi Bağlamında Çağdaş Irak Türkmen Şiiri” adlı tez çalışmam süresince bana yol göstericiliği, verdiği destek ve duyduğu güven için öncelikle danışman hocam Sayın Prof. Dr. Mustafa KURT’a, teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca her türlü manevi desteğini benden esirgemeyip kendime olan inancımı canlı tutan sayın hocam Dr. Mustafa ZİYA’ya ve çalışmamın beslendiği kaynak hazinesini tüm cömertliğiyle benimle paylaşmaktan çekinmeyen; yüksek lisans çalışmamın ortaya çıkmasında çok büyük payı olan saygıdeğer Esat ERBİL’e naçizane teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bulduğum noktaya gelmemdeki bu zorlu ama eşsiz güzellikteki süreçte her an tüm kalbiyle, karşılıksız sevgisi ve dualarıyla yanımda olduğunu bana hissettiren güzel anneme; tüm sevgisi ve sabrıyla her zaman yanımda olan ve attığım her adımın arkasında duran eşime sonsuz sevgim ve teşekkürlerimle...

Bana koşulsuzca sevildiğimi derinden hissettiren anneme...

ŞİİR TÜRÜNÜN ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ IRAK TÜRKMEN ŞİİRİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Pınar İhsan Bakır Bakır

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Haziran, 2023

ÖZ

Bu çalışmada, çağdaş Irak Türkmen şiiri ve önemli temsilcileri hakkında bilgiler verilmiş; söz konusu dönemin dil ve edebiyat öğretiminde temsil edilebilmesi amacıyla farklı uygulama örnekleri sunulmuştur. Çağdaş Irak Türkmen şiirleri üzerinden Irak Türkmenleri için uygulanan Dil ve Edebiyat Programına yönelik, Türkiye’deki ortaöğretim kurumları için 2018’de MEB tarafından hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı Programındaki şiir kazanımları esas alınarak, Türkmenlere Türkçe öğretimine katkı sağlamak amacıyla kullanıma hazır biçimde etkinlikler tasarlanmıştır. Çalışmada betimsel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. İncelenen dokümanlar antolojiler, dergiler ve Irak Türkmen şiirlerinin yer aldığı kitaplardan oluşmaktadır. Araştırmanın amacına istinaden, Irak çağdaş Türkmen şiirleri üzerine oluşturulan etkinliklerin gelecekte hazırlanması planlanan ve günümüzde uygulanan müfredat üzerinden oluşturulacak ders programlarında sınıf içi yenilikçi etkinlikler yer almaktadır. Bu çalışmanın temelinde ise çağdaş Irak Türkmen şiiri ekolünü tanıtmak ve bu yönde okuyuculara, yeni nesillere ve Türkmen okulundaki eğitimcilerin çalışmalarına katkı sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler : Çağdaş Irak Türkmen edebiyatı, şiir, edebiyat eğitimi, Türkmen edebiyatı

Sayfa Adedi : xix+236

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa KURT

**CONTEMPORARY IRAQUE TURKMEN POETRY IN THE
CONTEXT OF TYPE OF POETRY TEACHING**

(M.S Thesis)

Pınar Ihsan Bakr Bakr

**GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCE**

June, 2023

ABSTRACT

In this study, information is given about contemporary Iraqi Turkmen poetry and its important representatives; In order to represent the mentioned period in language and literature teaching, different application examples are presented. Ready-to-use formatted activities have been designed to contribute to Turkmen education with the aim of directing the Language and Literature in Iraqi Turkmen education through contemporary Iraqi Turkmen poems. Documentation analysis, one of the descriptive research methods, was used in the study. The documents examined consist of anthologies, magazines and books containing Iraqi Turkmen poems. Based on the purpose of the research, there will be in-class activities in the curricula that will be created on the basis of the current Iraqi Turkmen poems and the current curriculum. This starting principle is to introduce the contemporary Iraqi Turkmen poetry school and to contribute in this direction to readers, new generations and educators in the Turkmen school.

Key words : Contemporary Iraqi Turkmen literature, poetry, literature education,
Turkmen literature

Page Number : xix+236

Supervisor : Prof. Dr. Mustafa KURT

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar.....	4
BÖLÜM II.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Tarihî Süreçte Irak.....	6
2.1.1. Osmanlı Dönemi (1534-1918)	6
2.1.2. İngiliz İşgali Dönemi (1918-1921).....	7
2.1.3. Kraliyet Dönemi (1921-1958).....	8

2.1.4. Cumhuriyet Dönemi (14 Temmuz 1958-...)	10
2.1.5. Federal Irak Devleti (2003-...)	11
2.2. Irak'ta Türkmenlerin Varlığı	12
2.2.1. Irak'ta Türkmen Kimliği	13
2.2.2. Irak'ta Türkmenlerin Nüfusu	14
2.2.3. Irak Coğrafyası Üzerinde Türkmenlerin Yerleşim Bölgeleri	14
2.3. Irak'ta Türkmen Edebiyatının Oluşumu ve Dönemin Şairleri (1370-1952)	18
2.3.1. Sözlü Edebiyat Dönemi	21
2.3.2. Yazılı Edebiyat Dönemi	24
2.3.3. Irak Türkmen Edebiyatında Basın ve Yayının Rolü	25
2.3.4. Çağdaş Türkmen Edebiyatının Oluşumu	25
2.3.5. Çağdaş Türkmen Edebiyatının Temsilcileri	27
2.3.6. Çağdaş Türkmen Edebiyatında Sadeleşme ve Yenileşme Ekolü	28
2.3.7. Çağdaş Türkmen Edebiyatçıları ve Klasik Türkmen Edebiyatçıları	29
2.4. Irak'taki Eğitim Dili Türkçe Olan Esas Okullarda Yer Alan Türkçe ve Edebiyat Öğretimi	30
2.4.1. Çağdaş Irak Türkmen Şiiri	32
2.4.2. Şiir Türü ve Öğretimi	36
2.4.3. Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programındaki Şiir Kazanımları	38
2.5. Irak Türkmen Edebiyatıyla İlgili Yapılan Bazı Çalışmalar	38
BÖLÜM III	40
YÖNTEM	40
3.1. Çalışmanın Yöntemi	40
3.2. Veri Toplama Araçları	40
3.3. Verilerin Analizi	41
BÖLÜM IV	42
BULGULAR VE YORUMLAR	42
4.1. Orta Öğretim Düzeyine Uygun Seçilen Şiirler ve Tasarlanan Etkinlikler	43
4.1.1. Birinci Etkinlik Çalışması	43
4.1.2. İkinci Etkinlik Çalışması	51
4.1.3. Üçüncü Etkinlik Çalışması	54
4.1.4. Dördüncü Etkinlik Çalışması	61

4.1.5. Beşinci Etkinlik Çalışması	67
4.1.6. Altıncı Etkinlik Çalışması	71
4.1.7. Yedinci Etkinlik Çalışması	74
4.1.8. Sekizinci Etkinlik Çalışması	77
4.1.9. Dokuzuncu Etkinlik Çalışması	80
4.1.10. Onuncu Etkinlik Çalışması	83
4.1.11. Onbirinci Etkinlik Çalışması	85
4.1.12. Onikinci Etkinlik Çalışması	87
4.1.13. Onüçüncü Etkinlik Çalışması	90
4.1.14. Ondördüncü Etkinlik Çalışması	93
4.1.15. Onbeşinci Etkinlik Çalışması	96
4.1.16. Onaltıncı Etkinlik Çalışması	99
4.1.17. Onyedinci Etkinlik Çalışması	104
4.1.18. Onsekizinci Etkinlik Çalışması	106
4.1.19. Ondokuzuncu Etkinlik Çalışması	108
4.1.20. Yirminci Etkinlik Çalışması	111
4.1.21. Yirmibirinci Etkinlik Çalışması	113
4.1.22. Yirmikinci Etkinlik Çalışması	116
4.1.23. Yirmiüçüncü Etkinlik Çalışması	118
4.1.24. Yirmidördüncü Etkinlik Çalışması	120
4.1.25. Yirmibeşinci Etkinlik Çalışması	123
4.1.26. Yirmialtıncı Etkinlik Çalışması	126
4.1.27. Yirmiyedinci Etkinlik Çalışması	128
4.1.28. Yirmisekizinci Etkinlik Çalışması	131
4.1.29. Yirmidokuzuncu Etkinlik Çalışması	134
4.1.30. Otuzuncu Etkinlik Çalışması	136
4.1.31. Otuzbirinci Etkinlik Çalışması	140
4.1.32. Otuzikinci Etkinlik Çalışması	144
4.1.33. Otuzüçüncü Etkinlik Çalışması	146
4.1.34. Otuzdördüncü Etkinlik Çalışması	148
4.1.35. Otuzbeşinci Etkinlik Çalışması	150
4.1.36. Otuzaltıncı Etkinlik Çalışması	152
4.1.37. Otuzyedinci Etkinlik Çalışması	154

4.1.38. Otuzsekizinci Etkinlik Çalışması	157
4.1.39. Otuzdokuzuncu Etkinlik Çalışması	159
4.1.40. Kırkinci Etkinlik Çalışması	162
4.1.41. Kırkbirinci Etkinlik Çalışması	164
4.1.42. Kırkikinci Etkinlik Çalışması.....	166
4.1.43. Kırküçüncü Etkinlik Çalışması.....	169
4.1.44. Kırkdördüncü Etkinlik Çalışması.....	172
4.1.45. Kırkbeşinci Etkinlik Çalışması.....	175
4.1.46. Kırkaltıncı Etkinlik Çalışması.....	177
4.1.47. Kırkyedinci Etkinlik Çalışması	180
4.1.48. Kırksekizinci Etkinlik Çalışması.....	182
4.1.49. Kırkdokuzuncu Etkinlik Çalışması	186
4.1.50. Ellinci Etkinlik Çalışması	190
SONUÇ	194
KAYNAKÇA	198
EKLER.....	206
Ek 1: Araştırmada yer alan şiirlerle aynı düzeyde ve etkinliklerde kullanılabilecek 20 şiir	207
Ek 2: Araştırmaya konu olan şiirlerin, adları; yazarları; türleri ve hedef kazanımları	222
Ek 3:Araştırmaya ek olarak verilen şiirlerin, adları; yazarları; türleri ve önerilen kazanımlar	232

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 <i>Ala Gözlüm ve Hasret Şiiri Etkinlik Değerlendirme Tablosu</i>	44
Tablo 2 <i>Halk Şiiri, Divan Şiiri ve Yeni Türk Şiiri Nazım Şekilleri Etkinlik Değerlendirme Tablosu</i>	50
Tablo 3. <i>Açık İleti, Örtük İleti Etkinlik Değerlendirme Tablosu</i>	59
Tablo 4. <i>Konularına Göre Şiir Değerlendirilme Tablosu</i>	65
Tablo 5 <i>Konu Benzerliği Kapsamında Şiir Tamamlama Etkinliği</i>	66
Tablo 6. <i>Şiir Türüne Örnek Dörtlük Yazımı Çalışması</i>	70
Tablo 7. <i>Şiirdeki İmge ve Söz Sanatı Değerlendirme Tablosu</i>	73
Tablo 8. <i>Ahenk Unsurları Değerlendirme Tablosu</i>	73
Tablo 9. <i>Nazım Türleri Değerlendirme Çalışması</i>	86
Tablo 10. <i>Betimleme Etkinlik Çalışması</i>	89
Tablo 11. <i>Şiire Dörtlük Ekleme Çalışması</i>	92
Tablo 12. <i>“O Akşam” ve “Geceler” Şiiri Biçim ve İçerik Yönünden Benzerlik ve Farklılıklar Çalışması</i>	99
Tablo 13. <i>Ölçü, Durak, Kafiye Örgüsü, Kafiye Ve Redif</i>	103
Tablo 14. <i>Şiirin Açık ve Örtük İletilerinin Belirlenmesi Tablosu</i>	105
Tablo 15. <i>Anlam İlişkisi Olan Sözcükleri Belirleme Tablosu</i>	108
Tablo 16 <i>Metnine İlişkin İfadelerin Açıklanması</i>	110
Tablo 17. <i>Şiirde Yer Alan Benzetme Sanatlarının Bulunması Çalışması</i>	115
Tablo 18. <i>Kerkük’ün Hasası Şiirinde Kşileştirme Unsurlarının Değerlendirilmesi</i>	118

Tablo 19 <i>Şiirde Yer Alan İmge Kullanımı, Ses ve Sözcük Tekrarı ve Edebi Sanatları Belirleme Çalışması</i>	120
Tablo 20 <i>Göçmenin Derdi Yoktur ve Çetin Yollar Şiirinin Şiir Türü, Dil ve Anlatım, Söz Sanatları, Tema, Nazım Birimi, Nakarat ve Ahenk Unsurları Yönünden Değerlendirilmesi</i>	126
Tablo 21. <i>Söğüt Ağacı ve Mehmetçiğim Gel Şiirlerinin İçerik Unsurları Açısından Değerlendirilmesi</i>	138
Tablo 22. <i>Söğüt Ağacı ve Mehmetçiğim Gel Şiirlerinin İçerik Unsurları Açısından Değerlendirilmesi</i>	138
Tablo 23. <i>Sakla Hatıramı ve Desem Ki Şiiri Biçim ve İçerik Yönünden Benzerlik ve Farklılıkların Belirlenmesi</i>	143
Tablo 24. <i>Beyaz At, Yandıysam da Ulaştım ve Bayrağımız Şiiri Şiir Türü Belirleme Çalışması</i>	149
Tablo 25. “Sanat sanat içindir” ve “Sanat Toplum içindir” Sözünün Yorumlanması	156
Tablo 26. <i>Felekten Şikayet Şiirinin Biçim Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi</i>	158
Tablo 27 <i>Şiir ve Şair Etkinlik Çalışması</i>	168
Tablo 28 <i>Hoyratlar ve Diğer Şiir Türleri Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar</i>	181
Tablo 29 <i>Atâ Terzibaşı'nın Ardından” Şiiri ile “Sağu” Şiirinin Konu, Nazım Birimi, Kafiye Türü, Nazım Biçimi, Ölçü ve Redif Açısından Karşılaştırılması</i>	185
Tablo 30 <i>"Kerkük'e Hasret" Şiirinin İmge Kullanımı, ses ve Sözcük Tekrarı, Edebi Sanatlara Yer Verme Durumu ve Nakarat Açısından Değerlendirilmesi</i>	189
Tablo 31 <i>"İçten İç" Şiirinin Açık ve Örtük İleti Bakımından Değerlendirilmesi</i>	193

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Abdullatif Benderoğlu biyografisi	49
Şekil 2. Ayhan Reşit Orankaya biyografisi	53
Şekil 3. 4+4(8'li) Durak örneği.....	55
Şekil 4. Kafiye düzeni	57
Şekil 5.Ferah Enver Gökkaya biyografisi	59
Şekil 6. Mehmet Ömer Kazancı biyografisi	64
Şekil 7. Esat Erbil'in biyografisi.....	70
Şekil 8. Kemal Bayatlı biyografisi	72
Şekil 9. Mehmet Haşim Salihi biyografisi	76
Şekil 10. Kafiye örgüsü, redif düzeni ve ölçüsü etkinlik çalışması	76
Şekil 11. Hasan Görem biyografisi	79
Şekil 12. Hamit Kevser biyografisi	81
Şekil 13. Mustafa Kemal Denden biyografisi	84
Şekil 14. Pastoral şiir örneği çalışması.....	84
Şekil 15. Nusret Merdan biyografisi	86
Şekil 16. Hüsam Hasret biyografisi.....	88
Şekil 17. Hasan Kevser biyografisi	92
Şekil 18. Şemsettin Veli Erbilli biyografisi.....	95
Şekil 19. Kahtan Hürmüzlü biyografisi.....	97
Şekil 20. Nesrin Erbil biyografisi.....	102

Şekil 21. Salah Nevres biyografisi	105
Şekil 22. Mehmet Merdan biyografisi.....	107
Şekil 23. Mustafa Ziya biyografisi	110
Şekil 24. Gülser Kerküklü biyografisi.....	112
Şekil 25. Sami Yusuf Tütüncü biyografisi	114
Şekil 26. Aydın Kerkük biyografisi	117
Şekil 27. Kadriye Mehmet Enver Ali Ziya biyografisi	119
Şekil 28. Rıza Çolakoğlu biyografisi	122
Şekil 29. Şiirde yer alan nazım birimi, nazım biçiminin değerlendirilmesi çalışması	123
Şekil 30. Ali Yağmuroğlu biyografisi	128
Şekil 31. Mahmut Seyit Ali/Felekoğlu biyografisi	130
Şekil 32. Ekrem Tuzlu biyografisi	133
Şekil 33. Diyar Abdulsamet Nalbent Biyografisi.....	135
Şekil 34. Azad Enver Salih Biyografisi.....	139
Şekil 35. Söğüt Ağacı Şiirine Yönelik Biçimsel Özellikler Etkinlik Çalışması	139
Şekil 36. İsmet Özcan Biyografisi.....	141
Şekil 37. Ganim Salih Biyografisi.....	145
Şekil 38. "Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır" sözünü açıklama etkinliği.....	145
Şekil 39. Ömer Sabir Türkmenoğlu biyografisi	147
Şekil 40. Atasözleri ve deyimlerin ait oldukları dile ilişkin önemi etkinlik çalışması.....	147
Şekil 41. Çoban Hıdır Uluhan biyografisi.....	149
Şekil 42. Seyfettin Biravçı Biyografisi.....	151
Şekil 43. Bayrağa sesleniş konulu şiir çalışması.....	151
Şekil 44. Abdülaziz Semin Bayatlı biyografisi	153
Şekil 45. Ezgi şiirinin görsel açıdan incelenmesi.....	153
Şekil 46. Osman Mazlum biyografisi.....	155

Şekil 47. Behçet Merdan biyografisi	158
Şekil 48. Erşat Hürmüzlü biyografisi	160
Şekil 49. Renk ve duygular adlı etkinlik çalışması	161
Şekil 50. Mehmet İzzet Hattat biyografisi.....	163
Şekil 51. Şairin gözyaşları şiiri hakkında etkinlik çalışması	164
Şekil 52. Mehmet Zühtü Erkan biyografisi	165
Şekil 53. “Gülâp Kokulu” şiirindeki duyguyu değerlendirme çalışması	166
Şekil 54. “Gülâp Kokulu” şiirindeki şairin ruh halini değerlendirme çalışması	166
Şekil 55. Seyit Mehmet Bayramoğlu biyografisi	168
Şekil 56. Ömer Öztürkmen biyografisi	171
Şekil 57. Halay şiirinin görsel açıdan okuyucuda bıraktığı etkinin değerlendirilmesi	171
Şekil 58. Sabır Demirci biyografisi.....	174
Şekil 59. "Ben Buyum" şiirinin içerik unsurları ve görseli arasındaki bağın değerlendirilmesi	174
Şekil 60. Yalçın Belevoğlu biyografisi	176
Şekil 61. Şiirdeki imge örneğinin bulunması ve yeni dörtlük yazımı çalışması	176
Şekil 62. Ganim Kassaboğlu biyografisi.....	179
Şekil 63. "Güvenir" şiirinde yer alan imgenin değerlendirilmesi.....	179
Şekil 64.Vahap ahmet Ali Bayatlı biyografisi.....	181
Şekil 65. Sabah Zenelabidin Tuzlu biyografisi	183
Şekil 66. Mahir Nakip biyografisi.....	188
Şekil 67. Münevver Hüseyin Abdolvahap biyografisi	192
Şekil 68. "İçten içe" şiirinde ahengi sağlayan unsurların belirlenmesi	193

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ÇTTAD	Çağdaş Türkmen Türkçesi Araştırmalar Dergisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
TDTEA	Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi

BÖLÜM I

GİRİŞ

“Şiir Türünün Öğretimi Bağlamında Çağdaş Irak Türkmen Şiiri” adlı çalışmanın bu bölümünde çalışmanın; problem durumu, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, amacı, çalışmanın temelini oluşturan unsurların tanımları hakkında bilgiler verilmiştir:

1.1. Problem Durumu

İnsanlar arasındaki iletişimin, eğitimin ve kültürel mirasın kalıcılığının en temel unsuru olan dil; Aksan (1998, s. 55)’a göre; duygu, düşünce ve isteklerin, toplumlara göre farklılık gösterse de her toplumun kendi içinde ortak ses ve anlamlarla şekillendirdiği; belirli kurallarla çerçevelediği, çok yönlü ve gelişmiş bir değerdir. Yine dil kavramı *Türkçe Sözlük*’te (2005) “insanların kendi duygu ve düşüncelerini ya da edindikleri bilgileri aktarmak için sözcüklerle ya da işaretlerle yaptıkları anlaşma; lisan; zeban” olarak geçmektedir.

Hayatımızın her anında ve her alanında önemli yere sahip olan dil için yapılmış bir diğer tanımlamayı ise

“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta kendine has kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessese” şeklinde Ergin (1972, s.1) yapmıştır.

İnsanların kendilerini ifade etmelerini ve diğer insanları anlamalarını veya öğrenim görmelerine vasıta olmakla kalmayan dil; geçmiş ile şimdi, şimdi ile gelecek ve geçmiş ile gelecek arasında bağ kurulmasının yanı sıra geçmişin anlamlandırılıp geleceğin inşa edilmesine de olanak sağlamaktadır. Dil, sürekli gelişmesi ve değişmesi itibarıyla canlı ve

dinamik bir yapı sergilediği için insanoğlu kendini dille ifade etmenin de birçok farklı yolunu denemiştir. Çok çeşitli, güzel, her duyguyu ayrı ayrı ifade edebilmek amacıyla gerek şekil gerekse içerik bakımından birbirinden farklı dilsel ürünler ortaya koymuşlardır. Edebî ürünlerin ortaya çıkmasından sonraki süreçte, önemli noktalardan biri de bu ürünlerin toplumda hak ettiği değeri bulabilmesi için işlenmesidir. Burada büyük pay eğitim kurumlarına, eğitimcilere ve etkili bir eğitim öğretim programına düşmektedir. Alan araştırması taraması yapıldığında ise bu konuda yeterli sayıda ve nitelikte çalışma yapılmadığı görülmüştür. Şiir türünün öğretimi kapsamında etkili bir program oluşturmak için bir izlencenin bulunmaması; kaynakların yetersiz olması ve bu alanda yapılan çalışmaların bu noktada eksik kalması çalışmamızın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı çağdaş Türkmen edebiyatına ilginin artırılması; çağdaş Türkmen şiirinin öğretiminin öneminin ortaya konması; şiir türü öğretiminin gerçekleştirilmesi için takip edilmesi gereken izlencenin örnek müfredatlar ışığında oluşturulması ve şiir türü öğretimi için Türkiye Cumhuriyeti MEB tarafından 2018 yılında hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı dersi müfredatında belirlenmiş kazanımlar doğrultusunda şiir türünü öğrenmeye hazırlık, metni anlama ve etkinlik çalışmaları ile örnek bir uygulama sunmaktır.

Bu çalışmada Irak Çağdaş Türkmen şiirinin edebiyat öğretimindeki konumu ele alınmış, bu dönemin edebiyat eğitimine ne kadar yansıyor yansımadığı değerlendirilmiş ve buna yönelik etkinlikler tasarlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Özellikle son dönemde iletişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler tüm dünyada kültürel etkileşimi hızlandıran ve kaçınılmaz hâle getiren unsurların başında yer almaktadır. Geçmişte kullanılmış ama günümüzde kullanıcısı ve kullanım alanı bulunmayan ölü dillerin yok olma koşulları göz önüne alınırsa; toplumsal, kültürel ve küresel anlamda varlığını koruyarak sürdürmek ancak dilin korunması, zenginleştirilmesi ve etkin bir şekilde kullanılması ile mümkün görünmektedir (Kızdırıcı, 2017, s. 3). Dünya dil ve kültür sahnesinde yer alabilmek ve dilin varlığını sürdürebilmesi, dilin tüm kullanım alanlarında eserler verilmesi ile sağlanmaktadır.

Bu çalışmada, dilin estetik yönünü yansıtan türlerden biri olan şiir türünün öğretimi bağlamında Iraklı Türkmen şairlerin şiirleri konu edilmiştir. Türkiye Türkçesi ile yazılmış şiirlerin Irak'taki Türkmen okullarında her kademedeki öğrencilere, tüm yönleri ve özellikleri ile öğretilmesi için öğretim programında yer alması büyük önem taşımaktadır. Şiir, öğrencilerde dil zevkini ve okuma alışkanlığını geliştirmesinin yanı sıra dilin ne kadar incelikli ve sanatlı kullanımlarının olabileceğini göstermesi açısından da oldukça önemlidir. Bu çalışma ile Iraklı Türkmen şairlerin yazmış oldukları şiirlerin ve kullanmış oldukları dilin, Türkiye'de olduğu gibi, Irak'ta da Türkmen öğrenciler tarafından kavranması hedeflenmektedir. Bu çalışmanın amacı çağdaş Türkmen edebiyatına ilginin artırılması; çağdaş Türkmen şiirinin öğretiminin öneminin ortaya konması; şiir türü öğretiminin gerçekleştirilmesi için takip edilmesi gereken izlencenin örnek müfredatlar ışığında oluşturulması ve şiir türü öğretimi için Türk Dili ve Edebiyatı dersi müfredatında belirlenmiş kazanımlar doğrultusunda şiir türünü öğrenmeye hazırlık, metni anlama ve etkinlik çalışmaları ile örnek bir uygulama sunmaktır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Çalışmanın hedef kitlesi her ne kadar Türkmen Edebiyatı dersi öğretmenleri ve öğrencileri olsa da geniş anlamda, çağdaş Türkmen şiiri ile ilgilenen herkesi kapsamaktadır.

Öğrencilere yönelik tasarlanan etkinliklerin uygulanabilmesi için öğrencilerin, şiir türü öğretimi programı örnek gösterilen Türk Dili ve Edebiyatı dersi kazanımlarını edinmeye hazır oldukları varsayılmıştır. Sınıf ortamının, öğretim programının, öğretmen yeterliklerinin ve öğrenci hazır bulunuşluk düzeylerinin şiir türünün öğretimi açısından yeterli olduğu kabul edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Türkmen edebiyatı çağdaş şiirini okullarda müfredat dâhilinde öğrenen Türk ve Türkmen öğrenciler; Türkmen edebiyatı çağdaş şiirini okullarda müfredat dâhilinde öğreten Türk ve Türkmen öğretmenler; Türkmen edebiyatı çağdaş şiiri ilgi alanına giren Türkmen olsun veya olmasın edebiyat ilgilileri; şiir öğretimi kazanımları; öğrenme öğretme sürecini oluşturan hazırlık çalışmaları, metni anlama çalışmaları ve etkinlik çalışmaları ile sınırlıdır. Ayrıca bu çalışma çağdaş dönemde (1980-... yılları arasında) eser veren şairler ile onların

yayımlanmış elli şiir ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın sonunda ek olarak etkinliklerde kullanılabileceği düşünülen yirmi şiire de yer verilmiştir.

1.6. Tanımlar

Şiir: Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk (TDK, 2019, s. 2224).

Edebiyat: Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür (TDK, 2019, s. 754).

Kazanım: Eğitim süreçlerinin hedef ve amaçlarını açıkça ifade eden ifadeler bütünü. (TDK, 2019, s. 1372).

Etkinlik: Bir işletmenin, bir kurumun belli bir alandaki eylemi; faaliyet; aktivite (TDK, 2019, s. 831).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Diplomatik alanda resmî adı El-Cumhuriyyetü'l-Irakıyye şeklinde geçen; diğer bir deyişle Irak Cumhuriyeti olarak bilinen ülkenin başkenti Bağdat'tır. Irak, kuzeyde Türkiye ile 331 kilometrelik uzun bir sınır boyuna sahip olmasının yanı sıra; doğuda İran; güneyde Suudi Arabistan ve Kuveyt; batıda ise Suriye ve Ürdün ile çevrili bir Orta Doğu ülkesidir. Basra Körfezi'nde bulunan dar bir kıyı şeridiyle de dünya denizlerine bağlanır. Bu yüzden de coğrafi konumu jeopolitik açıdan büyük önem taşımaktadır. Suudi Arabistan ve Kuveyt'le aralarında bulunan tarafsız bölgede ilk zamanlarda bu üç ülkenin konargöçer vatandaşları serbestçe dolaşma hakkına sahipti fakat ilerleyen zamanlarda bu tarafsız bölge Irak, Suudi Arabistan ve Kuveyt arasında sınırlarla bölünmüştür. Tek partili bir cumhuriyetle yönetilen ülke yönetim açısından on sekiz bölgeye ayrılmıştır; söz konusu on sekiz bölge içerisinde, aynı zamanda ülkenin başkenti olan Bağdat'ın özel bir yeri vardır. Ülkenin kuzeyinde bulunan Kürt ve Türkmen nüfusun yoğun olduğu Erbil, Dohuk ve Süleymâniye bölgeleri kısmî özerklik hakkına sahiptir (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr).

Irak, parlamenter sistem ile yönetilen bir ülke olup yoğun olarak Arap kesiminin yaşadığı bir coğrafya olarak bilinmektedir. Ülke toplam nüfusunun yaklaşık 40 milyon olduğu tahmin edilmektedir (İnsamer, insamer.com/tr/).

Uzak geçmişten günümüze kadarki zamanda da tarihî kaynaklarda Mezopotamya olarak bilinen; büyük bir stratejik öneme sahip; sulak ve bereketli Irak toprakları en eski çağlardan itibaren pek çok göç ve istilâya maruz kalmıştır. Tarihin farklı dönemlerinde çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bunların başında ise Sümerler gelmektedir. Sümerlerden sonra Akkad, Bâbil, Asur, Med-Pers, Grek, Roma-Bizans ve Sâsânîler olarak

tarih sahnesinde yer alan uygarlıklar burada hüküm sürmüştür. (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr).

Irak, Lahmî idaresindeyken Fırat nehrinin güneyinden Arabistan'a uzanan topraklarda, özellikle Hîre ve çevresinde, konumlanmış çoğu Hristiyan dinine mensup Arapların yerleşik olarak bulunduğu tampon bir koridor bölge durumundaydı. Sâsânîler, Lahmî idaresi ile yönetilmek yerine doğrudan merkeze bağlı bir valilik inşa etmek istediler; bunun üzerine Irak'ta yaşayan Benî Hanîfe dışındaki Arap toplulukların tamamının Lahmîleri desteklediler. Bu bilgi tarihi kaynaklarda yer almaktadır. Yaşanan bu kutuplaşma sonucunda vuku bulan Zûkâr Savaşında Irak'ın İranlılara karşı büyük bir üstünlük sağlandığı bilinmektedir. Kazanılan zafer ile Araplara Irak kapılarının açılması yazılı kaynaklarda da yer almaktadır (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr).

Irak, tarihin erken dönemlerinden bu yana Arap yarımadasından yoğun göç alan bir ülkedir. İslâmiyet'in ilk yıllarında Necid bölgesinden yoğun göç aldığı bilinmektedir. Fetihler sonrasında da bu göçler artarak devam etmiştir. İlk zamanlarda yeni kurulan şehirlere yönelik gerçekleştirilen göçlerin, zamanla bölgenin tamamına yayıldığı bilgisi tarihî kaynaklarda yer almaktadır. Hz. Osman Devri'nde Ezd, Tay, Kinde, Abdülkays; Emevîler Dönemi'nde ise Şeybân, Selûl, Hazrec gibi kabileler Irak'a göç etmişlerdir. Göçün hızlanmasındaki en önemli etkenin ise, bölgede yaşayan halkın çoğunluğunun İslâmiyet'i benimsemesinin olduğu bilinmektedir (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr).

2.1. Tarihi Süreçte Irak

Günümüzde Irak Cumhuriyeti olarak adlandırılan coğrafya medeniyetin ilk dönemlerinden beri gerek sahip olduğu zenginlik ve kaynaklar gerek tarihî önemi gerekse de jeostratejik konumu nedeni ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış dünya kültür ve ticaretinde hep çok önemli bir yer işgal etmiştir. Dolayısıyla tarihin her döneminde farklı devletlerin hâkimiyetinde olmuştur. Bu dönemler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

2.1.1. Osmanlı Dönemi (1534-1918)

Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim'in, Suriye'yi ve Mısır'ı fethetmesinin ardından Irak bölgesine ilgi duymaya başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında ekonomik nedenler

kadar siyasi ve dinî nedenler de önemli rol oynamıştır. Bağdat'ın Safevîlerin hâkimiyetinde olması, Suriye limanlarının kontrolünü elinde tutan Osmanlı Devleti için endişe verici bir durum haline gelmiştir. Bu durumla, Osmanlı Devleti eş zamanlı olarak Bağdat-Basra hattının hâkimi olmak ve böylece de Basra'dan başlayıp Anadolu ve Suriye'ye uzanan ticaret yollarında tam kontrolü sağlamak istemiştir bundan dolayı Irak'ı fethetmek isteğiyle ön plana çıkarak daha önemli ve öncelikli bir hâl almıştır. Ayrıca Osmanlıların karşısında yer alan ve bu bölgeye yayılan Safevîlerin o coğrafyadaki etkisini zayıflatma ve inanç konusunda onlarla güçlü bir mücadeleye kalkışıp onların etkilerini silme arzusu da en önemli nedenler arasında yer almaktadır. 962'de (1555) Osmanlı Devleti ve Safevîler arasında imzalanan Amasya Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Irak üzerindeki hâkimiyeti Safevîler tarafından resmen tanınmış oldu. Bağdat'ın 1032-1048 (1623-1638) yılları arasında maruz bırakıldığı ve kısa süren İran işgali dışında bu hâkimiyet yirminci yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir. Irak'ın Osmanlı Devleti topraklarına katılması politik, dinî ve ekonomik açıdan dikkat çekici gelişmelere zemin hazırlamıştır. Bir taraftan Yavuz Sultan Selim zamanında başlatılan Yakın Doğu'daki Arap ülkelerini Osmanlı hâkimiyeti altında toplama ve buna bağlı olarak İslam'ın liderliğini üstlenme hedefine yönelik süreç tamamlanırken; diğer taraftan Şîîliğin temsilciliğini üstlenmiş olma iddiasındaki Safevîler karşısında tam bir üstünlük ve zafer kazanılmıştır. Osmanlı Devleti Bağdat'a hâkim konuma gelmekle doğudaki Müslüman-Arap topluluğunun bütün politik ve ekonomik anlamda kilit noktalarda varlığını kanıtlayarak bölgedeki Osmanlı varlığını ve otoritesini kesinleştirmiştir. Irak'ın hâkimiyet altına alınması Akdeniz ve Hint Okyanusu arasındaki yolların denetiminin de sağlanarak İpek yolunun kullanılmasını gerektiren ticaret yolu üzerinde Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü desteklemiştir (Kamal, 2007, s. 6-7).

2.1.2. İngiliz İşgali Dönemi (1918-1921)

19. yüzyıl, İngiltere'nin ilk zamanlarda Basra Körfezi'ni merkezine alan ilgisinin zamanla Irak'a kaydığı bir dönem olmuştur. İngiltere'nin Irak üzerindeki ekonomik ve stratejik çıkarları zamanla dinî, siyasi ve askerî alanları da içine almış ve I. Dünya Savaşı öncesinde zirveye ulaşmıştır. Bu nedenle İtilâf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne savaş ilân ettikleri günün ertesi sabahı yani 6 Kasım 1914'te İngiliz askerlerinin Şattülarap'ın yanı başındaki Fâv Bölgesi'ni ele geçirmesi kaçınılmaz olmuştur. Savaşın ilk zamanlarında Osmanlı askerî güçleri bu bölgede yeterince güçlü değildi. Bu nedenle sağlam bir direnişle karşılaşmayan

İngilizler ilerlemeyi sürdürerek 22 Kasım'da Basra'yı ele geçirdiler. 1915 sonbaharında ise Bağdat'a doğru harekât başlattılar; fakat Osmanlı kuvvetleri bu süre içinde toparlanmıştı. Bağdat'ın 40 km güneydoğusunda büyük bir hezimete uğrayan (22-26 Kasım 1915) İngiliz askerî birlikleri 160 km aşağıdaki Kûtül'amâre hatlarına çekilerek savunma durumuna geçmek zorunda kaldılar. Yaklaşık beş ay süren bu kuşatmadan sonra ise Nisan 1916'da yenilgiyi kabullenerek teslim oldular. İki büyük devlet arasında yaşanan çatışmalar süresince büyük kayıplar veren İngilizlerin mağlubiyetin zararını telafi etmeleri zaman almıştır. Bu nedenledir ki İngilizler Bağdat'ı ancak 11 Mart 1917'de, teslim olmalarından yaklaşık bir yıl sonra, ele geçirebildiler. Takvimler Mayıs 1918'i gösterdiğinde İngiliz askeri birlikleri Kerkük'e kadar ancak ilerleyebilmişti. İngilizler 23 Ekim'de, bu kanlı savaşın birkaç gün içerisinde biteceğinin öngörülmesi üzerine Musul ve petrol yatakları üzerinde hüküm sahibi olmak amacıyla daha hızlı hareket etmeye başladılar. Buna rağmen Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim'de henüz hedeflerine ulaşamamışlardı. Musul'u ancak kasım ayının ilk yarısında mütarekede yer alan kararlara dayanarak işgal edebildiler. İngilizlerin Irak'ta işgal ettikleri topraklar üzerindeki hâkimiyeti 1920'ye kadar devam ettirmiştir (Bağbozan 2007, s. 5-11).

2.1.3. Kraliyet Dönemi (1921-1958)

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, 19-26 Nisan 1920 tarihleri arasında düzenlenen San Remo Konferansı'nda savaşı kazanan devletler, Osmanlı Devleti'nden ayrılan Arap bölgesini kendi aralarında paylaştılar. Bu süreçte İngiltere, Milletler Cemiyeti tarafından kurulan yeni bir milletlerarası vesayet sistemi kapsamında Irak üzerinde manda ve himaye yetkisini eline aldı. Önceleri farklı zamanlarda ülke, tek merkezden yönetim çatısı altında birleştirilmişse de, 1920'de millî bir devlet olarak ortaya çıkan yapı o tarihe kadar var olmamıştı. İngiltere 23 Ağustos 1921 tarihinde Şerîf Hüseyin'in oğlu Faysal'ı kral unvanıyla tahta çıkardı. 10 Ekim 1922'de İngiltere ile Irak arasında imzalanan antlaşma ile manda ve himaye yönetimi şartları doğrulanırken yabancıların yasal haklarının yanı sıra İngiltere'nin çıkarları güvence altına alındı. 1924'e gelindiğinde ise yeni oluşturulan kurucu meclis bu antlaşmayı kabul ederek onayladı. Antlaşmanın onaylanmasının ardından hazırlanan anayasa ile sınırlı yetkiye sahip çift meclisli bir parlamentoyu içeren meşrutî bir monarşi yönetimi inşa edildi. 1925 yılının mart ayında anayasanın yürürlüğe girmesiyle parlamento toplandı ve yine aynı yıl içinde Milletler Cemiyeti, Kasım 1918'den beri İngilizler tarafından kuşatılmış olan Musul

ilinin Irak topraklarına dâhil edilmesi konusunda tavsiye kararı almayı uygun gördü. 1926 yılının temmuz ayı geldiğinde ise Türkiye, İngiltere ve Irak arasında imzalanan antlaşma ile Musul ili, Irak topraklarına dâhil edildi. 1932’de hükümeti vesayet ile denetimi altında tutan manda ve himaye yönetimi milliyetçilerin yoğun baskıları karşısında daha fazla direnemeyerek geçerliğini yitirdi. Irak da bağımsız bir devlet olarak Milletler Cemiyeti’nde kabul gördü. Eylül 1933’te Kral Faysal’ın ölümünün ardından onun yerini oğlu Gâzî aldı. Gâzî Dönemi’nde Türkiye, İran ve Afganistan ile 1937 yılında Sâdâbâd Paktı imzalandı. Pakta üye olan ülkeler arasında herhangi bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda sorunlar, karşılıklı görüşmelerle çözümlenecekti. Tam da bu dönemde İngiltere ile ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Kral Gâzî’nin geçirdiği bir kaza nedeniyle hayatını kaybetmesinin ardından oğlu II. Faysal, henüz dört yaşında iken, kral olarak tahta geçti; yeni kralın yardımcılığında da yine aynı aileden Abdülilâh görevlendirildi. Irak genelinde ise İngiltere rejimine karşı tepki git gide artıyordu. 1941’de bir grup subayın öncülük ettiği, pek de uzun ömürlü olmayan, bir direniş hareketi; İngiltere tarafından Irak’ın ikinci kez işgal edilmesiyle son buldu. Bu durum II. Dünya Savaşının sonuna kadar devam etti. 1945 ile 1958 yılları arasında İngiliz yanlılarının çoğunlukta olduğu ve Nûrî es-Saîd’in başkanlığında büyük oranda aynı kişilerden oluşan yirmi dört farklı hükümet kuruldu. Muhalefet partilerinin dahi yasaklandığı bu dönemde Sovyet nüfuzunun etkisi artmaya başladı. Buna karşılık bölge ülkeleri arasında dayanışmayı artırmak amacıyla 1955 yılında Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere’nin de taraf olarak katıldıkları Bağdat Paktı imzalandı. Irak’ta yaşayan toplumunun o yıllardaki başlıca özelliği, daha önce bağımsız bir siyasi yapıda bir arada bulunmamış ögeler barındırmasıdır (Bağbozan, 2007, s. 33-40).

Bugün olduğu gibi o dönemde de nüfus sosyal ve etnik köken, din ve mezhep, bölge ve aşiret bakımından iç içe geçmiş çeşitli sınıflara ayrılmıştı. Irak nüfusunun % 95’ini Müslümanlar; % 3,6’sını Hristiyanlar; % 1,4’ünü ise Sâbiî ve Yezîdîler oluşturuyordu. Müslümanlar nüfusta kendi arasında Sünnî ve Şîî olarak ikiye ayrılıyordu. Şîîlerin ülkedeki en büyük dinî grup olduğu bilinmekte ve elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılan tahminlere göre Şîîler; ülkede bulunan toplam Müslüman nüfusunun % 52’sini, Müslüman Arap nüfusunun %70’ini oluşturuyordu. Irak’ın güneyinde bu ölçüde Şîî; Orta, Batı ve Kuzey Irak’ta ise Sünnî çoğunlukta idi. Bu mezhep çeşitliliği bazı zamanlarda hayatın farklı alanlarında değişik uygulamaların yapılmasına neden oluyordu. Bu duruma örnek verilecek olursa; 1920 öncesinde çeşitli sebeplerle az sayıda Şîî vatandaş devlet hizmetinde çalışabiliyordu; bu durum ancak 1940’lı yıllardan 60’lı yıllara kadarki süreçte modern eğitimin hızla

gelişmesiyle değişti. Yalnızca dinî boyutta kalmayan ayrımın etnik açıdan kayda geçen bilgilere göre oranları ise; % 75 Araplar; % 18 Kürtler; % 7 de Türkmenler, Asurlular, Ermeniler ve diğer etnik gruplar şeklindedir. Eğitim imkânlarının artmasıyla gerçekleşen köyden şehre göç ve o dönemde ortaya çıkan siyasi gelişmeler aşiret bağlarının zayıflamasına neden oldu. Tüm bu gerekçeler bütünüyle değerlendirildiğinde dahi nüfusun etnik ve dinî yapısında anlamlı bir değişiklik olmamıştır. Bugünkü görünümün de hemen hemen o yıllardaki gibi olması bunun en güçlü göstergesidir (Azaat, 2015, s. 16-18).

2.1.4. Cumhuriyet Dönemi (14 Temmuz 1958-...)

Kral Faysal iktidarı, 14 Temmuz 1958 günü bir grup subay tarafından kralın öldürülmesiyle sona ermiş oldu ve cumhuriyet ilân edildi. Yıkılan krallığın yerine kurulan yeni hükümet, General Abdülkerîm Kâsım'ın liderliğini yaptığı Hür Subaylar (ed-Dubbâtü'l-ahrâr) adıyla kaynaklara geçen askerî grubun önderliğinde asker ve sivil üyelerden kuruldu. Parlamenter sistemin yetersiz kalması ve çoğulcu demokrasiye olan sınırlı bağlılık, özellikle Hür Subayların bu geçiş döneminden sonra iktidarı ılımlı sivil siyasetçilere bırakma kararı aldıkları zaman daha belirgin bir biçimde ortaya çıktı. Muhammed Hadîd, Kâmil Çadircı ve Mehdî Kubbe adlı politikacılar, toplumda kabul görmüş, tanınmış ve saygın kişilerdi; ancak hiçbirinin o zaman dâhilinde etkin bir siyasî partisi ya da hükümette herhangi bir tecrübesi yoktu. Aynı yıllarda Irak'ta komünistlerin gücü de etkili bir şekilde artıyordu. Büyük olasılıkla kendilerine oy verecek seçmen oranını gerçekte olduğundan fazla öngören General Abdülkerîm Kâsım çözümü, demokratik süreci durdurmakta buldu. Buna karşılık komünistler de seçimlerin ivedilikle yapılması için baskı yapmaya başladılar. 1959 ve 1960 yıllarında serbest seçimler ve Komünist Parti'nin yasal boyut kazanması amacıyla büyük kitle gösterileri yapıldı. Böylece diğer Orta Doğu ülkelerinde olduğu gibi Irak'ta da komünizm rüzgârının siyasî hayatı etkilemeye başlamasıyla siyasetçiler; milliyetçiler-Baasçılar ve komünistler şeklinde iki uca ayrıldı. 1958 yılından sonra Irak'ta en büyük ve en uzun ömürlü başarıya sahip olan grup şu anda da iktidarda bulunan Baasçılardır. Baasçıların “birlik, özgürlük ve sosyalizm” sözcükleri ile ifade edilen “ebedî amacı olan bir tek Arap milleti” şeklindeki temel ilkeleri 1940'lar ve 1950'lerde Suriye'de Mişel Eflak ve Selâhaddin el-Bîtar tarafından dillendirilmiştir. Söz konusu ilkelere “birlik” ifadesi ile Arap milletinin birliği; “özgürlük” ile emperyalizm ve Siyonizm'den özgür olmayı ve

“sosyalizm” ile ise karma ekonomi tarafından desteklenen devlet öncülüğündeki ekonomik kalkınmaya yönelik genel bir amaç kastedilmiştir (Duman, 2007, s. 13-14).

1991’den beri Saddam Hüseyin rejimi devam ederken milletlerarası ve bölgesel arenada Irak problemi belirsizliğini korumaktadır. Saddam, savaşın ardından Mart 1991, Şubat ve Ağustos 1992’de kabinede yaptığı değişikliklerle yakın akrabalarını ve destekçilerini göreve getirerek konumunu daha da kuvvetlendirdi. Eylül 1991’de çıkarılan bir yasa ile çok partili siyasi sisteme geçildiyse de Baas Partisi’nin ülke yönetimindeki hâkim konumu değişmedi. Irak’ın Kuveyt’i işgalinin ve ardından Amerika Birleşik Devletleri önderliğindeki Batılı müttefiklere yenilmesinin etkileri bugün de devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aldığı çeşitli kararlarla ülkeye iktisadi ve askerî ambargo koymuştur. Irak’ın petrol ihracatı durdurulmuş, sadece 1996’dan itibaren savaş tazminatı ödeyebilmesi ve yiyecek, ilâç ve diğer bazı temel ihtiyaç maddelerini alabilmesi için yılda en fazla 4 milyar dolarlık satış yapmasına izin verilmiştir. Buna rağmen Birleşmiş Milletler-Irak ilişkileri problemlili biçimde devam etmektedir. (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr)

2.1.5. Federal Irak Devleti (2003-...)

Dinî kimlik olarak Şii asıllı ve liberal bir siyasetçi olan İyad Allavi’nin kurmuş olduğu yeni hükümet, 2003 yılının Mayıs ayından itibaren göreve başlamıştı. Necef’te, Amerikan ve iktidar güçlerine karşı koyan Sadr’a bağlı Mehdi Ordusu, kendilerine ait bölgelerde işgale karşı silahlı bir direniş gerçekleştirdi. ABD nüfuzundaki hükümete gelince ise, Felluce kenti merkezli Sünni direniş hareketlerini engellemek; işgal sonrasında kaldırılmış olan idam cezasını tekrar yürürlüğe koymak ve olağanüstü hal kararının kabul edilmesi gibi birçok farklı alanda faaliyetlerini devam ettiriyordu. Ülkede aynı zamanda yeni bir anayasa üzerine çalışma ve sonrasında seçim hazırlıkları konularında gergin bir pazarlık ortamı mevcuttu (Anwer Ali, 2018, s. 64).

Geçici Anayasa’nın hazırlanması ve parlamento seçimleri hazırlıklarını yürütmekle görevli Geçici Ulusal Meclis seçimleri 30 Mart 2004’te tamamlandı. Bu seçimler, işgal yönetimi altında görev yapacak herhangi bir idare ile iş birliği yapmaya karşı çıkan Sünni oluşum tarafından boykot edildi. Boykot nedeniyle seçim sonuçları tüm Irak toplumunu temsil eden bir tablo ortaya koymaktan ziyade, yeni mecliste güçlü bir Kürt ve Şii temsil gücü ortaya çıkarttı. Bu gerilimli ortamda Irak anayasası hazırlanarak parlamento seçimleri için çalışmalara başlandı. Siyasetin yeniden yapılandığı böylesi bir dönemde Şii Davet Partisi Başkanı İbrahim Caferi liderliğindeki hükümet iş başına geldi. Aynı süreçte, ABD tarafından kimi zaman el-Kaide kimi zaman Mehdi Ordusu mensupları olarak lanse edilip karalanan Iraklı direniş grupları da işgal güçlerine karşı mücadelelerini arttırdı. Tam da bu dönemde, bir yandan Şiilik adına radikal grupların Sünni camilere saldırıları, diğer yandan Sünnileri temsil ettiği iddiasıyla ortaya çıkan radikal grupların Şiilere yönelik saldırıları bu çatışmaları farklı boyutlara taşıdı ve toplumsal öç alma eğilimlerini güçlendirdi. Büyük anlaşmazlıklara neden olan anayasa oylaması Anbar, Selahaddin ve Musul gibi Sünni şehirlerde kabul edilmemişti. Ancak bu oylamanın ardından dört yıl görev yapacak parlamentonun seçimi için aynı yıl ikinci bir seçim daha düzenlendi. Bu seçimler de öncekiler gibi Sünni bölgeler tarafından boykot edildi. Bu Sünni boykot, parlamentodaki Şii bloğun ağırlığını daha da pekiştirdi ve bu seçim sonuçlarına dayanarak Nuri Maliki 2006 yılında dört yıl süre ile başbakan seçildi. (İnsamer, insamer.com/tr/)

İki dönem üst üste seçilen Maliki’nin iktidarda kaldığı sekiz yıl, işgal sonrasında Irak’ın yaşadığı en zorlu dönem olmuştur. O zorlu yıllarda mezhep çatışmalarının yanı sıra idari

yolsuzluklar da artarak millî güçlerin devletin kaynakları üzerindeki etkinliği artarak genişlemiş ve ülkedeki İran müdahalesi oldukça belirgin bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Uluslararası ticari yasak, bir diğer deyişle ambargo altında olan İran'ı bu durumdan kurtarmak için imzalanan birçok antlaşmayla Irak, ekonomik anlamda İran'a bağımlı olmuştur. Bu dönemin en büyük özelliği hâline gelmiş idari ve mali yolsuzluklar, eğer bu fiiller hükümet kararıyla gerçekleştirilmişse, tüm skandallar yargıya taşınmadan geçirilmiştir. Bununla birlikte, Irak ekonomisini kendi güdümü altına almak isteyen uluslararası şirketlerin geri dönüşüne neden olan petrol alanlarını araştırma ve geliştirmek için sözleşmeler de imzalanmıştır (Anwer Ali, 2018, s. 65-66).

2.2. Irak'ta Türkmenlerin Varlığı

Hicri 54 (Miladi 674) yıllarında bugünkü Irak Türkmenlerinin Orta Asya'dan ve Azerbaycan üzerinden Basra'ya göç etmesiyle birlikte Irak coğrafyası üzerinde varlık gösterdikleri bilinmektedir. Bazı kaynaklarda kesinleşmiş tarihler yer almasa da Kerkük'ün bir Türkmen şehri kabul edildiğini ve civarlarında da bu hâkimiyetin mevcut olduğunu savunan düşünürler bunu kaleme almaktan geri kalmamıştır (Al-Hasani, 1956, s. 164).

Yukarıdaki bilgilerden de hareketle denilebilir ki Irak, Türkmenler için bin yılı aşkın bir süredir yerleşim yeridir. Suphi Saatçi'nin (2003) *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri* adlı kitabına göre Türklerin Irak'a ilk girişleri Hicri 54 (Miladi 674) tarihlerine kadar uzanmaktadır. Sonraki dönemlerde ise Irak Türkmenleri aşağıdaki devletlerle birlikte varlıklarını devam ettirmişlerdir.

- Büveyhiler Dönemi (935-1055)
- Selçuklular Dönemi (1055-1194)
- Atabeyler Dönemi (1127-1233)
- İlhanlılar Dönemi (1258-1344)
- Celayirliler Dönemi (1339-1410)
- Karakoyunlular Dönemi (1411-1468)
- Akkoyunlular Dönemi (1468-1508)
- Safeviler Dönemi (1508-1534) (Doğan, 2018, s. 3).

Dönem özelliklerini günümüze taşıyan bilimsel belgelerden edinilen bilgiler de göstermektedir ki; Irak'taki Türk-Türkmen varlığı çok eski zamanlardan beri bahsi geçen

coğrafyada kimliğini koruyarak bugünlere kadar varlığını sürdürebilmiştir. Bu çıkarımdan hareketle sağlam bir millî kökenin var olduğu ve Türk-Türkmen halkının millî değerlerine sahip çıkmada, onu korumadaki gücünün büyüklüğü çok açık bir şekilde görülmektedir. Ancak bu dönemlerden sonra Osmanlı Devleti himayesinde bulunan Irak Türkmenleri, Osmanlı Devleti yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Irak Devletinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığının sona ermesi ve Irak Türkmenlerinin yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının dışında kalması sonucunda uzun yıllar Anadolu coğrafyası ve Irak Türkmen coğrafyası arasındaki bağ zayıflamıştır. Bu durum kimlik oluşturmakta ve edebiyatta Irak Türkmenlerinin bir süreliğine sarsıntı geçirmesine yol açsa da Türkmenler millî benliklerine sıkı sıkıya bağlı kalmayı başarmışlardır.

Abdulrezzak Al-Hasanî, Türkmenlerin varlığını şu şekilde değerlendirmektedir:

Irak'ı Safevilerden alan IV. Murad'ın askerleri olarak tasvir etmektedir. Irak'ta bulunma amaçlarının ise Güney ve Kuzey Türk Eyaletleri arasında haberleşmeyi sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Bir nevi Irak coğrafyasına yerleşen Türk topluluğunu casus olarak nitelendirmiştir. (A. Al-Hasanî, 1956, s. 164)

Bir başka Arap yazarı olan Hanna Batatu ise kitabında Türk varlığına dair beş ihtimal sıralamıştır. Bunların en başında Türk topluluğunun Selçuklular tarafından Anadolu'dan getirilerek Irak'a yerleştirilen 1392-1402 yıllarında Timur'a esir düşen Safevî tarikatlarından olan Kızılbaş şeyhi Erdebilî'nin ricası üzerine canı bağışlanan esir Türklerin çocukları olduğudur. Diğer ihtimallerin ise 1502-1524 yılları arasında İsmail Şah Safevî'nin Merağa'dan Irak coğrafyasına yerleştirdiği Azerbaycanlılar olduğu yönündeki düşünceyi savunduğu kaynaklarda yer almaktadır (Batatu, 1992, s. 912).

2.2.1. Irak'ta Türkmen Kimliği

Bazı tarihçilerin ve araştırmacıların düşüncesi “Türkmen” kavramına dair net görüşlerin bulunmadığı yönündedir. Kimi Çin kaynaklarında yer alan bilgilere göre “Tomunken” olarak geçen bu kelimenin “Türk'e benzer” anlamı taşıdığı yönünde görüşün hâkim olduğu görülmektedir (Kemali ve Sinjar, 2017, s. 7).

Kaşgarlı Mahmut Dönemi'nde, Türkmen sözcüğünün Türk kelimesinin karşılığı olduğu savunulmaktadır (Hürmüzlü, 2006, s. 9).

İslam düşünürlerine göre ise Türkmenlerin, Orta Asya'da hâkimiyetini sürdüren Türk toplumunun, Moğol Dönemi'nde şaman ve putperest bir topluluk olduğunu; İslam dininin

yayılmasıyla beraber bu dini benimseyerek Müslümanlığı kabul ettiklerini savunmuşlardır (Hürmüzlü, 1997, s. 6'dan aktaran Nakip, 2007).

2.2.2. Irak'ta Türkmenlerin Nüfusu

Osmanlı Devleti Dönemi'nin sona erip Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Irak Türkmenleri bölgeye geldiklerinde yerleşim yeri olarak özellikle ülkenin kuzeyini, orta kısımlarını ve kuzeybatıdan güneydoğuya doğru bir sıra şeklinde uzanan bölgeyi tercih etmişlerdir. Günümüzde ise, Irak Türkmenlerinin bölgede yoğun olarak varlıklarını devam ettirdikleri yerlere; Musul ve Kerkük başta olmak üzere Diyala, Salahattin ve Bağdat'ın birkaç mahallesi örnek verilebilir. Irak'ın nüfusu bugün itibarıyla bilimsel verilere bakıldığında yaklaşık 40 milyondur. Irak Türkmenleri ise bu nüfusun %10'u kadardır. Bu durumda bölgede yaşayan Irak Türkmenlerinin sayısının yaklaşık 4 milyon olduğunu söylemek mümkündür (Doğan, 2018, s. 3).

1921, 1926, 1947, 1957, 1965 ve 1969 yıllarında yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen istatistiki verilerden elde edilen etnik dağılım; Hristiyanlar % 3, Türkler % 16, Kürtler % 18, Araplar % 63 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu oranlara göre nüfus sayısı 18.100.000 iken Irak'ta yaşayan etnik nüfusların sayısı; Hristiyanlar 546.000, Türkler 2.880.000, Kürtler 3.240.000, Araplar 11.444.000'dir. Irak Planlama Bakanlığı verilerine göre, 2000 yılı için Irak'ın nüfusu 20.000.000 olarak gösterilmektedir. Bu rakamı doğru kabul edersek Irak'ta Türkmenlerin nüfusunun 3.200.000 civarında olması gerekir. (ÇTTAD, 2006, s. 127-142)

2.2.3. Irak Coğrafyası Üzerinde Türkmenlerin Yerleşim Bölgeleri

Irak coğrafyası hakkında demografik bilgilerin yer aldığı kaynaklarda görüldüğü üzere Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerin başında Kerkük gelmektedir. Bu bilgi doğrultusunda; Kerkük için, "Türkmen toplumunun başkenti" denebilir. Türkmenlerin Kerkük dışındaki başlıca yerleşim yerleri Musul, Erbil, Bağdat, Telafer, Salahattin ve Diyale şehirleridir. Türkmenlerin yaşadığı diğer il, ilçe ve kasabalara ise Altunköprü, Tazehurmatu, Dakuk, Tuzhurmatu, Kifri, Mendeli, Karatepe, Karahan, Kızılratatı vb. örnek gösterilebilir.

2.2.3.1. Kerkük

Kerkük şehri, Irak'ın kuzey ve orta bölgeleri arasında yer almaktadır. Kuzeyde Musul ve Erbil; doğuda Süleymaniye; batıda Salahattin ve güneyde de Diyala şehri ile sınırlanmıştır.

Şehrin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmese de Asur Hükümdarı Sarnabal tarafından MÖ 800'lerde Medyalılara karşı konulacak bir kale olması amacıyla kurulduğu tahmin

edilmektedir. Asurlulardan sonra Perslerin eline geçen Kerkük, Makedonyalı İskender tarafından yönetildi. O dönemde Hristiyanlık da burada yayılmaya başlamış ve şehir, Nestûrîle'in önemli bir merkezi olmuştu. Kerkük, Kanûnî Sultan Süleyman tarafından 1534 yılında düzenlenen Irakeyn Seferi'nden sonra tam anlamıyla Osmanlı idaresine girdi ve doğudan gelecek saldırılara karşı önemli bir savunma merkezi hâline geldi. Irakeyn Seferi sırasında Kanûnî, hicri 17 Şevval 941; miladi 21 Nisan 1535 tarihinde Kerkük'e gelmiş ve yirmi dört gün burada kalmıştı. Kerkük o tarihten itibaren Musul ile Bağdat arasındaki ticaret yolunun önemli bir uğrak noktası olarak ayrı bir önem kazandı (Shafeeq, 2021, s. 1-7).

Tarihte "Kerhîni" ve "Kerhîne" adlarıyla da anılmış olan Kerkük düz bir ovaya sahiptir. Şekli ve yapısı incelendiğinde Hassa Çay'ı da Kerkük sınırları içinde bulunmaktadır. Etrafında bulunan önemli bir diğer yapı ise tarihi ve kültürel zenginlik bakımından ayrı bir yere sahip olan Kerkük Kalesi'dir. Bu kalede "Kerkük Gavurları" denen bir kesim yaşamakta idi. Ancak zamanla terk edilmiş ve şehre gelenlerin turistik gezi yerleri arasındaki uğrak noktalarından biri hâline gelmiştir. Kalenin etrafını çevreleyen sekiz mahalle bulunmaktadır. Bunlar; Çukur, Piryadi, Musalla, Bulak, İmam Kasım, Ahî Hüseyin, Çay ve Piryadi'dir. Sağ tarafında ise Korya semtine bağlı olan Şaturlu, Sarıkahya, Begler (Beyler) ve Tisin bulunmaktadır. Kerkük'te yaşayan ilk yerleşik halkın Asuriler olduğu tahmin edilmektedir. 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl başlarında şehri gören seyyahlar burayı güzel bir şehir olarak tavsif ederler. Hristiyanların Nestûrî ve Keldânî kilisesi mensubu olduklarını, Müslümanlara ait otuz kadar cami ve mescit bulunduğunu, buradaki tüfekçi ustalarının civarda oldukça şöhret yaptıklarını, şehirde 6000 kadar hanenin 160'ını Hristiyan, 300'ünü Yahudilerin oluşturduğunu, geri kalanların Türklerden meydana geldiğini yazarlar. 1830'da veba salgını şehirde etkili olmuş ve nüfusun azalmasına yol açmıştır. (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr)

Kerkük şehri 1975 yılına kadar süren idari sınırlarında 4 ilçeye sahipti. Bunlardan ilki merkez ilçe olan Kerkük'tür. Diğer üç ilçe ise: Kifri, Tuzhurmatu ve Çemçemal'dir. Kerkük merkez ilçesine bağlı bucaklar: Karahasan, Şıvan, Altunköprü ve Havice'dir. Yoğun bir Türkmen nüfusuna sahip olan Kerkük, Irak Türkmenlerinin kalbi olmasının yanı sıra kültür merkezidir. Kerkük'e bağlı bucak ve köylerin tamamında Türkmen nüfus yaşamaktadır. Kerkük'e bağlı bucak ve köylerin başlıcaları şunlardır: Badava, Beşir, Bılava, Çardağlı, Göktepe, Ilıncak, Karaincir, Kızılyar, Kuştepe, Kümbetler, Leylan, Ömermenden, Tazehurmatu, Tercil, Tirkalan, Tirkeşkan, Tokmaklı, Topzava, Yahyava, Yayçı. Bunlardan bir kısmı Bağdat yönetimi tarafından yıkılmış ve Türkmen halkı başka yerlere sürgün edilmiştir. Dikta rejiminin kaybetmesinden sonra ise, bu yerleşmelerden bazıları oradan sürülen halk tarafından yeniden ihya edilmiştir (Saatçi, 2013, s. 73).

Genel olarak bakıldığında ise Kerkük'te şu an üç farklı etnik grubun yaşadığını görülmektedir. Bunlar; Türkmenler, Kürtler ve Araplardır. Ancak Kerkük denince akıllara ilk gelen etnik grup Türkmenler olmaktadır. Bunun başlıca nedeni ise Türkmen nüfusunun yoğun olduğu şehirlerin başında Kerkük'ün gelmesidir. Tarihî yapıların incelenmesi sonucu elde edilen bulgular da bunu kanıtlar niteliktedir. Kerkük'ün en önemli iki özelliği; birçok tarihî-kültürel miras sayılabilecek esere ve zengin petrol kaynaklarına sahip bir yerleşim yeri olmasıdır. Bu özellikleri Kerkük'ü daha da özel ve önemli kılmaktadır.

2.2.3.2. Musul

Ortaçağ'da El-Cezîre bölgesinin doğu kısmını meydana getiren Diyârırebîa'nın bir dönemde merkezi olan Musul, Dicle nehrinin batı (sağ) kıyısında kurulmuştur. Arapça vasl (ulaşmak, kavuşmak) kökünden türetilen ve Musul'un aslı olan "kavşak" anlamındaki Mevsıl adının şehre verilmesi, kurulduğu devirde çeşitli kervan yollarının veya o kesimde Dicle ile bazı kollarının birleşmesi sebebine bağlanmaktadır (Saaïd, 2012, s. 12-14).

Şehrin tesis tarihi ve Eskiçağ 'da mevcut olup olmadığı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. İran kaynakları, Sâsânî hükümdarlarından II. Hüsrev veya onun bir valisi tarafından kurulduğunu ileri sürer. Ancak yaygın kanaate göre II. yüzyılda bugünkü Musul'un yerinde bir Hristiyan kolonisi mevcuttu ve burası eski Asur İmparatorluğu'nun başşehri olan Ninevâ'nın karşısında bulunuyordu. Bu koloni daha sonra Bizanslıların Asur Piskoposluğunun merkezi olmuş ve İslâm fethine kadar Hristiyan kimliğini korumuştur. (TDV İslam Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr)

Musul şehrinde de üç farklı etnik grup yaşamaktadır. Fakat Kerkük'ten farklı olarak Musul şehrinin çoğunluğunu Arap kökenli toplumlar oluşturmaktadır. Musul, Irak'ın büyük şehirlerinden biridir. Kuzeyinde Dicle Nehri bulunmaktadır. Eski Ninova şehrinin tam karşısına kurulmuştur. Ninova olarak bilinen doğu Musul'da 250.000 Türkmen yaşamaktadır. Türkiye'nin 70 km uzağında yer almaktadır. Verimli topraklara sahip olması ve bunun yanı sıra tarihî camileri ile anılmaktadır. Musul şehri Orta Doğu'nun en önemli konumuna sahip olması sebebi ile de birçok tarihî ve kültürel unsura ev sahipliği yapmaktadır.

2.2.3.3. Telafer

Günümüzde Kuzey Irak bölgesinin önemli ilçelerinden birisi olan Telafer; Türkiye, Suriye ve Irak arasında Orta Doğu'nun en stratejik noktalarından arasında bulunmaktadır. Beş yüz bin nüfusu ile dünyanın en büyük ilçelerinden olan Telafer ve çevresi, bu özelliğinin yanı sıra Türkmen nüfusunun yoğunluğu ile de dikkatleri üzerine çekmektedir. Türkmenlerin

Telafer ile birlikte Kuzey Irak bölgesine gelmeleri İslamiyet öncesi döneme kadar uzanır. Bölgede gerçekleşen Türkmen akını yoğun olarak Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde olmuştur. Musul ile Sincar sınırları arasında kalan Telafer, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı idaresine girdiğinde Sincar sancağına bağlı bir bölge idi. Fetihler sonrası Sincar'ın Diyarbakır'a bağlanması ardından Telafer de Diyarbakır'a bağlanmıştır. Ancak Kanuni Dönemi'nde Bağdat'ın fethedilmesi ile Telafer ve çevresi Bağdat sınırlarına dâhil edildi. Telafer bir ara Musul'a bağlanmış olsa da sonrasında tekrar Diyarbakır'a tabi olmuştur (Özkan, 2009, s. 137).

Sincar ve Telafer XIX. yüzyılın ortalarına kadar Diyarbakır Eyaletine bağlı kaldı. Telafer, Osmanlı idaresinde olduğu dönemde birçok idari değişikliğe uğradı. Bu dönem zarfında giderek stratejik önemi artan Telafer, 25 Mart 1914 tarihinde ikinci sınıf nahiye'den birinci sınıf nahiye'ye çevrildi. Kent, 1917 yılı içerisinde de bağlı bulunduğu Sincar'dan ayrılarak kaza merkezi haline getirildi. Telafer, stratejik öneminin yanı sıra, tamamen Türkmen aşiretleri ile meskûn bir bölgedir. Buradaki her Türkmen aşiretinin yoğun olarak yaşamakta olduğu bölgeler farklı olmakla birlikte aşiretlerin tamamının isimleri Türkçedir. (Özkan, 2009, s. 137)

Telafer halkının tamamen Türkmen olduğu, herkesin burada Türkçe konuştuğu, aralarında yabancı unsur barındırmadıkları ve sert mizaçlı bir yapıya sahip oldukları biliniyor. Çevresindeki yoğun Türkmen köyleri ile bu bölge, tarih boyunca önemini koruyabilmiştir. Nüfusu itibarıyla da bölge, Irak'taki Türkmen yerleşmelerinin önemli noktalarından biri sayılır (Yakut, 1995, s. 63).

Çevresinde yüze yakın Türkmen köyü bulunmaktadır. Bölgede Baas rejimi tarafından Araplaştırma politikası uygulanmak istenmesi nedeniyle birçok Telaferli tutuklanmıştır. Bu şehrin önemli yapıtlarından biri de Telafer Kalesi'dir.

2.2.3.4. Erbil

Erbil şehri, Irak'ın kuzey bölgesinde yer almaktadır. Kuzey'de Türkiye ve doğuda İran ile sınırlıdır. Erbil adı, ilk kez MÖ 3000 yılında Sümer kitabelerinde kayıtlara "Erbilum" ve "Urbilum" olarak geçmiştir. Babil ve Asur kitabelerinde ise "Dört Tanrıça" anlamına gelen "Erba-lylu" olarak yer almaktadır (Kemali ve Sinjar, 2017, s. 19).

Erbil'in kuruluş dönemi incelendiğinde de kuruluşundan günümüze kadarki süreçte yoğun bir Türkmen nüfusuna sahip olduğu görülmektedir. Günümüz itibarıyla bu bölgede merkezî Kürt yönetimi hâkimdir. Türkmen ve Kürt grupları bu şehirde birlikte yer almaktadır. Erbil de; Kerkük, Musul, Telafer gibi tarihî ve kültürel yapı yönünden zengin bir şehirdir. Erbil Kalesi merkezî bir konumda bulunmakta ve turistik açıdan önemli bir yer tutmaktadır. Turist

olarak gelen bütün yabancı ziyaretçilerin büyük ilgisini çekmektedir. Eski dönemde Türkmenlere ev sahipliği yapmış iki önemli yerleri ise, Aşti ve Arap adlı mahalleleridir.

2.2.3.5. Bağdat

Coğrafi konum olarak Mezopotamya'nın ortasında bulunmaktadır. Irak'ın merkezinde yer almaktadır. Alüvyal bir ovaya sahiptir. Bağdat, İslam dünyasında bilim ve kültür şehri olarak anılmaktaydı. Bağdat'ta zaman, "İslamiyet Öncesi" ve "İslamiyet Sonrası" dönem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İslamiyet öncesinde şehir Sasani Devleti'ne bağlı bir şehirdi. İslamiyet döneminde ise Abbasilerin hâkimiyeti altına girmiştir. Ticari yönden ön planda olan Bağdat, belki de bu sebeple, birçok istilaya maruz kalmıştır. Bu tarihte dönüm noktası sayılabilecek dönemleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Moğol ve Timur İstilasası, Safevî Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Osmanlı sonrası. Bağdat'ın nüfusunun 2018 yılının tahmini istatistiklerine göre sekiz milyonun üzerinde olduğu söylenmektedir. Sayısal verilerle işlenmiş sekiz milyonluk nüfusun yaklaşık elli ila doksan beş bin kadar Türkmen nüfusunun Bağdat ve civarında yaşadığı bilinmektedir (Shukur, 2022, s. 15).

2.2.3.6. Diyala

Bağdat şehrinin kuzeydoğusunda, İran sınırında yer almaktadır. Diyala Nehri'nin Dicle Nehri'ne aktığı kanalın üzerinde bulunmaktadır. Diyala ilinde Arap kesim yaşamaktadır. Ancak Türkmenlerin de yoğun olarak yaşadığı bir coğrafyadır. Bölgede bulunan Diyala Nehri, bölgeye tarım faaliyetleri açısından büyük katkı sağlamaktadır. Nüfusu ise net olarak bilinmemektedir. En son nüfus sayımı 2003 senesinde yapılmıştır. 2003 yılında yapılan nüfus sayımı verileri doğrultusunda nüfusun bir buçuk milyona yakın olduğu görülmektedir. Diyala il sınırına yakın ve Vasıt (Kut) ilinin sınırlarına dâhil olan; İran sınırına yakın ve Zırbatiye'ye komşu Bedre ile Karağol oymağının yaşadığı Yusufiye de önemli Türkmen yerleşim merkezlerindendir (Saatçi, 1996, s. 35-37).

2.3. Irak'ta Türkmen Edebiyatının Oluşumu ve Dönemin Şairleri (1370-1952)

Bir coğrafyanın kimliğini ve kültürel zenginliğini ortaya koyan en belirgin unsurlardan biri de muhakkak ki o coğrafyada yetişen şairlerdir. Toplumun içinde yetişmiş ve o toplumun kültürüyle, tarihiyle, gelenek ve görenekleriyle şekillenmiş bu şairler; temsil ettikleri

coğrafyanın kültürünü, dilini, dinini, yaşanan olumlu-olumsuz doğa olaylarını, savaşları, kahramanlıkları, doğal güzellikleri yorumlamışlardır. Yaşadıkları coğrafyayı tanımamızda olsun tüm bu yaşanmışlıkların yanı sıra milli değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması noktasında olsun her zamanki gibi önemli bir role sahiptirler.

Irak coğrafyasında Türkmen edebiyatının başlangıcını oluşturan şairler arasında önde gelen bir isim de 1370-1418 yılları arasında yaşayan, Seyit İmâdüddin Nesimî adlı şairdir. Doğum yeri belli değildir (Büyük Larousse, 17. Cilt, s. 8605).

Suriye'nin Halep şehrinde defnedilmiştir. Nesimî, aynı zamanda Türk tasavvuf edebiyatı ve düşüncesinin de öncülerindendir.

Günümüzde Irak coğrafyası içerisinde hâlen şiirleri ve ilahileri okunmaktadır. Divanı, 1844 yılında Osmanlı Türkçesiyle basılmış daha sonra 1976 yılında Latin esaslı yeni Türk harfi nüshası, ardından 1973 yılında da İngilizce tercümesi yayımlanmıştır.

Daha geniş bir coğrafyaya ün salan bir diğer şair ise Fuzûlî'dir (Matar, 2003, s. 166).

Mehmet Süleyman Fuzûlî'nin Kerkük'te doğduğu düşünülmektedir. Kerbela'da Osmanlılar tarafından yaptırılmış bir türbeye defnedilmiştir. Yaşamı boyunca Irak'ın dışına çıkmadığı tahmin edilmektedir (Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, 6, s. 302).

Türkçe, Arapça ve Farsça eserleri mevcuttur. Fuzûlî tarafından kaleme alınan ve 3.096 beyitten oluşan *Leyla ve Mecnun* adlı mesnevi Türk edebiyatının büyük üne sahip en önemli şaheserlerindendir. Arapça ve Farsça olan diğer divanları arasında *Bengü Bade*, *Sakinâme* ve *Hadis-i Erbain* tercümesi yer almaktadır (Nakip, 2007, s. 314-317).

Fuzûlî' den sonra Irak coğrafyasında yetişen bir diğer önemli şair ise Rûhî'dir. Hangi tarihte doğduğu bilinmese de Bağdat'ta dünyaya geldiği kaynaklarda geçmektedir. 1605 yılında Şam'da vefat ettiği bilinmektedir. Şiirlerinde tasavvufi hava hâkimdir. Rûhî'nin en çok etkilendiği şair Fuzûlî'dir. Rûhî şiirlerini idari sistem, toplumsal sorunlar ve yanlış din anlayışı üzerinden eleştirel bir üslupla yazmıştır. 17 bendlik manzumesi *Terkib-i Bend* adlı eser, Rûhî'nin en ünlü eseridir (Nakip, 2007, s. 317).

Şeyhoğlu da Kerkük'te yaşadığından emin olunduğu kayıtlara geçen bir diğer şairdir. Kaleme alınan cönklerde Şeyhoğlu'nun şiirine yer verilmiştir. Irak'ta Türk edebiyatının oluşmasında katkıda bulunan ve günümüze kadar eserleri ile ün salan diğer şairler ise: Nâdir Şah, Nevres-i Kadim, Mehmed Nevrûzi, Bedrî, Safî, Urfî, Halis Nakşî, Zeynelabidin vb.'dir. Yaşadıkları döneme ün salmış bu şairler, yazdıkları Türkçe eserler ile geniş sahalarda

tanınmış olmalarından daha da önemlisi Irak'ta Türkmen edebiyatının baş temsilcileri olmuşlardır (Terzibaşı, 1988, s. 95-110).

Irak Türkmen edebiyatının oluşumunda en büyük paya sahip olan ve bir dönüm noktasının mimarı kabul edilebilecek güçte olan şair ise Hicrî Dede'dir. 1880 yılında Kerkük'te dünyaya gelen Hicrî Dede'nin asıl adı, Mahmut; soyadı ise Hicrî'dir. İki etnik grup arasında paylaşılamayan şair olarak da bilinmektedir. Ancak eserlerini inceleyecek olursak Irak Türkmen edebiyatına zenginlik katıp bir dönüm noktası oluşturduğunu görmemek mümkün değildir (Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, s. 394).

Hicrî Dede bir Atatürk hayranı olarak da kayıtlarda ve hafızalarda yerini almıştır. 10 Kasım 1938 günü Atatürk'ün vefatı üzerine Irak Türkiye Büyükelçisi Tahir Lütfi Tokay Ankara'ya telgraf çekerek şöyle demektedir (Şimşir 2004, s. 104):

... en büyük ıstırapı duyanlar Kerkük ve civarındaki Türk muhitidir. Kerkük Türkleri gönderdikleri üç kişilik bir heyetle bütün Kerkük Türk halkının taziyelerini ve matemde olduklarını bildirmişlerdir. Ayrıca kendi duygularını tasvir eden bir yazıyı elçiliğe tevdi etmişlerdir. Büyük Millet Meclisi'ne hitaben yazılmış bu yazı ile Kerkük şairi Hicrî Dede'nin manzumesi ilişik olarak takdim edilmiştir.

Cennet vatanım âlem-i gurbet de cehennem
Ben cennetimi zahmet-i nirânâ değişmem
Ben müftehîrim millî lisânımla cihânda
Öz postumu yüz atlas-ı elvâna değişmem
Her hoyratı var nağme-i Davûd'a müşâbih
Her perdesini evc-i aşîrâne değişmem. (Saatçi, 1997, s. 28)

Burada millî lisandan kastı kuşkusuz ki Türkçedir. Kendisi için yazdığı şiirinde ise şekil bakımında divan tarzı, ancak söyleyiş bakımında halk edebiyatı tarzına yakın olduğu görülmektedir.

Giymişim hırka-yi rindâne melâmetzedeyim
Mesleğim gizli değildir Dede oğlu Dede'yim (Saatçi ve Akkoyunlu, 1991, s. 7)

Osmanlı Devleti'nin Irak'taki varlığının sona ermesinden sonra Türkmenlerin büyük bir kısmı Irak'ta yaşamlarını sürdürmeye devam etmiştir. Irak'ta yaşamaya devam eden Türkmenlerin edebî çalışmaları da yaşadıkları topraklar üzerinde gelişimini sürdürmüştür. Bu nedenle Irak Türkmen edebiyatı başlangıcından günümüze kadar hem yazılı hem de sözlü kültür açısından hayli zengindir.

Çağdaş Irak Türkmen edebiyatında; eski edebî ürünlerin neredeyse tamamı bulunmaktadır. Irak Türkmen edebiyatında kaleme alınan ürünlerde en çok Irak Türkmen ahalisinin yaşadığı güçlük, zulüm ve haksızlıklar; hayat tarzı; gelenek ve görenekleri; toplumsal acıları ya da sevinçleri konu olarak işlenmiş ve işlenmektedir (Jabbari, 2022, s. 23).

2.3.1. Sözlü Edebiyat Dönemi

Sözlü edebiyat, yazılı edebiyatın oluşmasında temel kaynaktır. İnsanoğlu ilk olarak duygu ve düşüncelerini sözlü şekilde ifade etmiştir. Ozanlar, halk hikâyecileri ve destan anlatıcıları ilk zamanlarda içinde yaşadıkları toplumun sesi olmuşlardır. Zamanla, yazının bulunması ve sözle ifade edilen eserlerin gelecek nesillere aktarmanın yanı sıra tarihe ışık tutacak izler bırakmak amacıyla sözlü edebiyat ürünleri yazıya geçirilmiştir. Bu durum ışığında sözlü edebiyatı, yazılı edebiyatın başlangıcı, temeli ve dayanağı olarak kabul etmek kaçınılmazdır.

Irak'taki Türkmenler Türkçe yönünden iki ana kaynaktan beslenmektedirler. Birinci ve en önemli ana kaynak konuşma dili, yani yaşayan dil dediğimiz yöre ağzıdır. Kerkük'te, Erbil'de ve diğer Türkmen yerleşim merkezlerinde konuşulan yöre ağızlarını, genel olarak Azerî diyalektiğine dâhil etmek mümkündür. Herkesin konuştuğu bu ana-dilin, öğrenilip yaygınlaşması, kendiliğinden sağlanmaktadır. Hatta denilebilir ki, Türkmenlerin kültürünü, halk edebiyatını, dünya görüşünü, kimliğini ve etnik bilincini günümüze kadar ayakta tutan, canlılığını hâlâ koruyan bu anadildi. Bu canlı ve yaşayan dil öylesine güçlüdür ki, Kerkük'te Türkmenler arasında yüzyıllardan beri yaşamış olan ve yörede Hristiyan Türkmenler olarak tanınan Hristiyan bir koloninin Kildanî alfabesi ile yazı dilleri, konuşma dilleri, ölüm törenlerinde söylenen ağıtları (kendi adlandırmaları ile madraşları), hatta indileri bile Türkçeleşmiştir. Irak'taki Türkmenlerin yarattıkları sözlü edebiyatın, yani halk edebiyatının oluşması ve zenginleşmesinin de en güçlü kaynağı, halkın konuştuğu dildir. (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri)

Zaman içinde, özellikle eğitim dili Arapça olan zorunlu eğitim; kuşaktan kuşağa, ister istemez, konuşma dili olan Türkmen Türkçesinin zayıflamasını ve kullanım bozukluklarının ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Nitekim hiç eğitim görmemiş; Arapçadan etkilenmeyen ve okuryazar olmayan kesimden insanların konuştukları Türkçe; okuryazar olan kişilere oranla arı ve temiz yapısını daha fazla korumuştur (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri).

Başlangıç tarihi bilinmese de Irak Türkmen Edebiyatında sözlü edebiyat Nesimî'nin ortaya çıkışına kadar varlığını sürdürmüştür.

Yazılı edebiyat dönemi özellikle halk edebiyatı türünde örneklerden oluşmaktadır.

Orta Doğu coğrafyasında bin yılı aşkın geçmişleri ile Türkmenlerin Irak'ta geliştirerek, hayat verdikleri halk edebiyatı örnekleri, günümüzde de canlılığını koruyan zengin bir hazinedir. Halkın hoş ve eşsiz zevkini, konuşulan dilin estetiğini, Türkmen toplumunun dünya görüşünü, sosyal hayatın her alanına yansıyan tarafla: inanç, gelenek, görenek ve hikmetleri, halkın musiki hayatının temel yapısı olan sözlü kısmı şekillendiren değerlerdir. Çocukların oyun, eğlence dünyasına ait tekerlemeler, Türkmen kadınının bebeklerine söylediği ninnilerden yaktığı ağıtlara, kısacası doğumdan ölüme kadar ki serüven, bu zengin halk edebiyatını var etmiştir. Başlangıçta, bireysel birer ürün olarak ortaya çıkan bu edebî örneklerin günümüze dek ulaşması, hiç şüphesiz kolay olmamıştır. Yaşayan, canlı ve

dinamik birer değer olarak karşımıza çıkan bu edebî eserler; edinilen hayat tecrübeleri, yaşanan acılar, hüznler ve sevinçler, meydana gelen savaşlar, karşılaşılan felaketler, hissedilen bireysel ya da toplumsal acılarla bütünleşerek vücut bulmuştur (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri).

Yüzyıllar boyu söylenegelmiş, ancak halkın ağzında söylene söylene rötuşlanarak berraklaşmış, süzüle süzüle incelmış ve kıvamını tutturmuş; yapısı, anlamı, ifade gücü ve sözlü musikisi estetik dengesini bulmuş ve halkın ortak malı olarak anonimleşmiş; böylece zamana karşı mukavemet ederek, kuşaktan kuşağa, kulaktan kulağa yayılarak günümüze ulaşabilmiş birer inci taneleridir. (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri)

Türkmenler tarafından ortaya konmuş halk edebiyatı eserleri, manzum ve mensur örnekler olarak iki grupta toplanabilir. Manzum eserler arasında en çok ilgi çekenlerin başında “yedi heceli mani dörtlükleri” gelir. Mani dörtlükleri, Türkmen halk edebiyatının altyapısını oluşturan başat ve en yaygın olarak kullanılan nazım türüdür. Nasıl ki Irak'ta Türkmen musikisinin sözlü kısmı olan güftelerin yüzde doksanını da mani dörtlüklerinin oluşturduğu bilinmektedir. Bu dörtlükler ayrıca atasözü, bilmece, ninni, ağıt, hatta bazen masalların manzum dörtlükleri olmak üzere değişik şekillerde de karşımıza çıkmaktadır (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri).

Türkmen halk edebiyatının manzum örnekleri, musiki ezgilerinin başlıca dilidir. Türkmenlerin ezgilerini, uzun hava ve kırık hava diye iki bölümde ele almak mümkündür. Uzun hava olarak okunan ezgilerin metinleri, türüne göre halk edebiyatının belirli metinleri arasından seçilir. Bunlar bölgede tenzile havaları denilen dini parçalar, makam, divan, karabağı, gazel, âşık ve kerem havaları adlarını alır. Tenzile örnekleri arasında, bütün Türk dünyasınca bilinen Yunus'un "şol cennetin ırmakları" ve "ağlar Yakub ağlar Yusufum deyu" parçaları yanında, bölgeye özgü örnekler de vardır. Makam, divan, karabağı ve gazel havalarında okunan parçalarda, klasik divan edebiyatı örneklerine yakın ve çoğu anonimleşmiş metinler bulunur. Bunun yanı sıra divan örnekleri arasında görüldüğü gibi, bazen anonim mani dörtlükleri okunduğu gibi, Fuzûlî'ye ait parçalar da okunabilir. Âşık ve Kerem havaları ise, yine çoğu anonim parçalar, bir kısmı da Âşık Kerem'in yaygın dörtlükleri arasında seçilmiş, ancak zamanla mahallî motiflerle süslenmiş örneklerdir. Âşık havalarının büyük kısmı, günümüzde Kerkük merkezi dışında kalan Tavuk, İmam Zeynelabidin, Musul'un batısında kalan ve en büyük Türkmen ilçesi olan Telafer yöresi Türkleri arasında yaygındır. Kerem örnekleri ise en çok Erbil Türkmenleri arasında okunan yaygın parçalardır. Kırık hava dediğimiz türkü için, Irak Türkmenleri beste deyimini kullanmaktadır. Besteler, yani türküler, konularına göre kümelere ayrılır. Lirik örnekleri oluşturan aşk, gurbet ve ölüm üzerine yakılan parçalar yanında tabiat (pastoral), oyun-tören ve esnaf veya meslek türkülleri vardır. Olay ve kahramanlık türkülerine bölgede şarkı veya neşid(e) adı verilmektedir. Türkülerde kullanılan en yaygın halk edebiyatı nazım biçimi, daha önce de belirttiğimiz gibi yedi heceli mani dörtlükleridir. Ancak sekiz, on bir, on iki veya on dört heceli halk şiirlerine de tesadüf edilebilir. Bazen dörtlükler yedi heceli, bağlantı (nakarat) kısmı beş, altı, sekiz, dokuz, on iki, on dört veya on altı heceli de olabilir. Türküler arasında Türk dünyasının ortak malı sayılabilen örnekler, en çok olay türküleridir denilebilir. Çocukların folklor dünyasını oluşturan halk edebiyatı mahsulleri arasında uşak manileri denilen çocuk şarkıları ve tekerlemeler, lirik örnekler olarak karşımıza çıkan okşamalar, leyleler, yani ninniler, çasırtmacalar (yanıltmaçlar) ve uşak matalları yani çocuk masalları ilgi çeker. Lirik örnekler olarak karşımıza çıkan okşama ve leyle örneklerinin çoğu mani ve bölgeye özgü nazım biçimi olan hoyratlardan oluşur. (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri)

Türkmen Halk Edebiyatı manzum ve mensur olmak üzere iki farklı yapıda karışımına çıkar. Türkmen Halk Edebiyatı denince akıllarda çağrışım uyandıracak biçimde, cinaslı hoyrat adı verilen: cinaslı maniler ve kesik manilerdir (Kerkük Hoyratları Üzerine).

Türkçe Sözlük (2019, s. 1113)'e göre hoyrat: Güneydoğu Anadolu'da ve Irak'taki Türkler arasında tek başına söylenen bir tür ezgili deyiş, olarak tanımlanmıştır. Hoyratlar, Anadolu sahası; Erzurum, Elazığ, Kars, Şanlıurfa, Diyarbakır; Irak Türkmenlerinin yaşadığı topraklar olan Kerkük ve Erbil incelenirken ortak paydada ele alınmalıdır. Kerkük hoyratları ile Harput hoyratlarını tematik olarak karşılaştırdığımızda büyük oranda ses benzerliği taşıdıkları bir gerçektir. Hoyrat, Anadolu'da da Türkmen sahasında olduğu kadar olmasa da özellikle Harput'ta günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Türkmen Halk Edebiyatını özgün bir biçimde tanımlayan hoyratlara örnekler:

Bağırda gülüm kalıp
Gülüm bülbülüm kalıp
Bir gün geli bakasan
Bir avuç külüm kalıp

Mehmet İzzet HATTAT (Bayatlı ve Yanar, 2019, s. 35)

Bu yurdu
Ata bize buyurdu
Su yerine kan gitse
Ya da vermem bu yurdu
Çıkınca bu ruh candan
Men beklerem bu yurdu

Abdilemir ŞAHKEREM (Bayatlı ve Yanar, 2019, s. 51)

Dalı dala
Yol vurar dalı dala
Kahrederiğ rakıbı
Verirseğ dalı dala

Zeliha TÜTÜNCÜ (Bayatlı ve Yanar, 2019, s. 4)

Başa kakar
Beg gelir paşa kakar
Yeme namert lukmasın
Gün gelir başa kakar

Osman MAZLUM (Bayatlı ve Yanar, 2019, s. 4)

Yandı güle
Gölgeler yandı güle
Garip bağvan üzünnen
Bülbüller yandı güle

Gülzar BAYATLI (Bayatlı ve Yanar, 2019, s. 4).

2.3.2. Yazılı Edebiyat Dönemi

Nesimî ile Irak'ta yazılı edebiyat başlamıştır. Irak'ta daha öncesinde varlığını sözlü edebiyat çerçevesinde sürdüren bir edebiyat mevcut idi. Fuzûlî ile de devamlılığını sürdürmüştür.

Irak'ta yalnızca konuşma dili olarak yaşayan Türk ağızları, yazı dilinde sözlü dilde kullanıldığı yoğunlukta kullanılmamıştır. Irak Türkmenleri, yazı dilinde Türkiye Türkçesini benimsemişlerdir. Irak'ta 16. yüzyıla kadar ortaya çıkan Türkçe edebî ürünlerin Azerbaycan Türkçesinde, belki buna eski Anadolu Türkçesi demek daha doğru olur, olduğu belirlenmiştir. 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra; Irak'ta yazılı edebiyat, Batı Türkçesi olan Osmanlı Türkçesinin etki alanına girmiş ve zamanla Osmanlı Türkçesi ile paralellik göstermiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'den ayrılmalarına rağmen Irak Türklerinin yazı dilinde yine Türkiye Türkçesini tercih etmeye devam ettikleri görülmüştür. Irak Türkleri Türkiye'de başlayan dilde sadeleşme hareketini de yakından takip etmişlerdir. Biraz geriden ve ağır olmakla beraber bu takip, 1975 yılına kadar devam etmiştir (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri).

Birinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı ağır sıkıntılar ve buhranlara rağmen, dil üzerine yapılan tartışmalar ve edebî çekişmeler, Türk dilinin yeniden yapılanmasına yol açmaktaydı. Ancak bu sıralarda Kerkük ve yöresinde yaşayan edebiyatçılar ve aydınlar, -İngilizlerin Irak topraklarını işgal etmesi yüzünden- dil ve edebiyatın merkezi konumundaki İstanbul'dan, oradaki edebiyat ve kültür hareketlerinden ve gelişmelerden kopmuş; onların yüzyıllardır kültürel yönden beslendiği kaynaklar ile ilişkileri kesilmiştir.

1975'ten sonra Türkmenler, Bağdat yönetimi tarafından baskı altına alınmış; Türk kökenli her türlü Türkçe basılı malzemeden, hatta matbuattan mahrum bırakıldıkları tarihi kaynaklarda yer almaktadır. Türkçe yazılı kaynaklara özlem duyan Türkmenler, kendi kendilerine yetme çabası içine girmeye mecbur kalmışlar; yalnızca Türkiye radyolarının yayınlarından yararlanmakla yetinmek zorunda kalmışlardır (Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri).

Türkmenlerin, Irak'ta meydana getirdikleri yazılı edebiyat, tarih boyunca gelişerek devam etmiş ve zengin bir miras olarak, günümüze ulaşmıştır. Başlangıcından günümüze kadar gelen zaman aralığında Irak Türkmenleri, 1918 yılındaki Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar, Türk dünyası ile ortak devir yaşamış, yüzyıllar boyu soydaşları ile beraber aynı kaderi paylaşmışlardır. Ancak bu tarihten sonra, Türk dünyasından koparılan Irak Türkmenleri, Irak adı ile kurulan devletin vatandaşları olarak yaşamaya başlamışlardır. Bu siyasî değişim, Türkmenlerin edebiyat mahsullerini de etkilemiş ve yüzyıllar boyu beslendikleri Türk kültür pınarından koparıldıkları için de, bazı sarsıntılar geçirmişlerdir. Bu önemli tarihi değişim yüzünden, Irak Türkmen edebiyatını iki ana döneme ayırmak gerekmiştir:

- Ortak Devir Edebiyatı (Başlangıcından 1918'e kadar)

- Çağdaş Edebiyat (1918-).
(Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri).

Edebiyatın dönemlere ayrılmasının toplumsal olaylardan bağımsız değerlendirilemeyeceği bilinmektedir. Türkmen edebiyatının da farklı dönemlerde değerlendirilmesi, hayatla iç içe olan edebiyatın hayata dair her olgudan derinden etkilenmesi ve yolunu içinde bulunduğu toplumun yaşamını derinden etkileyen dönüm noktaları çerçevesinde çizmesi bu durumun en açık örneklerindendir.

2.3.3. Irak Türkmen Edebiyatında Basın ve Yayının Rolü

Irak Türkmen edebiyatında önemli rol oynayan bir unsur da, gazeteler ve dergilerdir. Bunlar *Afak*, *Kerkük*, *Beşir*, *Türkmeneli*, *Kerkük Sabahı* gazeteleri, *Kardaşlık*, *Türkmeneli*, *Kardeşlik*, *Yurt*, *Türkmen Yazarı* dergileridir. Dönemin diğer dergi ve gazeteleri şunlardır: *Yeni Irak*, *Türkmen Bohçası*, *Baba Gürgür*, *Birlik Sesi*, *Kerkük Dergisi*, *Fuzuli Dergisi*, *El-Irak*, *El- Bayrak*, *El-Murabbi*, *Sümer*. Adları verilen dergi ve gazetelerin, Türkmen yazarların sesi olarak günümüze kadar gelmesinin yanı sıra yayımlanan *Kardaşlık* ve *Türkmeneli* dergisi hâlen Türkmen kültürünün bu alandaki temsilciliğini üstlenme görevini yürütmektedir.

2.3.4. Çağdaş Türkmen Edebiyatının Oluşumu

Günümüzde Çağdaş Irak Türkmen Edebiyatı adıyla literatüre geçen Irak Türkmen Edebiyatı; Türk Dünyası'nın oluşturduğu ayrıntılı Türk edebiyatının alt dallarından biridir. Kaydedilebilen dönemlerden bugüne; Irak'ta yaşayan Türkmenler, zengin bir edebî birikime sahiptirler. Osmanlı İmparatorluğunun Kasım 1918 tarihinde Irak topraklarından tamamen çekilmesinin ardından Irak Türkmenlerinin bir kültür merkezi olan İstanbul'la olan güçlü bağları kopmuştur. Osmanlı ile kurulan güçlü bağın koparılmasından sonra yalnız kalan Irak Türkmenleri, Türkmen Türkçesiyle konuşmaya, yazmaya ve bu dille çeşitli yayınlar yapmayı, dönemsel olarak farklılık gösterse de, sürdürmeye devam etmişlerdir (Zülfikar, 2006, s. 13).

Çağdaş Irak Türkmen Edebiyatında eski edebî ürünlerin tamamına yakını yer almaktadır. Irak Türkmen Edebiyatının bu ürünleri işledikleri konular bakımından değerlendirilecek olursa; en çok Irak Türkmen toplumunun yaşadığı güçlük, zulüm ve haksızlıkları, hayat

tarzını, gelenek ve göreneklerini, toplumsal acılarını ya da sevinçlerini konu almaktadır (Jabbari, 2002, s. 23).

Irak Türkmenlerinin edebî süreci incelendiğinde söz konusu sürecin iki kısma ayrıldığı görülmektedir. 1914 yılında başlayan ve Birinci Dünya Savaşına kadar devam eden Irak edebiyatı kısmı, Türk edebiyatı ile birlikte değerlendirilirken; Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki kısım ise çağdaş Irak Türkmen edebiyatının başladığı dönemi işaret etmektedir (Akar ve diğerleri, 1994, s. 189-191; Kolcu, 2012, s. 565-566).

Irak Türkmenleri, kültür, tarih ve kan bağı ile çok derinden bağlı oldukları Türkiye’den kopmanın verdiği büyük üzüntü neticesinde Türk geleneğine daha sıkı bağlanmışlardır. Bundan dolayı da çağdaş edebiyata önemli bir yer ve değer vermişlerdir. Irak Türkmenleri edebiyat geleneğinin devamlılığı ve verimliliği yönünde sürekli yeni eserler vermeye gayret göstermiştir (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 10-13).

İşledikleri temalarda doğum, ölüm, aşk, vatan, millet, özlem konularının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Irak Türkmen edebiyatında her dönem kendi içerisinde muhakkak ki eskiye bağlı eserler bulundurmaktadır. Çağdaş Türk yazarlarla paralellik gösteren eserlerini bu yönde oluşturan yazarların başında Türkmen şairlerinin en önemli isimlerinden olan Hicrî Dede gelmektedir. Dede’yi takiben, Hıdır Lütfi ve Mehmet Sadık da çağdaş eserler vermeye başlamıştır. Irak Türkleri bu süreçte bir yandan eskiye bağlılığını korumak isterken bir yandan da yeniliğe eğilim göstermekten geri durmamışlardır. Her iki alanda da eserler veren şairlerin birçoğu eserlerini hem Arap alfabesi ile hem de Türkiye Türkçesi olarak her iki biçimde de okuyucusuna sunmuştur. Bu eğilim sürecinde Irak Türkmen şairlerinin karşılaştığı bazı zorluklar da baş göstermiştir. Bunlardan birincisi; Türkiye’de yeni edebiyata yönelen şairler denemelerinde başarı elde ettikleri gibi başarısızlıklarla da karşılaşmışlardır. Bazı denemelerin sonucu ise taklitten öteye geçememişlerdir. İkincisi ise; eski ve yeni edebiyatı savunan şairler arasında patlak veren anlaşmazlıklar olmuştur. Bu tartışmalar dönemin yayımlanan dergilerinde de fazlasıyla yer bulmuştur. Çağdaş Türkmen şiirinin oluşumunda ne kadar tartışmalı durumlar meydana gelse de Kerkük’te şiir yazma geleneği hem eski (geleneksel) şiir yazımı hem de çağdaş şiir yazımı ile devam etmiştir. Çağdaş şairler için yaralayıcı bir olumsuzluk da şu yönde olmuştur; Yeni Lisan Hareketi ile Türkiye’de başlayan yenileşme ve sadeleşme hareketine yönelik çabaların başlamasıyla eş zamanlı olarak Irak’ta bulunan Türkmen şairler de İngiliz işgaline maruz kalmışlardır. Bunun sonucunda Türkiye ile olan bağlantıları ne yazık ki kesilmiştir. İngilizlerin işgaliyle

birlikte Irak'taki Türkmen şehirlerinin Türk edebiyatından ve Türkçeden uzak kalmaları Irak Türkmen edebiyatının gelişimini bir süreliğine yavaşlatmış olsa da Irak Türkmenleri Türk edebiyatını takip ederek edebî ürünlerini vermeye gayret göstermişlerdir. Bu dönemin ardından bir nebze de olsa yazarlara moral olan 74 numaralı “Mahallî Diller” kanunun uygulanması ile Kerkük ve Erbil’de yaşayan Türklere Türkçe eğitim hakkı tanınmıştır. Ancak bu kararın arkasında çok durulmamış ve kısa bir süre sonra bu karar da yürürlükten kaldırılmıştır. Irak’ta Türkçe faaliyet gösteren *Kerkük* ve *Afâk* dergisi kendisini göstermiştir. Dönemin şairleri âdeta eserleri ile var olma savaşı vermişlerdir. Bu dönemde sadece şiirle sınırlı kalmayan çağdaş Türkmen edebiyatı aynı zamanda öykü, piyes, deneme alanlarında da başarılı çalışmaları ile dönemin en verimli çağını inşa etmiştir. (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 10-13).

2.3.5. Çağdaş Türkmen Edebiyatının Temsilcileri

Birinci Dünya Savaşı ile beraber Türkiye’den ayrılan, Irak Krallık Dönemi’nde yaşayarak edebî gücünü yirminci yüzyılın ilk yarısında gösteren ve Türkçe eğitim görmelerinin de büyük katkısının olduğu dönemin güçlü kalemli Irak Türkmen edebiyatının en önemli şairlerinin başında Hicrî Dede yer almaktadır. Türkçe eğitimi alan diğer şanslı şairler ise, Haşim Nived Erbil, Mehmet Sadık ve Cevat Nebioğlu’dur. Çağdaş Türkmen şiirinin savunucularının başında Nesrin Erbil ve Salah Nevres gelmektedir. Hiç şüphesiz ki onlar da mevcut sistemin ve dönemin zorlukları ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde ise çağdaş şiir kurucularının yanı sıra Mehmet Merdan, Nusret Merdan, Kadriye Ziya, Hüsam Hasret vb. şairler de bu dönemin temsilcileri arasında yerlerini almıştır. Çağdaş Türkmen şiirlerini incelediğimizde, günümüze kadar ulaşmış sayısızca çağdaş şiirin mevcut olduğunu görmek mümkündür (Merdan, 1998, s. 1).

Irak Türkmen edebiyatı araştırmacıları tarafından tarihî kırılma göz önünde bulundurularak kabaca 1918 öncesi ve sonrası olarak iki bölümde incelenmektedir. Irak Türkmen edebiyatının Türk edebiyatı ile paralellik arz ettiği 1918 öncesi döneme bakıldığında kadın edebiyatçıların varlığına rastlanmamaktadır. Irak Türkmen edebiyatında kadın temsilcilerin yer almaları ancak çağdaş Türkmen edebiyatının oluşmasından sonra mümkün olmuştur. Türkmen edebiyatında kadın temsilcilerin yer almaları hoyrat türünde eserlerle başlasa da söz konusu edebiyatçıların Türk ve dünya edebiyatından etkilenecek kendilerine özgü bir üslup geliştirmeleri uzun zaman almamıştır.

Irak coğrafyasında kadın şairler olarak eserler sunmaya çalışan hem dönemin hem de kadın olmanın getirdiği zorluklara rağmen güçlü çağdaş Türkmen edebiyatı alanına zengin eserler kazandırdıklarını göz ardı etmek mümkün değildir. Dönemin şartlarında gizlice cemiyetlerde toplanarak yazdıkları şiirleri halka seslendiren kadın şairlerin şiirlerinde tema olarak millî duyguları çokça işledikleri kaynaklarda yer almaktadır. Her bir kadın şairin şiirlerinde birden fazla bu temanın işlendiğini görmek mümkündür.

Çağdaş şiir yazan kadın şairlerin başında ise; Suphiye Halil Zeki, Nesrin Erbil, Kadriye Ziya, Remziye Meyyas gibi usta kalemler gelmektedir. Türkmen kadın edebiyatçıların eserlerinde genellikle vatan, aşk, acı, bayrak sevgisi, özlem, hüzn, zulüm, haksızlık gibi kavramlar çokça yer alırken, Suphiye Halil Zeki, diğer Türkmen kadın edebiyatçılarından farklı olarak; toplumun yaşayışı, kadın hakları, kadının sosyal hayattaki rolü gibi konulara çokça yer vermiştir.

2.3.6. Çağdaş Türkmen Edebiyatında Sadeleşme ve Yenileşme Ekolü

Çağdaş Irak Türkmen edebiyatında yaygın olarak kullanılan iki tür şiir yazma üslubu bulunmaktadır. Bunlar; düzyazı ve serbest şiir türüdür. Türkmen edebiyatçıların da gruplar hâlinde bu iki tür altında toplandıkları belirtilmiştir.

Sadeleşme ekolüne tepki göstererek onu kabullenmeyen şairler ise geçen zaman içerisinde sadeleşmeyi benimsemiş ve sadeleşme ekolüne karşı iyimser tavırlar sergileyerek bu yönde edebî eserler oluşturmuşlardır. Bu ekole katılan temsilciler: Reşit Akif Hürmüzlü, Esat Nâib, Nâzım Fikret Koçak ve Abdülhâkim Rejioğlu'dur. Söz konusu ekolün bir araya getirdiği şairler üslup olarak ağır bir dille eserler vermekteydi. Ancak benimsedikleri sadeleşme sonrasında en başta Abdülhâkim Reji olmak üzere düzyazıda tamamen sadeleşme yoluna gitmişlerdir (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 12).

Yenileşme ekolüne tepki gösteren bir grup edebiyatçı eserlerini daha çok şiir tarzında vermiştir. Bunların başında en bilenen güçlü kalemlerden biri olan Osman Mazlum gelmektedir. Bu grubun içerisinde yer alan diğer şairler ise: Tisinli Celal Rıza, Hasan Görem, Fahrettin Ergeç, Mehmet İzzet Hattat'tır. Bu grubun içerisinde düzyazıda eserler veren herhangi bir temsilci bulunmamıştır. Ancak Reşit Ali Dakuklu, buna son vererek kalemini düzyazı için ele almış ve Irak Türkmen edebiyatına güçlü eserler kazandırmıştır. Serbest şiirde en güçlü kalemlerden olan Nesrin Erbil; Kerkük şairlerine nazaran kendini bu yönde göstermiş, duygu ve düşüncelerini serbest şiirlerinde çok güçlü işlemiştir. Nesrin Erbil'in

şairleri dönemin *Kardaşlık* dergisinde yer almış halk ve Kerkük şairleri üzerinde büyük etkiler uyandırmıştır. Nesrin Erbil'in ardından serbest şiirde kendini göstermek isteyen bir diğer şair ise Salah Nevres'tir. Ancak Nevres, dilde kullandığı ağır üslup nedeni ile duygularını tam yansıtamamış olmasından dolayı başlarda başarısızlıklar ile karşılaşsa da zamanla daha güçlü eserler vermeye başlamıştır. Günümüzde çağdaş şiir araştırması yaptığımızda; çağdaş edebiyatın güçlü kalemleri olarak karşımıza çıkan çok değerli Nesrin Erbil ve Salah Nevres'in hayli önem taşıyan iki şairimizden olduğu su götürmez bir gerçektir. 1980'li yıllara baktığımızda ise çağdaş edebiyat dendiğinde akıllara gelen ilk isimlerdir. Bunları takiben çağdaş dönemin ortaya çıkan genç kuşak edebiyatçılara örnek verilecek olursa; hem şiirde hem de düzyazıda başarılarını gözler önüne seren Nusret Merdan ve Mustafa Ziya verdikleri eserler ile genç kuşak olarak eserlerini vermeye başlayan başarılı yazarlar olarak anılmaktadır. Kısaca açıklayacak olursak, Türkmen edebiyatçılar düzyazı ve serbest şiir alanında ikiye ayrılıp her iki yönde de eserler sundukları bir dönemin başlangıcını oluşturmuşlardır (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 11-13).

2.3.7. Çağdaş Türkmen Edebiyatçılar ve Klasik Türkmen Edebiyatçılar

Çağdaş Türkmen Edebiyatının başlangıcı ile beraber bir kesim eski gelenekte eserler vermeye; bir diğer kesim ise Anadolu'daki yeni edebî oluşumları takip etmeye odaklanmıştır (Issa, Zahraa, 2019, s. 10). Bu nedenle edebiyatçılar arasında fikir ayrılıkları yaşanmıştır.

1980 yılı ve sonrası Türkmen edebiyatının Anadolu'daki Türk edebiyatından ayrıldığı dönem olarak kabul edilir. Bu kopuşun ana nedeni dönemin siyasi iktidarlarının uygulamaları ve Türkmenler üzerindeki baskılarından dolayı Türkmenlerin Türkiye'deki edebî gelişmeleri takip edememeleri, dergileri gazeteleri ve edebî eserleri temin edememeleri Türk edebiyatının temsilcileri ile gereken iletişimden yoksun olmalarıdır. Türkmen sanatçılar bu durumun yarattığı yoksunluğa rağmen kendi değerlerine ve edebiyatlarına sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Özellikle eski şiir geleneğinin devamı niteliğinde yeni mahsuller vermişlerdir. Türkmen edebiyatçılar Anadolu coğrafyasındaki edebî gelişmelerden ve görüş farklılıklarından kişisel çabaları sonucunda zor da olsa haberdar olabilmışlerdir. Türkiye'de bu dönemlerde yaşanan eski yeni çatışması Türkmen edebiyatına da yansımıştır. Eski edebiyat ile yeni edebiyat ayrımı Türkmen edebiyatçıları da ikiye bölmüş; edebiyatçıların bir kısmı eski edebiyat diğer kısmı ise yeni edebiyat özelliklerine uygun eserler vermeyi tercih etmiştir. Eski edebiyatı savunan ve eski tarzda şiir

yazan şairler dışında yeni edebiyatı savunan ve yeni tarzda şiirler kaleme alan şairler bu dönemde ortaya çıkmışlardır. Özellikle *Beşir* gazetesinin yayına başladığı bu dönemlerde yeni şiir dili Türkmen edebiyatçıları arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Yeni şiire en fazla tepki gösterenlerin başında, eski geleneği savunanlar arasında yer alan Mehmet Sadık ve Atâ Terzibaşı gelir. Yeni şiir taraftarı Salah Nevres ile eski şiir taraftarı Atâ Terzibaşı arasındaki tartışmalar dönemin tek edebî yayın organı olan *Kardaşlık* dergisinde genişçe yer bulmuştur (Akar ve diğerleri, 1993, s. 190).

Eski edebiyatın savunucuları Mehmet Sadık ve Atâ Terzibaşı'dır. Yeni şiirin öncülerinden olan Salah Nevres ile aralarında yaşanan tartışmalar dönemin tek edebî organı olan *Kardeşlik* dergisinde yer bulmuştur (Akar ve diğerleri, 1993, s. 190). Atâ Terzibaşı, "Saçma Şair" başlığı altındaki yazısında serbest şiiri, ilkel şiirin tekrarı olarak kabul ettiğini acımasız bir şekilde vurgulamış ve yeni edebiyat tarzını ağır bir şekilde eleştirmiştir (Akkoyunlu, 1992, s. 590).

2.4. Irak'taki Eğitim Dili Türkçe Olan Esas Okullarda Yer Alan Türkçe ve Edebiyat Öğretimi

Geçmişten günümüze yazılan birçok Türkmen eserde Türkmen dili ve kültürü ele alınmaktadır. Türkmenlerin eğitimi ne kadar 1990'lı yıllarda "Güvenli Bölge" olarak Irak'ın kuzeyinde başlamış olsa da Irak'ta Türkmen eğitiminin Türkmen bölgelerinde tam anlamıyla başlaması 2003 yılından sonradır. O tarihten bugüne özellikle eğitim konularını ele alan bir eser ortaya konulmamıştır. Bu da Türkmen eğitiminde büyük bir eksiklik olduğunu açıkça göstermektedir. Yazılan eserlerde ya başlık olarak ya da bir bölüm olarak Türkmen edebiyatı veya Türkmen dili-lehçesi diye vurgular yapılmıştır. 24 Ocak 1970 tarihinde Irak Türkmenlerine verilen "Kültürel Haklar" sonucu okullar açılmıştır. Ancak bu gelişmenin üzerinden çok geçmeden bir sene sonra tekrar kapatılmıştır. Türkmenlerin yoğun bir şekilde Türkmen okullarına akın etmesi o dönemin iktidarının gözünü korkutmuştur. 2003 yılına kadar Irak Türkmenleri ile ilgili kaleme alınan eserlerde Irak'ta Türkmen varlığından bahsederken eğitim hayatlarına vurgu yapılmıştır. Fakat 2003'ten sonra da sadece bir tane yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Buna dair internet sitelerinde, gazetelerde ve dergilerde az sayıda da olsa makaleler bulunmaktadır. Bu siteler: Biz Türkmeniz, Kerkük Gazetesi, Türkmeneli Gazetesi ve Kerkük Vakfı'dır. Dergiler ise: *Türkmeneli*, *Fener*, *Kardaşlık (İstanbul)*, *Kardaşlık (Bağdat)*'tir. Irak sınırları içinde yaşayan Türkmenler için Türkçe

eğitimi veren okullar “esas” ve “şumul” okulları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Esas okullarda eğitim ve öğretim tamamen Türkçedir. şumul okullarda ise eğitim ve öğretim Arapça olup Türkçe yalnızca bir ders olarak verilmektedir.

Irak’ta eğitim öğretim faaliyetlerini Türkçe gerçekleştiren anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde çok sayıda eğitim kurumu bulunmaktadır. Bu okullar Kerkük, Erbil, Bağdat, Musul, Kifri bölgelerinde yer almaktadır. Türkmenlerin yaşadığı diğer bölgelerde ise tam anlamıyla Türkçe eğitim veren kurumların varlığı söz konusu değildir (Anwar, 2012, s. 22-26).

Baqı (2022, s. 66)’nin aktardığına göre, yeterlilik ve beceri açısından öğretmenlerin donanımsız oldukları için hizmet içi eğitim düzeyinde desteğe ihtiyaç duydukları; Türkçe öğretimi için yararlanılması gereken kaynakların yetersiz olduğu ve bir kütüphanenin bulunmadığı; ortaokul ve lise kademesindeki öğretim uygulamalarının sistemli bir program çerçevesinde gerçekleştirilmediğı, düzeye uygun içeriklerin hazırlanmadığı ve yeniden gözden geçirilip gereksinimleri karşılayacak biçimde revize edilmesine gerek olduğu belirlenmiştir. Çağımızda eğitim ve öğretim sürecinin önemli tamamlayıcı öğelerinden teknolojik araç-gereçlerin yetersiz olduğuna da değinilmiştir.

Günümüze gelindiğinde de aynı sorunların devam ettiğı görülmektedir. Irak Türkmen okullarında ders kitabı olarak kullanılan kaynakların içerikleri büyük oranda Türk edebiyatına ait şiirlerden ve metinlerden oluşmaktadır. Irak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bir eğitim öğretim programı, ders müfredatı ve yıllık plan hazırlanmamıştır. Öğretmenler derslerini kendi hazırladıkları haftalık programlar doğrultusunda işlemektedir. 2013-2017’den bu yana ders kitapları içerik olarak güncellenmemiş; yeni bir ders kitabı hazırlanmamış ve aynı kitapla eğitim öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir.

Planlı ilerlemesi gereken eğitim öğretim sürecinin bu şekilde yararlı olması oldukça zordur. Çünkü güncellenip yenilenmeyen kitaplar; kitapların bir müfredata göre düzenlenip derslerin planlı yapılmaması öğrencilerin geride kalmasına sebep olmaktadır. Türkmen edebiyatı eserlerine ve yazarlarına yeterince yer verilmemesi öğrencilerin kendi edebiyatlarına, edebî varlıklarına ve yazarlarına yabancılaşmasına yol açması nedeniyle önem taşımaktadır. Son zamanlarda yapılan akademik çalışmalarda da belirtildiğı üzere hazırlanan içeriklerin öğrenci düzeyine uygun olmaması ve bunun sonucunda da eğitim sürecinin hedefe ulaşmada sekteye uğrayacağı vurgulanmaktadır.

Lise düzeyinde hazırlanan kitapların içeriğine bakıldığında yukarıda verilen bilgilerin doğruluğu somut şekilde görülecektir. Lise 1. ve 2. sınıf “Edebiyat ve Dil/Anlatım” kitaplarının içerik açısından yetersiz olduğu ve Türkmen edebiyatına dair örneklerle çok az yer verildiği açıktır. Lise 3. sınıf düzeyindeki öğrenciler için ise “Edebiyat ve Dil/Anlatım” dersi adına kaynak bir kitaptan söz dahî edilememektedir. Öğrencilere düzeye uygun kitabın sadeleştirilmiş ve kısaltılmış biçimi fotokopi olarak öğrencilere verilmekte ve ders bu kaynak üzerinden işlenmektedir.

Tüm bunlardan yola çıkarak ivedi bir şekilde eğitim öğretim programının ve ders “Edebiyat ve Dil/Anlatım” kaynaklarının bir müfredat dairesinde yenilenmesi gerektiği söylenebilir. Türkmen halkın ve gelecek nesillerin kültürel olarak kökleriyle olan bağlarını sağlam tutması ve koruyabilmesi için en temel gereksinimi olan dilin “Edebiyat ve Dil/Anlatım” dersi aracılığıyla canlı kalacağı mutlaktır. Bu yüzden bu konuda eksikliklerin en kısa zamanda giderilmesi ve gerekenlerin uzmanlarca yapılması fazlasıyla önem taşımaktadır.

2.4.1. Çağdaş Irak Türkmen Şiiri

1960’lı yıllar çağdaş Irak Türkmen edebiyatının, dilde yaşanan yenileşme hareketiyle birlikte şiirde ve düz yazıda büyük gelişme gösterdiği ve önemli sanatçıların yetiştiği edebiyat alanında zengin ve verimli bir dönemdir. Ayrıca bu dönemde Bağdat radyosunda Türkmen radyo kanalları Türkçe yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Radyonun Türkmence yayın yapmaya başlaması ile Irak Türkmen Türkçesinin yazı dilinde ve konuşma dilinde bünyesinde barındırdığı farklılıklar daha görünür olmuştur. Bu nedenle Türk kültürünü ve edebiyatını korumak üzere kurulan Türkmen Kardeşlik Ocağı sayesinde *Kardeşlik* dergisi basılmaya başlanmıştır. *Kardeşlik* dergisinde Irak Türkmenlerinin konuşma dili ile yazı dili arasındaki farklılık sorunu da ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla *Kardeşlik* dergisinin basılmaya başlanması çağdaş Türkmen edebiyatının gelişmesinde çok büyük ve önemli bir rol oynamıştır (Akar ve diğerleri, 1994, s. 189-191; Kolcu, 2012, s. 565-566).

1980 ve sonrası yıllara gelindiğinde çağdaş Türkmen şiirinin gelişimi daha büyük bir ivme kazanmıştır. Bu gelişmenin en büyük destekleyicisi Türkmen aydınlarının Irak rejiminin yapmaya çalıştığı Araplaştırma politikasına karşı durmak için Türkçeye daha çok önem vermeleri gösterilebilir. Burada en çok çabayı gösterenler ise şüphesiz ki Türkmen edebiyatı adına çalışan ve eserler ortaya koyan isimlerdir. Bu isimler; Hicri Dede, İzzettin Abdi

Bayatlı, Mustafa Gökkaya, Atâ Terzibaşı, Ekrem Tuzlu, Firdevs Kerküklü, Suphi Saatçi olarak sıralanabilir.

Çağdaş Irak Türkmen edebiyatında şiir türünde kaydedilen gelişim düzyazıya göre daha ileri bir boyutta kendini göstermektedir. Özellikle çağdaş Türkmen edebiyatının hoyrat ve manilerle zenginleştirilmiş bir sözlü kültür geleneği de bulunmaktadır. Bu durum, sözlü ve yazılı çağdaş Türkmen şiirinin eğitim öğretim hayatında da edebiyatın içerisinde yer alması açısından oldukça önemli bir konudur (Merdan, 1998, s. 720-721).

Nazım (şiir), insanoğlunun en eski sanatsal uğraşlarından biridir. Doğuşu ve gelişimi, tarihsel süreçte geçirdiği evrelerin tamamı ona daima yeni ve farklı özellikler kazandırmış; her dönem edebiyatın en başat türü olmayı başarmıştır. Irak Türkmen Edebiyatı'nda da nazım en önemli edebî tür olarak karşımıza çıkmaktadır. 14. yüzyılda Bağdatlı Seyyit İmadettin Nesimî, Kadı Burhanettin gibi divan şairleriyle bu coğrafya nazım konusunda dikkatleri üzerine çekmiştir. Klasik dönemde edebî dil niteliği kazanmaya başlayan Türkmençe veya Oğuz Türkçesi ile çeşitli konularda ürünler sunulmaya başlanmıştır. 14-15. yüzyıllarda kuruluşunu tamamlayan klasik Türk şiiri, 16. yüzyılda Mezopotamya veya Irak bölgesinde Fuzûlî ile zirveye çıkmıştır. Çağdaş Irak Türkmen Edebiyatı Devri'nin edipleri bir yandan eski geleneğe bağlı eser verirken, diğer bir yandan da Türkiye'deki yeni edebî türleri takip etmeyi sürdürmüşlerdir. Bölgede yaşayan edebiyatçılar bu anlamda iki gruba ayrılmıştır. (Akar, Bilecik ve Deniz, 1994, s. 190)

Birincisi; eski geleneği sürdürenler. Bunlar da kendi içerisinde ikiye ayrılır. Divan edebiyatına bağlı olan ve Fuzûlî'nin izinde giden şairler ve halk edebiyatına bağlı olup hoyrat yazan şairler. İkincisi ise Anadolu'daki yeni edebî cereyanları izleyen, bilhassa geleneksel şiirde yenilik yaratan, hece veya serbest vezinler yoluyla hareket edenlerdir. (Zülfikar, 1996, s. 731)

Nazımda eski geleneği sürdüren, divan edebiyatına bağlı kalarak yazan şairler hakkında edinilen bilgilere değinmek gerekmektedir:

19. yüzyıla gelindiğinde güçlü bir şair kuşağının yetiştiği görülmektedir. Irak'ta yaşayan Irak Türkmen ediplerinin edebî görüşleri, eski geleneğe bağlı eser vermeye devam etmeleri noktasında önemlidir. Divan Edebiyatı'na bağlı kalarak Fuzûlî'nin izinden giden şairlerin başında. Şeyh Fâiz Talebânî, hicivci Şeyh Rıza Talebânî, Mehmet Emin Feyzî, Seyit Örfî, Reşit Akif Hüzmüzlü, Rauf Gökem, Hacı Abdullah Safî, Rauf Efendi, Hicrî Dede, Mehmet Sadık, Osman Mazlum, Ali Marufoğlu, Bahattin Akasya (Salihî) gibi şairler gelmektedir. (Küzeci ve Sağlam, 2015, s. 20)

Adı geçen şairler, divan şiirinin (gazel, murabba kaside, terkiib-î bent, terc-î bent vb.) biçimsel özelliklerine bağlı kalarak eser vermişlerdir. Bu dönemde divan şiiri ve aruz vezni etkili şekilde kullanılmaya devam edilmiştir. Hayatın her alanıyla etkileşim hâlinde olan ve dönemin siyasi durumundan da etkilenen bir edebî tür olan şiirin konuları çoğunlukla bireyseldir; keder, acı, aşk, ölüm, hasret, ayrılık, tabiat, hüznün vb. temalar işlenmiştir (TDEK, 1992, s. 598).

Irak Türkmen edebiyatının 19. yüzyıldaki en belirgin özelliklerinden biri de Türkmen olmayan birçok şair ve yazarın Türkmen Türkçesi ile eserler yazmış olmasıdır ki bu durum

Türkmen Türkçesine Türk ya da Türkmen olmayan başka sanatçıların da ilgi duyduğu anlamına gelmektedir (Jabbari, 2022, s. 24).

Çağdaş Irak Türkmen edebiyatının gelişmesiyle birlikte Irak'ta yaşayan Türkmen edebiyatçıları, şiir türü üzerinde yoğunlaşmış ve bu alanda hoyratlar başta olmak üzere birçok eser meydana getirmişlerdir. Irak Türkmen şairleri, hem kendi yazdıkları hem de sözlü kültür geleneğinden derledikleri şiirlerden oluşan eserleri Türk edebiyatına dünyasına kazandırmak için üstün çaba göstermişlerdir. Söz konusu şiirler incelendiğinde; sözcüklerin çoğunlukla Türkçe olduğu ve Türk halk edebiyatında çokça kullanılan hece ölçüsü ile yazılmış olmaları dikkat çekmektedir. Bu bilgiden yola çıkarak, Iraklı Türkmen sanatçıların Türkçeye verdiği değeri açık bir şekilde görmek mümkündür (Qaybeliyeva, 2012, s. 361).

Halk edebiyatının çizdiği sınırlara bağlı kalarak yazan şairlere göre; söz konusu şiir olduğunda, Irak Türkmenleri için ana damar koryat (hoyrat)'tır. Çünkü her zaman koryat Irak Türkmen toplumunun özgün yapısını yansıtmaya görevini üstlenmekte ve en benzersiz biçimde bu görevi yerine getirmektedir (Terzibaşı, 1975, s. 17).

Irak'ta koryat, Türkiye'de mâni, Azerbaycan'da bayat olarak bilinen edebî tür anonim olmaktan çıkıp şahsî bir boyut kazanmıştır (Köprülü, 1993, s. 15).

Irak sınırları dışında yaşayan Türk topluluklarında anonim özelliğini koruyan hoyrat, Irak'ta şairler tarafından kullanılan bir nazım türü şekline bürünmüştür. Hoyrat, hoyrat, koyrat, koryat vs. sözcüklerle adlandırılan bu tür Irak Türkmenlerine özgü bir tür olarak edebiyat dünyasında kabul görmüştür. Cinaslı ve cinassız olarak iki bölüme ayrılan koryat, üçüncü dizesi hariç birinci, ikinci ve dördüncü dizelerinde kafiye birliğini korumaktadır.

Çoğu okuma yazma bilmeyen; yerli şiveyi kullanan; dış dünyaya kapalı olan koryatçıları şehir, ilçe, nahiye, kasaba, köy ve çeşitli kırsal yerleşim merkezlerini ziyaret ederek milletin geçmişini, bugününe ve geleceğine taşımaktadırlar. Irak Türkmenlerinin duygu ve düşünce dünyalarından doğan bu edebî ürünler zaman içerisinde halkın çeşitli yöresel ağız ve şive özellikleri ile yeniden şekillenerek Türkiye Türkçesinden uzaklaşmıştır (Kıbrıs, 2004, s. 361).

Irak Türkmenlerinin yaşamına gelenek ve göreneklerine kısacası dünya görüşüne de ışık tutan mâni dördlükleri tükenmez ve bitmez bir literatür olarak nesilden nesle geçen büyük bir hazinedir (TDTEA, 1997, s. 158).

Zengin sözlü edebiyatta yer alan koryat doğal olarak, Çağdaş Irak Türkmen şiirinin en temel kaynaklarından biridir. Geçmiş asırlarda olduğu gibi bugün de Irak Türkmen Edebiyatı'nda

koryat söyleyen şairler vardır. Mustafa Gökkaya, Hasan Görem, Abdulvahit Küzeci, Mehmet İzzet Hattat, Hüsam Hasret, Remziye Habib Meyas, Ekrem Tuzlu, Felekoğlu, Esat Erbilli, Cumhur Kerküklü, Burhan Yaralı gibi isimler bunların önde gelenleridir. Söylenen koryatlar da kuşaktan kuşağa aktarılmış, halkın arasında bunlar yaşamaya devam etmiştir. (Jabbari, 2022, s. 24-25)

20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı edebiyatı içinde yer alan Irak Türkmen edebiyatı; Kasım 1918 tarihinde sınırların yeniden çizilmesi ve Irak'ta yeni bir devletin kurulması sonucunda Çağdaş Irak Türkmen Edebiyat devrine zorunlu bir giriş yapmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Irak Türkmen edebiyatçıları; Anadolu'da ortaya çıkan yeni edebî türleri de yakından takip etmekten geri durmamışlardır (Akar, Bilecik ve Deniz, 1994, s. 190).

Temmuz 1958 tarihinde ilan edilen Irak Cumhuriyeti döneminde Irak Türkmen şairleri, Türkiye'deki şiir anlayışlarını ve topluluklarını daha rahat ve yakından takip edebilmiş; yeni fikir oluşumlarına göre konu seçmişlerdir. Geleneksel şiirde yenilik yaratan şairler zaman zaman hece zaman zaman serbest ölçüyle şiirler yazmışlardır (Zülfikar, 1996, s. 731).

Bu dönemde şiirlerini kitap hâlinde yayımlayan ve öne çıkan bazı şairler şunlardır: Abdullatif Benderoğlu, Salah Nevres, Hamza Hamamcıoğlu, Kahtân Hürmüzlü, Kara Vahap, Suphi Saatçi, Mustafa Ziyai, Meysun Muhammet Kerküklü, Şemsettin Küzeci, Kemal Beyatlı, Hicran Kadioğlu, Nesrin Erbil, Reşit Kazım Bayatlı, Orhan Hasan Hüseyin, Mehmet Ömer Kazancı, Nusret Merdan, Seyfettin Biravcı, Münevver Molla Hassun, Salah Çamurçu, Riyaz Demirci vs.

Irak Türkmen şairleri Cumhuriyet Dönemi'nde totaliter rejimin sansür ve baskılarına maruz kaldıklarından şiirde daha çok ferdî konuları öne çıkarmışlardır. Aşk, acı, ölüm, sevinç, yolculuk, hasret, tabiat, ayrılık, hüzn, buhran, sevgi gibi temalar sıkça işlenmiştir. Sosyal ve siyasi temalar, devrin şartları itibarıyla çok işlenmemiş; şairler mümkün olduğu kadar bundan uzak kalmıştır. Şairler şiirde yeni konu ve şekil denemeleri yapmıştır. Ayrıca Çağdaş Irak Türkmen şiirinde 1940'lı yıllarda Türkiye'de ortaya çıkan ve şiire yön veren Garip Topluluğu'na (hareketine) benzer; Şafakçılar adıyla bir şiir hareketi (topluluğu) doğmuştur (Jabbari, 2002, s. 23-26).

Bu şiir hareketi; Nusret Merdan, Mehmet Ömer Kazancı ve İsmet Özcan'ı aynı ideal etrafında bir araya getirmiş ve bir şiir topluluğu olarak ortaya çıkmalarına vesile olmuştur. Bu şairler daha önce farklı gazete ve dergilerde yayınladıkları şiirlerini, 1990 yılında Kerkük'te *Şafak* adıyla ortak bir kitapta toplamışlardır. Şafakçılar, ön söz yerine “Ortak Söz” başlığı altında poetikalarını aşağıdaki gibi ifade ederler:

Şafak'ta toplanan arkadaşlar olarak Türkmen şiirine yeni boyutlar kazandırmaya çalışmaktayız. Şiirleri halk ekininden beslemeyi, halkın dilinden düşmeyen koryatlardan yararlanarak zenginleştirmeyi ummaktayız. Böylece Şafak bir yandan çağdaş dünya şiirini kavrama, öte yandan Türkmen toplumunun bir öz ürünü olma bilinci içindedir. (Merdan, Kazancı ve Özcan, 1990, s. 5).

Şafakçılar, diye isimlendirilen bu şairlerin Garip topluluğuyla belli başlı benzerlikleri şunlardır: vezin açısından serbest şiir tarzına yoğunluk vermeleri, günlük konuşma dilini şiirlerinde uygulamaları, ferdî duygulara önem vermeleridir. Ana dille okumayanlara hitap ettikleri için anlamı hiç zorlamamışlar; çok açık, anlaşılır bir dil ve üslup kullanmışlardır. Bazı gerçek adları şiirlerinde kullanılmışlardır: Hasan'ın Kuşları, Asker Hamza'ya, Nerdeysen Erbil'e Dön, Kerkük Treninin Ardından vb. (Jabbari, 2002, s. 23-26).

Şafakçılar adını taşıyan edebî topluluk, geleneğe tamamen sırt çevirmemeleri ve şiirlerinde ironiye yer vermemeleri bakımından Garip topluluğundan farklı değerlendirilmektedir. Bu edebî topluluk girişimi, çağdaş Irak Türkmen edebiyatında günümüze dek bilinen ilk yenilikçi şiir hareketi olarak kayda geçmiştir. Şafak şiir hareketine veya topluluğuna mensup olan şairler, kişisel çabalarıyla genellikle yeni tema, şekil, anlam, simge, mecaz gibi meseleleri Irak Türkmen şiirinde yaratma düşüncesi taşımışlardır (Hasan, 1992, s. 6). Şafakçı şair Mehmet Ömer Kazancı, çağdaş Irak Türkmen Edebiyatını değerlendirirken: Bugüne değin basılan kitaplarımızın yüzde altmış oranını şiir kitapları oluşturur, (Türk, 2012, s. 58) diyerek toplumun şiire verdiği önemi hatırlatmaktadır.

14. yüzyıldan 20. yüzyılın ikinci yarısına kadarki süreçte, çağdaş Irak Türkmen edebiyatında şiir daima düzyazıdan daha ön plandadır. Çağdaş Irak Türkmen edebiyatında şiir, daima öncü bir edebî tür olarak varlığını devam ettirmiştir. Bugün de şairlerin birçoğu Büyük Türk Dünyasındaki yeni şiir akımlarını takip etmekte; çeşitli eserleri okuyarak beslenmekte ve onlardan etkilenmektedir. Böylece Irak Türkmen şiir pınarı hayat bulmuştur (Jabbari, 2022, s. 25-26).

2.4.2. Şiir Türü ve Öğretimi

Şiir, duyguların kelimeler aracılığıyla iletilmesindeki edebî türlerin başında gelmektedir. Bu görüşten hareketle; edebiyatın duygu kaynağı şiirlerdir, denebilir. Her insanın zaman zaman yaşadığı yoğun duygular şiirle bütünleşirken; duygudaşlık (empati) gücünü de artırabilmektedir.

Okullarda şiir türünün öğretimi, toplumun edebî anlamda gelişimi ve değerler öğretimi açısından fazlasıyla önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle eğitim öğretim süreciyle birlikte

şiiir türü öğretimi müfredatlarda yerini almıştır. Şiiir türü öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususların başında yaş unsuru gelmektedir. Eğitim öğretim programlarında düzeylere uygun hazırlanan şiiir türü öğretimi izlencesinde öğrencilerin yaşları ve eğitim düzeyleri göz önünde bulundurulan unsurlardan en öncelikli olanlarıdır. Yaş unsurunun yanı sıra şiiir öğretimindeki bir diğer önemli nokta ise; şiiirlerin olmazsa olmazı temadır. Müfredatlarda yer verilen şiiirlerin temaları, öğrencilerin yaş ve öğrenim düzeyi göz önünde bulundurularak yapılmaya çalışılmaktadır (Demir ve Duman, 2004, s. 90-91).

Türk Dili ve Edebiyatı dersleri, ortaöğretimin ilk kademesinden itibaren verilmeye başlanan dersler arasında yer almaktadır. Ortaöğretim düzeyindeki bir öğrencinin şiiire karşı yaklaşımı ve tutumu oldukça önemlidir. Şiiir öğretiminin gerektiği gibi gerçekleştirilebilmesi için öncelikle öğrencinin şiiir türüne karşı olumlu bir tutuma sahip olması; şiiir okumaya, okuduğu şiiirleri anlamlandırmaya ve tanımaya istekli olması gerekmektedir. Şiiirdeki anlam yoğunluğunu ve dilin kullanımındaki ustalıklı işçiliği fark eden bir öğrencinin şiiire olan ilgisi artacak ve şiiir türünü hem anlam hem de şekil açısından, bütünlük içerisinde, öğrenmeye hazır olacaktır (Karadeniz, 2020, s. 105).

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Programında yer alan şiiir türü öğretimi kazanımlarına yönelik tasarlanmış etkinlikler, öğrencilere Türk edebiyatı şiiirlerini tanıma fırsatı sunarken; şiiir türüne yönelik tematik ve şekilsel çalışmaların yapılmasına da katkıda bulunmaktadır. Burada önemli olan konulardan birini de şiiirlerin konusu oluşturmaktadır.

Öğrencilerin şiiire olan ilgilerini belirleyen öncelikli ve en belirleyici unsur, şiiirin konusudur. Dolayısıyla şiiir öğretimi kapsamında, etkinliklerde yer alan şiiirlerin konu bakımından öğrencinin ilgi alanına giriyor olması, anlama düzeyine uygun konuları işlemesi önemli birer unsurdur. Söz konusu etkinliklerde konu seçiminden sonra ise, öğrencilerin okudukları şiiiri içerik ve biçim bağlamında da analiz edebilmelerine yönelik gerekli yazın bilgileri ile desteklenmeleri gerekmektedir. Türk Dili ve Edebiyatı dersine yönelik belirlenerek müfredatta yerini almış kazanımlar doğrultusunda şiiir öğretimi sürecini en verimli şekilde yönetmek ve öğretim hedeflerine ulaşmak için güncel ve çeşitli birçok çalışma yapılmaktadır (Önkaş, 2010, s. 83).

2.4.3. Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programındaki Şiir Kazanımları

Türk Dili ve Edebiyatı Programı incelendiğinde şiir türüne yönelik kazanımların ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Konu olarak ise 10., 11. ve 12. sınıfın 3. üniteleri “şiir” türüne ayrılmaktadır. Kazanımlar ise aşağıdaki gibidir:

- A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.
- A.1. 2. Şiirin temasını belirler.
- A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.
- A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
- A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
- A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
- A.1. 7. Şiirde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.
- A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.
- A.1. 9. Şiiri yorumlar.
- A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.
- A.1. 11. Türün/biçimin ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.
- A.1.12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.
- A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, 2018).

2.5. Irak Türkmen Edebiyatıyla İlgili Yapılan Bazı Çalışmalar

Şemsettin Küzeci, *Solmayan Papatyalar* adlı kitabında yirmi beş kadının biyografisini şiirleri ile ele almıştır. Eser, yüz altmış sekiz sayfadan oluşmaktadır. Faruk Faik Köprülü, *Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçılarını İnceleme ve Metinler* adlı antoloji niteliğinde yazdığı kitapta kadın şairleri tanıtmıştır. Vahdettin Bahattin de *Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatından* adlı eserini Arapça olarak yayımlamıştır. Bu eserde kadın şairlerin şiirlerine de yer verilmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra iki yüksek lisans tezinde, Türkmen kadın şairler ele alınmıştır.

Bunlardan birincisi, Ahmed Al-Mohammed’in *Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiirleri* birinci bölümünde Irak Türkmenlerine yönelik bilgiler içermektedir. İkinci bölümünde ise, Irak Türkmen edebiyatının tarihi yer almaktadır. Üçüncü bölümde, kadın şairler ve şiirlerine yer verilirken; dördüncü bölümde, şairlerin kullandıkları dil ve üslup

özellikleri yer almaktadır. Son olarak çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir (AlMohammed, 2021, s. 29-30).

İkinci yüksek lisans tezi; Zahraa Hval Issa tarafından kaleme alınan *Irak Türkmen Kadın Edebiyatçıları* başlıklı tezidir. Tezin birinci bölümünde, Irak Türkmen tarihi ve edebiyatı; ikinci bölümünde, kadın ve Türk edebiyatında kadın yazarlar; üçüncü bölümde de son olarak Iraklı Türkmen kadın edebiyatçıları ele alınmış ve sonuç bölümü ile tamamlanmıştır (Issa, Zahraa. 2019).

Durdiyev, K., ve Kara, M. (1997)'nın Yirminci Yüzyıl Türkmen Edebiyatı adını taşıyan *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*'nde yayınlanan yazısında, yirminci yüzyılın başlarında Irak'ın bağımsızlık sürecine değin geçen zamanda Irak Türkmen edebiyatındaki gelişmeler anlatılmıştır.

Demirci (2017)'de Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisinde yayınladığı “Büyük Türkmen Şairi Molla Nefes” adlı makalesi ile de alana katkı sunmuştur. Molla Nefes 9. Yüzyılda yaşamış bir Türkmen şairidir. Günümüze kadar Molla Nefes hakkında yapılan yeterli çalışma olmaması nedeniyle bu çalışmada Molla Nefes'in hayatı ve edebiyata kazandırdıkları anlatılmıştır.

Özkan (2009)'ın, “Irak Türk Edebî Dilinin Tarihî Gelişimi” adlı çalışmasında Irak Türkmenlerinin kullandıkları edebî dil üzerinde durulmuştur. Irak Türkmenlerinin kullanmış oldukları Türkçe günümüzde Irak Türkmen Türkçesi olarak ifade edilmektedir. Farklı coğrafyalarda farklı milletlerle birlikte yaşayan Irak Türkmenleri dilleri konusunda hassas davranmışlar ve Türkçeden kopmamak için uğraşmışlardır. Bu çalışmada Irak Türkmenlerinin edebî dillerinin Türkçeden kopuk olmadığını anlatılmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında bilgiler yer almaktadır.

3.1. Çalışmanın Yöntemi

Betimsel bir alan araştırması olan bu çalışmada genel tarama modeline bağlı olarak doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2000)'e göre, doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesine olanak tanır.

Doküman incelemesi tekniği ile çağdaş edebiyat alanında eser veren Türkmen şairlerin şiir kitapları, biyografileri ve Türk Dili ve Edebiyatı ders içeriğini şekillendiren kazanımları içeren kaynaklar ele alınmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, Irak Türkmen şiirlerinin bulunduğu kitaplar, dergiler ve antolojiler veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ardından belirlenen şiirler; konusuna ve şekil özelliklerine göre ele alınmıştır. İncelenen şiirler içinden 10., 11. ve 12., sınıfa uygun metinler seçilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada öncelikle çağdaş Irak Türkmen şiirleri belirlenmiş olup ardından belirlenen bu şiirler konusuna ve şekil özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma işlemi tamamlandıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti MEB Türk Dili ve Edebiyatı Programındaki şiir kazanımlarına göre bu şiirlere yönelik etkinlikler tasarlanmıştır.

Çağdaş Türkmen edebiyatı alanında kaleme alınmış şiirler arasından seçilen 50 adet şiir ile bu şiirlerden hareketle kazanımlar doğrultusunda hazırlanan etkinlikler bulgular ve yorumlar bölümünde yer almaktadır.

Bulgular ve yorumlar bölümünde, “Orta Öğretim Düzeyine Uygun Seçilen Şiirler ve Tasarlanan Etkinlikler” başlığı altında; hazırlık ile metin çalışmalarına, metinde geçen bazı kelime ve kelime gruplarının anlamlarına, metin ve türle ilgili açıklamalara, metni anlama ve çözümleme yetisinin gelişimine, metinler arası karşılaştırma yapabilme becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinlik tasarımlarına yer verilmiştir. Son olarak şairlerin biyografik bilgileri eklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmada “bulgular ve yorumlar” bölümünde; çağdaş Türkmen edebiyatına ait olduğu belirlenen elli şiir seçilmiştir. Seçilmiş şiirler Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaöğretim sınıfları için hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı dersi müfredatı ile hedeflenen kazanımlar doğrultusunda incelenmiştir. Ayrıca seçili şiirlerin hazırlık aşamalarına ve şiirlerin öğretimi sürecine dair tasarlanmış etkinlikler yer almaktadır. Hazırlanan etkinliklerde dikkate alınan ve öğretim sürecinde öğrencilere öğretilmesi amaçlanan unsurlar; şiirin temel kavramları, nazım birimi bilgisi, nazım biçimi bilgisi, nazım türü bilgisi, söyleyici özellikleri, mahlas ile tapşırma kavramları, şiirde ahenk unsurları, manzume ile şiir ayrımı, konularına göre şiir türleri, imge, şiiri yazılı ve sözlü olarak ifade etme çalışmalarından oluşmaktadır. Yukarıda sayılan unsurları genel hatlarıyla kısaca açıklamak gerekirse;

Şiir: Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuklardır. Şiir düş gücüne ve imgeye dayanır. İnsanın duygu dünyasına seslenir, insanda coşku uyandırır. Şiirde ahenk ve etkileycilik ön plandadır (TDK, 2019, s. 2224).

İçerik: Şiirin içeriği, ihtiva ettiği anlam, muhteva anlamına gelir. Ne anlatıldığı ya da ne anlatılmak istendiği sorularına cevap verir (TDK, 2019, s. 1144).

Şiirin temel kavramları: İçerik, şekil, dil ve üslup ile ahenk unsurlarından oluşmaktadır.

4.1. Orta Öğretim Düzeyine Uygun Seçilen Şiirler ve Tasarlanan Etkinlikler

4.1.1. Birinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Aşağıda bulunan şiirlerin biçim yönünden farklılıklarını belirleyiniz ve bunların altında yer alan tabloya yazınız.

ALA GÖZLÜM

Ala gözlüm damdan dama

Gider nazlana nazlana

Gahî damın etrafına

Döner nazlana nazlana

Damda gezer dargın dargın

Akıl hayran gönül vurgun

Gâh oturur yorgun yorgun

Kahar nazlana nazlana

Zülfü sarılmış yüzüne

Gönül vurulmuş özüne

Âşığım ala gözüne

Bakar nazlana nazlana

Burma saçlar açık saçık

El gerdanda karma karışık

Dudaklarım septi uçuk

Yatar nazlana nazlana

HASRET

Çile çektim yorulmadım

Yalnız kaldım sorulmadım

Zahit oldum görülmedim

Sevdam bana neler etti

Gençlik çağı elden geçti

Ay havar ki ömür bitti

Kimselere baş eğmedim

Söz bile sana değmedim

Bahçende ben gül ekmedim

Sevdam bana neler etti

Gençlik çağı elden gitti

Ne yazık ki ömür bitti

Özlem gördüm bükülmedim

Toprağımdan sökülmedim

Yağmur gibi dökülmedim

Sevdam bana neler etti

Gençlik çağı elden gitti

Ne fayda ki ömür bitti

Mehmet KASAPOĞLU (Küzeci, 2006, s. 297)

Çıkılmış dama güneşlere

Kalem çekiptir kaşlara

FELEKOĞLU’NUN ateşlere

Yakar nazlana nazlana

FELEKOĞLU (Küzeci, 2006, s. 150).

Tablo 1

Ala Gözlüm ve Hasret Şiiri Etkinlik Değerlendirme Tablosu

Ala Gözlüm	Hasret

MERHABA

Milletimin uğrunda her zaman kaynar kanım
Dilimi yaşatmak için, kalkandır ona canım
Tarih boyu yayıldı; Türkmen'dir benim soyum
Korku nedir bilmedik; dedik, ölüm merhaba

Gezdim Ural Altay'ı, sevgiyle türkü yaktım
Parçalanan dilime özlemle durup baktım
Oğuzların sesiyle yıldırım gibi çaktım
Uzun yıllar gülmedik; dedik ölüm merhaba

Orhun'un anıtları, Gültekin kalıtları
Göktürk'ün yazıtları, tarihin kanıtları
İçimizde bellidir sorunun yanıtları
Şehit olduk ölmedik; dedik ölüm merhaba

Abdüllatif BENDEROĞLU (Küzeci, 2006, s. 31)

- Metin ve Türü İlgili Açıklamalar

Abdüllatif Benderoğlu, “Merhaba” başlıklı şiirinde millet, vatan, dil gibi temaları ele almıştır. Şair, kaleme aldığı bu şiirde tarihe ve dil ailelerine kadar soyunun nereden geldiğini her bentte coşku ve gurur içeren bir üslup ile vurgulamıştır. Şair şiirinde en çok ana dilini ön plâna çıkarmıştır. Yazar nazım birimi olarak dördlülüğü, ölçü olarak da 14'lü hece ölçüsünü kullanmıştır.

Nazım birimi: Şiiri oluşturan dize kümelerine nazım birimi denir. Nazım birimi, nazım şekillerini belirlemede ölçü olarak kullanılır. Nazım birimi şunlardır;

Dize (Mısra): Şiirde her satıra dize (mısra) denir.

Cebbar Ali Tezeli'nin “Canım Kerkük” adlı şiirine ait bölüm 4 dizeden oluşmuştur.

Sana umut bağlamışım
Yüreğimde saklamışım
Uğrunda çok ağlamışım
Sensin benim canım Kerkük

Beyit: İki dizeden oluşan ve bir bütünlük gösteren bölümlere beyit denir.

Mikdad Havadioğlu'na ait olan aşağıdaki “Can ve Canan” şiiri dört beyitten oluşmuştur.

Ben canıma kıyardım içinde yar olmasaydı
Ateş salıp yakar idim kendime ar olmasaydı

Sefa bildim bu sevdayı yar çektiydi bana cefa
İnan ki ben şad olurum yardan inkâr olmasaydı
Dert ve gama son verirdim gözümde yaş akmasaydı
Güvendiğim geniş dünya başıma dar olmasaydı

Her canın bir cananı var cananı ile hoş yaşar
Bülbül hicran ederdi fasl-ı bahar olmasaydı (Küzeci, 2010, s. 113).

Dörtlük: Dört dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir. Halk şiirinde yaygın olarak kullanılan nazım birimidir.

Muzaffer Arslan'a ait olan aşağıdaki “Rüya” şiiri iki dörtlükten oluşmaktadır.

Karanlığa gömülüp
Uyusam derin derin
Geceyi örtü gibi
Serin üstüme serin

Bana yakın görünüp

Benden uzak yıldızlar

Gördüğüm rüyaları

Ne olur geri verin (Küzeci, 2006, s. 413).

Bent: Şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlerdir.

Galip Rauf Kifirli'nin "Millet Sevgisi" başlıklı şiiri üç dizelik bentlerle yazılmıştır.

MİLLET SEVGİSİ

Nerede millet sevmeyen çıkarım gözlerini

Her millet yüksek oldu gösterdi özlerini

Yalnız bizler unuttuk bozkurdun sözlerini

Gerektir bizler tutak hep onların izini

Savaşta millet için bağlıyordu dizini

Zannetme çizgiler tarihlerden çizini

Meydan tanır bizleri atamız Arslan imiş

Tarihimizi okudum tam kırmızı kan imiş

Genç ihtiyarın köksü millete kalkan imiş

Gün bugün başlıyoruz birbirimizi atamaya

Kıyametsiz dört akçeden şu milleti satmaya

Çöklerde haberi yok dalıp sonsuz yatmaya

Galip Rauf Kifirli (Küzeci, 2005, s. 47).

Nazım biçimi: Uyak düzeni, ölçüsü, nazım birimi ve konusuna göre manzumeyi oluşturan şekil özellikleridir. Nazım biçimi, ilgili manzumenin uyak ölçüsü incelenerek bulunur.

- Halk Şiiri
  - Anonim Halk Şiiri: Türkü, Mani (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Âşık Tarzı Halk Şiiri: Destan, Koşma, Varsağı, Semai (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Aruz Ölçüsü ile Yazılan Halk Şiiri: Divan, Kalenderi, Semai, Stranç, Vezniâhar, Selis (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
- Divan Şiiri
  - Beyitlerle Kurulanlar: Müstezat, Kıt'a, Kaside, Gazel, Mesnevi (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Bentlerle Kurulanlar: Şarkı, Tuyuğ, Terkibibent, Terciibent, Murabba, Rubai (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Batı Etkisindeki Şiir: Serbest nazım, Sone, Balat, Triyole, Terzarima (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).

Nazım türü: Halk şiiri geleneğine göre şiirlerin işlevi, konusu, ezgisi gibi özellikler bakımından gösterdiği farklılıklar sonucu ortaya çıkmıştır.

- Halk Şiiri
  - İslamiyet Öncesi Şiir: Sagu, Koşuk, Destan (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Âşık Tarzı Halk Şiiri: Taşlama, Koçaklama, Ağıt, Güzelleme (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Anonim Halk Şiiri: Ninni, Ağıt (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Dinî-Tasavvufî Halk Şiiri: Devriye, Şathiye, Nefes, Nutuk, İlâhi, Deme (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).
  - Divan Şiiri: Fahriye, Hicviye, Naat, Münacat, Tevhit, Mersiye, Methiye (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 73).

- Metni Anlama Çalışması

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. “Merhaba” başlıklı şiirin temasını belirleyiniz.
2. “Oğuzların sesiyle yıldırım gibi çıktım” diyen şair, “ölüme merhaba” diyerek neyi vurgulamıştır? Açıklayınız.
3. Göktürk yazıtlarını bir kanıt olarak sunan şairin, şiirde, kendi dili olan Irak Türkçesi ile Göktürk yazıtları arasında kurduğu ilişkiyi açıklayınız.
4. “Merhaba” başlığının şiirin içeriği ile hangi yönden uyum sağladığını açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Abdüllatif Benderoğlu (1937- 2018), 1937 yılında Tuzhurmatu’da doğdu. İlköğrenimini Tuzhurmatu ve Kerkük’te tamamladı. Kerkük Petrol şirketine bağlı olan teknik okulda eğitimini sürdürdüğü dönemde siyasi nedenlerden dolayı okuldan atıldı. 1964 yılında Bulgaristan, Yunanistan ve Lübnan’da mimarlık yaptı. 24 Ocak 1970’te Irak Türkmenlerinin kısmî hakların tanınması ile Benderoğlu, Kerkük’te İrşat Müdürlüğü Tanıtma Bakanlığına bağlı haftalık gazetelerde başyazarlık ve genel yayın yönetmenliği görevlerini icra etti. Yazar, *Yurt* gazetesinde yayımladığı yazıları herkesin zorlanmadan okuyup anlayacağı bir üslup çerçevesinde topluma aktarmıştır. Abdüllatif Benderoğlu çok sayıda araştırma ve edebiyat eseri ortaya koymuştur. Yazar Bakü Devlet Üniversitesine bağlı Edebiyat Fakültesinde öğrencilerine verdiği seminer ve konferanslar sonucunda 1992’de Fahri Doktor unvanını almıştır. Eserleri; *Güneş Şarkısı*, *Yurt Toprağı*, *Gür gür baba Destanı*, *Doğu İnsanları*, *Güvercinlerin Ezgisi*, *Karanfil*, *Çılgılık ve Yara*, *Yanar Dağlardan Püsküren Yıldızlar*, *Gecenin Göğsünde Çırpınır Yıldızlar*, *Yürek Çırpıntıları*, *42 Günün Şiirleri*, *Yolun Sonuna Dek*, *Gecenin Kanayan Yarası*. (Küzeci, 2006, s. 29-30).

Şekil 1. Abdullatif Benderoğlu biyografisi

BİR AN ÇALABİLSEM

Bir an çalabilsem bir gün zamandan

O zaman gönlümün sessizliğinden

Bu derin uykudan uyanabilsem

En kesin kararı verebilirim

Gerçek rüya değil inanabilsem

Didinir karınca titizliğinde

Bir çağ çalabilsem o cimri andan

Dayanır göğsümü gerebilirim

Salah NEVRES (Küzeci, 2006, s. 522)

Etkinlik: Aşağıdaki soruları okuduğunuz şiirden hareketle cevaplayınız.

1. Yukarıdaki şiirin teması nedir?
2. Şiirin nazım birimi nedir?

Etkinlik: Aşağıdaki nazım şekillerini tablodaki uygun boşluklara yazınız.

“Müstezat, semai, kıta, rübai, destan, menevi, terk-ibent, triyole, sone, murabba, şarkı, kaside, terza-rima, terc-i bent, varsağı, türkü, mani, tuyuğ, koşma, gazel”

Tablo 2

Halk Şiiri, Divan Şiiri ve Yeni Türk Şiiri Nazım Şekilleri Etkinlik Değerlendirme Tablosu

Halk Şiiri Nazım Şekilleri

Divan Şiiri Nazım Şekilleri

Yeni Türk Şiiri Nazım Şekilleri

4.1.2. İkinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Sanatçılar ortaya koydukları eserlerde bir şekilde kendilerini de gösterme ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu ihtiyaç farklı sanat dallarında (edebiyat, müzik, resim...) farklı şekillerde kendini göstermiştir. Sizce bu durumun nedeni ne olabilir? Örneklerle açıklayınız.

ARZULARIM

Güneş olmak istiyorum	Karanlık sevmeyen kimselerin
Yeri göğü aydınlatıp	Önünde yanayım...
Çilenin soğuk ve yağmurlu günlerinde	
Öksüzleri ısıtayım	Sevgi olmak istiyorum
Dünyayı her an gündüze çevireyim...	Gönüllerde dolaşıp
	Tüm kinleri boğup
Bir mum olmak istiyorum	İnsanları birbirine bağlayıp
Umutlu insanların	Bir sevgi olmak istiyorum
Yollarını aydınlatıp	

Ayhan Reşit Orankaya (Küzeci, 2007, s. 99)

- Metin ve Türle ilgili Açıklamalar

“Arzularım” başlıklı şiirde yazarın duygu ve istekleri ön plandadır. Çağdaş Irak Türkmen edebiyatı akımının temsilcilerinden olan şair birçok şiirinde olduğu gibi burada da duygu ağırlıklı olarak şiirini işlemiştir. Şiir 1940’lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanan serbest şiir türünde yazılmıştır. Ayhan Reşit Orankaya, *Arzularım* adlı eserinde öksüzlere umut olmak; kin ve kötülük güden insanları iyileştirmek adına umut ettiği arzularını dile getirmek için duygularını kalemi ile işleyerek her bir satırında okuyucuya bu duygularının içtenliğini güçlü bir biçimde hissettirmektedir.

- Söyleyicinin şiirdeki rolü: Şiirde, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği gerçek veya kurgusal kişilik (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 77).
- Mahlas: Yazarların ve şairlerin kullanmayı tercih ettikleri ad/takma adlardır (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 77).

Milletle düşün sen de GÖREM yurdunu söyle

Var bir emelim işte gönül bir günü bekler (Küzeci, 2006:195)

Hasan Görem'in "Yok" adlı şiirindeki son iki mısradaki şair mahlasını kullanmıştır.

Gördünse felek cevriyi sen eyle tahammül

Belli feleğin çarkı Görem doğru dolanmaz (Küzeci, 2006, s. 197)

- Tapşırma: Şairin mahlasına şiirinin son dördlüğünde yer vermesidir (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 77).

Felekoğlu diyor akşam olanda

O nazlı yar hayalime dalanda

Baş yastığa koyup uyku alanda

Boynuna sarılan kollar olaydım (Küzeci, 2006, s. 149)

- Metni Anlama Çalışması
  - "Arzularım" başlıklı şiirde yazarın değindiği başlıca unsurlar nelerdir? Yazınız ve kendi duygu ve düşüncelerinizi ifade ediniz.
  - Şiirdeki söyleyicinin duygu ve düşünce dünyası şiire nasıl yansımıştır?
  - Şairin bağlı bulunduğu şiir anlayışını göz önünde bulundurarak bu anlayışın şiire yansımalarını şiirden örneklerle belirleyiniz.
  - Okuduğunuz şiirin sizde nasıl bir etki bıraktığını açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Ayhan Reşit Orankaya, 1965 yılında Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde dünyaya geldi. Öğrenimini Tuzhurmatu'da tamamlayan şair, Teknoloji Enstitüsünden mezun olmuştur. 1985'li yıllarda şiir ve horyatlar yazarak edebiyat dünyasına adımını atmış. Türkmen edebiyatında Nesrin Erbil ve Kadriye Ziya gibi kadın şairleri örnek almıştır. Ayhan Reşit Orankaya da şiirlerinde daha çok doğanın güzelliklerini savunmuştur. Şiirlerinde daima duygu odaklı ilerlemiş ve bu yönde Türkmen edebiyatına eserler kazandırmıştır. Selahattin İl Millî Eğitim Müdürlüğünde vazifesi devam ederken, Irak Edebiyatçılar Birliğinin de üyesi olmuştur (Küzeci, 2007, s. 97).

Şekil 2. Ayhan Reşit Orankaya biyografisi

- Etkinlik: Aşağıdaki şiirin nazım biçimini tespit ederek şiire olan katkısını ifade ediniz.

Yolların sonunda sen varsan eğer
Uzansa da yollar koşmaya değer
Zavallı ayaklar dağları döğer
Yolların sonunda sen varsan eğer

Mehmet Haşim Salihi (Küzeci, 2006, s. 280).

- Etkinlik:

Biz istemeden ayrıldık neçar
Gelenler çoktur bir kelim gönder
Uzaklığın yar, yaralar açar
Bari oradan bir selam gönder

Esat Erbil (Küzeci, 2006, s. 121).

a) Yukardaki dizelerin nazım birimini bulunuz.

b) Bulduğunuz nazım birimlerinin şiire katkısını ifade ediniz.

4.1.3. Üçüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  - Hangi tür yazılı eserler okumayı seversiniz? Nedenleriyle açıklayınız.
  - Yazılı eserler arasındaki farklar sizin okuma zevkinizin oluşmasında etkili midir?
  - Sizce şiir okumayı diğer türleri okumaktan daha farklı ve zevkli kılan özellikler nelerdir?

ŞAŞKIN

Bir dilek bin hatıra bana bir gölge olmuş

Yıllar geçti gitti de hasretler gölge olmuş

İşte artık dalmış zavallı gönlüm bilmem

Yanacaktır yeniden... ya bulacak sefayı

Karşı dağlarda bir tül gah açılır gül gibi

Gah beter gah ak olur gah karalı kül gibi

Nihayet yolcu oldum... bu ince yolum bilmem

Kapanacak yeniden... ya bulacak sarayı

Bazen hayal ederim kafamdaki hayali

Artık dilim tutulur bitirmeden masalı

Yıllardır açılmamış bağlanan dilim bilmem

Bağlanacak yeniden... ya verir helheleyi

Bir mevsime rast geldim içinde yok baharı

Öyle dağları karsız öyle sıcak rüzgârı

Çöl sararmış kurumuş bahçede gülüm bilmem

Solacaktır yeniden... ya süsletir bahçeyi

Ferah Enver GÖKKAYA (Küzeci, 2006, s. 163)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Sefa: Rahatlık, kaygısız olma durumu (TDK, 2019, s. 2066).
  - Helhele: Halk oyunlarında hep bir ağızdan çıkarılan ses veya zılgıt (Yanar ve Bayatlı, 2019, s. 409).
  - Nihayet: Son, sonunda (TDK, 2019, s. 1770).
- Metin ve Türü ile İlgili Açıklamalar

Ferah Enver Gökkaya, hissettiği karanlık, ümitsiz ve endişeli duyguları yansıtmaktadır. Yansıttığı duygular ne kadar karamsar olursa olsun yine de iyi ve kötü sonuçlar verecek her iki ihtimali de şiirinde bulundurmaktadır. Çağdaş şiir olsa da yapı olarak koşma tarzında kaleme alınmıştır. Nazım birimi dördlük, kafiye örgüsü ise “a a b a” şeklinde olan düzyaktır.

- Ahenk unsurları: Ses, kelime, ifade, mısra vb. tekrarları; ünlem, vezin gibi unsurlardan oluşmaktadır. Başlıca ahenk unsurları şunlardır.
- Ölçü (Vezin): Şiirde ahengi ve dizelerin uyumunu sağlayan öğelerden biri de ölçüdür. Aruz ve hece olmak üzere ikiye ayrılır:
- Hece Ölçüsü: Şiiri oluşturan dizelerdeki hece sayılarının eşit olması kuralına dayanmaktadır.

Durak, hece ölçüsü ile yazılmış şiirlerde ölçü kalıpları içindeki durma yerleridir. Ahenk sağlamak amacı ile dizelerdeki duraklarda kısa bir süre durulur. Bu hususa dikkat etmeden okunan şiirler aynı etkiyi oluşturmaz.

Şiirlerde ölçüye göre genellikle şu şekilde duraklar belirlenip ayrılır:

4+3 (7'li), 4+4 (8'li), 5+3(8'li), 4+4+3 (11'li), 6+5(11'li), 7+7 (14'lü)

4+4(8'li)·Durak·Örneği¶

Sayla·dilim/·sayla·dilim¶

Horoz·gibi/·bayna·dilim¶

Derin·derin/·duyguları¶

Okullarda/·söyle·dilim·(Telaferli·Şairler·Antolojisi,·2018,·s.·52)¶

Şekil 3. 4+4(8'li) Durak örneği

- Aruz Ölçüsü: Hecelerin kısalık ve uzunluk yönünden sırasına göre düzenlenmiş kalıplardan kurulu şiir ölçüsüdür.

Kısa (açık): ünlü ile biten hecelerdir.

Uzun (kapalı): ünsüz veya uzun ünlü ile biten hecelerdir.

Serbest Ölçü: Herhangi bir ölçüye bağlı kalınmadan kullanılan ölçüdür.

- Redif: Dize sonlarında tekrarlanan, aynı harflerden oluşan, aynı görev ve anlamdaki ekler, kelime ve kelime gruplarıdır.
- Kafiye (Uyak): Şiirde iki veya daha çok dize arasındaki farklı anlam ve görevdeki seslerin, kelimelerin benzerliğidir. Yarım, tam, zengin ve cinaslı olmak üzere dörde ayrılır.
- Tam Kafiye: İki ses benzerliğine dayana kafiyedir.

Örnek: Yavrum şahin gidiyorum gider gelmez yoluna
Aziz olur bir deneler betbenz bağlar koluna

Ekrem Tuzlu (Küzeci, 2007, s. 173)

Yukardaki dizelerde “ yoluna” ile” koluna” kelimelerinin kökündeki “ol” sesleri ile tam kafiye yapılmıştır.

- Yarım Kafiye: Tek ses benzerliğine dayanan kafiyedir.

Örnek: Yar buradan geçti mi
Soğuk sular içti mi

Dörtlükteki “ç” sesleriyle yarım kafiye yapılmıştır.

- Zengin Kafiye: İkidenden çok ses benzerliğine dayana kafiyedir.

Örnek: Baharın deminde güller açanda
Bizim ilde esen yeller olaydım
Yeşil yeşil ördek suna uçanda
Dalga vuran derin göller olaydım (Küzeci, 2006, s. 149).

Dörtlükteki “açan” ve “uçan” kelimelerindeki “çan” sesleriyle zengin kafiye yapılmıştır.

- Cinaslı Kafiye: Sesteş (eş sese sahip), kelimelerle yapılan kafiye türüdür.

Örnek: Belden meni deng ettiler

Rengim yeddi reng ettiler

Kardaşıma denk ettiler (Cinas ve diğer edebi sanatlar, 2002)

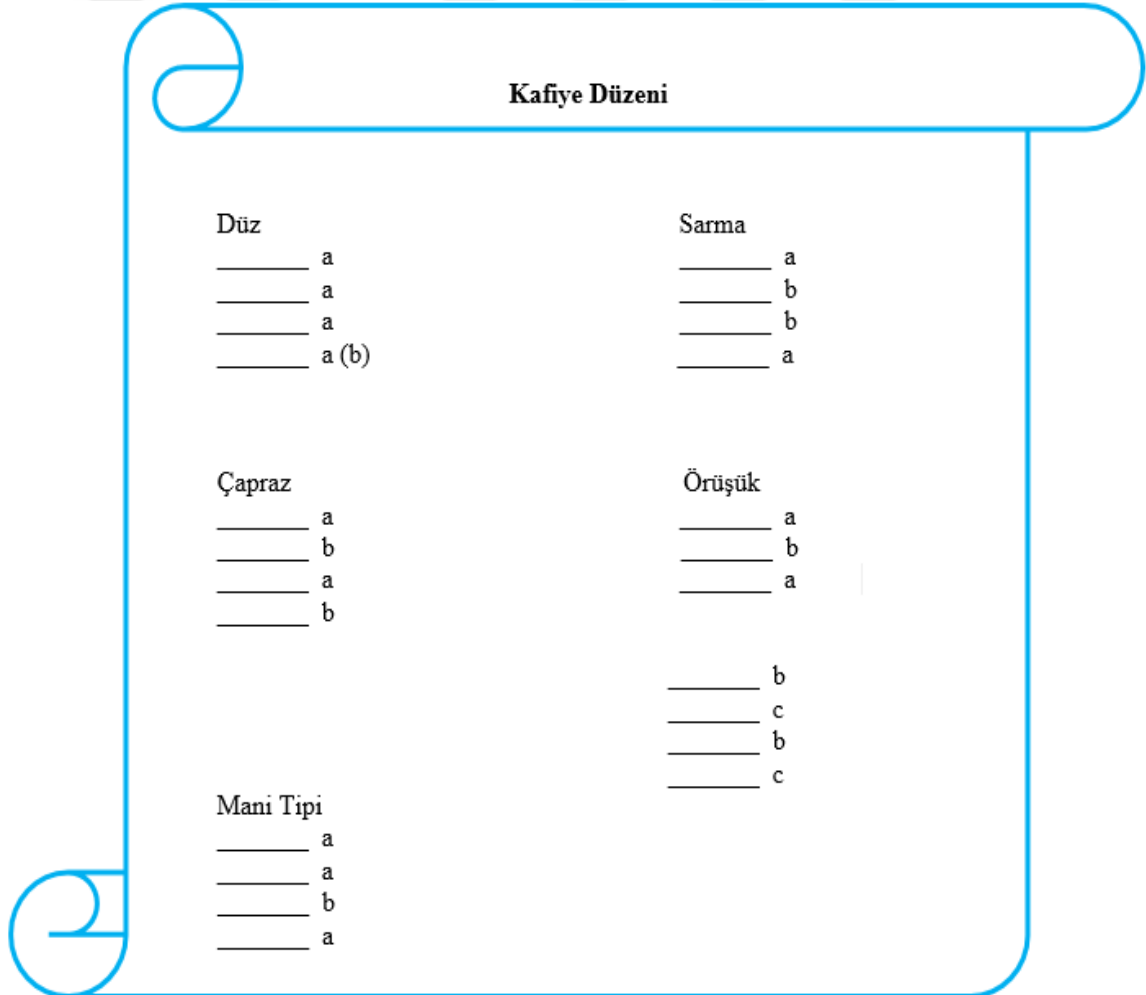
- Tunç Kafiye: Kendi içerisinde anlam bütünlüğü taşıyan ve bir kelimenin bütün halinde diğer kelimenin içerisinde yer almasıyla oluşan kafiyedir (Artun 2009, s. 95).

Örnek: İştahsızın birisi

Beyni beşer irisi

Bir bēgiri varıymış

Ölilerin dirisi (Terzioğlu, 2014, s. 62).

Şekil 4. Kafiye düzeni

- Asonans: Dizelerde aynı ünlülerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanmasıdır.

Örnek: “Garipler özlerler seni gurbette” Türkmen şair Reşit Ali Dakuklu

- Aliterasyon: Dizelerde aynı ünsüzlerin ahenk sağlayacak şekilde sıkça tekrarlanmasıdır.

Örnek: “Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasındaayım” Necip Fazıl Kısakürek

- Nakarat: Şiiri oluşturan bölümlerin “üçlük, dörtlük vb.” her birinin sonunda aynen tekrarlanan dizelerdir.

Örnek:

BEN İNSAN DEĞİL MİYİM?

Ben günlerin izleri

Yetimlerin gözleri

Yoksulların yüzleri

Ben insan değil miyim?

Hem coşkun bir deniz ben

Hem atılğan bir yelken

Hakkı barışı seven

Ben insan değil miyim?

Yaraları yamadım

Yürüdüm adım adım

Taşa kazarak adım

Ben insan değil miyim?

Cemil Şiho (Küzeci, 2010, s. 35).

- Ses Akışı: Şiir okunurken seslerin içeriği yansıtacak şekilde vurgu ve tonlama yapılarak çıkarılmasıdır.
- Metni Anlama Çalışması
  - “Şaşkın” başlıklı şiirin temasını belirleyiniz.
  - Şiirle ilgili beğeni ve eleştirilerinizi gerekçelendirerek ifade ediniz.
  - “Şaşkın” başlıklı şiirin ikinci dörtlüğündeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Tablo 3.

Açık İleti, Örtük İleti Etkinlik Değerlendirme Tablosu

Açık İleti	
Örtük İleti	

Şairin Biyografisi

Ferah Enver Gökkaya (1948- 1992), Kerkük'te doğdu. Edebiyatçı bir aile içerisinde yetişen şair, dayısı büyük Türkmen halk şairi olan Mustafa Gökkaya'nın öncülüğüyle kendisi de şiire yöneldi. Bu nedenle Ferah Enver Gökkaya dayısının izinden giderek halk şiirinde eserler kaleme aldı. *Kardeşlik* ve *Yurt* gazetesinde eserlerini yayımlamıştı. Ferah Enver Gökkaya, milliyetçi ruhu ve vatanperverlik tutumundan dolayı 1992'de eski rejimin adamları tarafından katledildi. Ne yazık ki ölümü de trafik kazası süsü ile örtbas edildi. Eseri; *Sessiz Bir Ses* (Küzeci, 2006, s. 155).

Şekil 5.Ferah Enver Gökkaya biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki şiirlerin kafiye örgüsünü tespit ediniz.

a)

Çoktan beri bağlandım hayaline ( )

Can veririm bakınca cemaline ( )

Yazık gönül varmadı emeline ( )

Yeter öldüm ile Allah aşkına ( )

Mehmet Kasapoğlu (Küzeci, 2006, s. 301).

b)

İnsan ölür bakmaksızın ( )

Yaradan kan akmaksızın ( )

Bülbül saynar gül raks eder ( )

Fa sol la si okumaksızın ( )

Kara Vahap (Küzeci, 2006, s. 253).

Bende kol salladım senin ardından

Gönül diyarına yollanan gemi

Belki bir belki açılır zindan

O zaman beni de al götür e'mi?

Erşat Hürmüzlü (Küzeci, 2006, s. 110).

Etkinlik: Yukarıdaki dizelerde ölçüyü ve durakları bulunuz.

Etkinlik: Ölçü ve durağın bu şiire katkısını ifade ediniz.

Yürek benim içimde

Ben yüreğin dışında

Sevda başka biçimde

Sığınır endişemde

Kara Vahap (Kara Vahap, 2006, s. 36)

Etkinlik: Yukardaki şiirin ölçüsü aşağıdakilerden hangisidir?

a) Serbest ölçü

b) Aruz ölçüsü

c) Hece ölçüsü

4.1.4. Dördüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Bir metni düzyazıdan ayıran ve şiir türü olmasını sağlayan özellikler nelerdir? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

ÇABA HARCA ÇABA HARCA

Çaba harca

Bu dünya, en muteber,

Çaba harca

En saygın insanları

Batırma kendini borca

Bir yanlış yüzünden

Sen dikmezsen bu bayrağı

Tutabilir kırbaça

Kimler dikecek burca

Çaba harca

Çaba harca

Çaba harca

Çaba harca

Utandırma bizi oğul

Hayat yolu bir kördüğüm

Kendine bir yer ara bul

Bir bulmaca

Ön sırada

Kolay kolay çözülmez

Ön sırada

Bal petekten süzülmez

Çalış oğul var gücünle

Petekte bal olmayınca

Yürü oğul aksamadan

Bir karınca

Çaba harca

Kanatlarınla kollarınla

Çaba harca

Tutulmamışken kulunca

Bu ihtiyar bu kocaman

Bu koskoca

Çaba harca

Dünyaya hor bakma oğul

Çaba harca

Bu dünyada yalan var

Hele karanlık alaca

Bu dünyada talan var

Bir merdiven daya oğul

Gökyüzüne	Yazık değil mi oğul
Uzat baca	Sefil bir yaşam sürsün
Tırman oğul	Senin gibi
Kahramanca	Tarihi şanlı bir genç
Çaba harca	Kokusu misk bir konca
Çaba harca	Çaba harca.
Dene bütün mert yolları	Mehmet Ömer Kazancı (Kazancı, 2008,
Başvur her bir ilaca	s. 13-14)
Attan düşmemek için	
Alta düşmemek için	
Sen bir Türk çocuğusun	

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Muteber: İtibar gören, hatırı sayılan, güvenilir, inanılır (TDK, 2019, s. 1715).
  - Kulunç: Omuz ağrısı, şiddetli ağrı (TDK, 2019, s. 1522).
  - Sefil: Yoksul (kimse), alçak (TDK, 2019, s. 2057).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Çaba Harca Çaba Harca” başlıklı şiirde şair dil, vatan, eğitim ve bayrak temalarını ele almıştır. Türkmen çocukların öz dillerinde eğitim görmeleri gerektiğinin önemi vurgulamaktadır. Türkmen bayrağını dalgalandırmanın tek yolunun Türkmen okullarından geçtiğini burada eğitimle beraber millet ve vatan sevgisinin de mutlak olduğunu dile getirerek Türkmen okullarına teşvik amacını taşıyan bu şiiri okuyucularına sunmuştur.

Manzume ve Şiir Ayrımı: Manzumeler günlük konuşma dilinin içerdiği söylemleri ölçülü ve uyaklı bir şekilde betimlerken; şiir, dilin ve sözcüklerin şiirsel kullanımına ve imgelere yer verilen bir tür olarak tanımlanmaktadır.

Manzume Örneği:

HANİ O

Hani o! Eğer birde bahar olsun ömre

Hani o! Keşke o zülfün telini görsem siyah

Hani o! Bir görüş ile olurdum şaduman

Hani o sevdin beni sevdada yar var mı günah

Hani biz bir gün bile ayrılığa kanmazıydık

Hani gülseydin gülerdim ağlasaydın vah vah!

Bitmedi yazık ömür istediğim anlar gibi

Bitti hep benimle elemle gâh hasret, yaşla gâh!

Ası İsmail Tuzlu (Küzeci, 2007, s. 70).

Şiir Örneği:

Altun köprü altun köprü

ALTUN KÖPRÜ

Karış karış bu topraklar

Koca bir tarih saklar

Yok olsun düşman ayaklar

Altun köprü altun köprü

Türk diyenlere yol verdin

Sen başıboş hür gezdin

Yeter artık anlat derdin

Ağlamasın altun taşın

Bir gün coşar bu kardaşın

Yükselecek elbet başın

Altun köprü altun köprü

Akan sula dile gelecek

Seni Türk'e götürecektir

Mert alnını öptürecek

Altun köprü altun köprü

Ömer Öztürkmen (Saatçi ve Akkoyunlu, s. 40).

“Hani O” başlıklı şiirde, edebî sanat, mecaz, ahenkli söyleyiş tarzı ile sağlanan estetiklik söz konusudur. Yapı bakımından değiştirildiğinde sanat gücü ve değeri bakımından çok yitirir. “Altun Köprü” başlıklı şiirde, söylenenler düz yazı biçiminde anlatılabilir. Dizeler hâlinde kafiye ve ölçü içermesi şiir olduğu anlamını içermez.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şair bu şiirini hangi amaç ile yazmıştır? Duygu ve düşünceleriniz ifade ederek kendi yorumlarınız ile açıklayınız.
  2. “Çaba Harca Çaba Harca” başlığı ile şiirin içeriği örtüşmekte midir? Açıklayınız.

“Hayat yolu bir kördüğüm
Bir bulmaca
Kolay kolay çözülmez
Bal petekten süzülmez
Petekte bal olmayınca...”
  3. Yukarıdaki kıtayı okuyun ve okuyucuya vermek istediği mesajı yazınız.
  4. Şiirin türünü belirleyiniz ve şiir türünün özelliklerini sınıfta anlatınız.

Şairin Biyografisi

Mehmet Ömer Kazancı, 1952 yılında Kerkük’te doğdu. Öğrenim hayatını da Kerkük’te tamamladı. 1971 yılında Bağdat Üniversitesi Ziraat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans öğrenimini tamamlamasının ardından; önce Süleymaniye’de daha sonra ise Erbil Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 1998 yılında doktora öğrenimini tamamlayarak Bağdat Üniversitesi Ziraat Fakültesinin Biyoteknoloji ve Genetik Mühendisliği kürsüsünde profesör unvanı ile öğretim üyeliğini sürdürmeye devam etmiştir. Mesleki hayatının yanı sıra Türkmen edebiyatına dergi ve gazetelerde yayımladığı şiir, öykü, piyes ve eleştiri ve araştırmaları ile katkı sağlamıştır. Eserleri; *Sana Doğru, Şarkıca Konuşmak, Cam Ardından Bir Öpüş, Kerkük’e Aşk Nâme, İnci Üstüne İnci* (Kazancı, 2017, s. 2-3).

Şekil 6. Mehmet Ömer Kazancı biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki şiir parçalarının konularını sırasıyla aşağıdaki tabloya yazınız.

- 1) Felek'in sözleri raflarda kaldı
Âşık olan gözler yollara daldı
Bağların yaprakları sap saraldı
Başın alıp Telafer'e gideli

Ganim Kasaboğlu (Kasaboğlu, 2018, s. 14).

- 2) Derdim işitsin millet
Olup karnımda illet
Kayın nene elinden
Çohlari çeker zillet

Nasih Bezirgan (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 382).

- 3) Bir yudum hürriyet uğruna yatan
Binlerce şehitten kalan yavrular
Beşikten ibaret bir avuç vatan

Ömer Öztürkmen (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 407).

Tablo 4.

Konularına Göre Şiir Değerlendirilme Tablosu

KONU
1. Dörtlük
2. Dörtlük
3. Dörtlük

Etkinlik: Şiirlerin konu bakımından benzerlikleri var mıdır? Nelerdir?

Etkinlik: Şiirlerin konularıyla eş, aynı, konuları işleyen üç dördlük de siz yazınız.

Tablo 5

Konu Benzerliği Kapsamında Şiir Tamamlama Etkinliği

İlk Dördlük	İkinci Dördlük	Son Dördlük

4.1.5. Beşinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Türkmen şairler dışında okuduğunuz şairler var mıdır? Hangi eserlerini okudunuz? Bunlar arasındaki beğendiğiniz şairler ve şiirleri hakkındaki görüşlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Türk şair Cahit Sıtkı Tarancı'nın adını daha önce hiç duydunuz mu? Kendisi ve şiirleri hakkında bildiklerinizi sınıfta anlatınız.

UMUTLAR YARIDA KALDI

Türk şair Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölümüne hitaben yazılmıştır.

Yeşil dalların kurusu

Heyvesi (ayvası) narı da kaldı

Dostlar benden yan yürüdü

Merhamet Tanrı'da kaldı

Şen günlerimi görmeden

Kokulu bir çiçek dermeden

Güzel yar belin sarmadan

Umutlar yarıda kaldı

Yüküm ağır düşmez belden

Bağ bostanım gitti elden

Döktü kader badem elden

İçmedim yarıda kaldı

Sevilenler üzüldüler

Köçüp (Göçüp) buradan süzüldüler

Yol bekleyen düzüldüler

Gidenler geride kaldı

Esat Erbil (Erbil, 2011, s. 248-249).

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Bostan: Sebze bahçesi, kavun ve karpuz tarlası (TDK, 2019, s. 381).
- Metin ve Türü İlgili Açıklamalar

“Yarıda Kaldı” başlıklı bu şiir, yazarın da belirttiği üzere Türk şair Cahit Sıtkı Tarancı’nın ölümü üzerine yazılmıştır. Şair, sade ve anlaşılır bir dil, üslup kullanmıştır. Tarancı, Türk şair, yazar ve çevirmendir. 1910 yılında dünyaya gelmiştir. 12 Ekim 1956 yılında ise vefat ettiği bilinmektedir. Eserleri ise; *Ömrümde Sükût*, *Otuz Beş Yaş*, *Düşten Güzel*, *Ziya’ya Mektuplar*’dır. Çağdaş Türkmen Şiiri Dönemi’nde daha çok eserler veren Esat Erbil’in Türk şairlerini yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Yakından takip ettiği Tarancı’nın ölümü üzerine duyduğu üzüntüyü bu eseri kaleme alarak ifade etmiştir.

Konularına göre şiir türleri: Lirik şiir, epik şiir, pastoral şiir, didaktik şiir ve satirik şiirdir.

- Lirik Şiir: Duygu ve düşüncelerin coşkulu bir dille anlatımına lirik şiir denir. Dünya edebiyatında en çok işlenen şiir türüdür (Turkedebiyati.org).

Aşk, tabiat, özlem, gurbet, vatan ve ölüm gibi temaları içerir. Türk edebiyatında koşma, semai, varsağı, ağıt, mersiye, ilahi ve münacat gibi nazım biçimleri ve türleri lirik şiire örnektir (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 93).

Örnek: Bazen ne olduğunu bilmediğim
Bir şeyi düşünürüm.
Ararım, çözmeğe çalışırım
Yaklaştığım anda
Gölgelere karışır.

Nesrin Erbil

Epik Şiir: Kahramanlık ve savaş konularını coşkulu bir dile anlatan şiir türüdür. Halk edebiyatında koçaklama, destan, varsağı gibi nazım biçimleri ve türleri epik özellikler gösterir (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 93).

Örnek: Orhun’un anıtları, Gültekin kalıtları
Göktürk’ün yazıtları, tarihin kanıtları
İçimizde bellidir sorunun yanıtları
Şehit olduk ölmedik; dedik ölüm merhaba

Abdüllatif Benderoğlu (Küzeci, 2006, s. 31).

Satirik Şiir: Eleştirici bir anlatımı olan şiirlerdir. Bir kişiyi, olayı veya durumu iğneleyici ağır sözlerle, alay içeren ifadeler ile eleştirir. Halk edebiyatında taşlama, divan edebiyatında ise hicviye, Batı etkisi altında olan Türk edebiyatında ise yergi adını almaktadır (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 93).

Örnek: Şanlı geçmişini unutan

Çocuğunu yaban dilde uyutan

Erbil ovalarında

Lale mezarında

Huzursuz yatan

Dedelerinden utan

Adnan Kasapoğlu (Küzeci, 2006, s. 48)

Didaktik Şiir: Bilgilendirmek, öğretmek, eğitmek amacıyla yazılmış şiirlere didaktik şiir denir. Daha çok ahlaki, dinî, sosyal ve felsefi konularda yazılır. Manzum hikâyeler, fabllar didaktik özellik taşır (Filazi ve diğerleri, 2021, s. 93).

Örnek: Anne kadrin bil oğlum

Gözyaşların sil ey oğlum

Sen de annenden öğrendin

Çok güzel bir dil ey oğlum

Muhammed Meri Saitoğlu (Küzeci, 2010, s. 87).

Etkinlik: Aşağıdaki dörtlüğün hangi şiir türünde olduğunu belirleyiniz.

“Epik, lirik, satirik, didaktik, pastoral”

Dalların

Kader badem

Yol bekleyenler

Gidenler geride kaldı

- Metni Anlama Çalışması
  1. Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölümü ilk kıtada ne şekilde tasvir edilmiştir?
  2. Şiirin temasını ve türünü belirleyiniz.
  3. Şiirin ilk dördlüğünde yer alan açık ve örtük iletileri bulunuz.

Şairin Biyografisi

Esat Erbil, 1951 yılında Erbil'de doğdu. Öğrenimini de Erbil'de tamamlayan şair, 1973 yılında Süleymaniye Üniversitesi Fen Fakültesinden mezun oldu. Musul'a bağlı Salahiye ilçesine öğretmen olarak atandı. Edebî hayatına çok küçük yaşlarda atılmış; 1972 yılında yazdığı ilk şiiri ise *Kardaşlık* ve *Birlik Sesi* dergilerinde yayımlanmıştır. 1 Mart 2023 tarihinde hayata gözlerini yummuştur. Eserleri; *Davamız Yarıda Kaldı*, *Gönül Nağmeleri*, *Erbil Kale Destanı*'dır (Erbil, 2011: kapak yazısı).

Şekil 7. Esat Erbil'in biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki tabloda verilen şiir türlerine örnek olabilecek birer dördlük yazınız.

Tablo 6.

Şiir Türüne Örnek Dördlük Yazımı Çalışması

Lirik

Pastoral

Epik

Didaktik

Satirik

4.1.6. Altıncı Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. “Yüreğim, rüzgârlı ve kanlı bir bayrak gibi çarpmakta” cümlesini anlam bakımından açıklayınız.
2. İmge nedir? İmgenin şiire kattığı değeri nasıl tanımlarsınız?

BEKLENİYORSUN

Senin olsun püsküllü dünya

Elinin tersiyle de itebilirsin,

Senin olsun arabalar yatlar da

Benim gözüm yok ki

Görüyorsun, sana her şey kolay

Çiftliklerde, atlarda

Zaten bu yaşam senin ürünün değil mi?

Dilediğin kadar gez toz

Boşuna örnek neye yarar

İstersen denizlerde uyu

Üstünde yatmadığın kilimi?

Sarışın, kumral, esmer kızların

İşte, bir bekleyen var orada

Göbeklerinden iç hayat suyu

Ana sütü kadar ak

Kız mıyorum desem yalan olur

Git gör, her zaman kolları açık

Her zevke vaktiniz var

Adını ister yurt koy ister toprak

Hayat güzel, dünya hoş

Kemal Bayatlı (Küzeci, 2006, s. 262).

Hayalinize sığmayacak kadar

Sefil sarhoşluklarda

Kaybolup gidebilirsin

Beğenmediğin sayfayı

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Bekleniyorsun” şiirinde söyleyici sevgiliyi merkeze alarak sitemlerini dile getirmektedir. Ancak ilk dizelerinde sevgiliye karşı umursamaz olduğunu savunsa da daha sonraki dizelerde “kız mıyorum desem yalan olur” deyişi ile ilk dizelerde yansıtılan umursamazlık

duygusu geri planda kalmaktadır. Son dizelerinde ise hâlen dönmesini beklediği sevgiliye şu şekilde hitap etmektedir. “işte bir bekleyen var orada; her zaman kolları açık”.

Çağdaş Türkmen edebiyatı ekolünün temsilcilerinden olan Kemal Beyatlı şiirlerinde dilde sadeliğe ve titiz ürünler vermeye özen gösteren şairlerdendir.

İmge: Dış dünyada var olan bir nesnenin bilinç zeminine yansıyan görüntüsü, düşsel olgu yaratma sonucu ortaya çıkan olgudur.

Zihinsel bir tasarımdır. Göz önüne getirilebilecek bir biçimde anlatım tarzı, şiir de daha canlı, etkili ve bağlantı gücünü kolaylaştırmaktadır. Bu tarz belirli bir zaman dilimi ve belirli nesnelere bağlı değildir. İmge dört ayırıcı özelliğe sahiptir. Şöyle ki imge kendiliğindendir; yarı bir gözlemdir; bir tasarımın içeriği değildir; bir bilinç tasarımıdır; düşleyen ve tasarlayan kişi, bu tasarımın gerçeklikle alakası olmadığını bilir.

Örnek: çığlık atan dere, gülen bulut

Örnek: Mor renkli rüzgârlar esiyor bu akşam

Selda Hürmüzlü (Küzeci, 2007, s. 548).

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirin temasını belirleyiniz. Bu tema hangi yönüyle ele alınmıştır açıklayınız.
  2. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyici, kimlere hitap etmektedir?
  3. Şiir hangi şiir türüne göre yazılmıştır?
  4. Şiirin hangi uyak türünden olduğunu bildiriniz.

Şairin Biyografisi

Kemal Bayatlı, 1958 yılında Kerkük’te doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Kerkük’te gören şair; yükseköğrenimini ise Bağdat Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünü bitirerek tamamladı. Ortaokul yıllarında şiir yazmaya yönelen şair kısa bir süre mesleğini icra etmiş ve yine edebiyat alanına yönelmiştir. Hece ölçüsü ve serbest şiirler yazan şair; dilde sadelik hususunu ön planda tutmaya özen göstermiştir. Dönemin *Birlik ve Kardeşlik* dergilerinde de şiirleri yayımlanmıştır. Eserleri; *Kanatsız Sözcükler*, *Ben Hep Ordayım*, *Çocuk Hikâyeleri*, *Atlas Kesilmez*’dir (Küzeci, 2006, s. 259).

Şekil 8. Kemal Bayatlı biyografisi

Etkinlik: “Bekleniyorsun” başlıklı şiirdeki imgeleri ve söz sanatlarını bulunuz.

Tablo 7.

Şiirdeki İmge ve Söz Sanatı Değerlendirme Tablosu

BEKLENİYORSUN	
İmgeler	
Söz Sanatları	

Etkinlik: “Bekleniyorsun” başlıklı şiirdeki ahenk unsurlarını bulunuz.

Tablo 8.

Ahenk Unsurları Değerlendirme Tablosu

Ahenk Unsurları	
İçerik açısından	
Biçim açısından	

4.1.7. Yedinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Edebî eserlerde anlatımı güçlendirmek, güzelleştirmek ve daha etkili kılmak için neler yapılabilir? Örneklerle açıklayınız.
2. Söz sanatları ve eserlere etkileri hakkında bildiklerinizi sınıfta paylaşınız.

DİNAMİT

Dinamit bıraktın gönül yapıma	Dinamit patladı yok oldu her şey
Adını kazmıştım her duvarına	Bir varmış bir yokmuş masalmış bu şey
Hiçbir gün çalmadan gönül kapıma	Bitti aşkım işte olmadan bir şey
Girdin senin oldu her şey efendim	Unuttun beni de yaktın efendim
Bıraktın dinamit yaksın içimi	
Kuruttun bahçemde gül çiçeğimi	
Lahzada yok ettin gönül yapımı	
Yıllarca bir sana yaptım efendim	

Mehmet Haşim Salihi (Küzeci, 2006, s. 279).

- Kelime ve Kelime Grupları

- Dinamit: Nitrogliserinden yapılan patlayıcı madde (TDK, 2019, s. 669).
- Lahza: Zamanın bölünmeyecek denli kısa bir parçası (TDK, 2019, s. 1571).

- Metin ve Türle ilgili Açıklamalar

“Dinamit” başlıklı şiirde şair; iç dünyasında yaşadığı hayal kırıklığını, üzüntüyü ve ümitsizliği her dizesinde sade bir dil ve üslup ile işlemiştir. Şiirin hece ölçüsü ise “a a a b” ölçüsünde yazılmıştır. Mehmet Haşim Salihi edebiyat alanının sadece şiir türünde değil piyes türünde de ustalıkla kalem oynatmış bir değerdir. Bu yönüyle Türkmen edebiyatına farklı bir soluk getirmiş bir şair olarak bu alanda öncülerden sayılmaktadır.

- Söz Sanatları

Anlatımın daha etkileyici olması için başvurulan ifade oyunlarına söz sanatı denir. Söz sanatları şunlardır; teşbih, istiare, mecaz, teşhis ve intak.

Teşbih (Benzetme): İki varlıktan birinin bir diğerine benzetilmesine teşbih denir.

Örnek: Yüzün parlaktır Ay gibi
Sesin derindir Ney gibi
Kaşın çatarsın Yay gibi
Ey sevgili Anneciğim

Hamit Kevser (Küzeci, 2007, s. 244)

Benzeyen: Ay

Kendisine benzetilen: Yüz

Benzetme yönü: *Parlak olması*

Benzetme edatı: *Gibi*

Benzeyen: Ses

Kendisine benzetilen: Ney

Mecaz: Kelime öbeklerinin gerçek anlamlarından tamamen uzaklaşarak başka bir kavramı taşıması durumudur.

Örnek: Parladı millet sözü
Pembeleşti ümitler

Benzetme yönü: *Derin bir ses yapısına sahip olması*

Benzetme edatı: *Gibi*

Benzeyen: Kaş

Kendisine benzetilen: Yay

Benzetme yönü: *Çatık bir kaş olması*

Benzetme edatı: *Gibi*

Münevver Molla Hassun (Küzeci, 2006, s. 423).

- Teşhis: Cansız ve insan dışındaki varlıklara insana özgü özelliklerin verilmesine teşhis denir.

Örnek: Ağaçlar bize el sallıyor.

Kuşlar haberini bana getirdi.

- İstiare: Teşbihteki benzeyen veya benzetilen tarafın sadece birinin kullanılmasıyla yapılan söz sanatıdır.

“Aslanlar cephede savaşıyor.”

“aslanlar savaşıyor” ile “askerler savaşıyor” aynı anlamı taşımaktadır.

- İntak (Konuşturma): Cansız ve insan dışındaki varlıkların insan gibi konuşması ile yapılan söz sanatıdır.

Örnek: Senden yanayım dedi bulutlar senden yana.

- Metni Anlama Çalışması
  1. “Dinamit” başlıklı şiirin içeriğinde hangi çağrışımı uyandırdığını dizelerden yola çıkarak belirleyiniz.
  2. “Dinamit” başlıklı şiirin hangi türde bir şiir olduğunu yazınız.
  3. Şairin ümitsizliğe kapıldığını bildiren dize hangisidir?
  4. “Dinamit” başlıklı şiirin ölçüsü nedir?

Şairin Biyografisi

Mehmet Haşım Salihi, 1970 yılında Kerkük’te doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Kerkük’te; yükseköğrenimini ise Erbil’de, Selahattin Üniversitesi Fen Fakültesinden mezun olarak tamamladı. Mehmet Haşım Salihi, siyasi nedenlerden dolayı mesleğini icra edememiştir. Ancak, Türkmen edebiyatına dönemin genç şairi olarak birçok ürün kazandırmıştır. Piyes yazımında çok güçlü bir kaleme sahiptir. Yazdığı *Köyümüz* ve *Amerika* adındaki piyesleri sahnede oynanmış ve beğeni kazanmıştır. Bunun yanı sıra hat, saz sanatlarında da kendinden söz ettiren şair; katıldığı yarışmada hat üzerine Ekmelettin İhsanoğlu’nun imzası taşıyan bir diploma almaya layık görülmüştür. Eserleri; *Köyümüz*, *Vicdan*, *Özlem*’dir (Küzeci, 2006, s. 277).

Şekil 9. Mehmet Haşım Salihi biyografisi

Etkinlik: “Dinamit” şiirinin kafiye örgüsünü, redif düzenini ve ölçüsünü belirleyiniz. Bunların metne olan etkisini belirtiniz ve tablonun altına yazınız.

Kafiye Örgüsü	
Redif Düzeni	
Ölçüsü	

Şekil 10. Kafiye örgüsü, redif düzeni ve ölçüsü etkinlik çalışması

4.1.8. Sekizinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

- Metnin başlığından hareketle; metnin konusu, türü, içerik özellikleri hakkında tahminlerde bulununuz. Sınıfta bir kavram haritası oluşturunuz.

AKDENİZ'DEN ÇIKAN BİR YAĞIZ KISRAK

Kıyılarda silkindi, ıslandı

Batıyla doğunun arasında

Güneş gibi doğdu

Altınımsı bir köprüydü

Ocağı ışıldadı, körüklendi

Şimdi bir Filistin var

Ki işte o Filistin'di

Kısmeti yâdlara düştü

Zeytin suyu ile zülfü

Elli yıldır nâşizedir

Yuvardı ve okşardı

Tırnakları gömgök çekilmiş

Yıldızları, ayları

Ayaklarında buhav

Deniz kucağında yatardı

Dudaklarıysa çatlak

Çevrelerini geceleri

O zavallı yağız kısarak

Portakal sarısı aydınlatırdı

Halkı yer tapmaz

Kışlarını sis

Taşınır bucak bucak...

Baharlarını mor sümbüller selamlardı...

Orada hüküm sürer

Ak idi karası

Dünyanın namertleri

Gümüş akardı deresi...

Gün bugün çoğalır dert

Vapurlar dolusu sarı altına

Öz yerlisi

Bir namazlık kadar yerinden satılmadı

Bir türbe yerine hasret

Filistin

İşte bir Filistin var!

Tüm İslamların ümidi

İlk kible-gâhiydi

Hasan Görem (Terzibaşı, 2013, s. 61).

- Kelime ve Kelime Grupları

- Zülf: Şakaklardan sarkan saç lülesi, sevgilinin saçı (TDK, 2019, s. 2666).
- Yâd: Anımsama, anma (TDK, 2019, s. 2498).
- Nâşize: Kocasına karşı üstünlük taslayan kadın (www.seslisozluk.net/na%C5%9Fize-nedir-ne-demek/).
- Gömgök (mosmor): Her yerinin koyu renk mor rengini alması (TDK, 2019, s. 961).
- Kısrak: Dişi at (Ateş, 2007, s. 376).
- Buhav: Kilit, pranga.

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Akdeniz’den Çıkan Bir Yağız Kısrak” başlıklı şiirde şair; güçlü ve ahenk unsurlarını ön planda tutarak ölçü açısından serbest bir eser sunmuştur. Şair bu şiirinde Filistin’in kutsallığına ve belli başlı özelliklerine vurgu yapmaktadır. Mahlasını öz Türkçe kullanan başlıca şairler arasında yer almaktadır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğumuz şiirde şair Filistin halkı hakkında hangi konulara değinmektedir?
2. Okuduğunuz metinden yola çıkarak Hasan Görem’in şiir anlayışı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
3. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.

Şairin Biyografisi

Hasan Görem (1922-1995), 1922 yılında Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu'da doğdu. Dünyaya geldikten bir hafta sonra ne yazık ki geçirdiği bir hastalık nedeni ile görme duyusunu yitirdi. Ancak doğuştan da gözlerinin görmemesi ihtimali yüksek görülmüştü. Bu nedenle okula gidememiş; ailesinin ve tanıdıklarının kendisine okuduğu eserler sayesinde edebiyata atılmıştır. Hayalperest şair olarak anılan Hasan Görem, şiirlerinde tema olarak, insanlık, vatan sevgisi olsa da karamsarlık içeren şiirler de yazmıştır. Fıkıh, nahiv ve sarfa yönünde eserler vermiştir. Öz Türkçe mahlas kullanan şairlere öncülük eden şair olmuştur. İlk manzumesini hemşiresi ve yakın arkadaşı olan Hayrullah Bellev, Kerkük'te yayımlanan *Afak* gazetesine göndermiş; "Tembellik" başlığı altında "Hasan" mahlaslı manzumesi basılmıştır. Şairin kendine özgü üslubu sade ve açıktır. Yine de yazarın aruzla yazdığı eserlerde cümleleri birbirine bağlamada zorluklar çektiği görülür. Dikta rejimi döneminde sebepsizce yıllarca hapis yatan Hasan Görem, şiir yazmaya ara vermiştir. 1988 yılında adeta yeniden edebiyat dünyasına daha güçlü dönerek insanlık üzerine daha güçlü ve zengin içerikli şiirler yazmaya özen göstermiştir. Yaşamı boyunca hiç evlenmemiş 1995 yılında vefat etmiştir. Eserleri; *Rüya* (kardeşi Uryan Veli Demirci) tarafından basılmıştır. *Afak* dergisinde yayımlanan manzumeleri dışından basılmış eserleri mevcut değildir (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 301).

Şekil 11. Hasan Görem biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki tabloda verilen dörtlükleri düzyazıya çevirerek yeniden yazınız (Zarar, 2018, s. 330-338).

Ürperiyor tüylerim korkunç manzarasında
Baktıkça çehresine benzine insanlığın
Kan fışkıran yaramın açık penceresinden
Nemli gözle bakarım yüzüne insanlığın
(s. 330)

Sağla fakir yarasını
Buzma dostlar arasını
Yap düşenin yuvasını
Kalmaz sana insan oğlu (s. 338)

4.1.9. Dokuzuncu Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Aşağıda verilen dördtlüğün sizde çağrıştırdığı duygular nelerdir? Açıklayınız.

“Ey gülüm ey bülbülüm, sen bağrımı kan eyledin

Hem yıkıp hem yandırıp gönlümü viran eyledin

Sensin beni ateşli aşkında yakan

Yandırıp cümle canım sen yine isyan eyledin”

Mehmet İzzet HATTAT (Hattat, 1961, s. 33).

EY SEVGİLİ ANNECİĞİM

Meleklerle özenmişsin

üzün parlaktır Ay gibi

Gül çiçekle bezenmişsin

Sesin derindir Ney gibi

Varlığımı süslemişsin

Kaşını çatarsın Yay gibi

Ey sevgili Anneciğim

Ey sevgili anneciğim

Sen gönlümün harmanısın

Sensiz günler yaktı beni

Neşe saçan ormanısın

Mutluluk bıraktı beni

Her derdimin dermanısın

Sensiz hayat sıkıttı beni

Ey sevgili Anneciğim

Ey sevgili Anneciğim

Ben seninim, sende benim

Bedenindir bedenim

Çilem, sevincim kederim

Ey sevgili Anneciğim

Hamit Kevser (Küzeci, 2007, s. 244).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Ey Sevgili Anneciğim” başlıklı şiirde şair; anne sevgisini tema olarak işlemiştir. Şiirin son dizelerini ise nakarat sanatı ile tamamlamıştır. Üçüncü kıtada şair teşhis sanatını kullanarak anne karakterinde ki yüzü “ay” sesi “ney” kaşlarını da “yay” benzetmesi ile işler. Aydan gelen ışıltı annenin yüzündeki parlaklık, müzik aleti olan ney annenin derinden gelen sesi, yay ise annenin çatık biçimde olan kaşları olarak benzetmelerde bulunmuştur. Şiirin kafiye örgüsü ise şu şekildedir: “a a a b”.

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğunuz şiirin dördüncü kıtasında şair neyi bildirmektedir? Açıklayınız.
2. “Ey Sevgili Anneciğim” başlıklı metinde şair şiirini hangi amaçla kaleme almıştır?
3. Şair, şiirinde duygularını tam anlamıyla ifade edebilmek için söz sanatlarına başvurmuş mudur? Hangilerini tercih etmiştir?

Şairin Biyografisi

Hamit Kevser, 1946 yılında Kerkük’te doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Kerkük’te tamamladıktan sonra; Kerkük Rafideyin Bankasında memur olarak göreve başladı. Daha sonrasında müdür yardımcılığına terfi olmuştur. 1991 yılından beri Türkiye’de yaşamaya başlamıştır. Şiirinde feryat, çile, özlem, hasret, sevgi ve aşk konularını işlemiştir. Şair ele aldığı şiirleri şu şekilde yorumlar: “Şair niçin dert çeker, şiir yaratmak için ne mutlu şairlere ki bu şiir okyanusunda bir damla olabilmişsek. Amacım, içimden coşan fırtınalı kelimeleri bir kitap haline getirip halkıma sunmaktır.” (Küzeci, 2007, s. 241).

Şekil 12. Hamit Kevser biyografisi

Etkinlik: Aşağıda verilen şiiri, içerik özelliklerine sadık kalarak düzyazıya çevirip karşısına yazınız.

Ölüm durdurur hayat çarkını
Ölüm kurutur yaşam arkını
Önce yasını sonra kırkını
Tutanlar bilir bunun acısını
Yaşayan bilir onun sancısını.

Ölüm yaşamdır yaşam ölümdür
Tek yöne giden kader yolumdur
Her serüvende en son bölümdür
Çözülmez sırrı tarifi zordur
Peşinden giden herkesi yordu.

Sebep ya kaza ya da kaderdi
Sonucu birdir kara haberdi
İnsanoğlunun çaresiz derdi
Ölüm nedendir gözdeki yaşa
Ölüm son verir uzanan yaşa.

Yaşar ALTIPARMAK
(Bezirgan, 2021, s. 109)

4.1.10. Onuncu Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Şiir türleri hakkında bilgi veriniz.
2. Pastoral türde yazılmış şiirlerin belirleyici özellikleri nelerdir?

KÖYÜMÜZ

Köyümüz küçük sokakları dar	Huriye benzer gelini kızı
Tarlası yeşil suları çağlar	Rengârenk açar gülü nergizi
Evler çamurdan etrafı bağlar	Gözümün ışığı yolumun izi
Benim cennetim Tazehurmatı	Anam kucağı Tazehurmatı
O köyden seçtim ömür yoldaşım	Gökleri mavi toprağı kutsal
Yirmi ikiydi o zaman yaşıım	Dimağımda kan dilimde masal
Yârin göğsüne dayadım başım	Çöllerde ceylan peteklerde bal
Aşkın pınarı Tazehurmatı	Mezarım taşı Tazehurmatı

Mustafa Kemal Denden (Terzibaşı, 2013, s. 362).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şair “Köyümüz” başlıklı şiirinde tema olarak, doğanın güzelliklerini işlemiştir. Yazar, doğanın güzelliklerini güçlü bir şekilde işlemiştir. Şiir nazım birimi olarak hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye örgüsü ise, “a a a b” şeklinde düz uyaktır. Şair zihninde kendi köyü olan Kerkük’e bağlı Tuzhurmatu’da bulunan köyünü kaleme alarak okuyucusunun gözünde canlandırmak istemiştir.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirin ikinci kıtasında yer alan söz sanatlarını bulup çözümleyiniz.
2. Okuduğunuz şiiri kafiye örgüsü ve hece ölçüsü bakımından inceleyiniz.
3. Okuduğunuz şiir, işlediği konu bakımından hangi tür şiire örnektir? Nedenleriyle açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Mustafa Kemal Denden, 1993 yılında Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde doğdu. Öğretmen olarak atanan Denden hayatının büyük bir bölümünü sürgün hayatı yaşayarak geçirmiştir. Şiirleri dönemin dergilerinde yayımlanmış ve Türkmen ses sanatçıları tarafından da bestelenerek okunmuştur. Eseri; *Aynaya Baktım* (Terzibaşı, 2013, s. 359).

Şekil 13. Mustafa Kemal Denden biyografisi

Etkinlik: Aşağıda yer alan resimden hareketle 8'li hece ölçüsüne sahip, pastoral türde şiire, en az iki dördlük olacak şekilde örnek şiir yazınız.

Şekil 14. Pastoral şiir örneği çalışması

4.1.11. Onbirinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Aşağıdaki dörtlükte renkli olarak belirtilmiş kelimeleri çıkararak dörtlüğü okuyunuz. Aynı etkiyi hissettiniz mi? Bu çalışmadan hareketle kelimelerin türünü ve işlevini belirleyiniz.

Dalgalansın **elinde** şanlı bayrağım

Sert adımlar at yakalat uzağım,

Parlasın **sayende** sönmez çırağım,

Ey çırağı sönmez, ey şanlı ordum!

Reşit Ali Dakuklu (Dakuklu, 2020, s. 45)

İSYAN TÜRKÜSÜ

Buradan bir garip geçer

Kurşunlar onu biçer

Son sözün söylemeden

Kanını toprak içer

Kalbim durmaz yerinde

Yabancıdır ilinde

Martılar gitti yar

Deniz isyan içinde

İsyan içinde isyan

Sular içinde zaman

Devler yolları kesmiş

Dayan yüreğim dayan!

Nusret Merdan (Küzeci, 2006, s. 454).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz şiir, 1980 sonrası çağdaş Türkmen edebiyatının temsilcilerinden olan Nusret Merdan'a aittir. Çağdaş şiirin birikimini özümsemiş ve ele aldığı "İsyan" başlıklı şiirinde bunu ustaca yansıtmıştır. Şiirinde tema olarak sitem, acı, üzüntü ve ölüm temalarını işlemiştir. Şiirin kafiye örgüsü "a a b a" şeklinde düz uyaktır. Kafiyesi ise yarım kafiye türündedir. 1980 yılında Irak'ta ortaya çıkan çağdaş Türkmen edebiyatçılarından Nesrin Erbil, Salah Nevres, İsmet Özcan gibi isimlerle beraber edebî ürünler vermiştir.

- Metni Anlama Çalışması
  1. İsyan Türküsü başlıklı şiirin temasını belirtiniz.
  2. Şiirden hareketle şairin ruh hâli hakkında neler söyleyebilirsiniz?
  3. Şiirin en beğendiğiniz beyti hangisidir?
  4. Nusret Merdan bu şiirini hangi amaçla yazmıştır? Düşünceleriniz belirtiniz.

Şairin Biyografisi

Nusret Merdan, 1948 yılında Kerkük’te doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kerkük’te; yükseköğrenimini ise 1973 yılında İzmir Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi bölümünden mezun olarak tamamladı. Nusret Merdan, dilde sadeleşme ve yenileşme yönünden Türkmen edebiyatında bu ekole üye olmak isteyen bir grup şaire de öncülük etti. Şair, düz yazı, tiyatro, öykü türlerinde edebî ürünler verdi. Yazar sürgün hayatına mahkûm edilmiş; ailesi ile birlikte yaşamını İsviçre’de sürdürmektedir. Eserleri; *Balık Suda Yan Gider, Şafak, Gün Anaydın Gece, Kuşlarla Dostluk vb.* Arapçaya çevirdiği eserler arasında Sait Faik, Sebahattin Ali, Orhan Kemal ve Nazlı Eray’ın öyküleri de yer almaktadır (Küzeci, 2006, s. 447).

Şekil 15. Nusret Merdan biyografisi

Tablo 9. Nazım Türleri Değerlendirme Çalışması

Nazım Türleri
Halk Şiiri
Divan Şiiri
Yeni Türk Şiiri

Etkinlik: Aşağıdaki nazım türlerini tabloda ayrılan uygun bölümlere yazınız.

“Lirik şiir, münacat, nutuk, tevhit, epik şiir, nefes, ağıt, fahriye, güzelleme, naat, pastoral şiir, hicviye, devriye, didaktik şiir, semai, koçaklama, mersiye, ilahi”

4.1.12. Onikinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Lirik türde yazılmış şiirlerin belirleyici ve diğer türlerden ayıran özellikleri nelerdir?

ÜÇ DELİNİN ÖYKÜSÜ

Birinin vapurları dalgalara tutulmuş

Duyguları kaybolmuş sınırsız bir limanda

Yaşamak öyküsü de öyle ki unutulmuş

Nesi var, ya nesi yok o bir boş konu ancak

Saplanmış yüreğine eziyetsiz bir bıçak

Ne yaşamı seviyor, ne de gözü zamanda

Birinin dil ucunda yarım horyat dolaşır

Ağlar başlangıcına, güler bitmemesine

Ne bir yorum tasarlar, ne sonuca ulaşır

Boş bir çember içinde salı verir huyunu

Horyatını kovalar bitmeyince oyunu

Gelişin nefretini sunar gitmemesine

Birinin elinde var bir parça kırık ayna

Yüzünü kaybetmiş ki çizgisini arıyor

Ne halka benzer, ne de bir halk benzer kendine

Kâh aynayı temizler, kâh aynaya tükürür

Kâh olur öfkelenir alev alev püskürür

Ne yazık bu kavgayla günden güne eriyor.

Hüsam Hasret (Küzeci, 2006, s. 220).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Üç Delinin Öyküsü” başlıklı şiirde şairin tasarladığı hüznü, kendinden geçmiş ve kendinden nefret ederken kendini bulmaya çalışan üç şiir kişisi yer almaktadır. Bu metinde şair özlem, nefret, keder içerikli temaları ele almıştır. Her ne kadar “Üç Delinin Öyküsü” başlıklı metinde kullanmamış olsa da mahlasını, “Hasret”, şiirlerinde en sık kullanan şairler arasındadır. Osman Mazlum, Mehmet İzzet Hattat ve Felekoğlu gibi.

- Metni Anlama Çalışması
  - “Üç Delinin Öyküsü” başlıklı şiirin türünü belirleyiniz.
  - Şair burada hangi konumdadır?
  - Şiire farklı bir başlık bulmanız istenseydi bu başlık ne olurdu?
  - Şiirin başlığıyla içeriğin uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
  - Birinci beyitte ne anlatılmaktadır?

Şairin Biyografisi

Hüsam Hasret, 1956 yılında Erbil’de doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Erbil’de tamamladı. Serbest meslek hayatına atılan Hüsam Hasret, küçük yaşından beri edebiyata ilgi duymaktaydı. Yazar dil ve üslup bakımından şiirlerinde güçlü ve ahenkli; tür bakımından ise serbest ölçü ve hece ölçüsü ağırlıklı edebî ürünleri Türkmen edebiyatına kazandırmıştır. Şiirlerinde ise takma adı olan “Hasret” ve “Erdem” isimlerini kullanmıştır. Eserleri; *Hasret*, *Üçüz Duygular*, *Sende Buldum* vb. (Küzeci, 2006, s. 213).

Şekil 16. Hüsam Hasret biyografisi

Etkinlik: Şiire konu olan ve her parçasında birinin anlatıldığı “Üç Deli”yi ayrı ayrı betimleyiniz. Betimlemelerinizi manzume veya şiir şeklinde yazabilirsiniz.

Tablo 10.

Betimleme Etkinlik Çalışması

BETİMLEME ÇALIŞMASI

İlk parçada anlatılan

“deli” figürü

İkinci parçada anlatılan

“deli” figürü

Son parçada anlatılan

“deli” figürü

4.1.13. Onüçüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  - Millî kültürü oluşturan unsurlar nelerdir?
  - Dil ve edebiyat bu unsurlar içinde ne kadar etkilidir?
  - Edebî türler içinde de şiirin millî kültürü korumada, yaşatmada ve gelecek kuşaklara aktarmadaki rolü nedir?

SOR

Varlığıma kuşkun varsa

Var kökümü topraktan sor

Başın kara duman sarsa

Sabahımı şafaktan sor

Altı güvey savaşlarda

Fırtınalar yavaşlarda

Gezen dalga sert başlarda

Gecelerim uyak'tan (uyanık olandan) sor

Güneşlerin ülkesinde

Sevgilerin bölgesinde

Müzelerin gölgesinde

Sanım şanlı bayraktan sor

Şarkılarda şen avazlar

Aslan gibi kışlar yazlar

Bize kardeş çoklar azlar

Neden! Bunu meraktan sor

Serin rüzgar sıcaklarda

Sönmez ateş ocaklarda

Altı yıldız kucaklarda

Yüksek esen bayraktan sor

Hasan Kevser (Küzeci, 2006, s. 201)

- Kelime ve Kelime Grupları

Kuşku: Şüphe, kararsızlık, işkil (TDK, 2019, s. 1544).

Avaz: Yüksek ses, bağırıtı (TDK, 2019, s. 190).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Sor” başlıklı metinde şair; tarihe dayalı kökenini, bayrağının yüceliğini kullandığı sade dil üslubu ile işlemiştir. Şiirin ölçüsü “a a a b” ölçüsü ile yazılmıştır. Çağdaş Türkmen şairlerinden olan Hasan Kevser, bu şiirinde de olduğu gibi eserlerinde sade ve anlaşılır bir üslup kullanmaya özen göstermektedir. İşlediği temaların birçoğu vatan, bayrak sevdasına yöneliktir.

- Metni Anlama Çalışması
  - Şiirin kafiye örgüsünü belirtiniz.
  - Okuduğunuz şiirin temasını belirleyerek nedenini açıklayınız.
  - “Sor” başlıklı metin aşağıdaki ifade tarzlarından hangisi ile oluşturulmuştur?
    - a) Coşkun
    - b) Anlatma
    - c) Gösterme
    - d) Lirik
    - e) Epik

Metinde en beğendiğiniz bendin gerekçesini sunarak açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Hasan Kevser (1942-2015), 1942 yılında Kerkük'ün Tisin semtinde dünyaya geldi. İlkokul ve ortaokul öğrenimini Kerkük'te tamamladı. 1963 yılında öğretmenlik okulundan mezun oldu. 1955 yılında emekliye ayrıldı. 2004 yılında Türkmen Edebiyatçılar Birliği tarafından düzenlenen seçmelerde birinci oldu. Ancak bu birinciliği arkadaşı Kahtan Hürmüzlü'ye devretmiş; kendisi de başkan yardımcısı olarak görev almıştır. Hasan Kevser, şiir yazmaya 1960'lı yıllarda başlamıştır. Şiirinin konuları ise; gurbet, hasret, ölüm, ağıt, bayrak, dil ve Türkçecilik, aile, aşk, sevgi, peygamber sevgisi, temel temalar olarak şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır. Hasan Kevser, Türkmen okullarına katkı sağlamayı hedeflemiş ve ortaklı alfabe kitabı teklif etmiştir. Eserleri; *Düşen Yapraklar*, *Balım Babaya Selam* (iki cilt, 1995-1999), *Kerbela Türküleri*, *Şair Celal Rıza Efendi ve Şiirlerinden Seçmeler İnceleme*, *Tisin Folklorundan Örnekler*, *Çırağ-Hikâye-Latife ve Bilmeceler*, *Delil Elmatbuat El Kerkükgiyye*, *Alfabe Birinci Sınıf Okul Kitabı Ortaklı*, *Dört Okul Kitabı İçin Bir Sözlük* yazmıştır (Küzeci, 2006, s. 199).

Şekil 17. Hasan Kevser biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki tabloda yer alan şiir bir şiir bütünüün arasından alınmıştır. Fakat öncesindeki ve sonrasındaki dörtlükler tabloda yer almamaktadır. Tabloda verilen dörtlük ile içerik ve biçim açısından aynı özelliklere sahip olacak şekilde dörtlüğün öncesine ve sonrasına dörtlükler ekleyerek şiiri tamamlayınız.

Tablo 11

Şiire Dörtlük Ekleme Çalışması

Önceki Dörtlük	Örnek Dörtlük	Sonraki Dörtlük
	Sizin bayrağınız bizim bayraktır Bir gün Kerkük'lerde sallanacaktır Bizim her alanda yüzümüz aktır Biz orman yakmadık fidanlar diktik (Küzeci, 2007, s. 303)	

4.1.14. Ondördüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Sınıfta arkadaşlarınızla “gurbet” kavramının sizde çağrıştırdığı duyguları, durumları vb. içeren bir kavram haritası oluşturunuz.

BEŞ KADEH BİR GECEDE

Aynada kendimle gülüşüyordum	Yüksek sesle
Bağırıyordum yüksek sesle	Bağıra bağıra sana
Ben garibim	Âşık olduğumu anlatmak
Kim inanabilir	İstiyorum
Üzüntülerimi paylaştığına	
Bir yığın insan arasında	Üçüncü kadehi içerken
Seslenirim sana	Aynada kendi kendime
Ey şalı yurdum Erbil	Gülüşüyorum
	Ayrılmak isyanında
	Yıkılıyor hayaller
Birinci kadehi içiyorum	Yurdumu özlüyorum
Ne yazık ki dertle	Dağlara karşı yüzüyorum
Ben garibim her halde	
Yurdumun aşkına	Dördüncü kadeh de
Şerefine	Sana sevgilim
İçiyorum	Diyorum
	Dünyalar güzeli
İkinci kadehi içince	Şalı yurdum
Sarhoş olup	Erbil'im
Seni görüyorum	
Şanlı yurdum	

Bu gece dört gecedir	Kederini
Hep seni özlüyorum	Aşarak
Sen şanımlı, sen şerefim	Üzüntülerimi hep geceyle
Kurtuluşum ve her şeyim	Paylaşıyorum
Sensin Erbil'im	Yalnızlığım üstüme
	Çöküyor
Beşincidir son kadehim	Sarhoş olurken seni
İçerken ağlıyorum	Düşünerek
Meyhanelerde	Geleceksin diye
Sarhoşlara düzdüğüm şiiri	Bekliyorum seni
Okuyorum	Şanlı Erbil'im
Onlar güler, ben ağlarım	Şemsettin Veli Erbilli
Gecenin karanlığını	(Küzeci, 2006, s. 596-597)

- Metin ve Türle ilgili Açıklamalar

“Beş Kadeh Bir Gecede” başlıklı şiirde şair; özlem, hasret ve gurbet temalarını işlemiştir. Bu şiirini Almanya'dan Erbil'e geri dönüş yapan arkadaşlarının duydukları hasreti dile getirmeleri üzerine şair bu hususta onların hüznü ile hüznülendiğini ve şiirini kaleme aldığını ifade etmiştir.

- Metni Anlama Çalışması

1. Yukarıdaki şiiri hangi ölçü ile yazılmıştır? Belirtiniz.
2. Şiir içeriğinin görsel olarak şiirin şekline nasıl yansıdığını açıklayınız.
3. Şiirin türü aşağıdakilerden hangisidir? Seçiniz.
  - a) Satirik
  - b) Pastoral
  - c) Epik
  - d) Didaktik
  - e) Lirik

Şairin Biyografisi

Şemsettin Veli Erbilli, 1970 yılında Erbil’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erbil’de tamamlayan şair, bulunduğu zor şartlar nedeni ile okulu bırakmak durumunda kaldı. Edebî ürünler vermeye 1983 yılında horyatlar ile başlamış ve 1988 yılında haftalık yayımlanan Yurt gazetesinde eserleri yerini almıştır. Şemsettin Veli 1996 yılında Irak Türkmen cephesinde görev almış; sonrasında ise edebiyat uzmanı olarak sekiz sene bu görevi hakkı ile temsil etmiştir. Eserleri; *Erbil’den Horyatlar (1998)*, *Erbil’den Horyatlar (2000)* (Küzeci, 2006, s. 503).

Şekil 18. Şemsettin Veli Erbilli biyografisi

Etkinlik: Aşağıda yer alan “Gurbet” şiiri ve Yasin Cemal Galata tarafından yazılan metni içerik ve biçim yönünden farklılıklarını belirleyiniz.

GURBET

Geceleri çekilmez

Kimin ilacı olur

Gündüzü kor gurbetin

Kimin baş tacı olur

Karanlığı sökülmez

Kimine acı olur

Ufku mosmor gurbetin

Her şeyi hor gurbetin

Kâh güldürür kâh dağlar

Yürek tüter, göz çağlar

Mutlu, mutsuzu ağlar

Kaderi kör gurbetin

Diyar ERBİL (Küzeci, 2007, s. 165).

TRT radyolarında Kerkük yöresinin içli hoyratlarını, yanık türkülerini dinlediğimizde bir tarafımız hüzün dolarken bir tarafımız da heyecanlanıyor. Hüzünleniyoruz; çünkü kadim Türk yurdu Türkmeneli, anavatan topraklarının dışındadır ve iki kardeş ayrı kalmıştır. Heyecanlanıyoruz; çünkü yıllardan beri yapılan tüm soykırım ve baskılara rağmen soydaşlarımız güzel Türkçemizle ses veriyorlar. Irak Türkleri meselesi özellikle 1959'da yaşanan Kerkük Türkmen katliamıyla Türkiye kamuoyunda daha çok dikkat çekmeye başlamıştır. Gazeteler, öğrenci toplulukları, sivil toplum örgütleri Iraklı Türk liderlerinin savunmasız bir şekilde katledilmesine sessiz ve tepkisiz kalmamıştır. Yapılan gösterilerle Kerkük'ün Türkiye'nin bir parçası olduğu ifade edilmiştir.

Yasin Cemal GALATA (Türkmeneli, 2022, s. 36)

4.1.15. Onbeşinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Şiirin adından hareketle şiirin içerik ve biçim özellikleri hakkında tahminlerde bulununuz.

O AKŞAM

Gülfidan Kerküklü için yazılmıştır.

Gözlerim gözlerine dalmadan

İçtim avucunda bana

Sunduğu zehri

Hıçkırıklı ve dalgalı bir sesle

Allaha ısmarladım dedim.

Ulvî çehrene bakmadan

Gururunu okşayan

Gözyaşlarım

Ayaklarının altına akmadan

Ayrıldım senden o akşam

Ayrıldım bir de dönmem diye

Küçücük oda

Büyük aşkımı kapsamadı

Şiirlerimi geri verip

Dallarını budaklarını

Ve içindeki güzelim adını

Kapaklayarak beni yollara ısmarladın

Yol aldım yürüdüm

Köy köy.. Şehir şehir

Rüzgarların kanatlarıyla uçtum

Âşıkların çöllerinde konukladım

Yaralı kuşların payitahtlarında

Sevdamı kuzeyden gelen

Kahtan Hürmüzlü

Yağmurların altında kazdım.

(Hürmüzlü, 2018, s. 28-29).

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Ulvî: Yüksek olan, yükseklik (TDK, 2019, s. 2415).
  - Budak: Ağacın gövdesinde birazı kalmış dal parçası (TDK, 2019, s. 402).
- Metin ve Türle ilgili Açıklamalar

“O Akşam” başlıklı şiirde şair; aşk, keder, özlem, ayrılık temalarını işlemiştir. Çağdaş Türkmen edebiyatında en çok ele alınan serbest şiir türünde kaleme alınmış ve sevgiliye armağan ettiği bu eserinde ayrılığın verdiği acı ile bu aşkın bakiliğini vurgulayarak tamamlamıştır. Şair aynı zamanda tasavvuf yönü ile de güçlü eserler vermiştir. Bunların yanı sıra Türkmen edebiyatına öykü, piyes ve roman tarzında edebi ürünlerde kazandırmıştır.

- Metni Anlama Çalışması
  1. “O Akşam” başlıklı metnin konu içeriği hangi şiir türündedir?
  2. Şairin en çok vurguladığı tema hangisidir?
  3. Şair şiirini kime armağan etmiştir?
  4. Şiirde bulunan imla hatalarını tespit edip yazınız.

Şairin Biyografisi

Kahtan Hürmüzlü (1936-2009), 1936 yılında Kerkük'e bağlı Karatepe ilçesinde dünyaya geldi. Devlet bürokrasisinde görevli olan babası Necati Ali Zeynel'in görevi nedeni ile Kahtan Hürmüzlü Kerkük'e bağlı farklı ilçelerde eğitimini tamamlamıştır. İlköğrenimini Kifri ve Dakuk'ta, orta ve lise öğrenimini ise Tuzhurmatu ve Kerkük'te gördü. Kerkük'e öğretmen olarak atandı ve 1983 yılında emekliye ayrıldı. Türkmen edebiyatının önemli isimlerinden olan Kahtan Hürmüzlü; şiir, öykü ve eleştiri yazıları ile tanınmıştır. Şair hem Türkçe hem Arapça eserler vermiştir. Bunların yanı sıra Türkmen Türkçesiyle yazdığı piyes ve romanlar da mevcuttur. 73 yaşında geçirdiği kalp krizi nedeni ile vefat etmiştir. Eserleri; *Eyyam Şedide El- Buus*, *Nahp El-Âlem El-Münhar*, *Uçmaktan Kendi Arzumla Ayrıldım*, *Galilo'nun Yıldızları*, *Burası Kerkük* vb. (Hürmüzlü, 2018, s. 9-10, yayına hazırlayan Jabbari)

Şekil 19. Kahtan Hürmüzlü biyografisi

Etkinlik: “O Akşam” başlıklı şiirle aşağıda verilen “Geceler” adlı şiiri verilen tabloda yer alan ölçütlere göre karşılaştırınız.

GECELER

Söz vermiş gelmeye gelir inanmaz

Dostluğu ölünce olan geceler

Utanmaz girer bizimle yatağa

Sabahlara kadar kalan geceler

Sevda külün içimde odlandırır

Sultan eder beni tahta bindirir

Yar aşkına beni ümitlendirir

Verdiği söz çıkar yalan geceler

Gün batmadan gelir kapımı çalır

Olur olmaz geçer yanımı alır

Ne usanır ne büyür ne kocalır

Yalnız Allah bunu bilen geceler

Kimi yola döşerse yoldan olur

Ulaşırsa hem sağ hem soldan olur

Sürme çekmez gözlere milden olur

Kömür gibi göze dolan geceler

Özünü saydıkça belimi бүker

Elinde iğnesi şafağı söker

Ömrümün yaprağını bir bir döker

Hayatımı eder talan geceler

Kassaboğlu’n yatakta dolandırır

O baştan bizleri hayalandırır

Melekler halk kısmetin paylandırır

Hak Tanrı’ya secde kılan geceler

Ganim Kassaboğlu (Kassaboğlu, 2018, s. 23-24)

Tablo 12.

“O Akşam” ve “Geceler” Şiiri Biçim ve İçerik Yönünden Benzerlik ve Farklılıklar Çalışması

Biçim	İçerik
Benzerlikler	
Farklılıklar	

Etkinlik: Çağdaş Türkmen şairlerinden Salah Nevresin şiirlerini inceleyiniz ve sizde çağrışım uyandıran bir şiiri üzerine dinleti hazırlayınız. Dinletiyi sınıfta sununuz.

4.1.16. Onaltıncı Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Muhammet Selim Şekerli'nin “Her kesin kökün kaz kalmasın çürük, Yaşamasın kanımız emen sülük” sözünden ne anlıyorsunuz?

BAYRAK

“Sonat mı yoksa Onat mı”

Doğuşun şıklı sesin güle başın dik

Bilirim sırtındaki ağır bir yük

Vatan yaslı millet dertli ne çare

Geçtiğin yol dikenli ülkün çok büyük

Sen gökte dalgalan ey mavi bayrak

Sana muhtaç misk gibi kokan toprak

Gölgen olmayan yer istemez şafak

Seni sever Saray Kale Köy Çolak

Dört bir yanın süslensin yüz bin çırak

Tanrıdan arzumuz olmasın firak

Elbet bir gün cümlemiz toplar Irak

Çağlar geçtiyse sen sönmeyen ocak

Gölgen yazın serin kışın çok sıcak

Bayrak demeye yakışır dudak

Her kesin kökün kaz kalmasın çürük

Yaşamasın kanımız emen sülük

Sen tarihte adın yazdın ey bayrak

Kutlu mutlu bülbül gibi öt şakrak

Hiçbir zaman etmem Sonat'ı

Ben dizerem ben yazarım Onat'ı

Muhammet Selim Şekerli

(Menşure ve Tiryaki, 2018, s. 147)

SANA GELDİM

Koşup geldim mor gül kokan bağlardan

Aşıp coştum kavuşmayan dağlardan

Ellerimde meşale sönmeyen ocaklardan

Sana geldim, sana geldim Azeri'm

Yurdumdan yurduma selam getirdim

Yarı kalan masalları bitirdim

Ver elini tüm elleri yitirdim

Sana geldim, sana geldim öz ilim

Kazanımda kaynar duran aşlarla

Haksızlığa eğilmeyen başlarla

Sineme çektiğim acı yaşlarla

Sana geldim, sana geldim öz dilim

Ver elini Azerbaycan canım can

Sana olsun sinemdeki can kurban

Ölürsem de vazgeçerem bu yoldan

Sana geldim, sana geldim sevgilim

Yaban düşüncelere dalmış bakışlar

Nereye gidiyor sessiz adımlar

Nerede bitecek bu gam bu acı

Bülbüller şakımaz kuşlar neden sus

Kaplamış ıssızlık dağı yamacı

Cana can katan o bahçelerde

Ses vermez oldu ne yar ne bacı...

Tanrım yüz çevirme elim duada

Üç gün üç gece candan yalvarsak

Yurdunu bırakıp giden döner mi?

Dilini yitiren renkli bülbüller

Yuvaya dönüp

Tekrar öter mi?

Nesrin Erbil (Erbil, 2019, s. 167)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Meşale: Ucunda uzun süre yanabilecek durumda ve alev çıkararak yanan bir madde bulunan değnek. Aydınlık vermesi için hazırlanılır (TDK, 2019, s. 1663).
- Sinem: Gönlüm, yüreğim, çok sevdiğim anlamında kullanılan bir ad (TDK, 2019, s. 2116).

- Şakımak: Ötücü kuşlar, hoş gidecek bir biçimde ötmek (TDK, 2019, s. 2199).
- Yamaç: Dağın, tepenin ya da deniz, akarsu gibi bir suyun herhangi bir yanı (TDK, 2019, s. 2516).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Nesrin Erbil, “Sana Geldim” başlıklı bu şiirinde, saf ve anlaşılır bir dille ritimli bir ses akışını ustaca işlemiştir. Şiirin ilk dört kıtasını hece ölçüsünü ve “a a a b” şeklinde düz uyak olarak işlemiş, diğer dört kıtayı ise serbest ölçü ile kaleme almıştır. Nesrin Erbil, dil ve Türkçülüğü ele aldığı bu şiiri kardeş ülke Azerbaycan’a duyduğu sevgi üzerine kaleme almıştır.

Nesrin Erbil, 1980 yılında Irak Türkmen edebiyatında yenileşme ve sadeleşme akımı ile çağdaş şiirin kurucularından olmuştur. “Kardaşlık” dergisinde yayımlanan şiirleri ile dönemin en ön saflarında yer alarak kendisinden söz ettirmiştir. Nesrin Erbil, Salah Nevres, İsmet Özcan, Nusret Merdan ve Kahtan Hürmüzlü’de çağdaş Türkmen şiirini ileri taşımak için bu akıma katılan isimler olmuştur.

- Metni Anlama Çalışması

- “Yurumdan yurduma selam getirdim” dizesinden hareket ile şairin özlem duygusunun neye yönelik olduğuyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.
- Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz ve temayı en iyi yansıttığını düşündüğünüz dizeleri belirtiniz. Sebebini açıklayınız.
- Şiirin ilk dördlüğünde yer alan açık ve örtük iletileri bularak yazınız.
- Okuduğunuz şiirde şair hangi beklentiler içerisinde?
- Şiirde söyleyiciyle hitap edilen arasındaki ilişki nedir?

Şairin Biyografisi

Türkmen edebiyatında kadın şairler arasında Çağdaş Türkmen şiirine öncülük yapan Nesrin Erbil, 1939 yılında Erbil’de doğdu. İlköğrenimini Erbil’de tamamladıktan sonra geçirdiği bir sağlık problemi nedeni ile Bağdat’ta bulunan teyzelerinin yanına yerleşti. Orada ortaöğrenimini tamamladı. Katıldığı kurslarını tamamlayan şair G.E.C lise sertifikasını aldı. Nesrin Erbil, katıldığı İngilizce şiir yarışmasında da All for Love (Hep Aşk İçin) başlıklı şiiri ile birinci oldu.

Ardından Kaliforniya Nordik Kurumu tarafından teklif alan şair Come Back to Me (Tekrar Bana Gel) adlı şiirini yine aynı kuruma gönderdi.

İngilizce öğreniminin ardından Almanca dilini de öğrenmek için çaba harcayan Nesrin Erbil Alman Kültür Merkezinde Almanca öğrendi. 2003’ten sonra da temelli olarak Ankara’ya yerleşti. Şair burada İhsan Doğramacı’nın katkıları ile Bilkent Üniversitesinde kütüphane uzmanı olarak görev aldı. Daha sonrasında ise İhsan Doğramacı Erbil Vakfı’nda genel sekreter olarak görev aldı. Nesrin Erbil’in İhsan Doğramacı’ya hitaben yazdığı “Laleli Kale” adlı şiiri büyük üstada olan saygı ve sevgisinin bir göstergesidir. Edebî sanatta kendine özgü has bir üslubu vardır. Şair edebî sanatın yanı sıra resim sanatıyla da ilgilenmektedir. Eserleri; *Deniz Rüyası, İki Şehir, Geleceğim* (Küzeci, 2006, s. 435).

Şekil 20. Nesrin Erbil biyografisi

Nar incir yeşil bağında

Kuşlar öter budağında

Gelin kızlar bulağında

Tarla bizim bayar bizim

Kumlu çöller sizin olsun

Mutasım Efendi (Tiryaki ve Turan, 2018)

Etkinlik: Yukarıdaki şiiri inceleyiniz; ölçü, durak, kafiye örgüsü, kafiye ve redif bilgilerini bularak tabloda ilgili yerlere yazınız.

Tablo 13.

Ölçü, Durak, Kafiye Örgüsü, Kafiye Ve Redif

Ölçü

Durak

Kafiye Örgüsü

Kafiye Birimleri

Redif Birimleri

4.1.17. Onyedinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

“İyi insan” tanımını sizce nasıl olmalıdır?

İNSAN OLMAK

Sorma benden süresini zamanın

Başa gelse sitem etme cefadan

Kendine sor, sırrını bil cihanın

Mağrur olma sürdüğün keyfi sabadan

Ermek için şartı üçtür insanın

İnsan olan kaymaz üçlü vefadan

Allah aşkı, Vatan aşkı, Yar aşkı

Allah aşkı, Vatan aşkı, Yar aşkı

Yüz hikmet var esişinde yellerin

Bin ibret var solmasında güllerin

Nağmesinde üç seda var tellerin

Allah aşkı, Vatan aşkı, Yar aşkı

Salah Nevres (Nevres, 2012, s. 62)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Ermek: Ulaşmak, erişmek, yetişmek (TDK, 2019, s. 812).
  - Hikmet: Bilgelik, bilinmeyen neden, gizemine akıl ermeyen neden (TDK, 2019, s. 1100).
  - Nağme: Güzel ve uyumlu ses (TDK, 2019, s. 1744).
  - Mağrur: Kendisini önemseyen, böbürlenlen kimse (TDK, 2019, s. 1603).
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Salah Nevres, “İnsan Olmak” başlıklı şiirinde, ustaca işlediği ahenkli ve ritimli sözlerle Allah, vatan ve sevgiliye olan aşka karşı sadakatinde insan olmanın şartlarında olduğunu vurgulamaktadır.

Çağdaş Türkmen şiirinin temsilcilerinden olan Salah Nevres, yeni edebî akımın başlangıç dönemindeki denemelerinde başarısızlıklar yaşamış olsa da bu onda azim ve başarıya giden

yolun temeli olmuş ve Türkmen edebiyatına güçlü ürünler kazandırmıştır. “İnsan Olmak” adlı şiirinde de gördüğümüz üzere Salah Nevres, şiirlerinde ahenk ve ses düzenini ön planda tutmaktadır.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirde ahenk sağlayan unsurlar nelerdir?
  2. Şiirde insan olmanın temel şartları olarak hangi özellikler vurgulanmıştır? Belirleyiniz ve sebebini kendi düşüncelerinizle açıklayınız.
  3. Okuduğunuz şiirin başlığı ve içeriği hakkında kendi düşüncelerinizi yazınız.
  4. Şiiri dil ve anlatım özellikleri açısından inceleyiniz.

Şairin Biyografisi

Çağdaş Türkmen şairlerinin öncülerinden olan Salah Nevres, 1941 yılında Kerkük'ün Musalla mahallesinde dünyaya geldi. İlk ve ortaöğrenimini tamamlayan şair, öğretmen okuluna girdi. 1961 yılında beden eğitimi öğretmeni olarak öğretmen okulunda mezun oldu. Öğretmenlik görevini emekliliğine, 1987 yılına kadar, sürdürdü. Aynı zamanda Türkmen Millî ekibinin kuruluşuna öncülük etti. Şair, 1995 yılında siyasi nedenlerden ötürü önce Türkiye'ye ardından da Avusturalya'ya yerleşti. Şu anda orada yaşamaktadır. Salah Nevres, edebiyata atıldığı ilk dönemlerde serbest şiir anlayışını benimsemiş ve dönemin Türkmen şiirinin öncüsü olarak ilgi toplamıştır. Şair kendine özgü ifadeler kullanarak şiirde ahenk ile ses düzenini ön planda tutmuştur. Şiirlerinde tema olarak, acı, hüzn, gurbet ve yurt özlemi temalarını işlemiş ve Türkmen şiirine yeni soluklar kazandırmıştır. Eserleri; *Aynada Zaman*, *Uzaktan Geliyorum*, *Üç Yerli Piyes*, *Pencere* (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 569) .

Şekil 21. Salah Nevres biyografisi

Etkinlik: Şiirin ikinci dördlüğündeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.

Tablo 14.

Şiirin Açık ve Örtük İletilerinin Belirlenmesi Tablosu

Açık İleti	
Örtük İleti	

4.1.18. Onsekizinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  - Edebî eserlerde kullanılan dilin sanatlı ve ağır olması ile sade ve anlaşılır olması arasındaki farklar nelerdir?
  - Siz hangisini tercih edersiniz? Nedenleriyle açıklayınız.

ŞİİRLER

Sevinç için

Bir gün gelir

Şiir yazmam

Sende benim gibi

Bütün mısralarım kendine kıydı

Üşüyeceksin

Seni delicesine

Temmuz ortasında

Sevdiğim zaman

Sen de

Rüzgar önünde

Mevsimlerin beşinci

Bir tüy gibi

Mevsiminde

Titreyeceksin

Haftanın sekizinci

Rüzgarsız

Gününde

Bir günde.

Yönlerin beşinci

Yönünde

Piryadi mahallesinde

Yılların on üçüncü

Bir güvercin

Ayında

Asumana yükseldi

Ayların otuz ikinci

Avcılar ateş açtı

Gününde

Onu avlamak için

Saatın yirmi beşinde

Ölümden kaçarak

Sen varsın

Korya'ya kondu.

Mehmet Merdan (Merdan, 1998, s. 3)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Mısra: Dize (TDK, 2019, s. 1677).
  - Piryadi: Kerkük’ün Musalla semtinde bulunan bir mahalle (Bayatlı, 2021, s. 237).
  - Korya: Kerkük’ün ünlü bir semti (Yanar ve Bayatlı, 2019, s. 412).
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Mehmet Merdan, “Şiirler” başlıklı dizelerinde, imgelerden, hayallerden ve benzetme ve mecaz anlamlardan yararlanmışır. “Şiirler” başlıklı metni serbest ölçü ile yazmışır. Mehmet Merdan şiirinde yeni imgeler vermeye çalışan Çağdaş Türkmen şiirinin temsilcilerindendir. Üslup olarak sade bir dili tercih etmektedir.

- Metni Anlama Çalışması
    - “Şiirler” başlıklı metinde söyleyici ve hitap edilen kişi kimdir?
    - Okuduğunuz şiirin ikinci bölümündeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
- Açık ileti:
- Örtük ileti:
- Şiirin konusuna göre hangi tür şiir (lirik, epik...) olabileceğini gerekçesiyle açıklayınız.
  - “Şiirler” başlıklı şiirin temasını belirleyiniz.

Şairin Biyografisi

1940 yılında Kerkük’te dünyaya geldi. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Kerkük’te tamamladı. 1961 yılında polis akademisine girip buradan mezun olan Mehmet Merdan, polis subayı olmasının ardından 1985 yılında da yarbaylık rütbesine yükselmiştir. 1974 yılında ise Hukuk Fakültesinden mezun olarak avukatlık görevini icra etti. 1999-2002 yılları arasında hem yüksek lisans hem de doktora eğitimini tamamladı. Şair Arapça ve Türkçe şiirler yazmıştır. Eserleri; *Öncesiz Ateşler*, *Bu Akşam Seni Özledim* (Küzeci, 2007, s. 373).

Şekil 22. Mehmet Merdan biyografisi

Etkinlik: Şiirin son bölümünde geçen “güvercin, avcılar, ateş açmak, avlamak” sözcükler anlam yönünden birbirini çağrıştıracak biçimde kullanılmıştır. Siz de diğer bölümlerden birbiri ile anlam ilişkisi olan sözcükleri belirleyip tabloya yazınız.

Tablo 15.

Anlam İlişkisi Olan Sözcükleri Belirleme Tablosu

Bölümler	Birinci	İkinci	Üçüncü	Dördüncü
Sözcükler				güvercin avcılar ateş açmak avlamak

4.1.19. Ondokuzuncu Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Şiirin dili herkesçe anlaşılır olmalı mıdır? Tartışınız.

MUSUL

Şehit Yavuz Efendioğlu’nun ruhuna

Bu toprak susamış canan istiyor

Her Türkmen’in kalbinde aç bir kuyu

Bu toprak ahitli kurban istiyor

Dicle’nin suları ağlasın artık

Tozunu koparan, taşını delen

Nuh tufanı gibi çoğalsın artık

Yavuz atlılara devran istiyor

Telafer sesiyle okunsun ezan

Kirlenen dağları yıkanmalıdır

Hoyrat yürekleri dağlasın artık

Dinen kasırgalar şahlanmalıdır

Bu toprak susamış canan istiyor

Yolları akıncı dolup taşmalı

Nurettin Zengi’den ferman istiyor

Gören mahşer günüdür sanmalıdır

Atabeyler bekler Karasaray’da

Kükre Gürgür Baba yak siyah suyu

Süleyman gibi bir sultan istiyor.

Dağıt bu düzeni, boz bu pusuyu

Sana pis petrol değil, saf kan gerek

Mustafa Ziya (Ziya, 2017, s. 31-32)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Ahit: Verdiği sözde durma (TDK, 2019, s. 54).
- Devran: Yeryüzü, dünya (TDK, 2019, s. 649).
- Kasırga: Güçlü fırtına. Hızı saatte 120 km'yi aşan çok güçlü fırtına (TDK, 2019, s. 1343).
- Şahlanmak: Ön ayaklarını havaya kaldırarak arka ayakları üstünde diklenmek (TDK, 2019, s. 2196).
- Akıncı: Düşman topraklarına akın yapan savaşçı (TDK, 2019, s. 67).
- Tufan: Çok yeğin ve yoğun yağan yağmur (TDK, 2019, s. 2383).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Musul” başlıklı şiirde şair; arkadaşının ölümüne duyduğu, keder, üzüntü ve acıyı tema olarak işlemiştir. Şiirin uyak düzeni ise “a a b a” şeklinde düz uyak esas alınarak yazılmıştır. Klasik evrenin tüm dönemlerinden geçen Irak Türkmen edebiyatı, çağdaş Türkmen şiirine 1980 yılında Nesrin Erbil, Salah Nevres’in şiirleriyle döneme ilk adımlarını atmıştır. Eserlerinde çağdaşlık özlemi ve beklentilerine yansımak mümkündür. Dönemin zorlu şartları da göz önünde bulundurulursa Türkmen şiirinin canlılığını korumak için çetin bir mücadele verilmiştir. Dönem içerisindeki yayın yasakları, Türkçe eğitiminin kaldırılması gibi durumlar Türkmen edebiyatındaki canlılığı yok edememiştir. Çağdaş Türkmen şiiri ekolüne Kahtan Hürmüzlü, İsmet Özcan, Mehmet Merdan, Nusret Merdan ve İsmail İbrahim gibi usta şairlerin katılmasıyla daha da güçlenmiş ve Türkmen Edebiyatına sayısızca çağdaş şiirler kazandırmışlardır. Mustafa Ziya da bu şairlerden birisidir. Bu dönem şairleri yalnızca şiirle sınırlı kalmamış öykü ve piyeste de başarılarını ortaya koymuştur (Merdan, 1998, s. 1-2).

- Metni Anlama Çalışması

1. Şair “Musul” başlıklı şiirinde arkadaşının ölümü üzerine hangi çağrışımlarda bulunmuştur?
2. Şiirin dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
3. Şiirin üçüncü dördlüğündeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
4. Şiirin ikinci dizesinde vurgulanan nedir? Açıklayınız.
5. Şiirin son dizesinde şairin temennisini belirleyiniz. Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Mustafa Ziya, 1958 yılında Kerkük'te dünyaya geldi. İlkokul ve ortaokul öğrenimini Kerkük'te tamamladı. Lisans ve yüksek lisans eğitimini Irak'ın farklı fakültelerinde ve doktora eğitimini de Üsküp Deprem Mühendisliği Araştırmaları Yüksek Enstitüsünde tamamladı. Irak'ta farklı görevler icra ettikten sonra 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı sonrasında Türkiye'ye gelmek zorunda kaldı. Kısa bir süre Yozgat Mühendislik Fakültesinde öğretimi görevlisi olarak çalıştı. Öğretim görevlisi olarak çalıştığı fakülteden ayrılarak 1997 yılın Türkmen Cephesi Türkiye temsilciliği görevine geldi (Hazar Şiir Akşamları Güldestesi / 2001, 2009).

Edebî hayatına genç yaşlarda adım attı. Türkçeyi ailesi ve yakın çevresinden öğrendi. Türkçeyi kullanımdaki ustalığı dikkatleri çekmekte ve şiirlerinde sağlam ve akıcı bir dil anlatımı ile eserler vermeye başladı. Düz yazıda da üstün bir başarı gösterdi. Eserleri, *Altın Çiçek, Gönül Parçaları, Koşuklar, Bayatlılar ve Horyatlar, Balam Kerkük, vb.* (Saatçi ve Akkoyunlu, 1991, s. 640).

Şekil 23. Mustafa Ziya biyografisi

Etkinlik: Şiirin bütününden hareketle aşağıdaki ifadeleri açıklayınız.

Tablo 16

Metnine İlişkin İfadelerin Açıklanması

Kirlenen dağları yıkanmalıdır

Dinen kasırgalar şahlanmalıdır

Yolları akıncı dolup taşmalı

Gören mahşer günüdür sanmalıdır

4.1.20. Yirminci Etkinlik Çalışması

Hazırlık Çalışması

- Dünyada tarihten bu yana meydana gelen savaşların nedenleri ve sonuçları hakkında düşüncelerinizi paylaşınız.
- Savaşırsız bir dünya nasıl mümkündür?

KERKÜK'TE

Kerkük'te gördüm, ağlıyor yüzler,

Garip olanın yarısı sizler,

Derbeder oldu genç, oğlan, kızlar,

Ölünce kalır gözüm yaşıyla...

Kerkük'te baktım zulümden dolup,

Kimi konuşur, kimi lâl olup,

Kimi yaşıyor, kimi de ölüp,

Savaş'ta kaldı ağır başıyla.

Gülser Kerküklü (Küzeci, 2005, s. 49)

- Kelime ve Kelime Grupları

Lâl: Dilsiz, dili tutulmuş konuşamaz hâle gelmiş (TDK, 2019, s. 1573).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Kerkük'te başlıklı metinde şair; acı, keder, üzüntü ve vatan temalarını ele almış. Memleketinde zulme karşı duran insan profillerine vurgu yapmaktadır.

Dönemin kadın şairlerinden olan Gülser Kerküklü birçok çağdaş şairler gibi şiirlerinde, vatanperverlik, bayrak temalarını çokça işlemiştir.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirin uyak düzenini ve ölçüsünü belirleyiniz.
  2. Şiirin dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
  3. Şiirdeki açık iletileri belirleyiniz.

Şairin Biyografisi

Gülser Kerküklü 1957 yılında Kerkük'te dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Kerkük'te tamamladı. Yüksek Eğitim Enstitüsünde görev yapan Gülser Kerküklü, uzun yıllar görev yaptığı bu kurumdan emekliye ayrıldı. Edebî hayatı 1985'li yıllarda hoyrat yazımı ile başladı. Eserleri; *Kerkük Özlemi* (Küzeci, 2007, s. 217).

Şekil 24. Gülser Kerküklü biyografisi

Etkinlik:

Sorma benden süresi zamanın
Kendine sor, sırrını bil cihanın
Ermek için şartı üçtür insanın
Allah aşkı, Vatan aşkı, Yar aşkı

Salah Muhemet NEVRES (Nevres, 1980, s. 62)

- Yukarıdaki dizelerde yer alan asonans ve aliterasyonları bulunuz.
- Dizelerdeki asonans ve aliterasyonların şiire katkısını açıklayınız.

4.1.21. Yirmibirinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. Şairler şiirlerinde neden benzetme ihtiyacı duyarlar?
  2. Benzetme sanatının şiire, anlatıma ve verilmek istenen duyguya katkısı nedir?

İSLAM GÜNEŞİ

İslam güneşi dağıldı bize	Yıkıldı putlar var oldu İslam
Nuru yayıldı tüm kalbimize	Cahil aklına çar oldu İslam
Allah'ın zikri kuran sevgisi	Işık eyledi iki cihanı
Daim bağlıdır, kalp dilimize	Mümin kalbine yâr oldu İslam
Mazlum insanı kayırdı İslam	Zalime kırbaç yalana düşman
Haram helal ayırdı İslam	Bu dinden gafil pişmandır pişman
Kökü hiç bitmez, barı tükenmez	İslam dinini, tutan kalbiyden
Vicdan gögeren çayırdı İslam	Nasibi billâh ravzayı ruzvan
Tanrım yarattı hem ins'i cinn'i	İslami tutan her hangi millet
Sildi kalplerden lekeni kini	Billâh nasibi cennettir cennet
Ne zahmet çekti can Resulallah	“Hac Sami” sen de bu yoldan dönme
Kurunca bize bu kutsal dini	Ölünce yaşarsın görmesin zillet

Samî Yusuf Tütüncü (Tütüncü, 2011, s. 60)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Kayırmak: Yardımcı ve destek olmak, koruyarak başarısını sağlamak (TDK, 2019, s. 1364).
  - Gafil: Aymaz, habersiz ve hazırlıksız, beklemediği bir anda bir duruma düşmek (TDK, 2019, s. 898).
  - Ravza: Kur'an-ı kerimde geçen cennet bahçesi.
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Sami Yusuf Tütüncü, tasavvufî yönü çok güçlü Türkmen edebiyatçıların başında gelmektedir. İslam Güneşi adlı bu şiiri de İslam’a karşı öğretici ve bildirici bir nitelik taşımaktadır. Tasavvufî yönünü yanı sıra Türkmen edebiyatına vatan, millet, bayrak ve doğa temalı içeriklerde pek çok eser kazandırmıştır. Sami Yusuf Tütüncü, Çağdaş Türkmen şiirinin öncülerinden olan Abdüllatif Benderoğlu ve Salah Nevres gibi isimlerden ilham alarak şiir dünyasına farklı bir duygu kazandırdı.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirin türünü ve temasını belirleyiniz. Gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Şiirin son kıtasında söyleyici ve hitap edilen kimdir?
3. Şiiri öğretici ve etkileyici buldunuz mu? Nedenleriyle açıklayınız.
4. Yazar bu metni hangi amaç ile yazmıştır? Açıklayınız.
5. Şiirin ikinci dörtlüğünde yer alan açık ve örtük iletileri yazınız.

Şairin Biyografisi

Sami Yusuf Tütüncü (1957-2011), 1957 yılında Kerkük’ün Piryadi mahallesinde doğdu. Mesleği tütüncülük olan Sami Yusuf şiirlerinde de kendine Tütüncü soyadını verdi. Kerkük katliamının birinci gününde merdivenlerden düşerek ayağını kırdı. Katliam nedeni ile tedavi göremeyen Sami Yusuf, ömür boyu felç kaldı. Arkadaşlarının teşvik ve desteğiyle ilkokula başladı ve beşinci sınıfı tamamladıktan sonra ailesinin yaşadığı çeşitli sıkıntılar nedeni ile yine okulu bırakmak zorunda kaldı. Millî duyguları ile hareket eden şair, Kerkük Kurtuluş Ordusu teşkilatında yer aldı. 1980 yılında Türkmen Kurtuluş Ordusunun üyesi olması nedeniyle dikta rejimi tarafından tutuklandı. Sami Yusuf, edebiyat hayatına çocuk yaşlarda başlamış; Türk edebiyatçılarından Namık Kemal, Faruk Nafiz Çamlıbeli Türkmen edebiyatından ise Salah Nevres, Abdüllatif Benderoğlu gibi şairlerin eserlerinden ilham almıştır. Şiirlerinde doğa, Allah sevgisi, vatan, gibi temaları ele almıştır. Eserleri; *İki Gönül*, *Mahpus Duygular*, *Gönlümün Ezgile’i*, vb. (Küzeci, 2006, s. 4-5).

Şekil 25. Sami Yusuf Tütüncü biyografisi

Etkinlik:

1. “İslam Güneşi” başlıklı şiirde geçen benzetme sanatlarını bulunuz.
2. Bulduğunuz benzetmelerin öğelerini tabloya yazınız.

Tablo 17.

Şiirde Yer Alan Benzetme Sanatlarının Bulunması Çalışması

Benzeyen	
Kendisine Benzetilen	
Benzetme Yönü	
Benzetme Edatı	

4.1.22. Yirmiikinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. Seyahat ettiğiniz, çok beğendiğiniz ve unutmadığınız bir yer var mı?
  2. Kişileştirme sanatı hakkında bildiklerinizi paylaşınız.

KERKÜK'ÜN HASASI

Bir garip ozan misali

O bir garip geçer durmaz

Coşar Kerkük'ün hasası

Bizim hâlimizi sormaz

Sevdalanmış deli deli

Taşköprü'den haber vermez

Koşar Kerkük'ün hasası

Aşar Kerkük'ün Hasası

Alı dağlardan hızını

Aydın ağlar için için

İnletir dertli sazını

Kimse bilmez bunu niçin

Döğer dizini dizini

Ey vatanım senin için

Taşar Kerkük'ün Hasası

Şaşar Kerkük'ün Hasası

İner dağlardan dağlardan

Aydın Kerküklü (Küzeci, 2007, s. 86)

Geçer bağlardan bağlardan

Sinesi dolu dağlardan

Yaşar Kerkük'ün Hasası

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Sine: Göğüs (TDK, 2019, s. 2116).
  - Aşmak: Yüksek ya da geçilmesi güç olan bir engelin öte tarafına geçmek (TDK, 2019, s. 177).
  - Hasa: Kerkük'te yer alan bir çayın adıdır.
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Kerkük’ün Hasası” başlıklı metnin hece ölçüsü dörtlük uyak örgüsü ise “a a a b” şeklinde en yaygın olarak kullanılan düz uyaktır. Aydın Kerküklü, metinde Kerkük ‘ün coğrafi özelliklerinden yaralanmak için Kerkük’ün merkezi konumunda yer alan hasa suyunu ele alır ve her bir yanı Türkmen semtleri ile kaplı olan Hasayı tema olarak işler.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirde görülen edebî ve estetik anlayışı belirleyiniz.
  2. Şiirde dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
  3. Şiirin mahlası hangi beyitte bulunmaktadır? Şair, mahlasını neden o beyitte kullanmayı tercih etmiştir? Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Aydın Kerkük, 1952 yılında Kerkük’te doğdu. İlkokul ve orta öğrenimini tamamlayan Aydın Kerkük, geçim sıkıntısı nedeni ile okulu bıraktı ve ticari işlere atıldı. Küçük yaşlardan beri edebiyata ilgisi olan şair Türkmen kültürü üzerinde çalışmalar yapmış ve kitapçıklar çıkarmıştı. Araştırma yazıları *Yurt* gazetesinde yayımlandı.

Şair eserlerinde vatan, millet, bayrak temalarına ağırlık vermiştir. Ayrıca çocuklar içinde öğretici şiirler yazarak Türkmen edebiyatına kazandırmıştır. Eserleri; *Irak Türkmenleri Ağzından Bilmeceler*, *Nazım Refik Koçak’ın Hayatı ve Şiirleri*, *Çocuk Şiirleri*, vb. (Küzeci, 2007, s. 85).

Şekil 26. Aydın Kerkük biyografisi

Etkinlik: “Kerkük’ün Hasası” başlıklı metinde yer alan kişileştirme sanatlarını bulunuz ve tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

Tablo 18.

Kerkük’ün Hasası Şiirinde Kşileştirme Unsurlarının Değerlendirilmesi

Kişileştirilen Öge
Aktarılan Özellik
Şiire Kattığı Anlam/Değer

4.1.23. Yirmiüçüncü Etkinlik Çalışması

Hazırlık Çalışması

1. Gerçek sevgiyi nasıl tanımlarsınız?
2. Sevgi denince aklınıza ilk gelen kimdir/nedir?

BİR SEVGİ İSTİYORUM

Bir kaç yıl önce	Dünya kadar... zaman kadar... yar kadar
Dünyam başka biçişti	Ya bana yardım et
Geceler daha kısa	Dertlerin unutmasına
Güneş ise doğudan doğar mı idi? Bilmem	Tanrım
Tanrım	Kadriye Ziya (Ziya, 2008, s. 17).
Şimdi her şey değişti	
Güneş bilmem kaldı mı öldü mü !!	
Şu küçücük kalbimde	
Ne küçükmüş Tanrım	
Biricik ümidim ona sığamıyor	
Ben bir gönül istiyorum	
Dünya kadar... zaman kadar... yar kadar	
Tanrım	
Ya kalbim değiştir ayrısına	

- Kelime ve Kelime Grupları

Bıçmek: Kesmek (TDK, 2019, s. 333).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Kadriye Ziya, “Bir Sevgi İstiyorum” başlıklı metinde kendi iç dünyasında yaşadığı çaresizliği, yakarışı ve Tanrıya yalvarışını kaleme almıştır. Birçok eserinde olduğu gibi Bir Sevgi İstiyorum adlı metinde serbest ölçüyü kullanmıştır.

Kadriye Ziya, Türkmen kadın şairlere nazaran çağdaş Türkmen edebiyatında sayısızca ürün şairlerin başında gelmektedir. Bu aktifliğini günümüzde de devam ettirmektedir.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirde bulunan dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
  2. Şiirde söyleyici ve hitap edilen kişileri belirleyiniz.
  3. Metnin tür özelliklerini belirleyiniz.

Şairin Biyografisi

Kadriye Mehmet Enver Ali Ziya, Kerkük’e bağlı Korya semtinde doğdu. İlkokul ve ortaokul öğrenimini Kerkük’te tamamladı. Ortaokuldan sonra girdiği öğretmenler okulundan mezun oldu. Babası edebiyatçı ve tasavvufçu idi. Kadriye Ziya, babasının kütüphanesinde yer alan Arapça ve Türkçe kitaplardan yararlanarak şiir, tasavvuf ve tarih ile ilgili konuları araştırmaya yöneldi. Başlarda tamamen Arapça alfabe kullanarak şiirler yazan şair, 1969 yılından bu yana yeni Türk alfabesini kullanmaya başladı. Arapça ve Türkçe dilinde şiirler yazmıştır. Tema olarak aşk, özlem, şehitlik, ölüm, doğa, millî şiiri konu edinmiştir. Şiirle yetinmeyerek çocuk hikâyeleri ve düz yazılar da kaleme almıştır. Basılan ilk iki eseri *Küçük Arkadaş* ve *Gönül* şiir kitabı olmuştur. Türkmen kadın edebiyatçıları destekleme amacı ile 2003 yılından sonra Türkmen Kadınlar Birliği’ni kurdu. Türkmeneli’nin çeşitli bölgelerinde şubeler açmış ve birçok faaliyete öncülük etmiştir. Bu faaliyetler üzerinden Türkmeneli’de Türkmen kadınların yeteneklerini, kültürünü, tarihini, gelenek ve göreneklerini, folklor elbiselerini, yemeklerini ve millî unsurlarını her kesime tanıtmıştır. Bunun yanı sıra Türkmen Edebiyatçıları Birliği üyesi, Genç Türkler Birliği üyesi, Deniz Türkmen Kadınları Örgütü Başkanlığı ve Irak Edebiyatçıları ve Yazarlar Birliği üyesidir. (Ziya, 2008, s. 80).

Şekil 27. Kadriye Mehmet Enver Ali Ziya biyografisi

Etkinlik: “Bir Sevgi İstiyorum” başlıklı şiiri imge kullanımı, sözcük tekrarı ve edebî sanatlarla yer vermesi bakımından değerlendiriniz.

Tablo 19

Şiirde Yer Alan İmge Kullanımı, Ses ve Sözcük Tekrarı ve Edebi Sanatları Belirleme Çalışması

İmge Kullanımı	Ses ve Sözcük Tekrarı	Edebî Sanatlar
Bir Sevgi İstiyorum		

4.1.24. Yirmidördüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. Türkü denince aklınızda canlanan nedir? Bildiğiniz türkü varsa örnek veriniz.
  2. Beğendiğiniz bir türküyü beğenme ve dinleme nedenlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİR ÇOBAN TÜRKÜSÜ

Ne güzeldir doğanın sessizliği karada
mutlu hayat var ise yaşamaktır azade

Kumları oynatıyor sürü çığırakları
Eşitliği andırır bir renk dal boyakları

Ufuk göz boyu açık doğa ne kadar geniş
Başboş turğaylar da sezilmez sert sesleniş

İşte kaygusuz gönlüm ince sesi zurnamın

Özgür masum yaşarım kucağında anamın

Sularda çiçeklerde bulurum her isteğim
Yorulur kan ter döksem boşa gitmez
emeğim

Arzularım avcuma dökülüyor doğadan

Kalbim dinç başım rahat gürültüden
kavgadan

Burada ne polis var ne de kanlı kırıbaşı
Ne korku ne kölelik ne sıkıntı ne acı
Sonsuz yolculuğuma engel durmaz dereler
Göklerin maviliği derin gözüm sürmeler

Türkülerim karışır çayların nağmesine
Uyanırım kuşların mini mini sesine

Avucumda asude yıldızlar yığın yığın
Suların saflığına gebe rüzgârlar baygın

Göklerden ufuklardan birer pencere açık
Güzgüler (aynalar) acununda iç duygum
bana tanık

Varlığın güzelliği çocuk gönül sevdası
Yağmurun serinliği enginler ifadesi

Dilleşen ormanlarda boncuk boncuk
laleler

Kayalardan kükreyen çekici şelaleler

El ayağı kınalı alay alay sunalar
Çerçevesiz göklerde vizesiz şahanalar
Güneşin sahnesinde tekrarlanır piyesim
Çevrenin güzelliği tazeliyor hevesim

Hülyalar tanrıçası erir yeşilliklerde
Türkülerin ahengi canlanır küleklerde

Yalap yalap yıldızlar yıkanır denizlerde
Gecelerin uykusu ölmüş sayak gözlerde

Ey ağaç gölgesinde dalmış minicik peri
Yıldızlardan gözüne sızılmış sevgi ferî

Sadelik dünyasında ekiz buldum kendini
Bu mâsum sevdamızla bezeyelim acunu

Anası kucağında insan mutlu beslenir
Tabiât gayet güzel âşkla daha süslenir

Rıza Çolakoğlu (Çolakoğlu, 1984, s. 88)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Ufuk: Düşünce yeteneği, görüş kavrayış (TDK, 2019, s. 2410).
- Dinç: Gücü ve sağlığı yerinde, güçlü ve sağlıklı olan kimse (TDK, 2019, s. 670).
- Engin: Ucu bucağı görünmeyecek denli geniş, uçsuz, bucaksız (TDK, 2019, s. 801).

- Piyes: Sahnede veya mikrofonda oynanmak üzere yazılmış oyun (TDK, 2019, s. 1931).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Bir Çoban Türküsü” başlıklı metinde şair, doğanın tasvirini güçlü ve ahenkli sözlerle süslemiş, okuyucunun gözünde canlandıracak etkiyi sağlamıştır. Rıza Çolakoğlu, Telafer için yazdığı birçok şiirinde olduğu gibi bu metinde de doğanın güzelliklerini ele almıştır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirin konusuna göre hangi tür şiir (didaktik, pastoral...) olabileceğini gerekçesiyle açıklayınız.
2. Şiirin ölçü düzenini belirleyiniz.
3. Şiirde söyleyici ve hitap edilen varlıklar arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
4. Okuduğunuz Bir Çoban Türküsü başlıklı metnin sizde çağrıştırdığı etkiyi açıklayınız.

Şiirin başlığı ve içeriği birbiriyle uyum sağlamakta mıdır? Bunu nereden anlıyorsunuz? Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Rıza Çolakoğlu, 1952 yılında Telafer’de dünyaya geldi. İlköğrenimini Telafer’in Karakoyunlu köyünde tamamladı. Ortaokul ve lise eğitimini de Telafer’de tamamladıktan sonra lisans eğitimini Musul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. Rıza Çolakoğlu, doktora eğitimi almak için Türkiye’ye gider; ancak siyasi suçlu olarak yakalanmasının ardından yedi sene hapis cezası alır. Muhalif düşünceye sahip olması gerekçesiyle herhangi bir devlet kurumunda çalışamamış ve serbest meslek hayatına atılmıştır. Irak Türkmen Vefa Hareketinin Telafer şubesini açtı. Edebî hayatı ise küçük yaşlarda başlayan Rıza Çolakoğlu, Türkmen edebiyatına sayısızca ürün kazandıran şairler arasındadır. Şiirlerinde doğa, dil, vatan, bayrak temalarını sıkça görmek mümkündür. Eserleri; *Herkes İçin Şiirler*, *Hülyam Dilberi*, *Sınırsız Ses Destanı*, *Ben ve Âlem*, *Şiirle Piyes*, vb. (Menşure ve Tiryaki, 2018, s. 169).

Şekil 28.Rıza Çolakoğlu biyografisi

Etkinlik: “Bir Çoban Türküsü” başlıklı şiiri tabloda belirtilen ölçütlere göre değerlendirip karşılıklarına yazınız.

Şekil 29. Şiirde yer alan nazım birimi, nazım biçiminin değerlendirilmesi çalışması

4.1.25. Yirmibeşinci Etkinlik Çalışması

Hazırlık Çalışması

1. Göç nedir? İnsanların göç etmelerinin nedenleri nelerdir?
2. Göç halinde ortaya çıkan olumlu ve olumsuz durumlar hakkında düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

GÖÇMENİN DERDİ ÇOKTUR

Göçmenin derdi çoktur

Devasını bulmaz doktor

Haline yanan yoktur

Ya Rab bize bir çare

Salma bizi ağyara

Dönder bizi diyara

Kalemiz kan ağlıyor

Canımız dağlıyor

Gönlümüz el bağlıyor

Ya Rab bize bir çare

Salma bizi ağyara

Dönder bizi diyara

Düşman bize gülüyor

Gençlerimiz ölüyor

Gül benzimiz soluyor

Ya Rab bize çare

Salma bizi ağyara

Dönder bizi diyara

Sadık diyer nur olsun

Ya Rab indir rahmeti

Müslümanlar bir olsun

Birleştir bu milleti

Düşman gözü kör olsun

Kaldır bizden muhneti

Ya Rab bize bir çare

Ya Rab bize çare

Salma bizi ağyara

Salma bizi ağyara

Dönder bizi diyâra

Dönder bizi diyara

Sadık Sazıgüzel

(Menşure ve Tiryaki, 2018, s. 202-203)

- Kelime ve Kelime Grupları

Göçmen: Kendi yurdunu bırakıp, başka bir ülkeye yerleşmek (TDK, 2019, s. 955).

Ağyar: Dost olmayanlar, eller (TDK, 2019, s. 51).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Göçmenin Derdi Çoktur” başlıklı metinde, şair Telafer’de yaşanan savaşın ardından başlayan göçü ele almıştır. Göçmen olmanın zorluklarını, vatan uğruna ölen gençler, memleket olan özlem ve hasretlerini vurgulamakta ve “Ya Rab” diye haykırışlarını dile getirmektedir. Telafer’in güçlü kalemlerinden olan şair şiirlerinde hemen hemen bütün uyak düzenlerini işlemiştir.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirin türünü belirleyiniz.
2. Şiirin kafiye ve rediflerini bularak şiire katkısını açıklayınız.
3. Şiirin ilk bölümündeki açık ve örtük iletileri belirleyiniz.
4. Yazar “Göçmenin Derdi Çoktur” adlı metni kaleme alma nedeni ne olabilir?

Şairin Biyografisi

Sadık Sazıgüzel, 1957 yılında Musul'a bağlı Telafer ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Telafer'de tamamladı. Sanat ve edebiyat hayatına küçük yaşlarda atıldı. Saz çalarak maniler çağıran Sadık Sazıgüzel halkını beğenisini topladı. Şiirlerini 1972 yılında kaleme almaya başladı. Bir senenin ardından şiirleri dönemin yayın yapan Türkmenlerin sesi olan *Kardaşlık* dergisinde yayımlanmaya başladı. 1982 yılında Musul Enstitüsü Muhasebe Bölümünden mezun oldu. Telafer Vergi Dairesinde memurluğa başladı ve uzun yıllar verdiği hizmetin ardından buradan emekliye ayrıldı. Şair 2014 yılında Musul'a; 2015 yılında devamlılığını sürdüren savaş nedeniyle Ankara'ya yerleşmiştir (Menşure ve Tiryaki, 2018, s. 177).

Etkinlik: “Göçmenin Derdi Çoktur” başlıklı şiir ile “Çetin Yollar” başlıklı şiiri tablodaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

ÇETİN YOLLAR

Alem gibi mende ..... Seversem nolu?
Korkarım gözlerim .... Yaşlardan dolu
Gah sevilen olu .... Gah seven olu
Gerçek sevda yolu, çetindir çetin!

Tüm bağvanlar bağda .... Çiçek ekeller
Hep sadık sevenler .... azap çekeller
Tikanı çetindi .... bağdan sökeller
Gerçek sevda yolu, çetindir çetin!

Görün yaşıyorum .... kalbim ateşli
Öldürüp ay havar .... O çatma kaşlı
Benim gönlüm kırık .... gözlerim yaşlı
Gerçek sevda yolu, çetindir çetin!

Güler KORYALI (Koryalı, 2015, s. 47)

Tablo 20

Göçmenin Derdi Yoktur ve Çetin Yollar Şiirinin Şiir Türü, Dil ve Anlatım, Söz Sanatları, Tema, Nazım Birimi, Nakarat ve Ahenk Unsurları Yönünden Değerlendirilmesi

Göçmenin Derdi Çoktur	Çetin Yollar
Şiir Türü	
Dil ve Anlatım	
Söz Sanatları	
Tema	
Nazım Birimi	
Nakarat	
Ahenk Unsurları	

4.1.26. Yirmialtıncı Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. “Gül yağını eller sürünür,

Çatlasa bülbül” dizeleri sizde hangi anlamları ve duyguları çağırıştırıyor?

2. Yukarıdaki dizelerde geçen söz sanatı hangisidir?

BÜLBÜL

Çırpırsın, kalbim gibi

Figanını, kimse bilmez

Dertlerinde, derdim gibi

Çaresini, kimse bilmez

Boş kafeste, çalınırsın

Her bir şeye darılırsın

Elden ele satılırsın

Kim olduğunu kimse bilmez

Ne kışın var, nede yazın

Ne çoğun var, nede azın

Dilindeki divan, sazın

Tellerini, kimse bilmez

Ötüyorsun, gündüz, gece

Bulut gibi, gökte durdun

O dur veren, aşka hece

Yağmurunu, kimse görmez

Nağmelerin bin, bilmece

Ne söylersin, kimse bilmez

Ne yerin var, nede yurdun

Aşk divanının, bağda kurdun

Ali Yağmuroğlu (Yağmuroğlu, 2016, s. 43)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Figan: Acıyla inleme (TDK, 2019, s. 873).
  - Nağme: Güzel, uyumlu ses, ezgi, melodi (TDK, 2019, s. 1744).
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ali Yağmuroğlu, Bülbul başlıklı şiirinde kendisini güle âşık olan bülbulle benzetmektedir. Her dizesinde ahenk ve imgeleri kullanan şair. İç dünyasında boğuştuğu aşkını, bülbulün vasıtası ile kaleme almıştır. Söyleyici “kuş” (şairin kendisi), hitap edilen “gül” (şairin âşık olduğu kişi) konumundadır. Çağdaş dönem şairlerinden olan Ali Yağmuroğlu da, Kadriye Ziya, Mustafa Ziya ve Abdüllatif Benderoğlu gibi şiirde imgeyi ve ahenk unsurlarını ustaca işleyen şairlerdendir.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirin tür özelliklerini belirleyiniz.
  2. Şiirin ölçüsü, kafiye örgüsü ve rediflerini belirleyerek şiire katkısını açıklayınız.
  3. Şiirde görülen edebî ve estetik anlayışı hakkında bilgi veriniz.

Şairin Biyografisi

Ali Yağmuroğlu, 1954 yılında Kerkük'e bağlı Dakuk ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini tamamladıktan sonra, Kerkük Elektrik Dairesi'ne memur olarak atandı. 1955 yılında ise emekliye ayrıldı. 1995 yılında temelli olarak Türkiye'ye yerleşti ve yaşamını Türkiye'de sürdürmektedir. Edebiyat hayatına hoyratlar yazarak başlamış ve hece vezninde yazdığı şiirler ile canlılığını sürdürmüştür. Şiirleri, dönemin dergi ve gazetelerinde yayımlanmıştır. Şiirlerinde acı, keder, hüznün temalarını çokça işlemiştir. Bunun yanı sıra ritimli şiirler üretmeye özen gösteren Ali Yağmur oğlunun şiirleri bestekârlar tarafından bestelenerek de okunmuştur. Eserleri; *Sevgi Çemberi* (Küzeci, 2006, s. 75).

Şekil 30. Ali Yağmuroğlu biyografisi

Etkinlik: Şair kaleme aldığı “Bülbül” başlıklı metni hangi duygular içerisinde yazmıştır? Yorumlayınız.

4.1.27. Yirmiyedinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. “Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.” atasözü ile anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
  2. Siz de sözün gücüne inanıyor musunuz? Nedenlerinizle açıklayınız.

AÇIL DİLİM

Açıl dilim	Konuları özel dilim
Açıl dilim	Güzellerden güzel dilim
Yurda düşman olanlara	Yazı eğri büyrü olur
Ateş olup saçıl dilim	Sen düz oku düzel dilim
Okumaya başla dilim	Sayna dilim sayna dilim
Yurt uğrunda işle dilim	Horoz gibi bayna dilim
Öz yurdunu sevmeyenin	Derin derin duyguları

Kafasını taşla dilim	Okullarda söyle dilim
Çalış dilim çalış dilim	Oku durlu olay dilim
İsteklere kavuş dilim	Açıkla söz kolay dilim
Şirin atasözlerinin	Okul öğrencilerini
Okumasını alış dilim	Topla alay alay dilim
Aç ağızını şakır dilim	Ana dilim ana dilim
Şahin gibi kaşkır dilim	Çok şirinsin cana dilim
Kim yurduna yaman bakar	Doğdu dilsiz anam beni
Çal yüzüne aykır dilim	Sen dil oldun bana dilim
Kutsal dilim kutsal dilim	Yurdu dolaş yokla dilim
Bülbül gibi ötsal dilim	Toprağını kokla dilim
Havalandır yüce sesin	Yurda giren düşmanlara
Göklere çık yüksel dilim	Ciğerlerini okla dilim
Felekoğlu kandır dilim	
Sensin öter bu bülbülüm	
Her bahçede bekler seni	
Açılmıştır kızıl gülüm	

Felekoğlu (Küzeci, 2006, s. 147).

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Durulmak: Gürültü, yağış, rüzgâr gibi şeyler için, son bulmak, dinmek, yatışmak (TDK, 2019, s. 726).
  - Şahin: Keskin gözlü, geniş kanatlı, eğitilerek avcı olarak kullanılan yırtıcı bir kuş (TDK, 2019, s. 2196).
  - Yaman: Olağanüstü, alışılmışın üstünde olan (TDK, 2019, s. 2516).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Açıl Dilim” başlıklı metinde, Felekoğlu, anadilinin değerine vurgu yapmaktadır. Dili yaşatmak için öğütlerde vermektedir. Açıl Dilim Açıl Dilim başlıklı metni, millî ölçü olan dörtlüklerle kaleme almıştır. Felekoğlu da birçok çağdaş Telafer şairi gibi şiirlerinde, doğanın güzelliklerini, vatan, millet, bayrak temalarını ele alan şairlerdendir.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirde sizi en çok etkileyen dizelerin hangileri olduğunu nedenleriyle açıklayınız.
2. Şiirde söyleyici kime seslenmektedir?
3. Şiirde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır? Şiirden örneklerle açıklayınız.
4. Şiirde, şairin “ kişisel imla tercihine örnek olabilecek kullanımları bulunuz.
5. Şiirin dördüncü dörtlüğünde yer alan açık ve örtük iletileri bulunuz.
6. Şiir, size daha önce öğrendiğiniz hangi nazım biçimini hatırlatmaktadır? Nedenleriyle açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Felekoğlu, gerçek adı Mahmut Seyit Ali'dir. 1929 yılında Musul'a bağlı Telafer ilçesinde doğmuştur. Çiftçi olarak yıllarca çalışmıştır. Henüz 13 yaşındayken edebiyat ile tanışmıştır. Felekoğlu, hem klasik evrenin hem de çağdaş Türkmen edebiyatının en önemli isimlerindendir. Türkmen edebiyatına çok değerli çalışmalar ve eserler kazandırmıştır.

Kendine özgü tarzı ile halk edebiyatına divan söyleyişi kazandırmış; aruz ve hece ölçüsündeki eserleriyle ozan unvanını almıştır.

Felekoğlu'nun adından bahsettirmesine neden olan bir özellik ise kullandığı kelimelerin duyulmamış ya da hiçbir şair tarafından kaleme alınmamış olmasıdır. Şiirlerinde yurt ve millet sevgisi başta gelmektedir (Küzeci, 2006, s. 143).

Şekil 31. Mahmut Seyit Ali/Felekoğlu biyografisi

Etkinlik: Yunus Emre,

Söz ola kese savaşı,

Söz ola kestire başı.

Söz ola ağulu aşı,

Bal ile yağ ede bir söz.

dizeleriyle okuyucuya hangi mesajı vermek istemiştir? Kısaca açıklayınız.

4.1.28. Yirmisekizinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK hakkında bildiklerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

ATATÜRK SEVGİSİ

❖ “Kemal derdi

Mende var Kemal derdi

İstiklâl bir gül idi

Onu da Kemal derdi”

❖ “Kemal Paşa

Taç koymuş Kemal Paşaa

Türklerin kara bahtın

Ak etmiş Kemal Paşa”

❖ “Atasız

Yem veripsiz atasız

Türk yaşıyor ataydan

Biz yaşarız atasız”

❖ “Ata kaldı

Avcı ok ata kaldı

Çok başkan geldi gitti

Atatürk ata kaldı”

Ekrem Tuzlu (Yanar, 2016, s. 21)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - İstiklâl: Bağımsızlık, egemenlik (TDK, 2019, s. 1216).
  - Ok: Yayla atılan, ucunsa sivri bir demir bulunan çubuk, yön göstermek için bir çubuk (TDK, 2019, s. 1790).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Atatürk Sevgisi” başlığı altında bulunan dört hoyratı da büyük ustalık ve titizlikle kaleme alan yazar Ekrem Tuzlu, Irak'ta yasak olmasına rağmen Atatürk'e karşı sevgisini ve saygısını oynan bir tiyatro sahnesinde dile getiren ilk Türkmen şairdir. Türkçülük, milliyet ve Atatürk sevgisine yönelik birçok temaya şiirlerinde yer vermiştir. Türkçe de meydana gelen değişimleri yakından takip ederek sade ve yalın bir üslupla bunu kullandığını

şiiirlerinde görmemiz mümkündür. “Atatürk Sevgisi” başlığı altında bulunan dört hoyratında hece ölçüsü “a a b a” şeklindedir. Şair bu hoyratlar üzerinden sevgisini, saygısını ve Türkmen toplumunun da Atatürk’e olan özlemini ve varlığına olan ihtiyacı vurgulamaktadır.

- Metni Anlama Çalışması

1. “Atatürk Sevgisi” başlıklı hoyratların sizde çağrıştırdığı duygu ve düşünceleri nedenleriyle belirtiniz.
2. Birinci hoyratın kafiye düzenini belirtiniz.
3. Şair üçüncü hoyrat üzerinden hangi temennisini belirtmektedir?
4. Şairin ikinci hoyratta “ Türklerin kara bahtın” “Ak etmiş Kemal Paşa” diyerek neye değinmek istemiştir? Bir paragraf şeklinde yazınız.

Etkinlik: Okuduğunuz şiirde dönemin sosyal gerçekliğini yansıtan unsurlara yer verilmiş midir? Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Ekrem Tuzlu; “ilk defa ölmeyen şehit”, öğretmen, halk ozanı, ressam, nakkaş, bestekâr, marangoz olan usta şair, 1933 yılında Kerkük’e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde doğdu. Tuzlu ilköğrenim öncesinde Molla Merdan ve Molla Kanber gibi dönemin mollalarından Kuran-ı Kerim dersi aldı ve Kuran-ı Kerimi hatmetti. Tuzhurmatu’da ilköğrenimini tamamladı. Ancak ortaokul öğrenimine ailevi sıkıntılar nedeniyle ara vermek durumunda kaldı. 1955 yılında ise başarılı bir öğrenci olarak Tuzhurmatu Lisesi’nden mezun oldu. Lise yılları döneminde Ekrem Tuzlu, sahneye konulan bir piyeste “Atatürk Sevgisi” adında bir şarkı okuyarak herkesi mest eder ve Irak’ta ilk defa Atatürk’ü anan genç olarak anılır. Ancak o dönemde Atatürk’ü Irak’ta anmak yasaktır. Buna rağmen Atatürk sevgisi ve Türkiye sevdası üzerine hoyratlarını kaleme almaktan geri durmadı. 1956 yılında yaptığı bedelli askerlik sonrasında baba mesleği olan marangozluk sanatını icra eder. Fakat 1958 yılında Kerkük Öğretmenlik Okuluna yazılmak için işi bırakmak durumunda kalır. 1960 yılında Öğretmenlik Okulundan mezun olur. 30 sene boyunca yaptığı öğretmenliği hapis cezası sonrasında mecburi olarak bırakır ve gönülsüz emekliye ayrılmak zorunda kalır. 1959 yılında yaşanan Kerkük Türklerine yönelik katliamda 15 yerinden bıçaklanan Ekrem Tuzlu, bir ay boyunca Tuzhurmatu Hastanesi’nde tedavi görür. Ancak Tuzhurmatu ilçesinde halka ve yakınlarına şehit olduğu haberi gelir ve yası tutulur. Yedi ay sonra ortaya çıkarak “ilk defa ölmeyen şehit” olarak anılır. 1971 yılında ise gördüğü zulümler asla durmamış ve evinde bulunan kütüphanede ki binlerce kitap dönemin yönetimi tarafından imha edildi. Buna rağmen şair, milli konuları tema edinmekten asla geri durmamıştır. Tuzlu şiirlerinden her türlü konuyu tema edinmiştir ancak başlıca temalar şu şekildedir: Türkçülük, Türk tarihi, Türk kültürü, Türk dünyası, peygamber sevgisi ve dini konulardır. Bunların yanı sıra şiirlerinde aşk, ölüm, vefa, zulüm, anne, zenginlik, yoksulluk ve dostluk temalarını da kaleme alır. Ekrem Tuzlu, dil ve üslup olarak ise sade ve anlaşılır bir dili tercih eder ve yaşıyan Türkçeyi sürekli takip etmektedir. Şiirlerinde hece ölçüsüne geniş bir yer vererek 11’li ve 14’lü hece ölçülerini sıklıkla kullanmış ve hoyratlarında ise cinas yönünü zengin olduğunu görmek mümkündür (Yanar, 2016, s. 19-20-21-38-50).

Şekil 32. Ekrem Tuzlu biyografisi

4.1.29. Yirmidokuzuncu Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Sevdiklerinize sevginizi göstermek için hangi yollara başvurursunuz? Neden?
2. Siz sevildiğinizi nasıl anlarsınız?

KIZIMA

Haklısın uzadı ayrılık bu kez
Baba özlemine bilirim kızım
İçimi yakıyor bir alev bir köz
Az kaldı yakında gelirim kızım

“Ne zaman gelirsin?” dediğin anda
Bilemem, belki de otuz nisanda
Ancak emin ol ki en tez zamanda
Seni kucağıma alırım kızım

Sevdiğim İstanbul ürpertti beni
Deniz dalgaları yıprattı beni
Her gün bir kıyıya fırlattı beni
Ama merak etme kalırım kızım

Haydi, babışkocum öptüm hoşça kal
Bak üzme anneni, yaklaştı visal
Geline ay sonu çıkınca hilal
Gelirim, gelmezsem ölürüm kızım

Diyar Erbil (Erbil, 2006)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Alev: Tutuşup yanmaya başlamak. Yanan nesnelerin ve gazların türlü biçimlerde görünen parlak ve ışıklı dili (TDK, 2019, s. 90).
- Kıyı: Suyun karayla birleştiği yer (TDK, 2019, s. 1432).
- Visal: Kavuşma (TDK, 2019, s. 2487).
- Hilal: Ayça, yeniay (TDK, 2019, s. 1101).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Kızıma” başlıklı metinde şair; kızı ile arasında geçen konuşmalarına kafiye ve dörtlükler de ustaca işlemiştir. Gurbet, hasret, üzüntü, çaresizlik temalarını ele almıştır. Türkmen edebiyatında baş gösteren çağdaş edebiyat dönemi şairlerindendir. Şiirlerin de coşkulu bir üslup kullanır.

- Metni Anlama Çalışması

1. “Kızıma” başlıklı metinde söyleyici ve hitap edilen kişi kimdir? Belirleyiniz.

2. Okuduğunuz metinde söyleyici duygularını daha etkili anlatmak için nelerden yararlanmışır? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız.
3. Şiirde ahenk hangi unsurlarla sağlanmışır?

Şairin Biyografisi

Diyar Erbil, asıl adı Diyar Abdulsamet Nalbent'tir. 1966 yılında Erbil'de doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Erbil'de tamamladı. Ardından Bağdat Üniversitesi İşletme ve İktisat Bölümü'nden mezun oldu. Türkmen edebiyatında baş gösteren çağdaş edebiyat sahasında şiirler ve hoyratlar yazmaya başladı. Eserleri dönemin *Kardaşlık* ve *Türkmeneli* dergilerinde yayımlanmıştır. Eserleri; *Dinmeyen Acı* (www.antoloji.com/diyar-erbil/hayati).

Şekil 33. Diyar Abdulsamet Nalbent Biyografisi

Etkinlik: “Kızıma” başlıklı şiirin içerik özelliklerine eş olacak şekilde sizin söyleyici, hitap ettiğiniz kişinin de sizin için değerli birinin olduğu; etkileyici bir anlatım için edebî sanatlardan ve ahenk unsurlarından faydalandığınız bir manzume ya da şiir örneği yazınız.

4.1.30. Otuzuncu Etkinlik Çalışması

Hazırlık Çalışması

1. Çocukluğunuzu özleyor musunuz? Çocukluğunuza dair mutlu anlarınızı paylaşınız.
2. En çok hangi zamanlara özlem duyuyorsunuz? Neden?

SÖĞÜT AĞACI

Gökyüzüne tırmanırdı, neşeli kahkaha sesi

Gönlümüz mutlu olurdu, alırdık derin nefesi

Kırmızı bir lale gibi, titrerdi yükselen şafak

Yansırı gözlerimizde, bitmeyen sevda hevesi

Ne oldu da güzel gülüm, üstümüze bulut kondu

Sustu kahkaha sesleri, çağılayan aşkımız dondu

Gözler yollara dikildi, dönmedi o eski günler

Çöktü muhabbet sarayı, ılık güneşimiz söndü

Dalga dalga sallanırdı, yemyeşil dallarda söğüt

Altında biz buluşurduk, kurardık yüzlerce umut

Rengârenk bağlardık, dilek tazelerdik aşk yeminin

Sevinç gözyaşı dökerdik, dolaşırdı dilde öğüt

Ne oldu da canı canan, buluşmaya gelmez oldun

Dileklere gölge düştü, yeminleri bilmez oldun

Kuruyan söğüt ağacı, şahit oldu ayrılığa

Kaan ağlayan meyvus gözün, yaşlarını silmez oldun

Uzun yıllar geçse de yar, hayalimde tüter resmin
Nefesin ruhumu okşar, uzak olan fani cismin
Nerede o efsun bakış, o sıcak el tutuşları
Unuttum ben her cefayı, dilim sayıklar tek ismin

Ne oldu ey vefasız, bir anda unuttun beni
Harcadın güzel maziyi, mum gibi sönen bedeni
Karıştın karanlıklara, tuttun huzursuzluk elin
Oldun bir aşkın katili, solan gülünün diken

Azad Terzi (Bezirgan, 2021, s. 179)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Söğüt: Sulak yerlerde, genellikle akarsu kıyılarında yaklaşık yüz altmış türü bulunan, yaprakları almaşık dizili alt yüzeyi tüylü olan çanaksız ve taçsız çiçekleri olan bir ağaç (TDK, 2019, s. 2148).
  - Şafak: Güneş'in doğuşundan az önce beliren aydınlık (TDK, 2019, s. 2195).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Azad Terzi'nin, "Söğüt" başlıklı metni, 16'lı hece ölçüsüyle yazılmış dördlüklerden oluşmaktadır. Aşk ve sevdayı anlatan lirik dediğimiz şiir türünde yazılmıştır.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirde çağdaş dönemin etkilerini değerlendiriniz.
  2. "Söğüt Ağacı" ile "Mehmetçiğim Gel" başlıklı şiirleri biçim ve içerik özellikleri bakımından ayrı ayrı karşılaştıran tablolarda değerlendiriniz.

MEHMETÇİĞİM GEL

Geldim deyim size Kerkük'ten selam
Hasret dolu her bir yürekten selam
Hava, ağaç, kuş, kelebekten selam
Selam olsun Türkiye'ye, Kafkas'a
Azerbaycan, Türkmenistan, Kıbrıs'a

Yalvarırken gel ayakta durmuşuz
Düşman kimse tırnağını kırmışız
Kerkük için onlarca can vermişiz
Mehmetçiğim, vur emrini al da gel
Selçukluları bir yadına sal da gel

Geldim deyim Kerkük Türklüğe bedel
Gün geçtikçe kanaması seldir sel
Mehmetçiğim gelmezsen hal bozulur
Mehmetçiğim gelsen her şey çözülür

Mehmet Ömer Hamzalı (Küzeci, 2006, s. 315)

Tablo 21.

Söğüt Ağacı ve Mehmetçiğim Gel Şiirlerinin İçerik Unsurları Açısından Değerlendirilmesi

İçerik Unsurları	Söğüt Ağacı	Mehmetçiğim Gel
Tema		
Söyleyici Özellikleri		
İmgeler		
Konusuna Göre Türü		
Ana Duygusu		

Tablo 22.

Söğüt Ağacı ve Mehmetçiğim Gel Şiirlerinin İçerik Unsurları Açısından Değerlendirilmesi

Biçim Unsurları	Söğüt Ağacı	Mehmetçiğim Gel
Ölçü Özellikleri		
Kafiye-Redif Özellikleri		
Nazım Türü		
Nazım Birimi		
Ahenk Unsurları		

Şairin Biyografisi

Azad Enver Salih Terzi, 1963 yılında Erbil’de doğdu. Edebî eserlerinde şiir ve düzyazılara yer vermiştir. İşlediği temalarda aşk, vatan ve milliyetçiliği anlatan konular yer alır. Bunun yanı sıra siyasi ve insanî durumları eleştiren çok sayıda yazıları bulunur. Evli ve dört çocuk babası olan Azad Terzi, 1997 yılından bu yana Almanya’da yaşamaktadır. 2019 yılında bu yana Gurbetçi Türkmen Şair ve Yazarlar Birliğinin kurucularından biridir (Bezirgan, 2021, s. 177-178).

Şekil 34. Azad Enver Salih Biyografisi

Etkinlik: Biçim özellikleri “Söğüt Ağacı” başlıklı metinle aynı olacak şekilde; çocukluğunuza hitap ettiğiniz bir şiir yazınız.

Şekil 35. Söğüt Ağacı Şiirine Yönelik Biçimsel Özellikler Etkinlik Çalışması

4.1.31. Otuzbirinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Şiirde sosyal temaların işlenmesi ve düşüncelerin aktarılmasında şiirin araç olarak kullanılması hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Herhangi bir şiirin dizelerinin farklı bir biçimde dizilmesi, şiirin okunmasını olumlu ya da olumsuz yönde etkiler mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

SON DURAK

Karanlık çökünce	Son durağımız
Şehrimin üstüne	Görmedik
Anıları aramaya gidiyorum	İstasyon kalmadı
Orada	Ne bir mendil
O köşede	Sallayan oldu
Kederi aşk edinen	Ne de bir gülen
Bahtına gücenmiş	Yüzümüze
Ayyaşın biri var	Otur.
Gel dostum.	Diyor
Diyor	Çalanlar.
Otur şu masaya	Yamyam
Burası	Orkestrası!

İsmet Özcan (Türkmeneli, 2021, s. 21)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Baht: Şansı, talihi kapalı olmak (TDK, 2019, s. 235).
- Ayyaş: Çok içki içen, içkiye düşkün, içici (TDK, 2019, s. 212).
- Orkestra: Yaylı, üflemeli ve vurmali çalgılar topluluğu (TDK, 2019, s. 1812).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

İsmet Özcan, serbest ölçüde işlediği “Son Durak” başlıklı metinde bir ayyaş ile arasında geçen konuşmaları konu edinmiş ve yaptığı yolculukta kimsesizliğini vurgulamıştır. Çağdaş

Türkmen şiirinin en güçlü kalemlerinden olan İsmet Özcan, Nesrin Erbil, Salah Nevres, Kahtan Hürmüzlü vb. dönem şairleri gibi estetik ve dilde sadeliğe önem vermiştir. Şiirleri anlaşılır ve imge yönünden güçlüdür.

- Metni Anlama Çalışması
  1. “Son Durak” başlıklı metnin temasını belirleyiniz.
  2. Metinde söyleyici ve hitap edilen kişi kimdir?
  3. Yazar bu şiiri hangi duygular içerisinde kaleme almıştır? Açıklayınız.
  4. Metni düz yazıya çevirdiğimizde aynı etkiye sahip olur mu?
  5. Metinde kullanılan dil anlaşılır biçimde midir? Belirtiniz.

Şairin Biyografisi

İsmet Özcan, 1946 yılında Kifri’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra Irak Ticaret Bakanlığına memur olarak atandı. Edebiyat hayatına genç yaşlarda atılan şairimiz Türkmen edebiyatının millî tarzı olan hece vezninde birçok şiir yazmıştır. Bunun yanı sıra şiirde estetik yapıya önem vermiştir. İsmet Özcan, dönemin şairlerine nazaran kendine has bir üslupla şiirlerinde sade ve yenilikçi bir tarz oluşturmuştur. Papatya şairi olarak bilinen şair papatya temasını birden çok şiirinde ele almıştır. İsmet Özcan, aynı zamanda çağdaş Türkmen şiirinin öncülerindendir. Şiir, öykü, araştırma ve düz yazıları dönemin gazete ve dergilerinde yayımlanmıştır. İsmet Özcan, aynı zamanda çağdaş Türkmen şiirin ustalarından Salah Nevres’e ait “Gülboy” çelebi türküsünü TMT’de seslendirmiştir. Şair genç yaşında yakalandığı bir hastalık nedeniyle 1993 yılında Bağdat’ta hayata gözlerini yummuştur (Türkmeneli, 2021, s. 18-19).

Şekil 36. İsmet Özcan Biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki şiirleri biçim ve içerik açısından karşılaştırıp farklılıkları ile benzerliklerini tabloda belirtiniz.

SAKLA HATIRAMI

Ey güneşe iki gözle bakanlar
Ey ateşi titreyen parmakla tutanlar
Ey gürültüler arkasından
Ruh nağmesini çalanlar
Ben suçsuzum
Ben insanoğlunun içinde
Saklanan çilenin şehidiyim
Ben şimdi solmuş bir gülüm
Gel artık gel gel

Ey gecenin zulmetini boğan ışık
Gel ey saklanan müjde
Korkulu tablolar arkasında
Gel dinle çılgılla çarpan
Kalbimin çırpıntısını
Gel sağ elinle sakla hatıramı
Sol eline de al ruhumu!
Sami Yusuf TÛTÛNCÛ
(Tütüncü, 2010, s. 23)

DESEM Kİ

Desem ki vakitlerden bir Nisan akşamıdır,
Rüzgârların en ferahlatıcısı senden esiyor,
Sende seyrediyorum denizlerin en
mavisini,
Ormanların en kuytusunu sende
gezmekteyim,
Senden kopardım çiçeklerin en solmazını,
Toprakların en bereketlisini sende
sürdüm,
Sende tattım yemişlerin cümlesini.
Desem ki sen benim için,
Hava kadar lazım,
Ekmek kadar mübarek,
Su gibi aziz bir şeysin;
Nimettensin, nimettensin!
Desem ki...
İnan bana sevgilim inan,
Evimde şenliksin, bahçemde bahar;
Ve soframda en eski şarap.

Ben sende yaşıyorum,
Sen bende hüküm sürmekteisin.
Bırak ben söyleyeyim güzelliğini,
Rüzgârlarla, nehirlerle, kuşlarla beraber.
Günlerden sonra bir gün,
Şayet sesimi fark edemezsen,
Rüzgârların, nehirlerin, kuşların sesinden,
Bil ki ölmüşüm.
Fakat yine üzülme, müsterih ol;
Kabirde böceklerle ezberletirim
güzelliğini,
Ve neden sonra
Tekrar duyduğun gün sesimi gök kubbede,
Hatırla ki mahşer günüdür
Ortalığa düşmüşüm seni arıyorum.

Cahit Sıtkı TARANCI

Tablo 23.

Sakla Hatıramı ve Desem Ki Şiiri Biçim ve İçerik Yönünden Benzerlik ve Farklılıkların Belirlenmesi

	Sakla Hatıramı	Desem ki
Biçim Yönünden		
Benzerlikler		
İçerik Yönünden		
Benzerlikler		
Biçim Yönünden		
Farklılıklar		
İçerik Yönünden		
Farklılıklar		

4.1.32. Otuzikinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Millî ve manevi değerlerin şiirlerde konu edilmesi şiirin dil ve anlatımını nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
2. Size göre “Çanakkale” Türkmen toplumları için ne anlam ifade etmektedir?

ÇANAKKALE

Çanakkale’de var bombardıman

Bu canlar feda cennet vatana

Askerin gönlü doludur iman

Toplar atıyor Boğaz’da düşman

Çanakkale’nin savaş töreni

Kimimiz gazi kimimiz şehit

Düşmana durur her bir ereni

Doğuda al kandan yem yeşil ümit.

Mehmetler yakar yurda gireni

Allahüekber asker dilinde

Çanakkale’nin bir kanadında

Vatanı koymaz yadlar elinde

Binbaşı gezer o kır altında

Canavar düşman kale altında

Çanakkale’de asker dizilip

Büyük dersleri düşmana verdik

Dışarısında düşman süzülüp

Alnımız açık duruşumuz dimdik

Türk’ün önünde cihan ezilip

Karada kırdı hem de denizde

Çanakkale’ye Mehmet girişti

Git gide gurur şahlanır bizde

Anne yavruyla henüz görüştü

Ganim Salihi (Türkmeneli, 2022, s. 42)

Oğul savaşta pak şehit düştü

Topraklar kana boyandı ana

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Çanakkale başlıklı metinde şair Ganim Salihi, 1915-1916 yılları arasında Gelibolu’da gerçekleşen savaşta ki Türk askerinin kahramanlık ve yiğitliğini düşmana verdikleri korkuyu işlemiştir. Dünyanın her yerinden bu savaşa katılan askerler gibi Irak coğrafyasından da Iraklı Türkmen askerler bu savaşta Türk askerinin yanında yer almıştır. Ganim Salihi, birçok

şiiirinde olduğu gibi “Çanakkale” başlıklı şiiirinde de tema olarak; milliyetçilik, bayrak ve vatan aşkını ele almıştır.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirin uyak düzenini ve ölçüsünü bulunuz.
  2. Şairin bu metni ele almasındaki amaç nedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
  3. Şiirin dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
  4. Şiirin konusuna göre hangi tür şiir olabileceğini gerekçesiyle açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Ganim Salihi, asıl adı Ganim Reşat Muhtaroglu'dur. Salihi aşiretine mensup olması nedeniyle Salihi lakabını şiirlerinde kullanmaktadır. 1955 yılında Kerkük'te doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kerkük'te tamamladı. Musul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngilizce Bölümünden 1978 yılında mezun oldu. Kardeşi Şehit Rüştü Reşat Muhtaroglu'nun idam edilmesinin ardından, Ganim Salihi, kaleme aldığı şiirlerinde tema olarak; milli mücadele, özlem, hasret, ayrılık, özgürlük, gurbet ve tasavvuf konularını ele almıştır. Şair edebî hayatını babası Reşat Bek Salihi ve ağabeyine borçlu olduğunu söyler. 1970'li yıllarda şiirleri dönemin *Kardeşlik* dergisinde yayımlanmıştır. |

Şekil 37. Ganim Salihi Biyografisi

Etkinlik: Ludwig Wittgenstein'in "Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır." sözünü açıklayınız.

Şekil 38. "Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır" sözünü açıklama etkinliği

4.1.33. Otuzüçüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

“İyi bir şiire ne bir kelime ekleyebilir ne de ondan bir kelime çıkarabilirsiniz.” cümlesi sizde hangi anlamları çağrıştırmaktadır? Açıklayınız.

AZ ÖZ

“ Az yazarım, öz yazarım,
Ara sıra düz yazarım,
Dokunaklı söz yazarım,
Ger sözümü duyan olsa.

Yanar, sönmez aşk ateşim,
Tozlu bir sis sardı başım,
Ona derim kan kardeşim,
Darda beni soran olsa.

Ağyarlara yılan ollam,
Dağda susuz ceylan ollam,
Ona başım veren ollam,
Son inancı Kur'an olsa.

Kötü işe karışmarım,
Haksız yere konuşmarım,
Başkasıyla sevişmerim,
Eğer huru gulman olsa.”

Ömer Sabır Türkmenoğlu (Bayatlı, 2021, s. 31)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Dokunaklı: Etkili, insanın içine işleyen, müessir (TDK, 2019, s. 695).
- Ceylan: Boynuzgiller familyasından, çöllerde yaşayan, gözlerinin güzelliğiyle tanınan, zarif, ahu, gazal; memeli hayvan (TDK, 2019, s. 458).
- Huru gulman: Cennet melekleri (Bayatlı, 2021, s. 235).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Az Öz” başlıklı metinde şair, Ömer Sabır, insani değerlere ve dostluk kavramına vurgu yaparak dostluğun nasıl olması gerektiğini, iyi bir dost için ne gibi fedakârlıklar yapabileceğini belirtmektedir. Tasavvuf şairlerinde Sami Yusuf Tütüncü gibi Ömer Sabırda Kur'an inancı olan her insana güven duyabileceğini de belirtmektedir.

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirtiniz.
2. “Az Öz” başlıklı şiir başlığı içeriğiyle uyum sağlamakta mıdır? Belirtiniz.

3. Metnin uyak düzenini belirtiniz.
4. Şair üçüncü kıtada hangi duyguları vurgulamaktadır?
5. Şiirin son dörtlüğünde bulunan açık ve örtük iletileri belirtiniz.

Şairin Biyografisi

Ömer Sabır Türkmenoğlu, 1954 yılında Kerkük'e bağlı Altunköprü'de doğdu. Babası Ömer Sabır Türkmenoğlu'nu iyi bir eğitim görmesi üzerine Kerkük'e geldi. İlkokulu ve ortaokulu Kerkük'te tamamladı. Lise öğrenimini de Kerkük'te tamamladıktan sonra 1974 yılında Bağdat Yüksek Sağlık Enstitüsünün "Saymanlık" bölümünden mezun oldu. Süleymaniye Sağlık Bakanlığında göreve başladı ve kısa bir süre görevini icra ettikten sonra askerliğini yapmak için mesleğine ara verdi. Irak-İran savaşı nedeniyle toplam sekiz sene askerlik yaptı. Ömer Sabır, askerliğinin ardından atanamaması nedeniyle emekliye ayrıldı. Bu süreçte aile geçimini sağlamak adına taksi şoförlüğü yaptı. 2004 senesinde Kerkük'te kurulan Şifa Hastanesinde memur olarak çalıştı ve 2020 yılında tekrar emekliye ayrıldı. Şair 1969 yılından bu yana kadar birçok hoyrat ve şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde tema olarak ayrılık, kahramanlık, milli kavramlar, ölüm, savaş ve din konularını işlemiştir. Ömer Sabır da birçok Türkmen şairi gibi hece ölçüsünü esas almış; 14, 15 ve 16'lı hece ölçülerini kullanmıştır. Hece ölçüsünü başarı ile işleyen şair serbest ölçüde de şiirler kaleme almıştır. Eserleri dönemin dergileri *Fener*, *Işık*, *Şafak*, *Aksu* ve *Yurt* gazetesinde yayımlanmıştır. Eserleri; *Son Görüşme*, *Peygamber Efendimiz Yürüyüşü*, *Altunköprü Destanı* (Bayatlı, 2021, s. 19-22).

Şekil 39. Ömer Sabır Türkmenoğlu biyografisi

Etkinlik: Bir dilin kadim söylemlerinden olan atasözleri ve deyimlerin ait oldukları dil için taşıdıkları önem ve değer hakkındaki düşüncelerinizi örneklerden hareketle açıklayınız.

Şekil 40. Atasözleri ve deyimlerin ait oldukları dile ilişkin önemi etkinlik çalışması

4.1.34. Otuzdördüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. “Ayrılık” kelimesi sizde hangi duygu ve anlamları çağrıştırmaktadır?
2. Sevdiğiniz bir yerden ya da birinden ayrılırken kurulan veda cümlelerinden oluşan bir kavram haritası hazırlayınız.

AYRILIK

Araba bir sabah vakti

Alıp gidecek beni

Bir sabah vakti

Ayrılacak ellerimiz

Yalnız döneceksin

Duvarlar yine ayrılık şarkısını söyleyecek

İncecikten bir yağmur yağacak

Söndürecek ışıkları bir bir

Sen...

Sevgi yüklü, özlem yüklü

Bense...

Toros dağlarının ötesinde açacağım
gözlerimi

Sesleneceğim her bi yana

Ama tren vagonları

Yine dilsiz

Yine sağır kalacak

Şubat tatilini düşüneceksin

Arabalar geçecek sokaktan

Çoban Uluhan (Küzeci, 2007, s. 46)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Toroslar: Türkiye’de bir sıradağ (TDK, 2019, s. 2374).
- Vagon: Yük ve yolcu taşımakta kullanılan demiryolu arabası (TDK, 2019, s. 2464).
- Sağır: İşitme duyusundan yoksun olan (kimse) (TDK, 2019, s. 2005).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Çoban Uluhan, “Ayrılık” başlıklı metinde tema olarak ayrılık, özlem, gurbet, vuslat ve aşk temalarını işlemiştir. Çağdaş dönemin şairlerinden olan Kahtan Hürmüzlü, Nusret Merdan

gibi Çoban Uluhan da yenilikçi ve sade bir üslup ile Türkmen çağdaş şiirine ustalıkla kaleme aldıkları ürünler sunmuştur.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Metnin ölçüsünü belirleyiniz.
  2. Okuduğunuz metinde söyleyici kimdir? Kime seslenmektedir? Açıklayınız.
  3. Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
  4. Okuduğunuz şiirin başlığı ve içeriği birbiriyle uyumlu mu? Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Çoban Hıdır Uluhan, 1948 yılında Kerkük'e bağlı Beşir köyünde dünyaya geldi. İlköğrenimini Beşir köyünde, orta ve lise öğrenimini ise Kerkük'te tamamladı. 1975 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Çoban Uluhan, lise yıllarında şiirler yazmıştır. Şiirlerinin çoğunluğu serbest vezindedir. Şiirlerinin yanı sıra düz yazıda da başarıları olan yazarın düz yazıları dönemin gazete ve dergilerinde yayımlanmıştır. Araştırmacı ve yazar Çoban Uluhan'ın eserleri; *Çelenk, Kerküklü Şair Nevruzî Yusuf ile Züleyha, Irak Türkmen Ağzı, Irak Türkmen Ağzı Grameri vb.* (Küzeci, 2007, s. 145).

Şekil 41. Çoban Hıdır Uluhan biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki tabloda bazı şiir başlıkları verilmiştir. Başlıklardan hareketle şiirin türü hakkında tahminlerinizi karşılarına yazınız. (Şiirler ekler bölümünde yer almaktadır.)

Tablo 24.

Beyaz At, Yandıysam da Ulaştım ve Bayrağımız Şiiri Şiir Türü Belirleme Çalışması

Şiir Adları	Şiir Türü İle İlgili Tahminler
Beyaz At	
Yandıysam da Ulaştım	
Bayrağımız	

4.1.35. Otuzbeşinci Etkinlik Çalışması

Hazırlık Çalışması

1. Vatan kavramı sizin için ne ifade etmektedir?
2. İyi bir vatansever nasıl olmalıdır; nasıl olmamalıdır?

SENDİN

Ne zamanlar geleceksin	Evlerde su, hava sendin
Yavruların göreceksin	Barındıran yuva sendin
Dostların soracaksın	Derdimize deva sendin
Sensiz toylar yasa benzer	Tokatını çaldı(vurdu) kader
Boş çınlayan tasa benzer	Seni uzak saldı kader
Aşımızın tuzu sendin	Ne güzeldi o geceler
Yüreklerin yüzü sendin	Dost adını hep heceler
Tılsımların gizi sendin	Özler seni gör niceler
Hep yaralar bağısız kaldı	Bir de dönsün mutlu günler
Yüreğimiz yağsız kaldı	Kurulsun o toy düğünler

Seyfettin Biravçı (Türkmeneli, 2022, s. 5)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Tas: İçine genellikle sulu şeyler konulan, metal kap (TDK, 2019, s. 2274).
  - Tılsım: Muska, büyülu şey, doğaüstü işler yapabileceğine inanılan güç (TDK, 2019, s. 2348).
  - Toy: Düğün (Şiirdeki Türkmence dilindeki anlamı) (TDK, 2019, s. 2376).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Seyfeddin Biravçı, “Sendin” başlıklı metni, 1980 yılında milliyetçilik nedeniyle altı ay hapse mahkûm olan meslektaşları Mehmet İzzet Hattat’a seslenerek kaleme almıştır. Mehmet İzzet Hattat; klasik dönem şairlerinin güçlü kalemelerinden idi.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Söyleyici, şiirde kime seslenmektedir? Ona neler anlatmaktadır?
  2. Şiirin temasını en iyi yansıtan dizeleri bulunuz.

3. Konusu yönüyle düşünüldüğünde okuduğunuz şiirin türü nedir?
4. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki boşluklara yazınız.

Ölçü:

Kafiye:

Redif:

Aliterasyon:

Şairin Biyografisi

Seyfettin Biravçı, 1948 yılında Kerkük'te doğdu. İlköğrenimini, ortaokul ve öğretmenlik okulunu da burada tamamladı. Şiire olan yönelimini başta tekke edebiyatı ardından hoyratlara ilgisi olduğunu sezen şair şiir yazmaya başladı. Şiirin yanı sıra öykü, düz yazı, araştırma konularında da usta bir kalem oldu. Şiirlerinde Türkçeyi özenle kullanmaya özen göstermiş ve şiirlerinin temel konuları sevgi, aşk, özlem içeriklidir. Eserleri: *Filiz, Mehtap*.

Şekil 42. Seyfettin Biravçı Biyografisi

Etkinlik: Söyleyici konumunda sizin olduğunuz; hitap ettiğiniz konumda bayrağımızın olduğu “bayrağa sesleniş” konulu bir şiir ya da manzume yazınız.

Şekil 43. Bayrağa sesleniş konulu şiir çalışması

4.1.36. Otuzaltıncı Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Aşk ve sevgi konulu şiirlerden bestelenerek yapılan şarkılar hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Beğendiklerinizden sınıfta arkadaşlarınıza dinletiniz.

EZGİ

Kavalımdan salına salına

Sızıp yayılan

Davut ezgiler

Soluk yüzlü bahçemde

Kana kana amber saçan

Cennet çiçekleri

Tırmanılmaz yalçın kayalarından

Bol bol fişkıran

Musa bulaklar

Pembe yanaklı şafaklarımda

Nazlı nazlı esen

Dicle meltemleri

Hem de

Bu hasret tutsağı gönlümde

Irmak ırmak coşan

Aşk şiirleri

Şiir yüzlü bir güzelliştir

Onunda

Kim olduğunu

Nerede gizlendiğini

Bir ben bilirim

Ben.....

Abdülaziz Semin Bayatlı

(Küzeci, 2006, s. 27)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Kaval: Kamıştan yapılan, çobanların çaldığı, içi boş yuvarlak boru, perdeli büyük düdük (TDK, 2019, s. 1355).
- Ezgi: Cefa, eziyet, üzüntü, sıkıntı (TDK, 2019, s. 843).
- Yalçın: Çıkılamayacak denli olan dağ, kaya, sarp (TDK, 2019, s. 2512).
- Tutsak: Savaşta ele geçirilen düşman (TDK, 2019, s. 2392).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

“Ezgi” başlıklı metinde şair; serbest ölçüde kaleme aldığı bu şiirini imgeler ile süslemiş ve burada Türk diline olan hâkimiyetini de ortaya koymuştur. Seyfettin Biravcı, Esat Erbil, Nusret Merdan gibi çağdaş dönemin şairlerindendir. Türkmen edebiyatına çokça sevgi temalı ürünler kazandırmıştır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğunuz metnin temasını belirleyiniz.
2. Okuduğunuz metinde şairin hangi duygular içerisinde olduğunu söyleyebilirsiniz?
3. şiirde, şairin imla tercihine örnek olabilecek kullanımları bulunuz.
4. şiirin konusu yönüyle hangi türde bir şiir olduğunu belirtiniz. Nedenini açıklayınız.

şairin Biyografisi

Abdülaziz Semin Beyatlı (1938-2019), 1938 yılında Kifri’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kifri’de tamamladı. Lise öğrenimini ise Tuzhurmatu’da tamamladıktan sonra öğretmenlik kursuna katıldı ve ğretmen olarak atandı. Arapça basılan, yayımlanan yazıları ile tanınmış ve dil uzmanı unvanıyla anılmıştır. Abdülaziz Semin Beyatlı’nın yazdığı şiirlerin bir kısmı ses sanatçıları tarafından bestelenerek okunmuştur. şair, şiirlerinde aşk, zlem, milliyetçilik konularına çokça yer vermiştir. Eserleri; *Aynada İnsan*, *Fuzuli’nin şairliği*, *Nesimi*, *Kifri* vb. (Küzeci, 2006, s. 19).

şekil 44. Abdülaziz Semin Bayatlı biyografisi

Etkinlik: şiiri görsel olarak değerlendirdiğinizde şairin şiiri bu şekilde yazmasının nedeni sizce ne olabilir? Açıklayınız.

şekil 45. Ezgi şiirinin görsel açıdan incelenmesi

4.1.37. Otuzyedinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. Her okuyucunun şiirden farklı anlam çıkarması şiirin hangi yönü ile ilgili olabilir?
  2. Redif, kafiye, ölçü gibi unsurların şiire dil ve anlatım yönünden nasıl bir katkı sağlamaktadır? Niçin?

ÇİLE BÜLBÜL

Çile bülbül çile bülbül

Har sarmaşup güle bülbül

Geçen günler geri dönmez

Verme ahın yele bülbül

Gün dolandı bahar gitti

Gülzarıma hazan yitti

Geç bulduğum pek tiz yitti

Düştüm yaman dile bülbül

Çile bülbül tağ karardı

Afakımı duman sardı

Ne can kaldı ne de canan

Gözyaşım sile bülbül

Güneş battı akşam oldu

Uyku bana haram oldu

Altun ömrüm, polat gönlüm

Gamla döndü kıla bülbül

Osman Mazlum (Zülfikar, 1996, s. 743-744)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Ah: Kullanıldığı yere ve kullanım anındaki ses tonuna göre pişmanlık, sevgi, özlem, şaşma, acı gibi duyguları dile getirir (TDK, 2019, s. 53).
  - Hazan: Güz, sonbahar (TDK, 2019, s. 1075).
  - Afak: Ufuk, ufuklar (TDK, 2019, s. 32).
  - Polat: Çelik, pulat (TDK, 2019, s. 1935).
  - Gam: Tasa, üzüntü, kaygı (TDK, 2019, s. 901).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Osman Mazlum, “Çile Bülbül” başlıklı metinde, kendi iç dünyasında yaşadığı kaygı, keder, ayrılık duygusunu bülbüle hitaben dile getirmektedir. Klasik Türkmen edebiyatının en güçlü kalemlerinden olsa da,  ağdaş Türkmen ekolüne de katılarak serbest ölçüde ürünler vermiştir. Mazlum mahlasından anlaşılacağı üzere şiirlerinin başlıca konuları, üzüntü, keder, acı, ayrılıktır.

- Metni Anlama  alışması

1. “ ile Bülbül” başlıklı şiirin isimi ile dize içeriği arasındaki uyum hangi yöndedir?
2. “ ile Bülbül” başlıklı şiirdeki söz sanatlarını bularak metne kattıkları değeri belirtiniz.
3. “ ile Bülbül” başlıklı şiirin temasını belirleyiniz
4. şiirin kafiye düzenini belirtiniz.
5. “ ile Bülbül” başlıklı şiirin ezberlenmesini kolaylaştıran unsurları  rneklendiriniz.

şairin Biyografisi

Osman Mazlum (1922-1995), 1922 yılında Kerkük’te doğdu. Asıl adı Osman Mustafa’dır. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini de Kerkük’te tamamladı. 1956 yılında Bağdat Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Osman Mazlum, edebiyat hayatına hoyrat yazarak adım attı. “Mazlum” onun mahlasıdır. şiirlerinde, yalnızlık, keder, acı temalarını işlemiştir. şiirlerinde “Mazlum” mahlasını kullanmasının bir sebebi de budur. şiir türü olarak divan şiirine ne kadar bağlı olsa da serbest ölçüde de birçok şiir kaleme almıştır. Eserleri; *Gönlümün DeFTERinden*, *Horozla Hasbeh l*, *Kerkük Hoyratları* vb. (Küzeci, 2007, s. 475).

şekil 46. Osman Mazlum biyografisi

Etkinlik: Sanatın bir dalı olan edebiyat alanı çoğu zaman farklı görüşlere sahne olmuştur. Aşağıdaki tabloda bu görüşler yer almaktadır. Özelliklerini yorumlayarak yazınız.

Tablo 25.

“Sanat sanat içindir” ve “Sanat Toplum içindir” Sözü’nün Yorumlanması

Sanat, sanat içindir.	Sanat, toplum içindir.

4.1.38. Otuzsekizinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. Hayatınızda en çok şikâyet ettiğiniz konular nelerdir?
  2. Sorunlarınızı çözerken nasıl bir yol izlersiniz?

FELEKTEN ŞİKÂYET

Nedir bendeki bu hal

Ey Felek yakam elden sal

Ezme cismimi her hal

Al gamim ağyara sal

Felek büktü kırdı dalım

Hem sağırım hem de lalım

Gedim kimden deva alım

Çok zamandır hasta halim

Felekten görmedim vefa

Dikkat et bende ki laka

Çok dert çektim yoktur safa

Çektiğim derdi, çekmez her kafa

Behçet Gamgin (Küzeci, 2007, s. 106)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Felek: Dünya, âlem, evren, baht, talih, şans (TDK, 2019, s. 858).
  - Deva: İlaç, hastalığı iyileştirici nesne (TDK, 2019, s. 644).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Felekten Şikâyet” başlıklı metinde şair, yaşadığı olaylara, gördüğü eziyet ve hastalıklara isyan ve şikâyet etmektedir. Şair diğer klasik şairin usta kalemi olan Osman Mazlum gibi “Gamgin” mahlasıyla şiirlerinin içeriğini eşit orantıda tutarak şiirlerinde acı, keder, üzüntü, gurbet, kayıp temalarını sıkça işlemiştir.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Okuduğunuz şiirin temasını bulunuz.
  2. Şairin duygu ve düşünce dünyası şiire nasıl yansımıştır? Açıklayınız.
  3. Şiirin ikinci dördlüğündeki açık ve örtük iletileri bulunuz.

Şairin Biyografisi

Behçet Merdan'ın mahlası, Gamgin'dir. 1943 yılında Kerkük'te doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Kerkük'te tamamladı. 1976 yılında Bağdat Güzel Sanatlar Okulundan müzisyen olarak mezun oldu. Behçet Gamgin, çok başarılı bir müzisyendi bunun yanı sıra edebiyata da yönelerek Türkmen halkına her iki alanda eserler kazandırmıştır. Şiirlerini hece ölçüsünde ve serbest ölçüde kaleme almıştır. Eserleri; *Oduncunun Kızı*, *Öten Bülbül*, *Kerkük'ümüz*, *Çağdaş Türkmen Şiirinde Savaş* vb. (Küzeci, 2007, s. 103).

Şekil 47. Behçet Merdan biyografisi

Etkinlik: “Felekten Şikâyet” başlıklı şiirin biçim özelliklerine yönelik hazırlanmış olan aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Tablo 26.

Felekten Şikayet Şiirinin Biçim Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi

Ölçü

Nazım Birimi

Nazım Biçimi

Kafiye Örgüsü

Kafiye Türü

Redifler

Kelime Tekrarı

Ses Tekrarı

4.1.39. Otuzdokuzuncu Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Renklerin bir dili ve anlamı olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Sizin de ayrı bir anlam yüklediğiniz bir renk var mı? Varsa hangi renk olduğunu nedenleriyle açıklayınız.

YARIN MAVİ GÖRÜNÜR

Dalgalar köpük, köpük	Ölüm için yaşamak	Yarın mavi görünür
Çırağları kaldı sönük	Yaşayınca sert çetin	Tan doğmadan ırağa
Bu ne tuhaf ne acı	Olmalı bize yasa	Yarın gönlüm bürünür
Dudaklarım duâcı	“Senin kemiğin etin”	Yüce karlı bir dağa
Oysaki sevgililer	Bir gün gelir solacak	Bana ne zümrüt ister
Kaldılar arka dönük	Fakat bir avuç toprak	Ne gönül aşkı yeter
Yüzlerinde bir gölge	“Bize mezar olmasa”	Ağlarım uzun, uzun
Dudakları hep bükük	Ne kötüdür ne tasa	Gözyaşım damla, damla
	Yaşatmak için ölmek	İsteğim kanım kadar
	Bize rehber olacak	Ateş rengi bir elma
	Dudaklarım duâcı	
	Mezar taşım üstünde	
	Maviler dalgalsansa	

Erşat Hürmüzlü (Saatçi ve Akkoyunlu, 1991, s. 611).

- Kelime ve Kelime Grupları

- Çetin: Çözümü çok güç olan ya da engeli bulunan (TDK, 2019, s. 525).
- Tasa: Dert, kaygı, üzüntü, bir işin içerisinde nasıl çıkılacağını düşünerek gelen üzüntü duygusu (TDK, 2019, s. 2274).
- Zümrüt: Yeşil renkte bir süs taşı (TDK, 2019, s. 2666).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Yarın Mavi Görünür” başlıklı metinde şair, milliyetçi bir duygu ile ülkesinin refaha, aydınlığa çıkmasını temenni etmekte ve geride kalanların hüznü içerisinde oluşlarını vurgulamaktadır. Erşat Hürmüzlü, birçok çağdaş Türkmen şairi gibi, yaşadığı ülkenin içerisinde bulunduğu zorlu şartlar sebebiyle şiirlerinde tema olarak vatanperverlik, bayrak, sosyal konuları ele almıştır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğunuz metinde söyleyici, duygularını daha etkili ifade etmek için neler yararlanmıştır?
2. Okuduğunuz metin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
3. Şairin şiir anlayışının “Yarın Mavi Görünür” başlıklı şiirdeki yansımaları nelerdir? Dizelerden örneklerle açıklayınız.
4. “Yarın Mavi Görünür” başlıklı şiir hangi ölçüde yazılmıştır? Belirtiniz.

Şairin Biyografisi

Erşat Hürmüzlü, 1943 yılında Kerkük’te doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Kerkük’te tamamladı. Bağdat Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Bağdat Radyosu Türkmençe yayın alanında uzun yıllar boyunca Türkmençe yayınlar yapmıştır. Edebiyat hayatında ise şiirlerinde tema olarak sevgi, hasret ve aşk konularını işlemiştir. Şiirlerindeki olay örgüsüne dayanarak hikâyeye çevirme yeteneğini de Türkmen edebiyatına kazandırmış ve bu yönde denemelerini sunmuştur (Zülfikar, 1996, s. 757).

Şekil 48. Erşat Hürmüzlü biyografisi

Etkinlik: “Mavi Kalp” başlıklı şiirde şair neden mavi rengi tercih etmiş olabilir? Açıklayınız.

MAVİ KALP

Gönlümden geçtin

İstedim sorum:

Mavi kalp nedir,

Yar bilir misiniz?

Kırmızı kalbi herkes bilir de,

Bir de Mavi kalp var.

Onu yürekten sevenler

Bilir...

Çok daha özel...

Mavi kalp:

Dosttur, Arkadaştır, Candır.

Aştır, Canandır...

Hiç bitmez sonsuz

Sıcak samimiyettir

Karşılıksız sevmektir...

Fedakârlıktır...

Derdini sevincini paylaşmaktır,

Ruha şifadır.

Demlik, demlik çay içilecek bir tattır

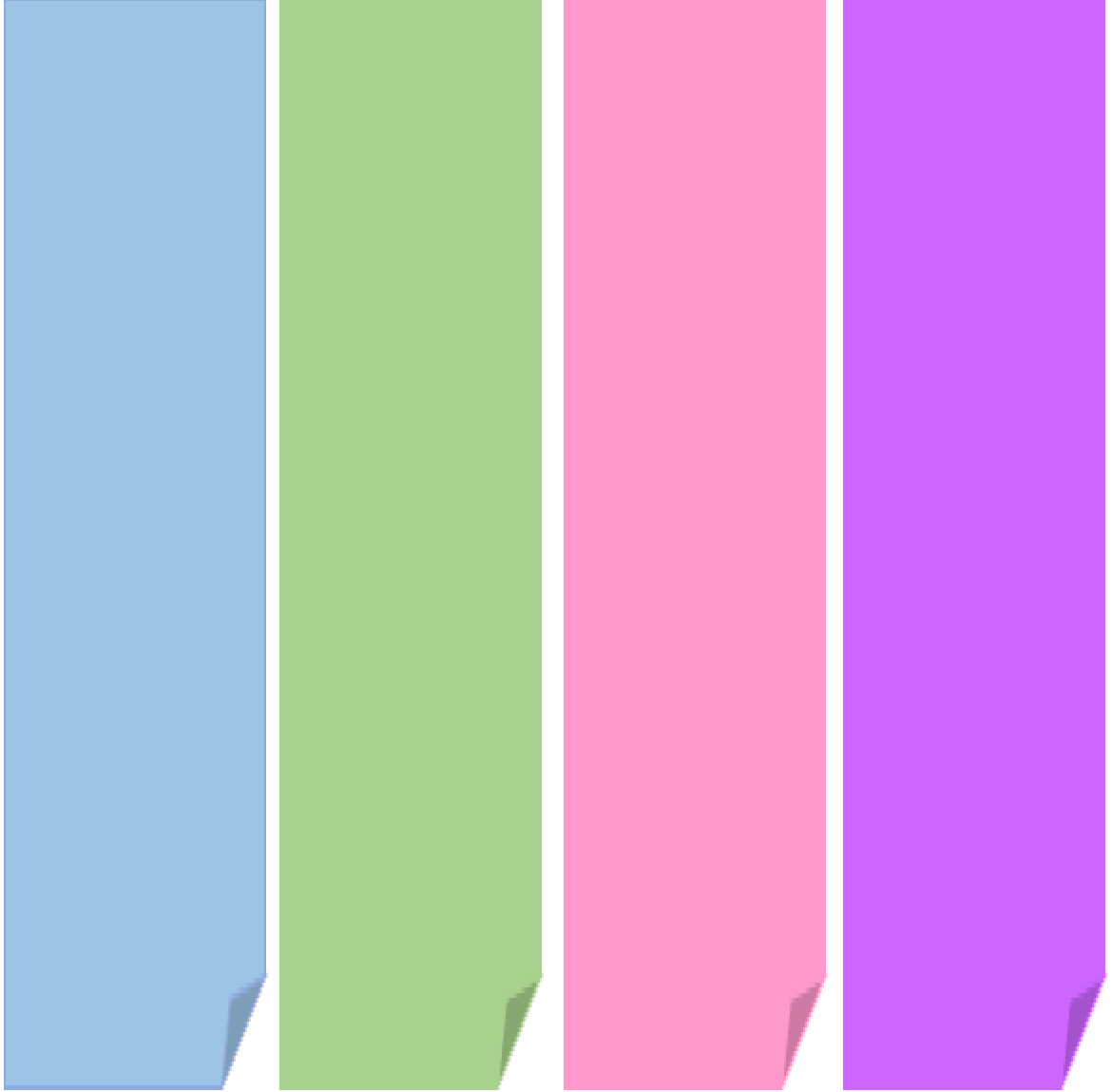
Bir acı kahvede acını paylaştığın insandı

İşte bende çırpınan

O mavi Kalptir.

Fatma TERZİOĞLU (Terzioğlu, 2021, s. 123).

Etkinlik: Siz de aşağıdaki kutucukların renklerine birer duygu tanımlayınız. Daha sonra tanımlamanızın nedenlerini kutucukların içine yazınız.

Şekil 49. Renk ve duygular adlı etkinlik çalışması

4.1.40. Kırkıncı Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Edebî eserlerde yer alan Leyla ile Mecnun gibi büyük aşk efsaneleri hakkında neler biliyorsunuz? Anlatınız.
2. Leyla ile Mecnun aşkını bu kadar kalıcı kılan sizce nedir?

GÖZYAŞLARI

Göster ey gonca pembe renklerin	Daha berbâdı bizim elde var
Baharın dadı bizim elde var	
Bülbüller öter güller dalında	Erken ayrıldım sevdim birini
Yaman bir cadı bizim elde var	Öpüp kokladım her gün yerini
	Çağır ki görsün nazlı Şirin'i
Girdimse eğer postum külahım	Bindir Ferhat'ı bizim elde var
Yakar dağıtası küçük bir ahım	
Doğru aşığım yoktur günâhım	İstemem öyle sufle bir dehri
Tabirin adı bizim elde var	Yedirir bana bal diye zehri
	Virane Kerkük HATTAT'ın şehri
Divane gönlüm her gün figanda,	Eren muradı bizim elde var
Eşim bulunmaz bütün cihanda	
Mecnûn'la Leyla dursun bir yanda	Mehmet İzzet Hattat (Küzeci, 2006, s. 286)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Figan: Acıyla inleyen (TDK, 2019, s. 873).
- Berbâd: Kötü, pis, çirkin, beğenilmeyecek durumda olan (TDK, 2019, s. 311).
- Sufle: Fısıldama, sahnedeki oyunculara, unutmuş oldukları bir sözü izleyicilere duyurmadan fısıldamak ya da anımsatmak (TDK, 2019, s. 2167).
- Virane: Yıkılmış, bakımsız kalmış harap olmuş yer ya da yapı (TDK, 2019, s. 2486).

- Eren: Kendini tanrıya adanmış, öz varlığından ayrılmış Tanrı'ya ermiş olan kimse (TDK, 2019, s. 806).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“Gözyaşları” başlıklı metinde, Mehmet İzzet Hattat, Divan tarzını andıran bir şiir işlemiştir. Çağdaş Türkmen Edebiyatının başlangıç döneminde Klasik dönemin savunucuları arasında yer alsa da ilerleyen süreçlerde çağdaş şiirler kaleme almıştır. Birçok Türkmen edebiyatçı gibi Mehmet İzzet de şiirlerinde vatan, millet ve bayrak temalarını ele almıştır. Osman Mazlum, Hasan Görem gibi klasik edebiyat döneminin usta isimleri gibi Mehmet İzzet Hattat’a eserlerinde mahlasına yer vermiştir. Eserlerini incelediğimizde bunu birden fazla eserinde görmek mümkündür.

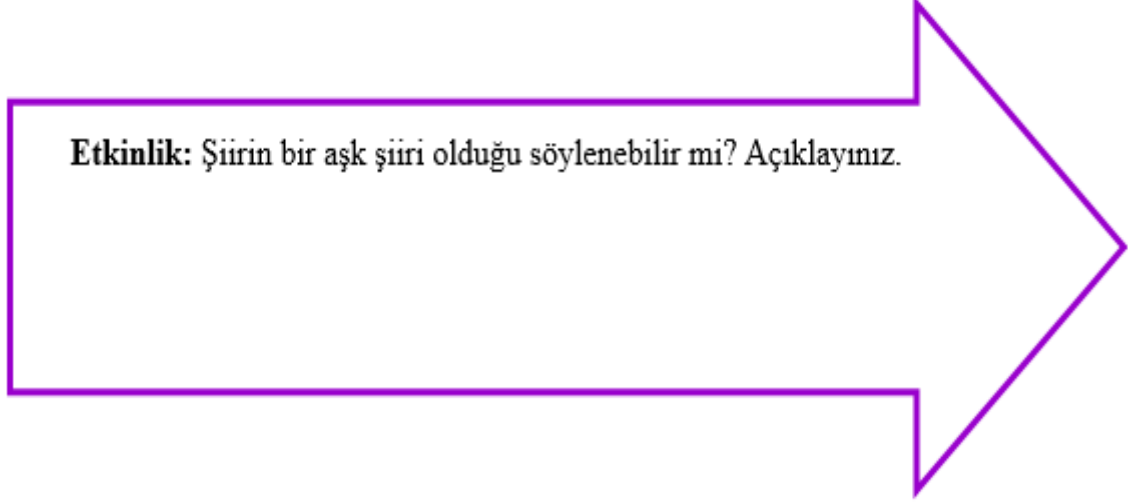
- Metni Anlama Çalışması

1. Şair, “Gözyaşları” başlıklı metinde mahlasını hangi beyittedir?
2. Okuduğunuz şiirin temasını söyleyiniz.
3. Şiirin uyak düzenini belirleyiniz.
4. Şiirin hangi beytindeki dizeler kendi aralarında kafiyelidir?
5. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bulunuz.

Şairin Biyografisi

Mehmet İzzet Hattat, 1929 yılında Kerkük’te doğdu. Eğitim hayatını Kerkük’te tamamladı. Bağdat Güzel Sanatlar Fakültesinden mezun oldu. Hat sanatkarı olan Mehmet İzzet aynı zamanda edebiyata yönelerek hoyratlar yazdı. Şiirlerinde işlediği konular genellikle aşk, vatan ve tasavvuf yönlüdür. Hattat’ın şiirlerinde usta Türkmen şairlerinden Mehmet Sadık’ın etkisi görülmektedir. Şair, yaşamı boyunca şiirlerini daima vatan ve millet için kaleme aldığını vurgulamıştı. 1991 yılında hastalığı nedeni ile hayata gözlerini yumdu. *Hat* adlı kitabı ise Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafınca Bağdat’ta basılmıştır (Küzeci, 2006, s. 285).

Şekil 50. Mehmet İzzet Hattat biyografisi

Şekil 51. Şairin gözyaşları şiiri hakkında etkinlik çalışması

4.1.41. Kırkbirinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması
  1. Gül, gül kokusu ve gül yağı sizde ne gibi çağrışımlar uyandırmaktadır?
  2. Gül ve kokusunun aşk ve sevgili ile nasıl bir ilgisi vardır?

GÜLAP KOKULU

Nereden bu güzel koku pembe yanaklarında
Tanrı seni yoğurmuş gülap (gül suyu) çanaklarında
Yüzün gül, sözün şeker, bal ve dudakların da
Tanrı seni yoğurmuş gülap çanaklarında

Ey selvi boylu melek narin yüzlü tek gonca
Titrerim yaprak gibi ay cemalin görünce
Kokun ile sarhoşum ayılmam ölünce
Tanrı seni yoğurmuş gülap çanaklarında

Mehmet Zühdü Erkan (Küzeci, 2006, s. 348)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Çanak: Küçük ve yayvan kap, metal ya da pişirilmiş toprakta maddeden yapılmış (TDK, 2019, s. 492).
  - Cemal: Yüz güzelliği (TDK, 2019, s. 451).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Mehmet Zühdü Erkan, “Gülap Kokulu” başlıklı şiirinde, hitap edilen kişiyi sevgili olarak ele almış ve sevgilinin yanakları, sözleri, güzelliği üzerinden benzetmelerde bulunmaktadır. Dönemin siyasi karmaşası nedeniyle şiirlerinde sosyal konulardan çok aşk, sevgi, acı, üzüntü temalarını görmek mümkündür. Sami Yusuf Tütüncü ve diğer birçok Türkmen şair gibi iktidar tarafından hapis cezasıyla yargılanan şairlerden biridir, Mehmet Zühdü Erkan.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Metinde bulunan dizelerde ölçüyü ve durakları bulunuz.
  2. Şiirin temasını belirleyiniz.
  3. Şiirde söyleyici ile hitap edilen arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
  4. “Titrerim yaprak gibi ay cemalin görünce” cümlesinin öğelerini bulunuz.
  5. Şiirin ilk dördüğündeki açık ve örtük iletileri bulunuz.

Şairin Biyografisi

Mehmet Zühdü Erkan, 1940 yılında Kerkük'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kerkük'te tamamladı. Lise yıllarında geçirdiği psikolojik rahatsızlık nedeniyle okulu bırakmak durumunda kalmıştır. Eğitim Müdürlüğünde memur olarak görev yapmıştır. 1980 yılında iktidar tarafından 20 sene hapis cezasına çarptırılan Mehmet Zühdü, 2000 yılında serbest bırakılmıştır. Cezaevinde olduğu yıllar içerisinde yaşadığı acıyı, kederi, hoyrat ve serbest ölçüde şiirler yazarak bastırmaya çalışmış; *Bir Demet Sevgi* ve *Bir Yudum Acı* adı altında şiir ve hoyratları bir araya toplanmıştır. Şair Türkmence dilinin okuma ve yazmasını bilmemesi nedeniyle bütün çabasının ve emeğinin boşa olduğunu düşünerek şiir defterini yakarak yok etmiştir (Küzeci, 2006, s. 343).

Şekil 52. Mehmet Zühdü Erkan biyografisi

Etkinlik: Şiirde şaire sevgilisini “gülâp çanaklarında yıkanmış” gibi hissettiren duyguyu açıklayınız.

Şekil 53. “Gülâp Kokulu” şiirindeki duyguyu değerlendirme çalışması

Etkinlik: Şairin şiiri yazarken içinde bulunduğu ruh halini betimleyiniz.

Şekil 54. “Gülâp Kokulu” şiirindeki şairin ruh halini değerlendirme çalışması

4.1.42. Kırkikinci Etkinlik Çalışması

Hazırlık Çalışması

1. Bir şairin var ettiği şiirleriyle arasındaki bağı nasıl tanımlarsınız?
2. Şiirlerin ona hayat veren şairlerinden bağımsız olabilmeleri mümkün müdür?

ŞİİR VE ŞAİR

Gerçek şair olanlar aramaz şan şöhret
Nefsi zayıf şairin içinde var yüz illet
Yarabbi sen hiç beni ayırma din şiirinden
Öyle bir takat ver halka edim hizmet
Ayıbı olan ihtiyar herkesin bir ayıbını
Şiirde yayan olan dünyayı görür zulmet
Birçok şair gördük şiir ve şiiri bilmez
Şiirde mide oynatır sözünde yok bir lezzet
Her gelen oldu antar şairlik meydanında

Çarkı dursun feleğin ahmaka verdi fırsat

İbret çok alanı yok düşün işin sonunu

Ezanı olmayanlar ne bilsin nedir ibret

Ben olmuşum bosnaşım girmişim abdal görgün

Şiirim altın külahtır budur bende saltanat

Bayramoğlu muhabbet dünyada bir çaredir

Mevlam gelsin imdat etsin ona bir merhamet

Seyit Mehmet Bayramoğlu (Küzeci, 2007, s. 557)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - İllet: Hastalık, dert (TDK, 2019, s. 1179).
  - Çark: Tekerlekler biçiminde makine parçası, bir eksenin döndürdüğü, çok çeşitleri bulunan (TDK, 2019, s. 497).
  - Külâh: Keçeden yapılan, ucu sivri ya da yüksek başlık (TDK, 2019, s. 1556).
- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Seyit Mehmet Bayramoğlu, “Şiir ve Şair” başlığı altında “satirik” eleştirel bir üslupla şairleri ve şiirlerin içeriğini taşlamıştır. Kendisi içinde tanrıdan dileklere yer vermiştir. Tasavvufi şiirleri çokça kaleme alan şair bu metinde tasavvuf yönüne vurguda bulunmaktadır.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Söyleyici kime/kimlere hitap etmektedir?
  2. Söyleyici şiirde kendi şiirini neye benzetmiştir? Yaptığı benzetmeyle ne kastetmiştir? Açıklayınız.
  3. Şairin bağlı bulunduğu şiir anlayışını göz önünde bulundurarak bu anlayışın şiire yansımalarını şiirden örneklerle belirtiniz.
  4. Metinde şiirle ilgili hangi özellikler vurgulanmıştır?

Şairin Biyografisi

Seyit Mehmet Bayramoğlu, 1952 yılında Kerkük'te doğdu. Edebiyata atılmasında babasının büyük rolü vardır. Tekkede mevlitlerin etkisinde kalarak tasavvuf şiirlerine hayranlık duymuş ve tasavvuf konulu eserler vermeye başladı. Başlarda divan edebiyatının etkisinde kaldı. Marangozluk mesleğini icra ettiği 1995 yılında kendi imkânları doğrultusunda ilk divan şiiri kitabını basmıştır. Eserleri; *Arzu Kamber Hikâyesi*, *Erenler Bahçesinde*, *Cinash Hoyratlarım*, *Birinci Adım vb.* (Küzeci, 2007, s. 553).

Şekil 55. Seyit Mehmet Bayramoğlu biyografisi

Etkinlik: “Şiir ve Şair” başlıklı şiirden hareketle şair unvanıyla bağdaşan ve bağdaşmayan vasıfları aşağıdaki tabloda belirtiniz.

Tablo 27

Şiir ve Şair Etkinlik Çalışması

Şair		olmalıdır.
Şair		olmamalıdır.

4.1.43. Kırk       Etkinlik   alışması

- Hazırlık   alışması

Ortak k  lt  r ve tarih mirasına sahip olup farklı coğrafiyalarda yaşıayan milletlerin edebiyatlarında ne gibi benzerlikler olabilir? D  ş  ncelerinizi belirtiniz.

HALAY

El ele vermiş

G  ğ  s germiş

Tepeler gibi efeler

Vur davulcu

Vur

Oynasın efeler

Bu sedalarla g  m

G  m

G  mlesin g  kler

Davulcu d  n  yor

D  n  yor efem

Yanında kızlar

Coşuyor efem

Karşı karşıya

Oynuyor efem

  teye beriye

Koşuyor efem

Bu sedalarla g  m

G  m

G  mlesin g  kler

Vur davulcu

Vur
Oynasın efeler
Elinde hançer
Belinde kuşak
Davuldan davula
Dönüp koşarak
Sallıyor bağlıyor çağlıyor efem
Düğünden düğüne ağlıyor efem
El ele vermiş
Göğüs germiş
Tepeler gibi efem
Vur davulcu
Vur
Oynasın efeler

Ömer Öztürkmen (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991, s. 398-399).

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Efe: Yiğit, zeybek, zeybek yiğidi (TDK, 2019, s. 756).
  - Seda: Ses (TDK, 2019, s. 2055).
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ömer Öztürkmen, “Halay” başlıklı metinde Anadolu yöresine ait zeybek oyununu tasvir etmekte ve özelliklerini bildirerek okuyucunun gözünde yöresel zeybek oyununu canlandırmaktadır. Çağdaş dönemin birçok şairi gibi Ömer Öztürkmen, dil ve üslup olarak şiirlerinde sade ve anlaşılır olmak için özen göstermiştir.

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiirde nasıl bir ortam tasvir edilmiştir?
  2. Halay başlıklı şiirde millî ve manevi değerleri belirleyiniz.

3. Bu şiirde dizelerin uzunluğu kısalığı aracılığı ile içeriğin görsel olarak şekline nasıl yansıdığını açıklayınız.
4. Şiirin hangi türde (lirik, pastoral, epik...) olduğunu nedenleri ile açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Ömer Öztürkmen (1929-2010), 1929 yılında İstanbul'da doğdu. İlköğrenimine İstanbul'da başladı; Kerkük'te tamamladı. Ortaokulu Kerkük'te, lise eğitimini ise İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. 1962 yılında Anadolu Ajansı'nın Ortadoğu muhabirliğini yaptı. Bursa milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer aldı. Ömer Öztürkmen, millî ve manevî konularda ele aldığı şiir, denemeler, analiz ve yorumlarda başarılar göstermiştir. Şair seviyeli ve sade bir dili daima eserlerinde tercih etmiştir. Doğduğu topraklar için yazdığı ilk şiir kitabı, *Kerkük* adını taşımaktadır. Eserleri; *Taşkent'te Sabah Namazı*, *İslam Gözyaşı Medeniyeti*, *Karıncalardan Özür Dilerim* (Küzeci, 2007, s. 481).

Şekil 56. Ömer Öztürkmen biyografisi

Etkinlik: “Halay” başlıklı şiirde dizelerin sıralanış şekli ile içeriğin görsel olarak şiirin şekline yansıtılışının şiirin okuyucuda bıraktığı etkiyi açıklayınız.

Şekil 57. Halay şiirinin görsel açıdan okuyucuda bıraktığı etkinin değerlendirilmesi

4.1.44. Kırkdördüncü Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Sizi siz yapan değerleriniz nelerdir?
2. İnsan ne ile yaşar ve dahi insan ne olmadan yaşayamaz?

BEN BUYUM

Kül değil kor ateşim yanar dağca gücüm var

Gün çıkanda başlayıp gün batanda uçum var

Düşman düşse pençeme kurtarmaz canını

Er insan bir evrene umur şanını

Tarih boyu ben buyum

Bulunmaz saftır suyum

Yaşlı sana saçımda gördüğün bu ağları

Bir öfkeli bakışla depretirim dağları

Doğup geldim dünyaya gürgür baba neslinden

Annem pembe renk almış ilkbaharın faslından

Vergilidi elimiz

Saygı coşar dilimiz

Sorsun bizi soranlar tarihlerden izlerden

Şehitlerin kanından yaşlar döken gözlerden

Mertlik sütün emmişiz zaferlerden ırmağıyız

Pembe mutlulukların hep yeşermiş çağıyız

Yarına umutluyuz

Onun için mutluyuz

Şanlı kutsal ÷lkemin koskocaman adı var
İllerinde imamlar güzel cennet tadı var
Hurma ağaçlarından müjde akı veriyor
Gönlümü derin sevinçle muradına eriyor
Bizlerindi bu toprak
Mutluluktan son durak

Canım sene
Canım ay canım sene
Gür gür Baba iyi bak
Senden dönsem beni yak
Ey şanlı yurdum Irak
Kurbandı canım sana
Sabır Demirci (Küzeci, 2006, s. 501)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Pençe: Dört ayaklı yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları (TDK, 2019, s. 1910).
  - Evren: Sonsuz uzay, uzay içindeki gök varlıklarının tümü (TDK, 2019, s. 838).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Sabır Demirci, “Ben Buyum” başlıklı metinde, yaşadığı toprağı geldiğı soyun kökeni tanımlamakta ve tanıtmak amacındadır. Kerkük’ün baba gürgür ateşine olan bağlılığını, kökenin bu topraklarda yetiştiğini ve nerede olursa olsun bu tarihe dayalı olan kökeni asla unutmayacağını dile getirmektedir. Çağdaş dönemin şairlerinden Abdülatif Benderoğlu gibi Sabır Demirci de şiirlerinde vatanını ve milletini tanıtmayı kendisine borç bilen şairler arasında yer almaktadır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirin temasını metinden hareketle bulunuz.

2. Şiirin şekil özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
3. Sabır Demirci'nin şiir anlayışı, okuduğunuz şiire nasıl yansımıştır?
4. Konusu yönüyle düşünüldüğünde okuduğunuz şiirin türü nedir?
5. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bulunuz.

Şairin Biyografisi

Sabır Demirci, 1940 yılında Kerkük'te doğdu. Okuma yazması olmayan şair kendi çabaları doğrultusunda okuma yazmayı sökerek, 1959 yılında edebiyat ile ilgilenmeye başladı. Şiir yazmadaki amaçlarından biri kendi vatanını ve milletini tanıtmak olmuştur. Şiirleri dönemin gazete ve dergilerinde yayımlandı. Sabır Demirci, şiirlerinde tema olarak sevgi, aşk, kardeşlik, aile konularını işlemiştir. Şiirin yanı sıra masal, öykü, folklor denemeleri de yazmıştır. Eserleri; *Ölümsüz Türkmen*, *Zafer Şarkısı*, *Kuş Sesleri*, *Âşkların Sesi*, *Dede Kamber Destanı* vb. (Sarıkahya, 1998, s. 140).

Şekil 58. Sabır Demirci biyografisi

Etkinlik: "Ben Buyum" başlıklı şiirin içerik unsurlarından olan konusu ile görsel açıdan düzeni arasında nasıl bir bağ vardır? Şiir görselliğiyle size neyi çağrıştırmaktadır? Yorumlayınız.

Şekil 59. "Ben Buyum" şiirinin içerik unsurları ve görseli arasındaki bağın değerlendirilmesi

4.1.45. Kırkbeşinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Akıl ile kalbin; ruh ile beden birbiriyle uyumlu olması ve olmaması arasında nasıl bir fark vardır? Bu durum insan hayatını ne derecede ve nasıl etkilemektedir?

TILSIMLI DÜDÜK

Bir özlem var içimde	Keskin ve güvenli
Kökleri derinlerde	Ne o beni gidermekten usanıyor
Yanar dağlar gibi yakıcı	Ne de ben onu kahretmekten
Patlak verecek ruhuma	
Tılsımlı düdüğünü çalmaktadır	Bir şeyler var içimde
Ayrılığın kaldırımlarında	O benimle
Ne o beni çöktürmekten bıkıyor	Ben onunla
Ne de ben onu çöktürmekten	Aksi çalışıyor
	Ayrılmamız da imkânsız
Bir gölge var içimde	Ortakçasına yaşıyoruz...
Güneşe hasret	
Yıllanmış şaraplar gibi	

Yalçın Bellevoğlu (Küzeci, 2007, s. 597)

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Okuduğunuz “Tılsımlı Düdük” başlıklı metinde şair, hayal ve büyü gibi estetik ve metafizik öğelere yer vermiştir. Edebiyata düşkünlüğüyle bilinen Yalçın Bellevoğlu, şiirlerini genellikle hece ölçüsüyle yazmıştır. Ancak bu şiir serbest ölçüyle yazılmış bir şiirdir. İlk kısmında içinde taşıdığı özlemle olan mücadelesinin ne denli çetin olduğuna; ikinci kısmında karanlık bir bilinmezliğin taşıdığı olumlu ve olumsuz taraflara; üçüncü ve son kısmında ise, duygu varlığı ile düşünce varlığının tüm bu zıtlıklar içinde birbirlerinden vazgeçmenin imkânsız olmanın bilinciyle bir arada yaşam sürdürdüğüne değinmektedir. Bireyin iç dünyasına ışık tutan eserde yer alan imgeler zıtlıklarla var olunduğunu ve ne kadar zor olsa da farklılıkların birbirine anlam ve değer kattığını; insanı hayatta tuttuğunu anlatma duygusu ağır basmaktadır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Metnin tür ve özelliklerini belirleyiniz.
2. Metnin ana duygusunu açıklayınız.
3. Okuduğunuz metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
4. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bulunuz. Bulduğunuz unsurları yazınız.

Şairin Biyografisi

Yalçın Bellevoğlu, 1960 yılında Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde doğdu. İlkokul ve ortaokulunu burada tamamladı. Geçim sıkıntısı nedeniyle okulu bırakmak durumunda kaldı. Genç yaşlarda edebiyata yönelmiş ve şiirler yazmıştır. Şiirlerinde sürekli değişiklikleri ele almayı hedeflemiş ve farklı imgeler üreterek şiirlerini kaleme almıştır. Yalçın Bellevoğlu'nun şiirlerinin çoğunluğunun hece ölçüsüyle yazıldığını görmek mümkündür. Eserleri; *Ben Burdayım, İkinci Vagon* (Küzeci, 2007, s. 593).

Şekil 60. Yalçın Belevoğlu biyografisi

Etkinlik: Metindeki imge örneklerini bulunuz.

Etkinlik: Siz de imge barındıran bir dördlük yazınız.

Şekil 61. Şiirdeki imge örneğinin bulunması ve yeni dördlük yazımı çalışması

4.1.46. Kırkaltıncı Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Şiirde müzikalite, şekil güzelliği, anlam sizce ne kadar önemlidir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

GÜVENİR

Mevsim gelir mevsim gider

Bahar güllere güvenir

Kervan hana olaşınca

Uzun yollara güvenir

Kış günü güneş doğarsa

Duman gözleri boğarsa

Dağ başında kar yağarsa

Yağmur sellere güvenir

Âşık maşukun bulanda

Neşe gönüle dolanda

Şad olan sazın çalanda

Nağme tellere güvenir

İşçiler işe çıkanda

Kuşağı bele takanda

Ağır yük yerden kalkanda

Güçlü bellere güvenir

Gönül aşka kavuşanda

Bülbül eğlenir gülşanda

Herkes doğru konuşanda

Sözler dillere güvenir

Hâkim adalet sürdürse

Tüm halkı bir gözde görse

Harmancı harman savursa

Deni yellere güvenir

Ganim dertlere dalarsa

Gurbet ümrünü çalarsa

Bir bağ bağvansız kalırsa

Vahşi çillere güvenir

Ganim Kasapoğlu (Kassaboğlu, 2018, s. 30-31)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Kervan: Uzak yerlere ticaret malı veya yolcu taşıyan deve, katır vb.den oluşan yük hayvanları (TDK, 2019, s. 1394).
- Gülşen: Gül bahçesi (TDK, 2019, s. 999).
- Harman: Dövenle dövülmek üzere bir araya getirilmiş ekin demetleri yığını (TDK, 2019, s. 1051).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ganim Kassaboğlu, “Güvenirim” başlıklı metni kaleme almasında ki amacı, yeryüzünde birbiriyle bağlantılı olan birbirini tamamlayıcı unsurların daima bireyler tarafınca bir ihtiyaç ve hayatın bir parçası olduğunu vurgulamayı hedeflemektir. Şiirin son kıtasını ise Telafer’de yaşanan İşid teröründen sonra göç etmeye mecbur kalması nedeniyle “Vahşi Çiller” olarak adlandırılan yırtıcı bu kuşu terör örgütü İşid’e benzeterek son kıtasına ekleyerek tamamlamıştır. Ancak Ganim Kassaboğlu, şiirin öğretici ve bildirici yanından ziyade “Güvenirim” adını taşıyan bu şiiri türkü olarak bestelenmesi için de yazdığını dile getirir. Ganim Kassaboğlu, Birçok Iraklı Türkmen edebiyatçı gibi, şiirlerinde tema olarak; millet, vatan, bayrak gibi temaları işlemiştir. Iraklı Türkmen edebiyatçıları, bulundukları coğrafyada yaşanan savaş, zulüm, kayıp ve acıların verdiği kalıcı üzüntüleri bu şekilde eserlerine yansıtmıştır. Ganim Kassaboğlu’nun vurguladığı bir diğer önemli husus da şu yöndedir; bir şairin bir olayı bir duyguyu yaşamadan kaleme almasına karşı bir duruşu olduğunu ve gerçekliği yansıtmadığını savunmaktadır.

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğunuz şiirin temasını söyleyiniz.
2. Şiirin temasını en iyi yansıtan dizeleri bulunuz.
3. Şiirde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır? Şiirden örneklerle açıklayınız.
4. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyicinin ruh hâliyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
5. Konusu yönüyle düşünüldüğünde okuduğunuz şiirin türü nedir?

Şairin Biyografisi

Ganim Kassaboğlu, 1969 yılında Musul'a bağlı Telafer ilçesinde doğdu. 1980'li yıllarda edebiyat ve şiirle ilgilenmeye başladı. Telafer'in millî mücadeleci şairlerindendir. Kendini geliştirmek için dönemin Osmanlı alfabesi ile yazılan Yurt gazetesini okuyarak gelişimine katkı sağlamıştır. Şiirlerinde millî üsluba ve gazel tarzına önem vermiştir. Birçok Telaferli şair gibi serbest ölçüde eseri bulunmamaktadır. Hece ölçüsü ile yazılan eserleri bestelenebilir düzeydedir. Türkmeneli Televizyonunda muhabirlik yaptı. Hedefinde Telafer şarkılarını halka duyurmayı amaçlayan şair, Türkmeneli Televizyonu vasıtasıyla bu amacına ulaştı. Bugüne kadar 18 türkü yazmıştır. Bu türkülerini Telafer ozanı Ahmet Rıza ve Mehmet Kasım Karakoyunlu seslendirmiştir. Saddam rejiminden sonra seçimler için besteler yaparak milleti seçime teşvik etmeyi amaçladı. Aynı zamanda muhabir olan Ganim Kasaaboğlu sunduğu bir haber nedeniyle 38 gün hapis cezasına çarptırılmış ve bu süreçte kalp krizi geçirmiştir. *Gönül Elçisi* adlı kitabını 2014 yılında yayımlamayı hedefleyen şair Telafer'deki Işid terörü ile Türkiye'ye göç etmiş ve yazılı olan birçok eseri kaybolmuştur. *Gönül Elçisi* ise 2018 yılında basılmıştır (Kassaboğlu, 2018: kapak yazısından alınmıştır).

Şekil 62. Ganim Kassaboğlu biyografisi

Etkinlik: Şairler şiirlerinde neden imgeye yer verme ihtiyacı hissederler?

Etkinlik: Şiirde yer alan imgeleri bulunuz. Bulduğunuz imgelerin şiirde yarattığı etkiyi açıklayınız.

Etkinlik: Şiirde imge barındıran dizeleri, kullanılan imgeler yerine kullanılabilecek ve aynı etkiye yakın etki yaratacağını düşündüğünüz imgeler ile yeniden yazınız ve aradaki farkı değerlendiriniz.

Şekil 63. "Güvenir" şiirinde yer alan imgenin değerlendirilmesi

4.1.47. Kırkyedinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

“Ben kimim?” sorusuna bir şiirle cevap vermeniz istense nasıl cevap verirsiniz?

DOĞULUYUM HORYAT OĞLUYUM

Babam şiir, annem horyat.

Doğuluyum horyat oğluyum.

Bir merhabadan,

Bin ümit coşarım.

Kartalım göklerde, aslanım yerde.

Doğuluyum güneş oğluyum.

Dinsel oğluyum.

Mavi öperim elimin yüzünü

Yeşil bırakırım alnıma

Doğu

Doğudan karşılandı insanlık, uygarlık

Doğu

Doğuda kuruldu ilk Tanrı evi

Doğrudur doğrudur

Güneşin ilk öpücükleri

Kara Vahap (Vahap, 2006, s. 10)

- Kelime ve Kelime Grupları
  - Tanrı: İnsanüstü varlıklardan her biri, var olduğuna inanılan ve tapılan (TDK, 2019, s. 2264).
- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Çağdaş dönemin şairlerinden olan Kara Vahap, Türkmen halk edebiyatından önemli bir yere sahip olan hoyratın doğuya ait olduğunu, Türkmen halk Edebiyatı denildiğinde de hoyratın akıllara geldiğini savunmaktadır. Türkiye’nin doğusunda Elazığ ve Şanlıurfa’da da olduğu gibi hoyratın doğululara ait olduğunu doğulu olan herkesin bir parçası olduğunu bildirmektedir.

Hoyrat, halk edebiyatında maninin bir türüdür. Azerbaycan Türkleri, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Irak Türkleri “hoyrat” demektedir. “cinaslı ve cinasız” mani olarak edebiyatımızda yer alır (<https://nedir.ileilgili.org/hoyrat>).

- Metni Anlama Çalışması
  1. Şiiri dil ve anlatım özellikleri açısından inceleyiniz.
  2. Şiirin temasını belirleyiniz.
  3. Şiir hangi ölçüde yazılmıştır? Belirtiniz.
  4. Cinaslı ve cinassız manilerin özellikleri nelerdir? Bu türlere birer örnek yazınız.

Şairin Biyografisi

Vahap Ahmet Ali Beyatlı, 1957 yılında Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu'da doğdu. İlköğrenimini ve orta öğrenimini tamamlayan şair lise son sınıfta okulu bırakmak durumunda kaldı. Şiir yazmaya başlamadan önce kitap okumaya çok ilgi duymuş; ardından “Kara” lakabını şiirlerinde kullanarak Türkmen edebiyatına farklı kavramlar ve imgeli eserler kazandırmıştır. Eserleri; *Elma*, *Mahizer*, *Şehit Elllerinden Açık Yoksul*, *Bir Avuç Duygu*, *Bilmatar Ehterik (Yağmurda Yanıyorum)* (Küzeci, 2006, s. 247).

Şekil 64. Vahap ahmet Ali Bayatlı biyografisi

Etkinlik: Aşağıdaki tabloyu uygun cevaplarla doldurunuz.

Tablo 28

Hoyratlar ve Diğer Şiir Türleri Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Hoyratlar ve Diğer Şiir Türleri
Benzerlikler
Farklılıklar

4.1.48. Kırksekizinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

1. Şu an hayatta olmayan sevdiğiniz birine (ailenizden biri, bir sanatçı, bir bilim insanı ...) hitap etmek isteseydiniz hangi yola (mektup, şiir...) başvururdunuz? Neden?
2. O kişiye neler söylemek isterdiniz?

ATÂ TERZİBAŞI'NIN ARDINDAN

Gençliğin	Donatılmış değildi,
İlk günlerinden beri,	Ama benzersiz bir azimetle,
Türkmen basını, kültürünü,	Engelleri atladın,
	Gönüllerimizde
Edebiyat ve tarihini,	Çok aziz ve sevgili
Dünyaya tanıtır,	Bir yoldaş gibi
Gelişmiş bir düzeye,	Yaşamaya devam et
Ulaştırmak için,	Bizden sana
Bir parça,	Saygı, sevgi ve vefa
Dolu ısrardın,	Mesajlarının,
Evet,	En nazik ve inceciği
Yolun gül, çiçekle	

Sabah Tuzlu (Tuzlu, 2020, s. 10-11)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Düzey: Düzlem seviyesi (TDK, 2019, s. 747).
- Israr: Üsteleme, direnme, üstünde çok durma (TDK, 2019, s. 1130).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Sabah Tuzlu, “Atâ Terzibaşı’nın Ardından” başlıklı metinde, Türkmen edebiyatının en önemli isimlerinden araştırmacı ve yazar Atâ Terzibaşı’nın ölümü üzerine duyduğu üzüntüyü dile getirmek için ele almıştır. Atâ Terzibaşı, Klasik Türkmen edebiyatının

savunucusu olmuş ve çağdaş Türkmen edebiyatına yönelen şairler ve yazarlarla arasında tartışmalar yaşamıştır. Bunların en başında Salah Nevres gelmektedir. İki farklı görüşe sahip bu şairler arasında ki tartışma dönemin dergilerinde de yer almıştır. Sabah Tuzlu ise 2020 yılında yayımladığı “Ağıtlar” adlı eserinde önemli Türkmen düşünür ve şairlerinin vefat tarihlerini not düşerek her birinin ardından ağıt niteliğinde serbest ölçüde şiirler kaleme almıştır.

Ağıt; bir ölümün, üzüntü veren bir olayın veya kaybın ardından söylenen türküdür. Anonim folklor ürünlerinden de sayılabilir (www.turkedebyati.org/agitlar/)

- Metni Anlama Çalışması

1. Okuduğunuz metinde söyleyici ve hitap edilen kişi arasında nasıl bir ilişki vardır?
2. “Atâ Terzibaşı’nın Ardından” başlıklı metnin teması nedir?
3. Şair “Atâ Terzibaşı’nın Ardından” başlıklı metni hangi amaç ile yazmıştır? Açıklayınız.
4. Ağıt türünün biçim ve içerik açısından belirleyici özelliklerini yazınız.
5. Edebî eserlerin türlere ayrılmasında sosyal yaşam ne kadar ve nasıl etkili olmuştur? Açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Sabah Zeynelabidin Tuzlu, Kerkük’e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde 1955 yılında doğdu. Öğrenimini burada tamamladı. Lisans öğrenimini Bağdat Üniversitesi Dil Fakültesinde tamamladı. Edebî hayata ortaokul yıllarında atıldı. Dil ve üslup bakımından şair, klasik dönem tarzından geri duramamış bunun yanı sıra yabancı dilde sözcükler kullanması da bazı tepkilere yol açmıştır. Eserleri; *Gençlik Aşamasının Duyguları, Ağıtlar* (Küzeci, 2007, s. 523).

Şekil 65. Sabah Zenelabidin Tuzlu biyografisi

Etkinlik: “Atâ Terzibaşı’nın Ardından” başlıklı şiir ile “Sağü” başlıklı şiiri aşağıdaki tabloda yer alan ölçütlerden hareketle karşılaştırınız.

SAĞÜ

Osman Mazluma ağıt olarak yazılmıştır.

Eski şiirimizin büyük üstadı

Kalımsız cihandan köçerek gitti

Gönüller yaktı, derdi tasası

Ölüm şerbetinden içerek gitti.

Aruzla heceye içli yazardı

Cinaslı hoyratı yürek ezerdi

Tozardı şehirde bezgin gezerdi

Mazlumum doğdu mazlum yaşardı.

Genç ozanları öksüz bıraktı

Kötümser bir gözel dünyaya baktı

Bir yıldız misali asmandan aktı

Oğuz Bayatların gönlünü yaktı.

Ömer Sabır TÜRKMENÖĞLU (Türkmenoğlu, 2021, s. 102-103).

Tablo 29

Atâ Terzibaşı'nın Ardından" Şiiri ile "Sağı" Şiirinin Konu, Nazım Birimi, Kafiye Türü, Nazım Biçimi, Ölçü ve Redif Açısından Karşılaştırılması

	Atâ Terzibaşı'nın Ardından	Sağı
Konu		
Nazım Birimi		
Kafiye Türü		
Nazım Biçimi		
Ölçü		
Redifler		

4.1.49. Kırkdokuzuncu Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

Herhangi bir nedenle bir yerden uzun süreli ayrılacağınız zaman kendinizi nasıl hissedersiniz? Sizce nedenleri nelerdir?

KERKÜK'E HASRET

“Kerkük'ten ayrılışımın otuzuncu yıldönümü dolayısıyla”

Otuz yıldır divaneyim

Dost elinde avareyim

Biçareyim biçareyim

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

İçin için ağlar anam

Hasret çeker iki balam

Kimsem yok ki haber salam

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

Adı her dem dilimdedir

Muhabbeti gönlümdedir

Türkü olmuş telimdedir

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

Hamdolsun ki yoktur ünüm

Çoğu gitti azdır günüm

Arşta yazacak tütünüm

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

Düşman kırdı kafesimi

Zaman kıstı nefesimi

Neden duymazlar sesimi

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

Hazan düştü genç yaşıma

Ölüm çökerse başıma

Yazın mezar taşıma

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

Hasa suyu dertli akar

Gürgür Baba ağıt yakar

Yâr bildiğim sessiz bakar

Kerkük bende ben Kerkük'te değilim.

Mahir Nakip (Kardaşlık Dergisi, 2001, s. 30)

- Kelime ve Kelime Grupları

- Divâne: Deli, aklını yitirmiş (TDK, 2019, s. 682).

- Avâre: Başboş, aylak (TDK, 2019, s. 190).

- Biçâre: Zavallı, umarsız (TDK, 2019, s. 331).

- Arş: Tanrı'nın katı, dokuzuncu gök, göklerin en yükseği (TDK, 2019, s. 157).

○ Hazan: Güz, sonbahar (TDK, 2019, s. 1075).

- Metin ve Tür ile İlgili Açıklamalar

Mahir Nakip, “Kerkük’e Hasret” başlıklı şiirinde, ayrı düştüğü vatanına karşı duyduğu hasret, üzüntü ve özlemi ifade etmektedir. İç dünyasında yaşattığı bu topraklara karşı hissettiği duyguları her bir dizede işlemiştir. “Kerkük bende ben Kerkük’te değilim” cümlesi ise Mahir Nakip’in içtenliğini ortaya koymaktadır. Şair nerede olursa olsun daima Kerkük şehrini içinde taşıdığını ahenk ve imge unsurları ile ustaca kaleme alarak okuyucuya yansıtmaktadır.

“Dost elinde avareyim” cümlesinde de dost olarak Türkiye’ye vurgu yapmıştır. Yabancı elde olmasa da Kerkük’ün özlemini burada da yaşadığını ifade etmektedir. Şair bu şiirinde ölçü olarak hece ölçüsünü kafiye örgüsü olarak ise “a a a b” vezninde düz uyağı tercih etmiştir. Çağdaş dönemin şairleri gibi çokça görülen şiir temalarında vatan, millet, bayrak, özlem, kaygı, umuda dair konular önceliklidir.

- Metni Anlama Çalışması

1. Şiirin temasını belirleyiniz.
2. Söyleyici şiirde kime seslenmektedir? Ona neler anlatmaktadır?
3. Şiirde belirli bir ölçü, birim, kafiye olmasına rağmen ahenk nasıl sağlanmıştır?
4. Şiirde sizi en çok etkileyen dizelerin hangileri olduğunu nedenleriyle açıklayınız.
5. Şairin öldüğünde istediği nedir? Metinden hareketle cevaplayınız.

Şairin Biyografisi

Mahir Nakip, 1952 yılında Kerkük'te doğdu. Öğrenim hayatını Bağdat'ta tamamladı. Ankara Ticari İlimler Akademisinden mezun oldu. 1991 yılında Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde doçent olarak görev aldı. Başbakanlığa bağlı olarak Irak sorumlusu danışmanlığını yaptı. Kendini milletine adanmış bu yönde çalışmalara imza atan Mahir Nakip'in iki yüzün üzerinde edebiyat, siyaset, folklor ve Irak Türklerinin müziğine dair ele aldığı makalesi bulunmaktadır. *Kerkük'ün Kimliği* isimli kitabı Arapça, Türkçe ve İngilizce dillerine çevrilmiş Avrupa ve Arap ülkelerine dağıtılmıştır. Eserleri; *Kerkük Türk Halk Müziği*, *Kerkük'ün Kimliği*, *Ekonomi Sözlüğü*, *Irak Türklerinin Demokratik Mücadelesi* vb. (Nakip, 2007, s. 449).

Şekil 66. Mahir Nakip biyografisi

Etkinlik: “Kerkük’e Hasret” başlıklı şiiri aşağıdaki tabloda yer alan ölçütler ışığında değerlendiriniz.

Tablo 30

"Kerkük'e Hasret" Şiirinin İmge Kullanımı, ses ve Sözcük Tekrarı, Edebi Sanatlara Yer Verme Durumu ve Nakarat Açısından Değerlendirilmesi

KERKÜK'E HASRET	
İmge Kullanımı	
Ses ve Sözcük Tekrarı	
Edebî Sanatlara Yer Verme	
Nakarat	

4.1.50. Ellinci Etkinlik Çalışması

- Hazırlık Çalışması

“Bir ben var bende; benden içeri” cümlesini sınıfta arkadaşlarınızla yorumlayınız. İçinizdeki siz hakkında düşüncelerinizi paylaşınız.

İÇTEN İÇE

Aç gönül kapısını, okşa solmuş gülleri

Karanlıklar sarmadan, yeni doğan günleri

Zamanın pencereleri, günleri ezip geçer

Çoklar var bu dünyada, gam eker hasret biçer

Kalsan derin uykuda, zaman beklemez seni

Yüce yapraklarına, tarih eklemes seni

Günleri duman sarmış, güneş ol destanlara

Çık karanlık köşeden, ağaç dik bostanlara

Bülbül ol güle sarıl, gülün ömrü solmadan

Seçersen hak yolun seç, her söze aldanmadan

Yurt için tarih için, aslan gibi düş yola

Yükselt yüce bayrağı, bakmadan sağa sola

Zillete boyun eğme, düşmanın kır kolunu

İçten yurduna bağlan, seç şehitlik yolunu.

Münevver Molla Hassun (Hassun, 2019, s. 43).

- Kelime ve Kelime Grupları

- Gam: Üzüntü, gam, kahr, keder (TDK, 2019, s. 901).

- Yüce: Büyük, yüksek, ulu, yüksek bir yer (TDK, 2019, s. 2621).

- Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

“İçten İçe” başlıklı metinde Münevver Molla Hassun, halka sesleniş niteliğinde öğütler vermekte bu öğütlerin tamamı ise millî duygu yoğunluğu içerisinde vatan ve bayrak uğrunadır. Bir uyanışın beklentisi içerisinde olduğunu adeta içten içe bu duygu ile coştüğünü her dize de görmek mümkündür. Başlığı ele aldığı içerik ile okuyucuya aktarmakta ustaca bir düzen ile içten içe şiiri kaleme almıştır. Münevver Molla Hassun birçok Türkmen kadın şair gibi şiirlerinin temasında bayrak, vatan, millet sevgisi gibi konulara yoğunlaşmıştır. Çağdaş Türkmen şiirinin en güzel örneklerini Kadriye Ziya, Gülizar Bayatlı, Pakize Süleyman ve Remziye Meyyas gibi usta kadın şairlerden görmek mümkündür.

- Metni Anlama Çalışması

1. “İçten İçe” başlıklı metnin sizde çağrıştırdığı duyguları açıklayınız.
2. Şiirin temasını belirtiniz.
3. Şiirin hangi şiir türü olduğunu yazınız. (epik, lirik, didaktik, satirik, pastoral ...)
4. Okuduğunuz şiirde söyleyici neyin beklentisi içerisinde?
5. Şiir, size daha önce öğrendiğiniz hangi nazım biçimini hatırlatmaktadır? Nedenleriyle açıklayınız.

Şairin Biyografisi

Çalışma ortamında Münevver Hüseyin Abdulvahap adıyla tanınmasına rağmen edebiyat ve basın alanında Türkçenin yanı sıra Arapça şiir ve yazıları Münevver MOLLA HASSUN adıyla yayınlanmaktadır. Kerkük'ün Musalla mahallesinde doğdu. Kölemen ailesindendir. 2016 yılına kadar Eğitim Genel Müdürlüğünde Eğitim Müfettişi olarak görev aldı. Gazetecilik ve edebiyat alanında kaleme aldığı Arapça ve Türkçe inceleme, düzyazı, öykü ve şiirleri; Irak, Türkiye, Azerbaycan ile bazı Arap devletlerinin dergi ve gazetelerinde yayınlanmıştır. Türkmen kültürü, edebiyatı ve tiyatro sanatı ile ilgili olan, düzyazı, inceleme, eleştiri türündeki eserleri aynı zamanda Arapça ve Türkçeden çevrilen şiir ve yazıları çok sayıda dergi ve gazetelerde yayınlandı. Türk ve Arap yazarları tarafından yazı ve kitapları değerlendirildi. Biyografisi ve Kerkük Kalesi hakkında yazmış olduğu düzyazı ve şiirlerinden örneklere, Irak Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul 1. ve 2. sınıflarında ve liselerin 3. sınıflarında okutulan Arapça ve Edebiyat ders kitaplarında yer verildi. Şiir ve biyografisi 51 antoloji ve ansiklopedide yer aldı. Bazı şiirleri edebiyatçı Nilüfer Dursun tarafından İngilizceye; bazı şiirleri de edebiyatçı "Hüseyin Nahabe" tarafından İspanyolcaya; aynı zamanda şiirleri Arapçadan Türkçeye ve Türkçeden Arapçaya ve Kürtçeye de çevrilmiştir. Basılı eserleri: *Bitmeyen Çile*, *Dumanlı Limanlar*, *Arapça (Kıraat ve Rua) Kitabı*, *Susuzluk Tılsımları*, *Okul Kütüphaneleri İçin "Şanlı Tarihimiz" Özet*, *Gönül Zirvesinden Türkçe Şiir Divanı*, *Ortaklaşa 19 Şiir Divanı* ile eleştiri kitaplarında şiir ve yazıları yer almıştır. Üç ünlü eleştirmen, "Alvan El Selman", "Dr.Cemal El Cenabi", "Ganim Omran El Mamuri" edebî yazılarıyla ilgili üç eleştiri kitabı yayınladılar. Ayrıca 103 eleştirmen, edebî kişiliğini, şiir ve yazılarını ele almıştır. Aynı zamanda 106 eleştirmen de eserleri hakkında eleştiri yazmışlardır. Çok sayıda kuruluştaki bulunan üyeliğini günümüzde de sürdürmektedir. Aşağıdaki yayım organlarının başyazarlığını yapmıştır: "Kerkük İncileri" dergisi, Kültürel ve toplumsal dergi; "Yıldız" dergisi, Kültürel ve toplumsal dergi; "Karar Gazetesi", siyasi ve kültürel gazete. Türk Dünyası Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışmasında 4 kez ikinciliği; 6 kez Irak'ta ve Irak dışında düzenlenen şiir yarışmalarında ün kazanmıştır. Kendisi için, özel değerlendirme şölenleri düzenlenmiş; çok sayıda kurultay, konferans ve çalıştaya katılmıştır. Yurdu, milleti ve Türkmen edebiyatı için hâlâ etkin bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir (Hassun, 2019, s. 135).

Şekil 67. Münevver Hüseyin Abdulvahap biyografisi

Etkinlik: Metnin ilk iki dizesinde yer alan açık ve örtük iletileri bulunuz.

Tablo 31

"İçten İçe" Şiirinin Açık ve Örtük İleti Bakımından Değerlendirilmesi

Açık İleti

Örtük İleti

Etkinlik: Şiirde ahengi sağlayan unsurlar nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

Şekil 68. "İçten içe" şiirinde ahengi sağlayan unsurların belirlenmesi

SONUÇ

Bu çalışmaya konu olan Çağdaş Türkmen şiiri, 1. Dünya Savaşı sonrasında Anadolu ile İstanbul'daki kültürel ve sanatsal iklimden kopmak zorunda bırakılan Türkmen edebiyatçıların gecikmeli de olsa Türkiye Cumhuriyetindeki çağdaş ediplere paralel eserler verme gayretleri neticesinde oluşmuştur. Bu süreçte çağdaş Türkmen şairleri her ne kadar eski edebiyat türlerinde eserler verseler de İstanbul'da yaşanan gelişmeleri takip ederek yeni türlerde eserler de kaleme almışlardır. Çağdaş Türkmen şiirinin oluşmasında öncü şairlerin başında Hicrî Dede gelmektedir. Dede'yi takiben, Hıdır Lütî ve Mehmet Sadık da çağdaş eserler vermeye başlamıştır. Çağdaş edebiyatın oluşması neticesinde kaçınılmaz olarak eski ve yeni edebiyatın savunucuları arasındaki fikir ayrılıklarından kaynaklanan değişik oluşumlar meydana gelmiştir. Ancak çağdaş Türkmen edebiyatının en önemli yeniliği, daha önce edebiyatta yer bulamayan kadın edebiyatçıların çağdaş edebiyatta güçlü bir biçimde yer almaları olmuştur. Suphiye Halil Zeki, Nesrin Erbil, Kadriye Ziya, Remziye Meyyas gibi usta kalemler çağdaş Türkmen şiirinin önemli kadın şairleri olarak yer almışlardır.

Ortaöğretim 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerine uygun olduğu düşünülerek seçilen metinler üzerinden öğrencinin şiire yönelik yaklaşımını belirlemek ve etkilemek önem arz etmektedir. Çalışmada öğrencinin şiir türüne yaklaşımı ile ilgisini olumlu yönde geliştirmek üzere seçilen şiirler üzerinden şiir okuma çalışmaları ve hazırlık çalışmaları da tasarlanmıştır. Öğrencilerin, şiire yönelik edinmesi hedeflenen kazanımlar üzerinden şiir türünü şekil, anlam ve tema bağlamında ustalıkla kavramasını sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışma ile Iraklı Türkmen şairlerin yazmış oldukları çağdaş şiirlerin ve kullanmış oldukları dilin, Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ilk ve ortaöğretim müfredatlarında olduğu gibi bir öğretim programı düzeninde Türkmen öğrenciler tarafından da kavranması hedeflenmektedir.

Çalışmaya konu olan elli şiire genel olarak bakıldığında Türkiye hasreti, Türkçülük, Türk Tarihi, Atatürk sevgisi, vatanperverlik, hasret, sevgi, hayal, savaş, bağımsızlık vb. temalara

rastlamak mümkündür. Bunun başlıca sebeplerinden biri; o dönemde eser vermeye çalışan şair ve yazarların yanı sıra Türkmen basınının siyasi/sosyal zorluklar, savaşlar ve katliamlar kısılcasında sıkışmalarıdır. Yine bu dönemde birçok şairin eserlerinin içerikleri ve eserlerinde işledikleri konular nedeniyle hapis cezası almaları dönemde baş gösteren olumsuz durumlardan biri idi. Araştırmanın ikinci bölümünde bu sürece ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde yer alan elli şiir üzerinden MEB (2018) Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programındaki şiir ünitesi kazanımlarında belirtilen öğrenme basamakları esas alınarak etkinlikler tasarlanmıştır. Çalışmada 10., 11., ve 12. sınıflar için kazanımlara uygun ve Iraklı Türkmen şairler tarafından yazılmış metinler seçilerek işlenmiştir.

“Bulgular ve Yorumlar” bölümünde şiire yönelik tanımlara ve doğruluğu kaynaklarla desteklenen bilgilere yer verilmiştir. Şiir örnekleri tamamen Iraklı Türkmen şairlerin şiirlerinden oluşmaktadır. Bu 50 metin üzerinden Irak’ta okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersi örneğinden hareketle tasarlanabilecek Türkmen Dili ve Edebiyatı dersine yönelik şiir ünitesi kapsamında yer alabilecek etkinlikler tasarlanmıştır.

Daha çok çağdaş Irak Türkmen şiirinin ün kazanmış şairlerine ve şiirlerine yer verilmiştir. Kısa ve bilgilendirici nitelik içeren çağdaş dönem hakkında öğretici bilgiler bulunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak Türk dünyasının dili olan Türkçenin değişik coğrafyalarda kullanımları arasındaki farklılıklar ve benzerliklere de değinilmiştir.

Ele alınan şiirlerin tür açısından istatistiksel dağılımına bakıldığında, 35 lirik; 8 epik; 4 didaktik; 2 pastoral ve 1 satirik türde şiir olduğu saptanmıştır. Ayrıca şiirlerin MEB (2018) Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programında belirtilen 13 kazanımdan hangisine/hangilerine yönelik olduğu bölümün sonunda verilen tabloda belirtilmiştir. Tablo verileri incelendiğinde, çalışmada her türden şiire ve şiirler için MEB Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programı için belirtilen kazanımların hepsine yönelik en az bir etkinlik tasarımına yer verildiği görülmektedir.

Irak Türkmen çağdaş şiirlerine nazım birimi olarak bakıldığında Kerkük ve Erbil şairlerinin kaleme aldıkları şiirlerin hem hece ölçüsüne hem de bu dönemle birlikte serbest şiire yöneldikleri görülmektedir. Ancak Telafer şairlerine bakıldığında şiirlerin tamamen hece ölçüsüne dayalı olduğu tespit edilmiştir. Üzerine çalışılıp yeni nesil etkinlikler düzenlenen 50 şiirin yanı sıra ekler kısmında yer alan ve etkinlik tasarlamaya hazır 20 şiirin temalarının aşk, keder, vatan, bayrak, özlem ve hasret vb. konuları etrafında şekillendiği saptanmıştır.

Çalışmanın sonunda Tablo 1’deki gibi etkinlik tasarımı için önerilen şiirlerin; adının, şair adının, türünün ve özelliklerine göre uygun görülen kazanımlarının yer aldığı ayrı bir tablo (Tablo 2) bulunmaktadır. Kazanımlar öneri niteliğinde olup uygulayacak öğretmenler tarafından değiştirilebilir; genişletilebilir ya da düzenlenebilir.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı ve önemine istinaden, çağdaş Irak Türkmen şiirinin yeni nesillere ve eğitimcilere tanıtılması ve çağrışım uyandırması hedeflenmesinin yanı sıra eğitim kurumlarının ve eğitim kurumlarında görev yapan eğitimcilerin bu çalışmada yer alan metinlerden ve üzerine tasarlanan etkinliklerden faydalanmasının eğitim sürecini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu yüksek lisans tezi, gelecekte Irak Türkmen okullarına yönelik tasarlanması ön görülen Türkmen Dili ve Edebiyatı başlığı altında müfredata uygun ve kullanıma hazır kaynak niteliğinde bir çalışmadır. Günümüzde kullanılan mevcut müfredata yönelik çalışmada bulunan tablolar da fikir verici niteliktedir.

“Şiir Türünün Öğretimi Bağlamında Çağdaş Türkmen Şiiri” adlı çalışmanın bir diğer önemli noktası da çağdaş Türkmen şiirinin tanıtılmasına, lise kademesinde bulunan öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak uygun metinlerin seçilmesine ve şiir öğretiminde önemli yer tutan şiir türü ile şiirlerin temasına dair fikir vermeye dayanmaktadır.

Öğrencilerin kademelere göre odak noktasını oluşturan kavramın şiirin konusu olduğu saptanmıştır. Bu nedenle kademelere uygun farklı temalar seçilmiştir. Tasarlanan etkinliklerde tablolar ve yenilikçi görsellerle öğrencinin ilgisini çekmek hedeflenmiştir. Ekler kısmında ders kitabı hazırlanması ile ilgili çalışmalarda yararlanılabilecek tema ve kademelere uygun şiirlere de yer verilmiştir.

Türkmen edebiyatına dair eserlerin araştırılması sonucu ortaya çıkan çalışmanın oluşturulması sürecinde bu alanda yapılmış kapsamlı ve zengin içerikli çalışmaların çok fazla bulunmadığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında yapılan çalışmanın alanda bir ilk olması nedeniyle önem taşıdığı söylenebilir. Irak Türkmen edebiyatına dair çalışmaların dilin, kültürün ve millî varlığın tanınması; korunup geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması açısından her yönüyle incelenmesi gerektiği düşüncesi daha bir önem kazanmıştır. Yapılan araştırmanın bu eksiklikleri gidermek için atılan adımlardan biri olacağı; yapılacak yeni çalışmalara ışık tutmak için yardımcı bir kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, kapsamının etkinlik tasarımığan oluşması ve nitel bir çalışma olması nedeniyle deneysel bir uygulama yapılmamıştır. Bu yüzden de nicel veri sonuçları bulunmamaktadır.

Sonuç olarak ağdaş Irak Türkmen şiirinin lise düzeyinde ele alınması, hem Türkmen kültürünün hem de Türkmen Türkçesinin gelecek nesillere aktarımında önemli bir rol oynayacaktır. Çağdaş Türkmen şiirinin ğretimi, hem millî hem de evrensel değerlerin edinilmesinde ve insanın içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi açısından oldukça önemli bir husustur.

KAYNAKLAR

- Ağıtlar, (t.y). <https://www.turkedebiyati.org/agitlar/> sayfasından erişilmiştir.
- Akar, M., Bilecik, F. ve Deniz, S. (1994). *Türk dünyası çağdaş edebiyatı*. İstanbul.
- Akar, M., Bilecik, F. ve Deniz, S. (1993) *Türk dünyası çağdaş edebiyatı*. İstanbul: Yesevi.
- Akkoyunlu, Z. ve Saatçi, S. (1991). *Irak muasır Türk şairleri antolojisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK.
- Al Mohammed, A. (2021). *Modern Irak Türkmen edebiyatında kadın şairler ve şiirleri*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Al-Hasanî, A. (1956). *Al-İrak kadimen ve hadisen, (Eski ve Yeni Irak)* Lübnan: İrfan.
- Anwar, İ. (2012). Irak'ta Türkçe dünü ve bugünü. *Kardaşlık Dergisi*, 14(53), 22-26.
- Anwer Ali, A. (2018). *2005 Irak Anayasasında federalizm*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ateş, T. (2007). *Temel okul sözlüğü*. Ankara: Esen.
- Azaat, M. H. (2015). *Irak Türkmen şairi Hasan Görem (Hayatı, edebî kişiliği, dili, üslûbu ve bütün şiirleri)*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bağbozan, Ş. (2007). *Baas yönetimi altındaki Irak Türkleri*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Batatu, H. (1992). *Al-İrak, Al-Tbakat ük İctimaiyye Al-Kadime vel-Harakat Al-Thevriyye Al İrakkiyye, (Irak, üçüncü cilt, eski toplumsal katmanlar ve Irak Devrim Hareketi)*, Çev. Afif Al-Rezzaz, Beyrut.

- Baqı, O. A. (2022). *Irak'ta görev yapan Türkçe öğretmenlerinin öğretmen yeterlilikleri Üzerine Bir İnceleme*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bayatlı, S. İ. (2021). *Sagular şairi Ömer Sabır Türkmenoğlu'ndan ağıtlar*. Kerkük: Fuzuli.
- Benderoğlu, A. (1975). *Doğu insanları*. Bağdat: Tanıtma Bakanlığı Zaman.
- Beyatoğlu, M. M. (1979). *Kaytez Baba bir ömür destanı*. Bağdat: Hürriyet Evi.
- Bezirgan, D. (2021). *Erbil'den bir deste gül şiir-dörtlükler-hoyratlar* Erbil:Türkmen Edebiyatçıları ve Yazarlar Birliği.
- Bezirgan, D. (2021). *Erbil'den bir deste gül*. Türkmen Edebiyatçı ve Yazarlar Birliği. Erbil: Hevi.
- Biravcı, S. (2019). *Mehtap*. Kerkük: Fuzuli.
- Büyük Larousse. Sözlük ve Ansiklopedisi, 17. Cilt*. İstanbul: Milliyet.
- Cevdet, H. (2021). *İçimdeki sen*. Ankara: Günce.
- Çavuş, R. (1989). *Ey bu sözlerin pınarı*. Bağdat: Genel Kültür ve İşler.
- Çevirme, H. (2018). *Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programının kültürel İşlevi*. (s.17-23). <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14273>. sayfasından erişilmiştir:
- Çolakoğlu, R. (1984). *Ben ölecek insan değilim*. Bağdat: Hürriyet.
- Dakuklu, N. R. (2020). *Türkmen şairi Reşit Ali Dakuklu*. Kerkük: Fuzuli.
- Demirci, R. K. (1987). *Çağdaş Türkmen şiirinde savaş*. Bağdat: Genel Kültür İşleri.
- Demirci, M. (2017). Büyük Türkmen şairi Molla Nefes. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 6(1), 312-330.
- Diyar Erbil'in Hayatı, (t.y). <https://www.antoloji.com/diyar-erbil/hayati/> sayfasından erişilmiştir:
- Doğan, M. C. (2018). *Modern Türk şiiri*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Doğan, S. (2018). *Irak Türkmenleri*. İnsan ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Duman, B. (2007). *Saddam sonrası dönemde Irak, Türkmenler ve Kerkük*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erbil, E. (2017). *Davamız yarıda kaldı*. Genel Kültür Evi. Bağdat.

- Erbil, E. (2011). *Gönül nağmeleri*. İstanbul: Irak Kültür Bakanlığı.
- Erbil, N. (2011). *Şiir defteri*. İstanbul: Şenyıldız.
- Erbil, Diyar (2006). Antoloji.com.
- Ergin, M. (1972). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi.
- Filazi, G., Çuhadar, S., Karaca, D., Bozbıyık, N. ve Baycanlar, M. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 9. sınıf ders kitabı*. Devlet Kitapları.
- Filazi, G., Çuhadar, S., Karaca, D., Bozbıyık, N. ve Baycanlar, M. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 10. sınıf ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Galata, Y. C. (2022). Arşivden ses veren Kerkük geceleri. *Türkmeneli Edebiyat ve Sanat Dergisi*, 179(15). Kerkük: Fuzuli.
- Hasret, H. (2022). *Esinti*. Erbil: Hevi.
- Hassun, M. M. (2019). *Gönül zirvesinden*. Bağdat: Genel Kültür İşleri.
- Hattat, M. İ. (1961). *Kardeşlik Dergisi*. 1. Cilt, Sayı, s. 6.
- H., H. S. (1992). *Karanfil çiçekleri (1958-1988 M)* I, 1. Baskı. Çev. Rawyar Jabbari, Bağdat: Kültür ve Tanıtma Bakanlığı Türkmen Kültür Müdürlüğü.
- Hoyrat, (t.y).<https://nedir.ileilgili.org/hoyrat>. sayfasından erişilmiştir.
- Hürmüzlü, K. (2018). *Uçmaktan kendi arzumla ayrıldım*. İstanbul: Bengisu.
- Hürmüzlü, E. (2006). *Irak'ta Türkmen gerçeği*. İstanbul: Kerkük Vakfı.
- Hürmüzlü, E. (1997). *Irak Türkleri*. İstanbul: Kişisel Baskı.
- Irakta Kerkük Türk Edebiyat Girişi, (t.y). <https://silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat-giri> sayfasından erişilmiştir:
- Irak Ülke Profili, (t.y). <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-i-irak/> sayfasından erişilmiştir:
- Irak Ülke Sayfası, Online İslam Ansiklopedisi (t.y). <https://islamansiklopedisi.org.tr/irak--ulke> sayfasından erişilmiştir:
- Irak Türkmen Liderleri Uyanın, (t.y). <http://www.kerkukgazetesi.com/irak-turkmen-liderleri-uyanin/> sayfasından erişilmiştir:

- Issa, Z. (2019). *Irak Türkmen kadın edebiyatçıları*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Işık, İ. (2001). *Hazar Şiir Akşamları Güldestesi. Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* (2. Baskı).
- Jabbari, R. (2002). *Irak Türkmen şiirine bir bakış*. Türkmeneli Edebiyat ve Sanat Dergisi, 15/179. Kerkük: Fuzuli.
- Kamal, A. F. (2007). *İşgal sonrası Irak'ın yeni anayasası*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kara, V. (2006). *Elma*. Kerkük: Işık Türkmen Edebiyatçıları Grubu.
- Karadeniz, A. (2020). Şiir öğretimi üzerine öğrenci görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 103- 116.
- Kassaboğlu, G. (2018). *Gönül elçisi*. Ankara: Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı.
- Kazancı, Ö. K. (2017). *Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden 4 şiir kitabı*. Kerkük.
- Kazancı, M. Ö. (2017). *Kerkük'e aşknâme*. İstanbul: Çevik.
- Kazancı, M. Ö. (2008). *Ateş çemberi*. Bakü-Azerbaycan: Vektor.
- Kazancı, M. Ö. (2003). *Bir ömür yetmiyor ki...* . Kerkük: Abdulvehap Avcı.
- Kemali, U. ve Sinjar, A. (2017). *Irak yönetimi altında Türkmenler (1918-2003)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kerküklü, M. (2002). *Bir demet çiçek*. Kerkük: Abdulvehap Avcı.
- Kızıdırıcı, F. (2017). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Avrupa Ortak Başvuru Metnine Dayalı Etkinlik Tasarımı*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kocakaplan, İ. (2020). *Kerkük hoyratları üzerine*, <http://www.dibace.net/uncategorized/16371/> sayfasından erişilmiştir.
- Kolcu, A. İ. (2012). *Çağdaş Türk dünyası edebiyatı*. Erzurum: Salkımsöğüt.
- Koryalı, G. (2015). *Türkmen kadının sözü*. Kerkük: Çetin Avcu.
- Küzeci, Ş. (2006). *Kerkük şairleri. I. Cilt*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Küzeci, Ş. (2007). *Kerkük şairleri. II. Cilt*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

- Küzeci, Ş. (2010). *Telaferli şairler antolojisi*. Ankara: TVKM.
- Küzeci, Ş. (2005). *Türkmeneli edebiyatı körfez savaşı sonrası 1991-2003*. Ankara: DGTYB.
- Küzeci, Ş. ve Sağlam, F. (2015). 37. *Uluslararası KIBATEK (Irak Türkmen Edebiyatı).1. Baskı*. Ankara: Türkmeneli Kültür Merkezi.
- Matar, S. (2003). *Cedel al-heviyyat (Kimliklerin mücadelesi)*. Beyrut: Al-Müessese Al-Arabiye Lildırasat Vel Neşir.
- Menşure, F. ve Tiryaki, A. T. (2018). *Muhaceretteki Telaferli Türkmen Şairleri Antolojisi*. Post Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Merdan, M. (1998). *Çağdaş Irak Türkmen şiirinden örnekler*. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, (s.6).
- Merdan, N. (1998). *Çağdaş Irak Türkmen şiirinden örnekler*. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, (s.6).
- Merdan, N. (1990). *Şafak*. Bağdat: Belge ve Kitap.
- Merdan, N., Kazancı, M. ve Ö., İ. (1990). *Şafak*. (1. Baskı), Kerkük: El-Mansur Basım ve Yayınevi.
- Mışko, M. Y. (2010). *Gönül sesi*. Erbil: Aras.
- Nakip, M. (2007). *Kerkük'ün kimliği*. (2. Basım). Ankara: Bilgi.
- Nakip, M. (2001). *Kerkük'e hasret*. Kardeşlik Kültür, Sanat, Edebiyat ve Folklor Dergisi, Sayı, s. 10, İstanbul.
- Naşize kelimesi anlamı, Sesli Sözlük <https://www.seslisozluk.net/na%C5%9Fize-nedir-ne-demek> sayfasından erişilmiştir:
- Neccar, İ. (2010). *Hicran yarası*. Erbil: Barış Dergisi.
- Nevres, S. (1991). *Irak muasır Türk şairleri antolojisi*. Ankara: Mas.
- Nevres, M. (1980). *Uzaktan geliyorum*. Türkmen Kültür Müdürlüğü Yayınları Dizisi 31. Bağdat: Hürriyet.
- Önkaş, N. A. (2010). *Türkçe eğitiminde fonetik-semantik ilişkili şiiri öğretimi*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(34).
- Özcan, İ. (2005). *Ölüme zaman erken*. ITC Kültür Müdürlüğü, Erbil: Kerkük.

Özcan, İ. (2021). *Son durak*. Türkmeneli Edebiyat ve Sanat Dergisi, 162 (14), Temmuz: Kerkük: Fuzuli.

Özkan, S. H. (2009). *Telafer'in stratejik önemi ve Türkmenler*. Avrasya Etüdleri, 36/2009-2 (137-155).

Özkan, N. (2009). Irak Türk edebî dilinin tarihî gelişimi. *Electronic Turkish Studies*, 4(8).

Özkırımlı, A. (1993). *Çağdaş Türk edebiyatı*. (Vol. 697). Eskişehir.

Qaybaliyeva, S. (2012). Irak-Türkmen edebiyatında yeni şiirin tarihine bir bakış. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 358-366.

Pastoral Resim Örneği
<https://i.ytimg.com/vi/FunEgMywOSc/hq720.jpg?sqp=oaYmwEhCK4FEIIDSfryq4qpAxMIARUAAAAAGAEIAADIQj0AgKJD&rs=AOOn4CLATVTADpcm0TJn8oZBMPYW6Iuzdhg> sayfasından erişilmiştir:

Saa'id, A. M. (2012). *Krallık Sonrası Dönemde Irak Türkmenlerinin Durumu (1958-2003)*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Saatçi, S. (1996). *Tarihi gelişim içinde Irak'ta Türk varlığı*. İstanbul.

Saatçi, S. (2003). *Tarihten günümüze Irak Türkmenleri*, (Vol. 252). Ankara: Ötüken.

Saatçi, S. (2013). *Irak Türkmen Boyları, Oymakları ve Yerleşme Bölgeleri*. (2. Baskı). Kerkük Vakfı, İstanbul.

Salihi, G. (2022). Çanakkale şiiri. *Türkmeneli Edebiyat ve Sanat Dergisi*, 15(170), Kerkük: Fuzuli.

Sarıkahya, K. (1998). *Irak Türkmen Edebiyatçıları*. Bağdat.

Semsettin Velierbilli (t.y). <https://www.antoloji.com/semsettin-velierbilli/> sayfasından erişilmiştir.

Shafeeq, A. (2021). *Kerkük Türkmen gelenekleri ve düğün/kına gecesi türkülleri üzerine bir araştırma*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Shukur, N. A. S. (2022). *Irak'ta iki dilli Türk soyluların Türkçe öğrenimi*, (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Şimşir, B. N. (2004). *Türk-Irak İlişkilerinde Türkmenler*. İstanbul: Bilgi.

TDK. (2019). *Türkçe sözlük*. Ankara.

- Terzi, F. E. (2002). *Cennet Kuşları*. Kerkük: Kültür ve Enformasyon Bakanlığı Abdulvehap Avcı.
- Terzibaşı, A. (2013). *Kerkük şairleri*. (Cilt 3). İstanbul: Ötüken.
- Terzibaşı, A. (2013). *Kerkük şairleri*. (Cilt 4). İstanbul: Ötüken.
- Terzioğlu, N. (2014). *Kerküklü Mustafa Gökkaya*. İstanbul: Kerkük Vakfı.
- Terzioğlu, F. (2021). *Anneme içli şiirler*. Erbil: Türkmen Edebiyatçı ve Yazarlar Birliği.
- Turkedebiyati.org sayfasından erişilmiştir:
- Tuzlu, S. (2020). *Ağıtlar*. Kerkük: Türkmen Dili.
- Türk, H. (2012). “*Irak Türkmen edebiyatından nesir örnekleri ı*”, Töre, 1/3, Nisan, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: TDK.
- Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi VI*. (1997). (1. Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Türkmeneli Dergisi. (2022). *Türkmeneli Edebiyat ve Sanat, Aylık Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi*. Yıl, s. 15, Sayı, s. 179. Kerkük: Fuzuli.
- Türkmenoğlu, Ö. S. (2021). *Ağıtlar*. Kerkük: Ruaa.
- Tütüncü, S. Y. (2011). *Mahpus duygular*. Kerkük: Işık.
- Tütüncü, S. Y. (2010). *İki gönül*. Ankara: Mas.
- Vahap, K. (2006). *Elma*. Kerkük: Işık Edebiyatçıları Grubu.
- Yağmuroğlu, A. (2016). *Sevgi Çemberi*. Kerkük: Kerkük Kültür Deneği.
- Yakut, Ş. (1995). *Mu‘cemü’l-Büldan*. 7. Cilt, Beyrut.
- Yanar, A. (2016). *Çağdaş Irak Türkmen edebiyatı, güneşi bekleyen adam Ekrem Tuzlu*. Ankara: Berikan.
- Yanar, A. ve Bayatlı, İ. S. (2019). *Irak Türkmen edebiyatında çağdaş hoyratçılar*. Ankara: Berikan.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, İ. (2006). ÇTTAD. *geçmişten günümüze Irak’ta türkmen politikası*. V/12-Bahar, 127–142.

- Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2022-2023). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 10. sınıf ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2022-2023). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 11. sınıf ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 12. sınıf ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Zarar, H. (2018). *Bugünden yarına bir iz*. Ankara: Kültür Ajans.
- Ziya, K. (2008). *Gönül şiir kitabı*. Kerkük: Türkmen Eli
- Ziya, M. (2017). *Balam Kerkük*. Ankara: Kerkük Kültür Derneği..
- Ziyaioğlu, M. (1976). *Gönül parçaları*. Bağdat: Hürriyet.
- Zülfikar, H. (1996). *Çağdaş Irak Türkmen şiiri ve şairleri*. (Sayı 531) Mart. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ek 1: Araştırmada yer alan şiirlerle aynı düzeyde ve etkinliklerde kullanılabilircek 20 şiir

1. şiir

UMUT

Yine de içimde çırpınır umut

Her sabah ufkunda bin bir şey doğar

şu kıraç ovama tl yağmur yağar

Uyanır gerinir delice bir umut.

Sırtımda taştım çağın yükünü

Hem türküler yaktım koca günlere

Elveda söyledim o düğünlere

Elimle kopardım ağaç kökünü.

Kum yükünden ağır eser havalar

Susun hazan sonu gelsin onunda

Koşulur amaca gece sonunda

Elbet güneş kokar bir gün ovalar.

Seyfettin Biravçı (Biravçı, 2019, s. 50)

2. Şiir

LİNDA

Kaderi tanımadığım

Menekşe kokan yıllarımda

İlk sen İydin

Ruhumu yakalayan

Sen iydin saman yolunda

Beni serhoş gezdiren

Linda.

Gözümün çiçeği Linda

Çeyrek çağ oldu

Kederimin ömrü

Düşlerimde gezinen

Dikenli ellerin

Naylonda olursa ne var

Bir gül

Hiç mi? Hiç sunmayacak.

İsmet Özcan (Özcan, 2005, s. 40)

3. Şiir

ADSIZ ŞİİR

Yanğılar arasından yükselir

Karanlık geceler

Martı ölüsünden,

Görünmez deniz.

Ferseğ ferseğ ettiler sabahları

Bilinmez uzaklara

Her yerde kan kokusu

Delik deşik edilmiş düşler.

Ben,

Seni çok iyi tanırım

Senin adın

Her yerde zülümdür!

Nusret Merdan (Merdan, 1990, s. 26)

4. Şiir

YANAN ŞEHİR

Ey akşamları yanan Kerkük

Benliğimde can

Sana,

Dizimde derman

Ve sinende yaşattıklarına

Kalmadı...

Koşmak istiyorum

Eriştim sandım

Kalbimde eskitemediğim duygular

Artık serap görmekten

Aksın gözlerimden

Usandım.

Hur olsun ruhum

Nesrin Erbil (Erbil, 2011, s. 55)

5. Şiir

BEYAZ AT

Gönüllerde,

Sen ey Türkmenim

Yanardağlar...

Öksüz müsün?

İçimizi... Yakalıyor

Esat Erbil (Erbil, 2011:56)

Yüreğimde... Çoktur dağlar

Fıskırıyor kızıl kanım

Her damlasında,

Bir diler var...

Her dilekte

Bin bir umut,

Her umutta... Senin ismin

Çağırıp... Hem de bağılıyor

6. Şiir

PENCERE

Pencerede buğu bulut mu bilmem?
Yağmur suladıkça yamaç ağara
İçimde çırpınır yorgun mağara
Acılar dikit mi sarkıt mı bilmem?

Pencerede perde örümcek ağı
İçinde takvimin kurşun yaprağı
Saçsız sevgilimin tahta tarağı
Renkli mi, saydam mı, soyut mu bilmem?

Pencereye konar antika bir kuş
Yıldızları çalar cam üzerinden
Pencereleri altın gagası gümüş
Çamaşır götürür dam üzerinden.

Pencerede erir koca boz heykel
Aktıkça karışır gözüm yaşına
İçimden uzanır yemyeşil bir el
Menkabeler kazar türbem taşına.

Salah Nevres (Nevres, 1991, s. 570)

7. Şiir

SENSİZ

Ben sensiz olmam derken
Bugün yine sensizim
Canlı gelip giderken
Sen olmadan cansızım.

Ruhunla ruhuma ban
Sende olmadığım an
Ben bende de bensizim.

Hüsam Hasret (Hasret, 2002, s. 74)

Sen yok isen, şadlık yok
Çile, hüznün birden çok
Hasretin bağrımda ok
Kanım akar kansızım.
Ey sevgili ey canan

8. Şiir

(85)

Kaytez Baba, ey mertliğin sembolü

Şairlerin, âşıkların sağ solu

Yüz ağılıkla aydınlattın hep yolu

Sende gönder selam hayder babaya

Şehreyare ilham veren her aya.

(86)

Kaytez Baba, Babagürgür ateşi

Halavlanı, ne ucu var, ne başı

Yaşın sorsan, tarihlere ulaşır

Mükkedestir, ne Ademi aldadır

Ne Havanı ne şeytana daldadır.

Mehmet Mehdi Beyatoğlu (Beyatoğlu,
1979, s. 37)

9. Şiir

İNANMA

Yadlamam bir de unuttum seni

Sen de git unut yadlama beni

Çileler çektim seni seveni

İnanma gevlim aff etsin bir de!

Çek elini git sal da yaxamı

İçime damlar gözümün nemi

Tüketti beni sevdanın ğamı

İnanma gevlim aff etsin bir de!

Bir daha sevmem aşka aldanım

Sevdaya gevil verip inanım

Bunca dertlere nece dayanım

İnanma gevlim aff etsin bir de!

İmat Neccar (Neccar, 2010, s. 26)

10. Şiir

BAYRAĞIMIZ

Yükselen bayrağımız

Şanımızı

Gögümüzü bezetiyor

Sevinç ekliyor gönüllere

Kucaklıyor

Güzel renkli

Güneşin tellerini

Türkmen bayrağımız.

Dalgalı kalıp bayrağımız

Meysun Kerküklü (Kerküklü, 2002, s. 5)

Saçıyor göglere

Ölmez şarkımızı

Varlığımızı

11. Şiir

DOĞRUDUR BEN

Doğrudur ben

Kelebek gibi

Durmarım bir çiçekte

Anca...

Kuşun ötüşü,

Devrimcinin bağıışı, bir de bir çocuğun

Gülümsemesi uğrunda

Baba Gürgür Gibi Yanarım!!!

Fevzi Ekrem Tuzlu (Terzi, 2002, s. 28)

12. Şiir

KARDEŞ

Kanadım kırılmış uçamıyorum
Ateşe düşmüşüm kaçamıyorum
Derdimi kimseye açamıyorum
Bu acı içimi bitirdi kardeş.

Hüzünle kabardı şiir defterim
Acıyla çürüdü kemiğim derim
İnan sandığından daha beterim
Bu hayat ömrümü götürdü kardeş.

Yoruldum tükendim bitti nefesim
Seslensem kimseye ulaşmaz sesim
Ne yurdum bellidir ne de adresim,
kaderim şansımı batırdı kardeş.

Murat Yaşar Mişko (Mişko, 2010, s.
77)

13. Şiir

ŞANLI IRAK

Ne istersin iste olur
Sana kurban var yokumuz
Nağmen hoştur beste olur
Altın maldan var çokumuz.

Dicle Fırat suyu baldır
Belki tatlı daha baldan
Hazırız beş elin kaldır
Geçeriz hep candan maldan.

Şeref şan senden aldık
Yüce adlı şanlı Irak
Başı yüksek yüce kaldık
Sana siper olup durduk.

Rıza Kanber Demirci
(Demirci, 1987, s. 139)

14. Şiir

BİR GÜN GELİR

Ozanım dediğimde
Kaçıyorlar önümden
Şiire kimse inanmıyor
Şaşıyorum neden?

Gözlerini

Haksızlığa yumanlar
Ne yapsam açamıyor
Anlamıyorum neden?

Siz bakmayın... Çocuklar

Benim şaşkınlığıma
Yürüyün bölük bölük
Yürüyün alay alay
Yürüyün ozanlığa
Yürüyün insanlığa.

Bir gün gelir çocuklar
Tüm dünya dumuzuna
Anlıyacak şiir ne?
Katılacak it gibi

Ozanların peşine!

12)

Mehmet Ömer Kazancı (Kazancı, 2003, s.

15. Şiir

KİM?

İstemem senden gülüş
Gönlünden çıkmayınca
Gönlüme akmadıkça
Dünya soğuk... karakış
Gel... kızın kucagımda!
Dudağın dudağımda

Bakışların ne bakış?
Yıpratıyor insanı
Eziyor miskin beni
Gözlerine bu gülüş
Pembe renk yanağına
Söyle... Yar... kim bahşetmiş?

Mustafa Ziya (Ziya, 1976, s. 32)

16. Şiir

BİR DURUM

Buz gibi yalnızlıklar
Sonu gelmeyen yalancı düşler
Sardı
Sarıyor her yanını...
Yüreğimde oturmadı
Ahlarla dolu olsun bile
Bir Kumru...
Durmadan söylemedi
Su yerine
Bir aşkın
Mahur bestesi

Ve doldurmadı içine
Sımsıcak
Bir nefes!

Remzi Çavuş (Çavuş, 1989, s. 102)

17. Şiir

DEĞMEZ

Hayatta neler yaşarsın

Her şeyin iyisi için koşarsın

Hayatın anlamını ararsın

Bir bakarsın yanındaki biri

Bakıyor sana deli gibi

Aşık olursun divane deli

Hep yanımda olsun gitmesin ileri

Gün gelir kavuşursunuz

Her şeyi unutursunuz

Nerede o güzel aşkımız?

Kaldı mı?

Yere bahtımız

Aşk zalimdir gelir geçer

Ferman dinlemeyip

Kalbi deler!

Hana Cevdet (Cevdet, 2021, s. 9)

18. Şiir

TARİHİN YAPRAKLARI

Kınını kesen bir hançer gibi

Geçti acı günlerimiz...

Gördü tarihin yapraklarını

İşkencelerin bağrında

Uyanan

Gözlerimiz.

Yine de özgürlük şarkısını

Korkmıyarak,

Yenilmiyerek,

Bilmiyerek,

Durmıyarak,

Okudu yaralı dilimiz.

Abdüllatif Benderoğlu (Benderoğlu, 1975, s. 42)

19. Şiir

KERKÜK'TEN SADA

Bizler öğrenmişiz feryada dada

Ah eyle vay ettim olaş imdada

Gel ey Türk milleti sal beni ya da

Sor neden kayıp olmuş dedeler izi

Koy sadam olaşsın baku tebrizi

Kanundan bizleri ettiler hep yan

Ezelden evladım vermişim kurban

Yurdumdan canımız ayrılmayan can

Çocukları bizden ayırdı ayırdı zalim

Gel olaş ey dostum gör noldu halim

Begler ağalar göçmen oldular

Solmuş güller gibi dalda soldular

Türkün evladları demir kollular

Nerede kaldınız soydaşlarımız

Ne zaman silinir gözyaşlarımız

Kan kokur etrafım karanlık her yan

Yürekler yangındır gözlerde gir yan

Kor ateş oluptur mis kokan mekân

Ey yüce Allahım sen kurtar eyle

Olduğu salara rehmi çar eyle

Saygı kalmıyiptir ihtiyar gence

Kadınla çocuğa kıydınız nece

Gör fark olunmuyor gündüzle gece

Besire söyledi nerde itibar

Bizlere alınır hükümsüz karar

Basire Ekber (Basire Ekber Tisinli ile
görüşme 23-11-2022)

20. Şiir

YANDIYSAM DA ULAŞTIM

Bir nazik kelebektim,

Gül çiçekle donanmış

Bir bahçede uçuyordum

Bahardan bir gün.

Çiçekten çiçeğe konup, sorup
öpüyordum.

Daldan dala

Kırmızı, mor, beyaz, sarı

Eşrefi, naz naz, karanfil

Çiçekleri sever

Kokularına bayılır aşkıttım.

Zaman gün yarısını geçti

Zaten aşkım fezalarda bekliyordu.

*****

Bir güle yanaştım

Yanağına kondum, öpecektim

Bir damla yaş parladı gözlerinde

Neden sordum

Üzgün üzgün

Umursamazmış bülbülüm

Sabahtan gözlerim yoluna diktim.

Gelmedi.

Susuzdum görmesine... sormasına

Gelmedi

Didindim duymasına ilgisine

Gelmedi, ...

Zaman bitti

Benim zaten ömrümden

Bu gün kaldı sadece

Yarın geldiyse bülbülüm,

Deme soldu, deme öldü

Bülbülüm incinmesin, üzülmessin
söyle,

Kopardılar bir sevgiliye armağan.

Görmesinler savrulan yapraklarım.

Söyle göçtürdüler ayrı güzel bir
vazoya

Üzülmessin... ağlamasın bülbülüm

*****

Bekledim başında sona dek

Gözyaşlarını sildim

İçtim gözyaşını... acıydı.

Beni de acıya boğdu.

Akşam oldu... beni de

Aşkım bekliyordu... fezada

Gülümüz ağlayarak bitti...

Kıymadım aşık güle diyemedim

Sabah bahçeye girerken ben

“Bir kafes de götürürken

Bülbülü gördüm”

Kanatlandım aşkıma doğru

Uzak fezalarda yerleşen aşkıma

Ulaşabilsem ne mutlu bana

Yandıysam da

Aşkıma ulaştım bilsinler

Herkes

Kadriye Ziya (Kadriye Ziya, 04.06.2020: şiirin yazıldığı tarih; Kerkük görüşme:

01.12.2022, 17:00)

Ek 2: Araştırmaya konu olan şiirlerin, adları; yazarları; türleri ve hedef kazanımları

Şiirin Adı	Şairin Adı	Şiirin Türü	Kazanım
Merhaba	Abdüllatif Beneroğlu	Epik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Arzularım	Ayhan Reşit Orankaya	Lirik	A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Şaşkın	Ferah Enver Gökkaya	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.
Çaba Harca Çaba Harca	Mehmet Ömer Kazancı	Didaktik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar.
Umutlar Yarıda Kaldı	Esat Erbil	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Bekleniyorsun	Kemal Beyatlı	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.

Dinamit	Mehmet Haşım Salihi	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Akdeniz'den Çıkan Bir Yağız Kısarak	Hasan Görem	Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler.
Ey Sevgili Anneciğim	Hamit Kevser	Lirik	A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
Köyümüz	Mustafa Kemal Denden	Pastoral	A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
İsyen Türküsü	Nusret Merdan	Lirik/Epik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Üç Delinin Öyküsü	Hüsam Hasret	Lirik/Satirik	A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.
Sor	Hasan Kevser	Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.

Beş Kadeh Bir Gecede	Şemsettin Veli Erbilli	Lirik/Satirik	A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar.
O Akşam	Kahtan Hüzmüzlü	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1.12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.
Sana Geldim	Nesrin Erbil	Epik/Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
İnsan Olmak	Salah Nevres	Didaktik/Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Şiirler	Mehmet Merdan	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.

Musul	Mustafa Ziya	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Kerkük'te	Gülser Kerküklü	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
İslam Güneşi	Sami Yusuf Tütüncü	Lirik/Didaktik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Kerkük'ün Hasası	Aydın Kerkük	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Bir Sevgi İstiyorum	Kadriye Ziya	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.

Bir Çoban Türküsü	Rıza Çolakoglu	Pastoral	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Göçmenin Çok Olur Derdi	Sadık Sazıgüzel	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
Bülbül	Ali Yağmuroğlu	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Açıl Dilim	Felekoğlu	Didaktik/Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.

			A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Atatürk Sevgisi	Ekrem Tuzlu	Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.
Kızıma	Diyar Erbil	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Söğüt Ağacı	Azat Terzi	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 11. Türün/biçimin ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.
Son Durak	İsmet Özcan	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar.

Çanakkale	Ganim Salihi	Epik	A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Az Öz	Ömer Sabır Türkmenoğlu	Lirik/Didaktik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.
Ayrılık	Çoban Uluhan	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Sendin	Seyfettin Biravçı	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Ezgi	Abdülaziz Semin Bayatlı	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1.12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.
Çile Bülbül	Osman Mazlum	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.

Felekten Şikâyet	Behçet Gamgin	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Yarın Mavi Görünür	Erşat Hürmüzlü	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Gözyaşları	Mehmet İzzet Hattat	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.
Gülâp Kokulu	Mehmet Zühdü Erkan	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.1.12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.
Şiir ve Şair	Seyit Mehmet Bayramoğlu	Satirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.

			A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.
Halay	Ömer Öztürkmen	Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 7. Şiirde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Ben Buyum	Sabır Demirci	Epik/Didaktik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Tılsımlı Düdük	Yalçın Bellevoğlu	Lirik	A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
Güvenir	Ganim Kassapoğlu	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
Doğuluyum Horyat Oğluyum	Kara Vahap	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler.

			A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar.
Atâ Terzibaşı'nın Ardından	Sabah Tuzlu	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Kerkük'e Hasret	Mahir Nakip	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
İçten İçe	Münevver Molla Hassun	Didaktik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

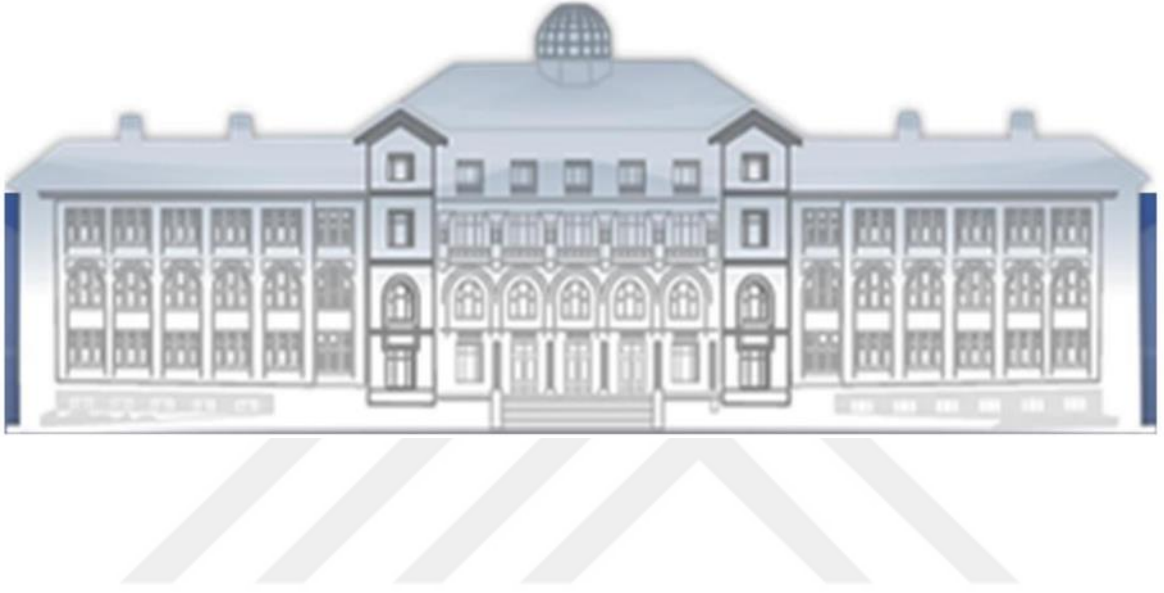
Ek 3:Araştırmaya ek olarak verilen şiirlerin, adları; yazarları; türleri ve önerilen kazanımlar

Şiirin Adı	Şairin Adı	Şiirin Türü	Önerilen Kazanım
Umut	Seyfettin Biravçı	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Linda	İsmet Özcan	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.
Adsız Şiir	Nusret Merdan	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar
Yanan Şehir	Nesrin Erbil	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Beyaz At	Esat Erbil	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Pencere	Salah Nevres	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.

			A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
Sensiz	Hüsam Hasret	Lirik	A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
(85) (86)	Mehmet Mehdi Beyatoğlu	Lirik/Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
İnanma	İmat Neccar	Lirik	A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Bayrağımız	Meysun Kerküklü	Epik/Lirik	A.1. 7. Şiirde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Doğrudur Ben	Fevzi Ekrem Tuzlu	Lirik	A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Kardeş	Murat Yaşar Mişko	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
Şanlı Irak	Rıza Kanber Demirci	Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.

Bir Gün Gelir	Mehmet Ömer Kazancı	Lirik/Didaktik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar.
Kim?	Mustafa Ziya	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Bir Durum	Remzi Çavuş	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 11. Türein/biçimin ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.
Değmez	Hana Cevdet	Lirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.
Tarihin Yaprakları	Abdüllatif Benderoğlu	Epik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler. A.1. 7. Şiirde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasî, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.

			A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1.12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.
Kerkük'ten Sada	Basire Ekber	Epik/Satirik	A.1. 2. Şiirin temasını belirler. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder. A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir. A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
Yandıysam da Ulaştım	Kadriye Ziya	Lirik	A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler. A.1. 9. Şiiri yorumlar. A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...